

॥ॐ॥
॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

आजनुं भायुं

ओटले के -

("फेसबुक"मां "आजनुं भायुं" मथाणा नीचे,
पू. गुरुदेव तथा श्रद्धोय महानुभावो द्वारा रजू थयेला,
जुवनभाया इप सोनेरी सूझो)

- योगाभिक्षु

॥ॐ॥
॥तस्य वाचकः प्राणवः ॥

प.पू. श्री गुरुदेव योगाभिक्षुज्ञ

ओम् अवलोकितेश्वर का बोधक (नाम) प्रणव/ओम् है ।

(समादिपाद के सूत्रां का भावानुवाद)

- (२४) क्लेश, कर्म, कर्मफल और वासना जिसमें नहीं है, ऐसा पुरुषविशेष/चेतनविशेष ओश्वर है ।
- (२५) ओश्वर संपूर्ण सर्वज्ञ है ।
- (२६) ओश्वर पूर्वकाल के गुरुओं के भी गुरु है और काल की मर्यादा से (जन्म-मृत्यु से) पर है ।
- (२७) ओश्वर का नाम प्रणव/ओम् है ।
- (२८) अर्थ के चिन्तन सहित ओम् का जप करना ।
- (२९) चिन्तन सहित जप करने से अन्तरायों का अभाव और आत्मसाक्षात्कार होता है ।

આજનું ભાથુ

૨

॥ ॐ ॥
॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

आजनुं भाथुं

એટલે કે –

(“ફેસબુક”માં “આજનું ભાથું” મથાળા નીચે,
પૂ. ગુરુદેવ તથા શ્રદ્ધેય મહાનુભાવો દ્વારા રજૂ થયેલા,
જવનભાથા રૂપ સોનેરી સૂત્રો)

જ્ય નારાયણ ગ્રન્થાવલિ - પુષ્પ ૨૯

- યોગાભિક્ષુ

પ્રકાશક અને પ્રાપ્તિસ્થાન :

ઓમૃગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટ વતી
ડૉ. સદગુરુસમર્પણભિક્ષુ
અબ, પલિયાનગર, સેંટ એવિયર્સ સ્કૂલ રોડ.
નારણપુરા, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૧૩. ફોન નં. ૦૭૯-૨૭૮૯૧૧૬૫

આવૃત્તિ : પહેલી (૧૬-૭-૨૦૧૯ - 'ગુરુપૂર્ણિમા')

પ્રતિ : ૧૦૦૦

© સર્વ હક્ક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે.

મૂલ્ય રૂ. ૧૪૦/-

સંકલન : ડૉ. સદગુરુ સમર્પણ ભિક્ષુ

શ્રી વજુભાઈ બી પટેલ

શ્રી જગત સોની

મુદ્રક :

શાર્ટ્લાઇનિંગ પ્રેસ,

૬, રંભા કોમ્પ્લેક્સ, આશ્રમરોડ, અમદાવાદ

ફોન : ૦૭૯-૨૭૫૪૧૩૦૬

બે ભોલ

‘ફેસબુક’માં ‘આજનું ભાથું’ મથાળા નીચે, પ. પૂ. ગુરુદેવનું જે, સર્વતોભદ્ર, બહુવિધ સત્તસાહિત્ય રજૂ થાય છે તેનો આ પુસ્તકમાં, અલ્યુ માત્રામાં સંગ્રહ થઈ શક્યો છે. આ ‘આજનું ભાથું’, વાંચનાર સૌ માટે ‘જીવન-ભાથું’ બની રહેશે તેવી શ્રદ્ધા છે, કારણ કે તે સર્વોપયોગી બની રહે તેની ખેવના રખાય છે. પ્રણવ પરમાત્મા, આપણા સૌની શ્રદ્ધા પૂર્ણ કરે તેવી પ્રાર્થના.

ફેસબુક પર રજૂ થતાં પૂ. શ્રીના સત્તસાહિત્યને ત્રણ લાખ એંશી હજાર ‘લાઈક’ મળી ચૂક્યા છે. અને વેબસાઈટ પર મુકાયેલા સત્તસાહિત્યને આઠ કરોડ દશ લાખ મિત્રોએ વાંચ્યું છે. લગભગ એક હજાર આઠ સો ફેસબુક મિત્રો પણ નોંધાયા છે.

આપણે સૌ નસીબદાર છીએ કે ઘર બેઠા અલોકિક લાભ પામીએ છીએ.

જ્યશ્રી ઓમ્ભુગુરુદેવ

— ભાવેશ રાવલ

— : શુભેચ્છા-અભિપ્રાય : —

(પરમ ગુરુ-પ્રેમી ડૉ. હરેન્દ્રભાઈ પંડ્યા - ડાકોર)

કદાચ... પૂરા એફ : બી... પર શ્રી યોગઃ બિક્ષુજી દ્વારા મુકાતી
અનેકવિધ સમાજ ઉપયોગી પોસ્ટથી ઉત્તમ કોઈ નહીં હોય !!! સમાજ આપનો
ઋણી રહેશે જ્ય ગુરુદેવ.

★ ★ ★

ગુરુજી હજારો વર્ષ પહેલાં ભગવાન શ્રી કિષ્ણ એ શ્રી ગીતાજીનો ઉપદેશ
આપી હિંદુ ધર્મમાં વિશ્વાસ જગાડ્યો હતો.... તેમ આજે શ્રી યોગબિક્ષુજી,
એ જ કાર્ય કરી રહ્યા છે. જ્ય રણણોડજ.

— ડૉ. હરેન્દ્ર પંડ્યા

ડાકોર

॥ ૩૦ ॥

॥ તસ્� વાચકઃ પ્રણવઃ ॥

જીવનપાથેય-જીવનનું ભાથું

(પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી ફેસબુક પર આવતું ‘આજનું ભાથું’નું સંકલન) - યોગભિક્ષુ

- કુદરતસર્જિત ભૂકુંપોને રોકવા એ મનુષ્યના હાથની વાત નથી. પણ, મનુષ્યસર્જિત ભૂકુંપોને રોકવા એ તો મનુષ્યના હાથની વાત છે. પણ તોયે, મનુષ્ય સ્વસર્જિત ભૂકુંપોને રોકવાનો પ્રયત્ન કરતો નથી અને કુદરતી ભૂકુંપોને રોકવાનાં જાવાં નાખે એ કેટલું મોટું દુઃખ આશ્રય !
- જગત, શક્તિકો હી ભગવાન માનતા હૈ, ચાહે સહનશક્તિ હો (ઈશુ ધ્રિસ્ત), યા શાસકશક્તિ હો (શ્રીકૃષ્ણ).
- દરેક જીવ જન્મતાંની સાથે જ મૃત્યુ તરફ બેંચાવા લાગે છે. સૂરજ ઉગીને આથમે એટલે આવરદાનો એક દિવસ પૂરો. અઠવાડિયું, પખવાડિયું, માસ અને વર્ષ કરતાં કરતાં ઘડપણ અને મરણ તરફ બેંચાતાં-બેંચાતાં છેવટે મૃત્યુ.
- ખૂબ નાચ્યા કુદ્ધા - ખૂબ ધમાયકડી મચાવી, ખૂબ ખરાં-ખોટાં વ...વ..વ.... ખૂબ કર્યા પણ આખર ધૂલકી ધૂલ. માટે જ, સમયસર ચેતી જઈને માનવજન્મ સફળ કરીએ.
- ઉપવાસ અને ભૂખમરામાં જેટલો તફાવત છે તેટલો લોભમાં અને કરકસરમાં છે. કરકસર માટે બુદ્ધિને સારી રીતે કસવી પડે છે. બુદ્ધિ જેમ જેમ વધુ કસાશો તેમ તેમ તેમાંથી વધુ ને વધુ તેજકિરણો બહાર ફેંકાશો. આરપાર સોંસરવાં નીકળી જનાર એ તેજકિરણોથી અનંત જન્મોના અંધકારના દુંગરો ભેદાઈ જશે.
- પારસમણિ તો પોતાના સંપર્કમાં આવનાર દરેક લોખંડને સોનું બનાવી દે છે, પણ તેને પારસમણિ બનાવતો નથી. જ્યારે, ગુરુજનો તો પોતાના સંપર્કમાં આવનાર સૌ કોઈને ગુરુ બનાવી દે છે. ગુરુ બનાવે છે એટલે સાચી સમજણામાં ગુરુ બનાવી દે છે એમ સમજવાનું છે.
- ‘સુવર્ણમૃગની પ્રાપ્તિની વિચિત્ર ઈચ્છા’ જો સીતાજીને ન થઈ હોત, તો કદાચ ‘રામાયણ’ ન લખાઈ હોત.

- “આંધળાના તો આંધળા જ હોય ને” આવી કટુવાણી જો દ્રોપદીજી ન બોલ્યાં હોત તો કદાચ મહાભારત લખાયું જ ન હોત.
 - આત્મા-પરમાત્માની સમજણ જેઓ આપે તેઓ “સદગુરુ”. ભौતિક વિદ્યાઓ જેઓ શિખવાડે તેઓ “ગુરુ”. સદગુરુ એક હોય, ગુરુ અનેક હોઈ શકે.
 - પ્રબલા જીવન વાહ ! તેરી અમર કહાની,
આંચલ મેં બુદ્ધ ઔર આંખો મેં મહાકાલી. — યોગભિક્ષુ
 - કેવળ જડ નિયમોથી બંધાઈને કરાતા પૂજા-પાઠમાં જ્યાં સુધી પ્રેમ જાગતો નથી, ત્યાં સુધી પ્રતીતિ થતી નથી ને ત્યાં સુધી આધ્યાત્મિક લાભ થતો નથી.
- (સુવિચાર અંક ૫૨, જુલાઈ-૦૮)

યોગ :- નેતિ, ધોતી, બસ્તી, નૌલી, કપાલભાતિ અને ત્રાટક, આ છાએ કિયાઓ શરીરશુદ્ધિ માટે કહી છે. કપાલભાતિની ગણના પ્રાણાયામમાં નથી.

હઠયોગમાં ચોરસી પ્રકારનાં આસનોની ગણના છે, તેમાં સિદ્ધ, પદ્મ અને સ્વસ્તિક, એ ત્રણ આસનોને મુખ્ય ગણયાં છે.

યોગદર્શનમાં ઈશ્વર વિશે :-

- (૧) કલેશ, કર્મ, કર્મફળ અને વાસનાથી મુક્ત એવું વિશેષ ચૈતન્ય ઈશ્વર છે.
- (૨) ઈશ્વર, સંપૂર્ણ સર્વજ્ઞ છે.
- (૩) ઈશ્વર, ત્રિકાલીન ગુરુઓના પણ ગુરુ છે; તેમને કાળ છેદી-બેદી શકતો નથી.
- (૪) ઈશ્વરનું નામ પ્રશ્ન (ઓમ્-ॐ્) છે.
- (૫) પ્રાણવનો જપ, અર્થની ભાવના સાથે કરવો.
- (૬) તેમ કરવાથી વિદ્ઘોનો નાશ અને આત્મ-સાક્ષાત્કાર થાય છે.

ઉપર્યુક્ત છ સૂત્રોમાં ઈશ્વરનું નામ અને તેમની ઓળખ આપવામાં આવ્યાં.
ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરવા માટે જ-તેમનામય બની જવા માટે જ સર્વપ્રકારની યોગસાધના કરવાની છે.

પા. યોગદર્શનનાં આઠ અંગ :- મુનિ પતંજલિના યોગદર્શનમાં આઠ અંગ કહ્યાં છે. યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ. યમનાં પાંચ ઉપાંગ છે. અહિસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ. યમને સાર્વભોગ મહાપ્રત કહ્યું છે. એટલે કે તે મહાપ્રતનું દરેક જાતિએ, દરેક દેશે, દરેક કાળમાં અને દરેક સમયે ચુસ્તપણે પાલન કરવાનું છે.

શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય અને ઈશ્વર પ્રણિધાનને નિયમ કહે છે.

ઉપરોક્ત યમ-નિયમના પાલન કર્યા પછી આસન આવે. સ્થિરતા અને સુખ આપનાર આસનમાં અમુક સમય સુધી બેસી શકવાનો જ્યારે અભ્યાસ થઈ જાય પછી પ્રાણાયામનો અભ્યાસ પ્રારંભ થાય.

આસન :- ‘પાતંજલ યોગદર્શન’માં આસન માટે કહું છે કે, ‘સ્થિર સુખ આસન’ = સ્થિરતા અને સુખ આપે તે આસન. પા.દ.યો.માં. બીજા કોઈ આસન વિષે ઉત્તેખ નથી. આસન પણ ત્રીજું અંગ છે. તેની પહેલાં યમ અને નિયમ છે, તેનું પાલન આસન પહેલાં કરવાનું કહું છે.

જીબ મારે અને જીબ જિવાડે :- ખોટું ખાવામાં આવે કે ખોટું-કડવું બોલવામાં આવે તો જીબ મારે અને પથ્ય ખાવામાં અને મીઠું બોલવામાં આવે, તો જીબ તારે. કડવું બોલવાથી વિશ્વયુદ્ધ પણ થઈ શકે અને મીઠું બોલવાથી વિશ્વશાંતિ થઈ શકે.

ઝીણી માયા :-

ઝીણી માયા છાની છરી, મીઠી થઈને મારે ખરી,
વળગી પછી અળગી ન થાય, જ્ઞાની પંડિતને માંહીથી ખાય.
અનેક રૂપે માયા રમે, જ્યાં જેવું ત્યાં તેવું ગમે,
અખા માયાના ઘણા છે ઘાટ, જ્યાં જુઓ ત્યાં માયાના જ હાટ.

સૂક્ષ્મ અહંકાર કેટલો બળવાન છે. તેનું હૂબદ્ધ ચિત્ર ઉપરના કાબ્યમાં દોરેલું છે.

કેકેયી :- જો કેકેયી ન હોત તો શ્રીરામનો વનવાસ ન હોત અને તો રામ હનુમાન મિલન ન હોત અને તો રાક્ષસોનો સંધાર ન હોત અને તો ? ...

તો રામાવતારનું કાર્ય અપૂર્ણ રહી જાત.

ટેવ :- સ્વાદ ટેવમાં રહેલો છે. સાવ નાના બાળકને ખાટું, ખાટું કે કડવું કે તીખુ ખવડાવશો, તો નહીં ખાય. પરંતુ તે જ બાળક મોટું થશે અને તેને તેની ટેવ પડશે પછી, તે રસો વિના તેને નહીં ચાલે. એ જ પ્રમાણે દારુ, અફીણા, તમાકુ વગેરે જેવી કડવી, ગંધાતી ચીજો પણ ટેવના કારણે જ મીઠી લાગે છે. માટે જો સ્વાદ ટેવમાં રહેલો હોય તો શા માટે એવી ટેવ ન પાડવી જે સંપૂર્ણ લાભદાયી હોય ?

ખેતરોમાં જ્યારે તમાકુ થાય છે, ત્યારે બધા સાપ નાસીને ગામમાં ચાલ્યા જાય છે.

યોગ કોણ કરી શકે ? :- યુવાન, વૃદ્ધ, અતિવૃદ્ધ, બીમાર, હુર્બલ અને બધાં જ જો આળસનો ત્યાગ કરીને યોગનો અભ્યાસ કરે, તો સફળતા મેળવે છે.

યોગની સફળતાનાં ચિહ્નો :- શરીર દુબળું, મુખ પર પ્રસન્નતા, નાદની અભિવ્યક્તિ, નયનો નિર્મલ, બ્રહ્મયર્થના પાલનમાં સફળતા, અજિનું પ્રદીપ્ત થવું અને નાડીઓનું વિશુદ્ધ થવું, તે હઠયોગનાં લક્ષણો છે. (હ.પ.)

પા.યો.દ.માં કહ્યું છે કે :- વિવેકીજનોની દાણિએ જગતનાં તમામ સુખો આ ત્રાણ રીતે - પરિણામ તાપ, સંસ્કાર અને ત્રિગુણના ધર્મજાળા લીધે થતું દુઃખ, તે બધાં દુઃખ જ છે.

સામાન્ય મનુષ્યને માટે જે સુખો છે તે, વિવેકીજનો માટે દુઃખો જ છે.

પહેરેલું ઊજળું વસ્ત્ર મેલું થયે તેને ધોવાનું દુઃખ તે ‘પરિણામદુઃખ’, પ્રાપ્ત સુખને સુરક્ષિત રાખવા માટે જે સંઘર્ષ તે ‘તાપદુઃખ’, સુખભોગના જે સંસ્કાર ચિત્ત પર પડે અને તેની વાસના બંધાઈને ફરી-ફરી તે સુખો ભોગવવા આકર્ષ્ય કરે તે ‘સંસ્કારદુઃખ’ અને ચિત્તમાં જે ગુણની પ્રધાનતા હોય તેની સાથે બીજા બે ગૌણતાવાળા ગુણ સંઘર્ષ કરતા હોય ત્યારે જે દુઃખ અનુભવાય તે ‘ત્રિગુણયુક્ત દુઃખ’ છે. સતોગુણ ‘રજોગુણ’ અને ‘તમોગુણ’ આ ત્રાણ ગુણોનાં નામ છે.

તમામ દુઃખોથી સંપૂર્ણ મુક્ત થવા માટે મોક્ષ-કૈવલ્ય છે અને મોક્ષ માટે યોગ છે.

જગનાં તમામ સુખો, દુઃખની પ્રતિક્રિયાવાળાં છે :- જેમકે જમવાનું સુખ લીધું તો પછી હાથ ધોવાનું અને જાજર જવાનું દુઃખ આવવાનું જ છે. ઊજળાં વસ્ત્રો પહેરવાનું સુખ લીધું, તો પછી તેને મેલાં થયે તેને ધોવાનું દુઃખ આવવાનું જ છે. આ પ્રમાણે બધાં સુખોને સમજી લેવાનાં છે.

ફક્ત મોક્ષ જ એવું સુખ છે જે દુઃખની પ્રતિક્રિયા વગરનું છે; જેને પતંજલીએ કૈવલ્ય કહ્યું છે. કૈવલ્ય એટલે કેવળ આત્મા જ, કેવળ સુખ જ - સનાતન સુખ જ.

યોગથી ઘણું બધું પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. પણ દુઃખની પ્રતિક્રિયા વગરના સુખ સિવાય જે કાંઈ લઈએ તે બધું કાંચનના બદલે કાચ લીધા બરાબર છે.

આસન :- જીવ-યોની ચોર્યાસી લાખ પ્રકારની ગણવામાં આવે છે. દરેક યોનીની બેસવાની જે પદ્ધતિ તે આસન. તેથી ચોર્યાસી લાખ પ્રકારનાં આસનોની ગણાત્રી છે. ચોર્યાસી લાખમાંથી ચોર્યાસી આસન મુખ્ય અને તેમાંથી ત્રાણ-સિદ્ધ, પદ્મ અને સ્વસ્તિક આસન મુખ્ય ગણાય છે અને તે ત્રાણમાંથી સિદ્ધાસનને મુખ્ય ગણે છે, કારણ કે તે સિદ્ધાનું આસન અને સિદ્ધ આપનારું આસન મનાય છે.

યોગ :- ગ્રંથોમાં સવા લાખ પ્રકારના યોગોનો ઉલ્લેખ છે. તેમાં મુખ્ય હઠ, રાજ, લય, ભક્તિ, જ્ઞાન તથા કર્મયોગનાં નામ પ્રચલિત છે. બધા જ યોગનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય આત્મંતિક સુખની પ્રાપ્તિ અર્થાત્ મોક્ષ અર્થાત્ એવા સુખની પ્રાપ્તિ છે કે જે સુખની પ્રતિક્રિયા દુઃખ ન હોય.

મનુષ્યજન્મની સાર્વકતા ત્યારે જ કહેવાય કે જો આત્મંતિક સુખને પ્રાપ્ત કરી લઈએ.

બે બાજુ :- એક સિક્કાની બે બાજુની જેમ જો પ્રસંશક છે તો નિંદક જરૂર છે જ છે.

ચિત્તાની પ્રસન્નતા :- સુખીઓ તરફ મૈત્રી, દુઃખીઓ તરફ કરુણા, પુણ્યવાનો તરફ આનંદ અને પાપીઓ તરફ ઉદાસીનતાનો ભાવ રાખવાથી ચિત્ત પ્રસન્ન રહે છે.

સુખીઓ તરફ આપણે મૈત્રીભાવ રાખવાનો છે, જેથી તેમના તરફ આપણને ઈચ્છાન થાય. તેઓ આપણને મિત્ર સમજે છે તેમ જો માનીશું, તો તેમના તરફ આપણને ધણી અપેક્ષાઓ થશે અને તે પૂરી નહીં થાય, ત્યારે ચિત્તમાં અપ્રસન્નતા જન્મશે.

મનુષ્યના મનમાં :- મનુષ્યના મનમાં અનંત ભાવો ભરેલા છે પણ તેની મનુષ્યને ખબર હોતી નથી, પણ જ્યારે તે પ્રગટ થાય છે ત્યારે જ તેની ખબર પડે છે. તેમ —

મનુષ્યના શરીરમાં પણ અનંત રોગો ભરેલા છે જેટલાં રૂંવાડાં છે તેટલા રોગ છે, પણ તે પ્રગટ ન થાય ત્યાં સુધી તેની ખબર પડતી નથી. અસ્તુ.

ઈચ્છાનું પ્રબળપણું :-

- (૧) પરિવારનો એક સભ્ય જો અતિભૌતિક વિકાસ કરે તો તે, તે પરિવારના અન્ય સભ્યોની ઈચ્છાનો ભોગ બને છે.
- (૨) રાજ્યનું એક શહેર જો અતિભૌતિક વિકાસ કરે, તો તે, તે રાજ્યની ઈચ્છાનો શિકાર બને છે.
- (૩) રાષ્ટ્રનું એક રાજ્ય જો અતિભૌતિક વિકાસ કરે, તો તે, તે રાષ્ટ્રની ઈચ્છાને પાત્ર બને છે.
- (૪) વિશ્વનું એક જ રાષ્ટ્ર જો અતિભૌતિક વિકાસ સાધે તો તે, તે વિશ્વની ઈચ્છાનો ભોગ બને છે, અને એ રીતે વિશ્વયુદ્ધોનો જન્મ થાય છે.

ઈચ્છા મહા બળવાન છે, તે છભરુપે અંતરમાં પેસીને, જીવનમાત્રને બળભળાવી નાબે છે.

આધ્યાત્મિક વિકાસ અતિ ધણો કરીશું તોપણ તેની કોઈને ઈચ્છા નહિ થાય, કારણ કે આધ્યાત્મિક વિકાસની બીજા કોઈને પણ ખબર જ નહીં પડે.

નિંદક :- નિંદક નિયરે રાખીએ, આંગન કૂટિ છવાય,
બિન પાની બિન સાબુન કે, નિર્મલ કરે સુભાય.

અનુભવીઓ કહે છે કે, નિંદકોને તો આપણી આસપાસમાં જ અને આપણા આંગણામાં જ રાખવા, તેથી તેઓ આપણી નિંદા કરી શકે. જેથી આપણો સ્વભાવ, પાણી કે સાબુ વિના જ નિર્મલ શુદ્ધ થઈ જાય.

પુરુષોત્તમ માસ :- પુરુષોત્તમ માસ એટલે ઉત્તમ પુરુષ થવાનો માસ. અન્ય માસમાં તો ભલે સ્વચ્છંદ રીતે વત્ત્યા પણ પુરુષોત્તમ માસમાં તો એવી રીતે વત્તાંગે-જીવીએ કે મનુષ્યજન્મ સફળ થઈ જાય.

પુરુષ એટલે નર નહીં પણ પુરમાં-શરીર રૂપી પુરમાં રહેનારો આત્મા. પરમકલ્યાણ પ્રાપ્ત કરવા માટેનો પુરુષાર્થ કરવા માટેનું આ માસ તો એક નિમિત્ત માત્ર છે.

ત્રણ યોનીમાં મનુષ્યયોની ઉત્તમ ગણી છે, માટે (ઉત્તમ માસમાં, ઉત્તમ યોની દ્વારા, ઉત્તમ સ્થાન મોક્ષને પ્રાપ્ત કરવા માટે ભરપૂર પ્રયત્નો કરીએ. આપ સૌને જ્યશ્ચી પુરુષોત્તમ નારાયણ

સંતોષ :- પરે ચાલતાં હતાં ત્યારે સાઈકલવાળાને જોઈને એમ થતું હતું કે સાઈકલ મળે તો કેવું સારું ! સાઈકલ મળી, થોડો સમય ચલાવી આનંદ લીધો. હવે મોટરસાઈકલવાળાને જોયો, થયું કે સાઈકલમાં તો પેડલ મારી-મારી, મરી ગયા. મોટરસાઈકલ હોવી જોઈએ, તે પણ મળી. પછી તો થયું આના કરતાં મોટર સારી - ખેન સારું વિગેરે વિગેરે...

એક વખત ઊંડો વિચાર કરતાં જણાયું કે જ્યારે પરે ચાલતો હતો, ત્યારે જેટલો અસંતોષ હતો તેટલો જ અસંતોષ અત્યારે ખેન મળ્યું ત્યારે પણ છે જ. જો આ બધામાં સંતોષ નથી, તો સંતોષ ક્યાંક બીજે જ છે.

પા.યો.દ. માં કહ્યું છે કે સંતોષથી ઉત્તમ એવું બીજું એકેય સુખ નથી.

એવું ઉત્તમ સુખ કેવળ માત્ર કેવલ્યમાં, મોક્ષમાં છે અને મોક્ષ મેળવવા યોગસાધના કરવાની છે.

- જિજ્ઞાષાપૂર્તિ :-**
- કર્મમાં કુશળતા યોગ છે. - ગીતા
 - સમત્વને યોગ કરે છે - ગીતા
 - સમાધિ યોગ છે - યો.સા.
 - ચિત્તવૃત્તિઓનો નિરોધ યોગ છે. - પા.યો.દ.

- શંકરાચાર્યની યોગતારાવલીમાં સદાશિવે સવા લાખ પ્રકારના લયયોગ કર્યા છે.
- સ્વાત્મારામજીની હ.પ્ર.માં આદિનાથે સવા કરોડ પ્રકારના લયયોગ કર્યા છે.

- ઘટક્કિયા :**
- નેતિથી નાકની શુદ્ધિ
 - ધોતિથી પેટ અને અન્નનળીની શુદ્ધિ

- બસ્તિથી મોટા આંતરડાની શુદ્ધિ.
- નૌકિથી પેટના નળની શુદ્ધિ
- કપાલભાતિથી કપાળની શુદ્ધિ
- ત્રાટકથી આંખોની શુદ્ધિ થાય છે.

ઉપરથી કિયા ખૂબ સાવધાની અને અનુભવી પાસેથી કરવી - શીખવી જોઈએ,
નહિ તો દેખાએખી સાથે યોગ, છીજે કાયા, બાઢે રોગ, જેવું થાય. વળી, આ
શુદ્ધિકિયાઓને 'ગુપ્ત રાખવી' એવી સૂચનાને પણ ભૂલવી નહીં.

- નથી તેને રોગ, ઘડપણ કે મૃત્યુ, જેણે યોગાન્નિમય શરીર પ્રાપ્ત કરી લીધું છે -
ઉપનિષદ

ઉપર સંસ્કૃત શ્લોકોના ભાવાર્થ આપ્યા છે.

ઉપરના બંને ગ્રંથોમાં સવા લાખ અને સવા કરોડ પ્રકારના લયયોગ છે,
એવો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

- બ્રહ્મચર્ય :-**
- બ્રહ્મચર્યરૂપી તપથી દેવોએ મૃત્યુને મારી નાખ્યું. (૩.)
 - બિંદુનું પતન એ મરણ અને બિંદુનું ધારણ એ જીવન (૯.૫.)

સંત સમાગમ :- સુત, દારા અરુ, લક્ષ્મી, પાપી ધર ભી હોય;

સંતસમાગમ હરિકથા તુલસી દુર્લભ દોય.

પુત્ર, પત્ની અને લક્ષ્મી તો પાપીના ધરે પણ હોય છે; પણ, તેના ત્યાં
સંતસમાગમ, હરિકથા વિ. નથી હોતા; તે તો ફક્ત પુષ્યશાળીના ત્યાં જ હોય છે.
આ બંનેમાં આ જ મોટો તફાવત છે.

મનુષ્ય યોની :- મનુષ્ય, પશુ અને પક્ષી એ ત્રણ યોનીમાં મનુષ્યને શ્રેષ્ઠ ગણ્યો છે.
આહાર, નિદ્રા, ભય અને મૈથુન એ ચારેય પ્રવૃત્તિ તો ત્રણે યોનીમાં બરાબર-બરાબર
છે, છતાંય મનુષ્ય-યોનીને શ્રેષ્ઠ એટલા માટે ગણી છે કે મનુષ્ય જ સનાતન સુખ
માટેના પ્રયત્નો કરી શકે છે. જો ધારે તો.

જો મનુષ્ય, દુઃખની પ્રતિક્રિયા વિનાના સુખને- મોક્ષને પ્રાપ્ત કરવાના પ્રયત્નો ન
કરે, તો મનુષ્ય અને પશુમાં ફર્ક શું? તો મનુષ્ય પણ શિંગડા-પૂછડાં વિનાનો પશુ જ ગણાય.

પરમગુરુ પ્રાણવ પરમાત્માને પ્રાર્થિએ કે આપણો મનુષ્યજન્મ સર્ફળ-
સાર્થક થાય.

તુલસીદાસ :- તુલસી વહીન જાઈએ, જહાં બાપકો ગাঁવ;
દાસ ગયો તુલસી ગયો, રહ્યો તળસિયો નામ.

સંત તુલસીદાસજી કહે છે કે બાપના ગામમાં ન જવું, કેમકે ત્યાં આપણું સન્માન જળવાતું નથી, તુલસીદાસમાંથી તળસિયો નામ થઈ જાય છે.

આવ નહીં, આદર નહીં, નહીં નયનો મેં નેહ,
તુલસી વહીના જાઈએ ભલે કંચન વરસે મેહ.

બાપના ગામમાં પણ સન્માન મળે, તો એ સારી વાત કહેવાય. પણ કદાચ ન મળે તોપણ ખોટું લગાડવા જેવું ન કહેવાય. માતાપિતા સન્માન ન આપે એ તો વહાલની નિશાની ગણાય.

આપણાં વખાણ દુનિયાભરમાં ભલે થતાં હોય પણ જ્યારે આપણું ગામ અને આપણો પરિવાર પણ આપણાં વખાણ કરે, ત્યારે તે વખાણ સાચોસાચ સાચાં.
ઉંઘ અને આહાર : ઉંઘ અને આહાર વધાર્યા વધે અને ઘટાડ્યાં ઘટે.

ઘડપણમાં અશક્તિને કારણે શરીર ન કરી શકાય અને તેથી આહાર ઓછો થઈ જાય, આમ થવું સ્વાભાવિક છે- તેથી તેની ચિંતા છોડીને સહજભાવે પ્રસન્નભાવે જીવે જવું જોઈએ. કાલાવાલા કરીએ ને રામ રાખે તેમ રહીએ, સ્વાભાવિકને સહજ સ્વીકારી લઈએ અને અસ્વભાવિકથી સો ગાઉ છેટા રહીએ. જેથી આણ જોઈતી ઉપાધિઓમાંથી બચી જવાય.

પુરુષાર્થ :- ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એમ ચાર પુરુષાર્થ કહ્યા છે. આનો કમ જ અતિ સૂચક છે. ધર્મનું પાલન કરીને અર્થ-દ્રવ્ય મેળવવાનું છે; તે દ્રવ્યથી કામ-ઇચ્છાઓની પૂર્તિ કરવાની છે અને તો મોક્ષ આપોઆપ મળવાનો છે.

એક પુરુષાર્થ એ છે કે જે પુરુષ, અર્થાત્તુ આત્મા અર્થે કરવામાં આવે અને બીજો એ કે જે શરીર અર્થે કરવામાં આવે.

એકરામ:- એક રામ દશરથ ઘર ડોલે, એક રામ ઘટ-ઘટમે બોલે;

એક રામ હૈ જગત પસારા, એક રામ હૈ સબસે ન્યારા.

એક રામ, કે જેમણે દશરથને ત્યાં જન્મ ધારણ કર્યો હતો; એક રામ કે જેઓ ઘટ-ઘટમાં - જીવનમાત્રમાં, આતમરામ રૂપે રમી રહ્યા - વિલસી રહ્યા છે. એક રામ કે જે જડ - ચેતન રૂપે વિશ્વરૂપે પ્રસરેલા છે - પથરાયેલા છે તે; અને એક રામ કે જેઓ ઉપરના બધા રામથી નિરાલા છે કે જેમનું નામ ઓમ્મુ પ્રણવ (ઉં) છે. પ્રણવ (ઉં) વિષે પા.યો.દ. કહ્યું છે કે;

- તેઓ કલેશો, કર્મો, કર્મફળો અને વાસનાઓથી નિત્ય મુક્ત છે.
- તેઓ સંપૂર્ણ સર્વજ્ઞ છે.
- તેઓ ત્રણી કાળના ગુરુઓના પણ ગુરુ છે. તેમને કાળ છેદી - ભેદી શકતો નથી.

- તેમનો (ઈશ્વરનો) વાચક પ્રણાવ (ઉં) છે - તેમનું નામ ઓમ્ છે.

શ્રી રામ ઉપનિષદમાં કહ્યું છે કે, ‘ॐ રામ અં’ એવી રીતે રામનો જપ પચાસ લાભ વખત કરવાથી તે જપ છન્નું કરોડ જપની બરાબર થઈ જાય છે.

ઉપરોક્ત ગુપ્ત રહસ્ય જાણ્યા પછી તેનો લાભ અવશ્ય લઈએ.

જન્મ દિવસો : જન્મ દિવસે એ તો ખબર પડી કે ઉંમર કેટલી થઈ, પણ કેટલી બાકી રહી તેની ખબર નથી; માટે સત્કર્મો રૂપી ભાણું બાંધવા માટે એવા મચી પડીએ કે આગળનો જન્મ પણ ઉત્તમ પ્રાપ્ત થાય.

મર્યાદા પુરુષોત્તમ : જે કાળમાં બહુપત્ની એ એક મોભો ગણાતો હતો તે કાળમાં શ્રીરામે એક પત્નીનો આદર્શ સ્થાપ્યો - સ્વીકાર્યો - આચર્યો - પ્રશંસાવ્યો, એ રીતે તેમણે વિશ્વને મર્યાદામાં રહેવાનો સંદેશ આપ્યો, તેથી જ તો તેઓ “મર્યાદા પુરુષોત્તમ” કહેવાયા. જીવનમાં મર્યાદાનું પાલન કરવું એ એક ધણું મોટું બળ છે. મર્યાદાના ચુસ્ત પાલનથી માનવ પણ ભગવાન બની જાય છે. સૂર્ય-ચંદ્ર, પૃથ્વી-પાણી, સાગર-નદી, વગેરે મર્યાદા છોડે તો વિનાશકારી બની જાય છે. માતા સીતાજીએ પણ મર્યાદા રેખાનું ઉત્લંઘન કર્યું તો શું થયું તે જગત્તાહેર છે.

બીભી ચલે : કાણા દીકરાને કાળાં ચશ્માં પહેરાવીને પરણવા માટે તેને ચોરીમાં પધરાવ્યો. લંગડી દીકરાને તેના મામાએ તેરીને ચોરીમાં પધરાવી અને ચાર ફેરા પણ તેરીને ફેરવાવ્યા. લગ્ન પતી ગયા એટલે દીકરાનો બાપ, હાથ ઊંચા કરીને જોરજોરથી બોલવા લાગ્યો કે ‘જંગ’ જીત્યો મારો કાણિયો.’ એ જોઈને દીકરાનો બાપ પણ ઊભો થઈને, મૂઠીઓ વાળીને બોલવા લાગ્યો કે “બીભી ચલે તબ જાણિયો.”

આ પ્રસંગથી આપણે શું જાણવાનું ? એ, કે:

ખોટાં કામો ખૂબ ખૂબ કરીને ખૂબ ખૂબ આનંદ માણિયો:

અબ જબ પરિણામો આવી આવીને ભુક્કા કાઢી નાખે તબ જાણિયો.

કબીર કહે :- કબીર કહે કમાલકો, દો બાતે શીખ લે;

કર સાહેબ કી બંદગી, ઔર ભૂખોંકો અન્ન દે.

કબીરજીને આ બાબત તરફ આપણું ધ્યાન શા માટે બેચેવું પડ્યું ? આપણે બેધ્યાન છીએ માટે.

આપણે ભોજન તો ખૂબ ગ્રેમથી કરીએ છીએ પણ ભજન કરતાં નથી, બીજાને ભોજન પણ કરાવતાં નથી.

સંતો તો - ઈશારો કરે; - તેજણને ટકોર બસ.

સો કામ:- સો કામ પડતાં મૂકીને ભોજન કરી લેવું, હજાર કામ મૂકીને સ્નાન કરી લેવું, લાખ કામ મૂકીને દાન કરવું અને કરોડ કામ મૂકીને ભજન કરવું. - શાસ્ત્રોનો આવો આદેશ છે.

પાંચે પાંડવો બેઠા હતા. ત્યાં યાચકે આવીને યાચના કરી; યુધિષ્ઠિરે કહ્યું કે કાલે આવજે. આ સાંભળીને ભીમ જોરથી હસી પડ્યો. બધાંએ પૂછ્યું કે કેમ હસો છો ! તો ભીમ કહે કે મોટાભાઈને ભરોંસો છે કે તે પોતે કાલ સુધી જીવવાના છે માટે.

આ સાંભળીને યાચકને પાછો બોલાવીને, ધર્મરાજાએ તૂર્ત જ દાન કરી દીધું.
ખોટો રૂપિયો:- એક ગામમાં સંત આવ્યા. દર્શન કરનારાઓની લાઈન લાગી. એક પદ્ધતિ એક દર્શન કરતા જાય અને ભેટ મૂકતા જાય. એક લોભિયાએ ચરણમાં ખોટો રૂપિયો મૂક્યો. સંતની તેના પર બરાબર નજર હતી જ. નમનનો કાર્યક્રમ પૂરો થતાં સંતે સત્સંગનો પ્રારંભ કરતાં પહેલાં જ કહ્યું કે જેનો આ ખોટો રૂપિયો હોય તે પાછો લઈ જાવ. કારણ કે “કહ્યું છે કે એકના બદલે હજાર પાછા આપવા પડે. સાચા રૂપિયા તો આપી શકાય પણ ખોટા હજાર રૂપિયા અમારી પાસે ક્યાંથી હોય!”

લોભીલાલાએ વગર પૈસે યશ ખાટવાનો હાથ તો અજમાવ્યો પણ ભાઈ ભોંડા પડ્યાં.

ધતૂરા કરતાં:- - ધતૂરા કરતાં સોનામાં માદકતા સો ઘણી વધારે છે: ધતૂરો તો જ્યારે ખાઈએ ત્યારે નશો ચઢાવે છે પણ સોનું તો ગ્રાપ થવા માત્રથી જ નશો ચઢી જાય છે.

સોનું પહેરાય નહીં પણ ખવાય, એટલે કે સોના જેવો પૌંછિક સ્વાસ્થ્યવર્ધક ખોરાક ખાવ, સોનાનો સાચો-પૂરતો લાભ તો જ લીધો કહેવાય.

વર્ષગાંઠની ઉજવણી: - વર્ષગાંઠ શબ્દ જ કેટલો સૂચક છે! તે દિવસે એ વાતની બરાબર ગાંઠ બાંધવાની છે કે વિતેલા સમયમાં જે નહોંતું કરવાનું તે થઈ ગયું છે. તે હવે નથી કરવાનું અને આવતા સમયમાં જે જે કરવાનું છે તે વિસરાય નહીં તે બરાબર ગાંઠ બાંધી રાખવાનું છે.

બ્રહ્મચર્ય: - (સ્થૂળ અને સૂક્ષ્મ અર્થ) બ્રહ્મ + ચર્ય = બ્રહ્મમાં ચર્યા કર. વી-વિચરણ કરવું. બ્રહ્મભાવમાં નિમણ રહેવું.

બ્ર + અહં = અહંને, હું પણાને બૃહત - વિશાળ કરવું. એટલી હંદે વિશાળ કરવું કે છેવટે તે લય પામી જાય.

અહંને અતિ ઘણો વિશાળ કરીને અથવા અતિ ઘણો સંકુચિત - સંક્ષિપ્ત કરીને લય પમારી શકાય.

અહીં મુક્ત થવા માટે યોગસાધના આવશ્યક, અને તેના માટે નિરોગી કાયાની જરૂરત, અને તે માટે વીર્યધારણ પરમ આવશ્યક, વીર્યધારણ એ પણ બ્રહ્મચર્યનો જ એક પ્રકાર.

પા.યો.દ. માં કહેલું જ છે કે -
“બ્રહ્મચર્ય પ્રતિષ્ઠાયાં વીર્યલાભ”

પરમ જિજ્ઞાસુને, કલ્યાણપથગામીને, ચરમ મુમુક્ષુને ઉપરોક્ત બધું વાંચવું, વંચાવવું, સાંભળવું, સંભળાવવું ખૂબ જ ગમે જ: કરણ કે તેવો તેમનો સ્વભાવ છે.

વહેલા સૂઈને : - પહેલાં આ આદર્શ ગણાતો;

વહેલાં સૂઈને વહેલા જે ઊઠે વીર,
બળ, બુદ્ધિને ધન વધે, સુખમાં રહે શરીર.

અને અત્યારે આ સ્થિતિ છે;
મોડા સૂઈને, મોડા ઊઠે અધિર
બળ, બુદ્ધિને ધનાદિ ઘટે, તોય ન ચેતે લગીર
આ તો જમાના-જમાનાની ખાસિયત છે ભાઈ.

કેટલું કમાઈ છીએ : - કેટલું કમાઈ છીએ તે મહત્વનું નથી પણ કેટલું બચાવીએ છીએ તે અતિ મહત્વનું છે.

કરણ કે બચત ઉપર જ જીવનનું સમતોલપણું નિર્ભર છે.

બચતઃ : - એકભાઈ પચાસ હજાર રૂપિયા કમાય છે પણ કાંઈ બચાવતા નથી. બીજા એક ભાઈ છે તે દશ હજાર કમાય છે, અને બે હજાર બચાવે છે. વહેલા મોડા પચાસ હજાર વાળાને, દશ હજારવાળાની જરૂર પડવાની.

કહ્યું છે ને કે ત્રેવડ ત્રીજો ભાઈ છે. કરકસર અને કંજુસાઈમાં ઘણો ફરક છે.

કરકસર (ત્રેવડ) એ તો સુખ શાંતિથી જીવવા માટેની અતિ ઉપયોગી કળા છે - હોંશિયારી છે.

આવું બધું સમજવા જેટલી હોંશિયારી પ્રભુ સૌને આપે એવી તેમને પ્રાર્થના.

તપ તપીએ : - તપ તપીએ એવું મહા પ્રચંડ કે, પ્રણવ પ્રભુ પોતે જ પૂછે ! કે શું ઈશ્વરા છે!

માંગ - માંગ, માંગે તે આપું.

કોઈનો ભાર ન રાખે મુરા...રિ.

ઈર્ષા અભિનઃ : - જે લાકડામાં અભિન પ્રગટે છે તેને તે પ્રથમ બાળે છે; બીજા લાકડાને પછી. અને એવું પણ બને કે બીજા લાકડાને બાળ્યા સિવાય જ પ્રગટેલા લાકડામાં જ તે શાંત થઈ જાય.

ઈચ્છા અગ્નિનું પણ એવું જ છે. તે, જે માણસમાં પ્રગટે તેને પ્રથમ બાળે, સામાને ન પણ બાળી શકે !

લાભ - શુભ : - ધરો દુકાનો વગેરેમાં લાભ-શુભ લખાય છે. પ્રથમ લાભ અને પછી શુભ. એટલે કે જે લાભ મેળવીએ તે શુભ હોવો જોઈએ, તો જ એ લાભથી લાભ થાય.

સૌને ફાયદો જોઈએ છે, કોઈને નુકસાન નથી જોઈતું, પણ ઓછી સમજણને કારણે નુકસાન જ વહોરી બેસે છે.

અશુભ લાભથી ભલે ધનના ઢગલા થાય પણ તે ધનથી એક કાણી કોડી જેટલા પણ સુખશાંતિ ન પમાય. અને તો તે ધનને શું કરવાનું ! જોઈ-જોઈને બળતરા જ કરવાનીને?

લઘુ ગુરુ : -

- (૧) દુનિયાની કોઈ તાકાત ‘લઘુ’ને ‘ગુરુ’ બનતા રોકી નહીં શકે.
- (૨) બુદ્ધિમાન તે છે કે, ગુરુ-સંતોનાં ચરણોમાં નિર્બદ્ધ થઈને બેસી શકે છે.
- (૩) સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને તેમની જ્ય તો જ આપડી જ્ય.

પ્રભુનામ કી લુંટ હૈ, લુંટ શકે તો લુંટ;

અવસર બિતા જાત હૈ, પ્રાણ જાયેગા ધૂટ

ગુરુ સ્થાપે : -

- (૧) તું કહે છે પુસ્તકનું ચોરેલું, હું કહું પોતે અનુભવેલું,
તું કહે છે પુસ્તકમાં લખેલું, હું કહું છું મસ્તકમાં દેખેલું.
- (૨) વેદ ઉપનિષદ ભાજ્યો નથી, મહાશાળાએ હું ચડ્યો નથી,
જે વદ્યો તે ગુરુકૃપાથી, “યોગ ભિક્ષુ” બન્યો બહુ મથી.
- (૩) ‘ભિક્ષુ’ની જગમાં શું હસ્તી, કૃપાવીણ જાણે એ પસ્તી, પ્રભુ તણી અકળ શક્તિ,
એ ગુરુ સ્થાપે જબરજસ્તી.

ગુરુપૂર્વિમાની શુભેચ્છા : -

ગુરુપૂર્વિમાન નિમિત્તે સર્વે પ્રભુપ્રેમીઓને વંદન-આભિનંદન - આશિષ.

સમસ્ત જીવો પર કુદરતની કરુણા ઊતરો અને સૌ સુખ, સમૃદ્ધિ અને શાંતિ પામો અને છેવટે પરમ પદને પ્રાપ્ત થાઓ એ જ ઓમ્ભૂ પરમાત્માને પ્રાર્થના.

દિવંગત આત્માઓને વંદન સાથે શ્રદ્ધાંજલિ, પુષ્પાંજલિ, જન્મદિવસે એ તો ખબર પડી કે ઉંમર કેટલી થઈ, પણ કેટલી બાકી રહી તેની ખબર નથી. માટે સત્કર્મોર્દૂપી ભાયું બાંધવા માટે એવા મચી પડીએ કે આગળનો જન્મ પણ ઉત્તમ પ્રાપ્ત થાય.

રહે સંતનો સંત:-

- (૧) સંત-મહંત-સંન્યાસી થઈ ભલે મોટા માંડે ઠગા,
બગ-સ્વભાવ સુધરે નહીં તોયે રહે ઠગાનો ઠગા.
- (૨) ધાંચી-મોચી- દરજ કેરા, કામ કરે અનંત,
સંત સ્વભાવ પલટે નહીં, તોયે રહે સંતનો સંત.
- (૩) પૂછો ન ભણતર ‘ભિક્ષુ’ કેરુ, ગણતર કરશે કામ,
મૂલ્ય કરવું તલવારનું રહેવા દેવું ભ્યાન.

ચલતી ચક્કી : - ચલતી ચક્કી દેખકર, દિયા કબીરા રોઈ;
દો પડન કે બીચમે, સાખૂત બચા ન કોઈ.

મહાકાળ રૂપી ઘંટીના, દિવસ અને રાતરૂપી બે પડ
ફરી રહ્યા છે, અને જીવ માત્રને દળી રહ્યા છે.

સૂર્યનો ઉદ્દય અને અસ્ત થાય ત્યાં જ ઉમરનો એક દિવસ કપાય. આ રીતે
જીવ દળાતો - ભરડાતો છેવટે રામ બોલો....

ઘંટીમાં જે દાણા ઓરાતા હોય તે તો દળાઈ જ જાય. પણ ઘંટીના નીચલા
પડમાં, વચમાં જે ખીલડો હોય, તેને વળગીને જે રહ્યાં હોય તે તો સાખૂત બચી જ
જાય, ભલે મણાબંધી દાણા દળાય પણ, તેને જરા પણ આંચ ન આવે.

જે જીવો પ્રભુભજન રૂપી - સત્કર્મરૂપી ખીલડાને વળગી રહ્યા છે તેઓ આબાદ
બચી જવાના, વહેલા કે મોડા, તેઓ જન્મ-મરણના મહા ચક્કરમાંથી ઊગરી જ જવાના.

કાજરકી કોઠરી:- કાજરકી કોઠરીમં, કેસો હું સયાનો જાય,
કાજરકી એક લીક, લાગી હૈ પે લાગી હૈ.

માણસ ભલેને ખૂબ ડાહ્યો હોય અને ખૂબ સાવધાન હોય, પણ તોયે જે કાજળ
(મંશ)ની કોઠીમાં પ્રવેશો તો કાજળનો એક દાગ તો પડ્યા વગર રહે જ નહીં માટે.

હિતાવહ તો તે જ છે કે કાજળની કોઠીથી અર્થાત્ કુસંગથી સો ગાઉ છેટા જ
રહીએ.

મસી-કાગળ :- મસી-કાગજ છુયો નહીં, કલમ ગ્રહ્યો નહીં હાથ;
ચારઈ યુગકા મહાતમ કબીરા, મુખથી જનાઈ બાત.

સંત કબીરજ કહે છે કે કલમ, કાગળ કે સ્યાહીની કાંઈ જ જરૂરત નથી,
ચારેય યુગની વાત મુખથી જ જણાવી દીધી છે.

સંતો તો અનેક જન્મોનો અનુભવ સાથે જ લઈને આવે છે. તેમના મસ્તકમાં જ બધાં જ પુસ્તકો, શાસ્ત્ર ભરેલા હોય છે, તેથી તેમને બહારના કાગળ, કલમ કે સ્યાહીની જરૂરત રહેતી નથી.

સાહેબકે દરબારમે :-

સાહેબ કે દરબારમે, કમી કાછુકી નાહી;
કર્મહીન નર પાવત નાહી, ચૂક ચાકરી માંહી.

વિશ્વભરના વિશ્વમાં બધું જ છે પણ પરોપકાર કરવામાં આળસુ માણસ તે પામી શકતો નથી.

સરોવર તરુવરઃ :-

સરોવર તરુવર સંતજન, ફલે ફુલે પર હેત;
ઈતતે વે પાહન હનત, ઉતતે વે ફલ દેત.

તળાવ (સરોવર) વૃક્ષ અને સંત અપકાર પર ઉપકાર જ કરતા હોય છે.
તેઓ અન્યો માટે જ ફળતાં-ફુલતાં હોય છે જેમ કે;

આપણે અહીંથી વૃક્ષ પર પથર ફંકીએ છીએ અને તે આપણને સામેથી ફળ આપે છે તેમ. કારણ કે સંતનો સ્વભાવ જ એવો છે. પોતાના સુખશાંતિના ભોગે પણ પોતે અન્યોને સુખશાંતિ પહોંચાડે છે. એ જ એમનો આનંદ અને એ જ એમની પ્રાપ્તિ છે.

ભલે શેત કે ભગવાં વંશો પહેર્યા હોય, પંચકેશ કે કલીન શેવ રાખતા હોય
પણ જો તેઓ સર્વજીવ રક્ષક હોય તો તેઓ સંત જ છે.

બાધ્ય દેખાવ ભલે ગમે તે હોય, અંદરનું સંતપણું જ તેમની સાચી ઓળખ છે.

જીતિ ન પૂછીએ સંતોકેરી, પૂછી લીજીએ ગ્યાન;

મોલ કરો તલવારકા પડા રહન દો ભ્યાન.

અતિકૃપા :- પરમકૃપાળું પરમાત્મા, અમારી એ વિનંતી સ્વીકારવાની કૃપા કરે કે;

“તેઓ (પરમાત્મા) અમારા ઉપર કદી ‘અતિકૃપા’ કરવાની ‘કૃપા’ ન કરે”.

કૃપા તો ઉપયોગી છે પણ અતિકૃપાથી મનુષ્ય અતિ પ્રમાદી થઈ જાય છે અને,
અતિપ્રમાદ એટલે અતિ અધ્યપતન. પરમ પુરુષાર્થ વિના, પરમધામ તરફ આગળ ન
વધી શકાય, અને તો મનુષ્ય જન્મ નિષ્ફળ જાય.

॥ અતિ સર્વ વર્જયેત ॥

અતિ સર્વ ત્યાગવા યોગ્ય છે.

‘अतिकृपा न करवानी वात’ कदाच कुची लागे, पश कडવुं ओषड रोग पश
મटाडतुं होय छे.

પીપળ પાન:- પીપળપાન ખરંત, હસતી કુંપળિયા,
મુજ વિતી તૂજ વિતસે ધીરી બાપુડિયા.

વૃક્ષ પરથી જૂનાં પાંડડાને ખરતાં જોઈને કુંપળો હસે છે. એટલે જૂનાં પાંડડાને કહે
છે કે હસે છે શું! ધીરજ રાખ ધીરજ! તારી દશા પશ અમારા જેવી જ થવાની છે.

આ ઈશારો નવી પેઢીને ચેતાવવા સાંચું જ છે. જો લાંબું આયુષ્ય હોય તો દરેક યુવાન
ઘરડો થવાનો જ છે. વડીલોની લાજ મર્યાદા રાખીએ. આપણે પશ વડીલ થવાના જ છીએ.

નમે તે :- ‘નમે તે ગમે પ્રભુને’ એવું કહે અમ માતાજી;
અતિથિ આવો અમારે ગૃહે એવું કહે અમ પિતાજી.

“ગુરુ સંતનું સ્વાગત થાયે, ભાઈ-ભાઈ જ્યાં રહે સંપથી સુખ શાંતિ ત્યાં આળોટે
છે.” એવું કહે “યોગભિક્ષુજી”.

મંદિર:-

મંદિર-મસ્જિદથી પશ, તેને બનાવનારા મહાન છે.
લાઠી ગોળી ચલાવનારા, તે કેટલા નાદાન છે !
જીવતાને મારે! જડને જીવાડે! વાહ! તારી કમાલ છે,
કહે ‘લિક્ષુ’ અમય બક્ષે, તેજ અતિ મહાન છે.

આજનું ભાથું : - ‘આજનું ભાથું’ શિર્ષક નીચે ‘જીવન પાથેય’ સમાન થોડી સામગ્રી
‘ફેસબૂક’ પર અપાય છે. સૌ પ્રેમીઓ, જીજાખુઅઓ તરફથી તેનો સારો પ્રતિભાવ મળે
છે. તેથી આનંદ થાય છે અને રોજ આપવાનો પ્રયત્ન કરાય છે.

ખેતરમાં કામ કરતા પોતાના કુંભભીજનો માટે બપોરે જે ભોજન લઈ જવાય તે
‘ભાત’ તે જ ‘ભાથું’ તે જ ‘પાથેય’.

ગયા જન્મે સત્કર્મ રૂપી જે ભાથું બાંધું હતું, તેના ફળ સ્વરૂપે જ વર્તમાન મનુષ્ય
જન્મ અને બધાં સુખ સગવડો મળ્યાં. આ જન્મે પશ એવું ‘ભાથું-પાથેય’ બાંધીએ કે
આવતા જન્મે ચિંતા ના રહે.

મનુષ્ય યોનીમાંજ પરભવનું ભાથું બાંધી શકાય છે. પશુ-પક્ષી યોનીમાં એ કાંઈ
થઈ શકતું નથી, માટે જ મનુષ્ય યોનીને શ્રેષ્ઠ ગણી છે માટે ચૂકીએ નહીં.

‘આજનું ભાથું’ વાંચીને તેમાંથી પ્રેરણા લેવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

જીજાખુઅઓ સુમુક્ષુઅઓ તરફથી મળતા અનુમોદનમાં જ તેઓની માંગ સમાયેલી છે.

ત્રણ દ્વારે:- કહ્યું છે કે ભગવાન આ ત્રણ દ્વારે મુખ્ય પણે રહે છે. (૧) મંદિરદ્વારે (૨) શાસ્ત્રદ્વારે અને (૩) ગુરુસંતદ્વારે. આ ત્રણમાં પણ મુખ્ય ગુરુસંત દ્વારે.

- (૧) મૂર્તિરૂપે રહેલા ભગવાનના દર્શન કરવા માટે મંદિરમાં, મંદિરના સમયે જવું પડે, અને મૂર્તિ ભગવાનના ગુણાનુવાદ યાદ કરીએ તો લાભ થાય.
- (૨) શાસ્ત્રદ્વારે રહેલા ભગવાનના દર્શન કરવા માટે, સમયની કોઈ પાબંદી નહીં. જ્યારે ઈચ્છા થાય ત્યારે અને સૂતા સૂતા વાંચીને પણ તેનો લાભ લઈ શકીએ. પણ વાંચતાં વાંચતાં કોઈ શંકા ઉઠે તો પૂછ્યું કેને !
- (૩) ગુરુ-સંતદ્વારે તો આપણી ઈચ્છા પ્રમાણે જઈ શકીએ અને શંકાઓનું સમાધાન પામીને પૂર્ણ લાભ લઈ શકીએ. એથી જ ગુરુસંતદ્વારે ભગવાન, વધુ પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપે બીરાજે છે તેમ કહેવાયું.

મુમુક્ષુ-જ્ઞાનુ માટે ઉપરોક્ત રહસ્યો સમજવાનો આનંદ પણ અલૌકિક હોય છે.

પાણી પાયે :- પાણી પાયે પાંચ પૂછ્ય, છાછ પાયે પૂછ્ય સો;

અન્ન ખવરાવ્યે અનેક પૂછ્ય, જો મન કચવાય નહીં તો.

કોઈપણ પ્રકારનું સહકર્મ કચવાતા મને થાય તો તેનું ફળ ન મળે. સમજણપૂર્વક, ત્યાગની ભાવનાથી અને બદલો મેળવવાની ભાવનારહિત થઈને સત્કર્મો થવા જોઈએ. ગુપ્તદાન એ અતિ મહત્ત્વનું ગણાય છે. ડાબો હાથ જે દાન કરે તેની જમણા હાથને અને જમણો હાથ જે દાન કરે તેની ડાબા હાથને પણ ખબર ન પડવી જોઈએ. એવું અનુભવીઓ કહે છે.

‘ગીતા’ નું અવળું થાય ‘તાગી’ એટલે કે ત્યાગી. આખી ગીતાનો સાર છે ત્યાગ.

સો ચુલા:- - એક ભાઈ સંત પાસે આવીને પગમાં પડી રડતા-રડતા કહેવા લાગ્યા કે; મને બચાવો, હું મારી પત્નીથી ત્રાસી ગયો છું, હું હવે આપના આશ્રમમાં જ રહીશ. તેને સ્વીકૃતિ મળી ગઈ. આઠેક દિવસ પછી સંતે આખો આશ્રમ બતાવવા સાથે લીધો. આખો આશ્રમ ફરીને બંને પોતાની ઓરડી પર આવ્યા. સંતે પૂછ્યું : આશ્રમ કેવો લાગ્યો? ભાઈ કહે : બહુ સરસ, ઘણા જમતા હતા, સો તો ચુલા હતા. સંતે પૂછ્યું એથી તમે શું સમજ્યા ? તે ભાઈ કાંઈ ઉત્તર ન આપી શક્યા એટલે સંતે કહ્યું કે :

તમારે એક ચુલો છે તોય તમે ત્રાસી ગયા! અહીં સો ચુલા છે તો તમે અહીં કઈ રીતે રહી શકશો? હું અહીં ત્રાસતો નથી કેમ કે એકેય ચુલાને હું મારો માનતો નથી. સો ચુલામાંથી બસો થઈ જાય કે સોમાંથી એક રહી જાય તોય મારે શું? આવી

સમજણથી હું અહીં રહી શકું છું. અને તમે તમારા ઘરે એક ચૂલાને ‘મારો’ માનો છો તેથી ગાસી જાવ છો! જાઓ હવે રૂમમાં આરામ કરો.

બીજે દિવસે એ ભાઈ સવારે વહેલા ઊઠીને સંતના દર્શની ગયા. અને હસતાં હસતાં કહેવા લાગ્યા કે હું હવે મારે ઘરે જાઉં છું. ઘરે કેવી રીતે રહેવાય તેનો મને મંત્ર મળી ગયો છે. મને આશિષ આપો. સંતે તેને ખૂબ પ્રેમથી વિદાય આપી.

ઓમ્ભૂ નમો નારાયણ - જ્ય ઓમ્ભૂ ગુરુ દેવ.

- કોઈ પણ માણસની કમજોરીનો લાભ ઉઠાવવાની આપણા મનમાં વૃત્તિ ઉદ્ભવવી તે પણ આપણી એક મહા કમજોરી જ ગણાય.
- ગુરુસંતોમાં ચાલુ સર્વસાધારણ મનુષ્યો કરતાં ધણું બધું વિશેષ જોવામાં આવે છે. તેમનું આખું જીવન જ વિશિષ્ટ પ્રકારનું છે. તેમનું આખું જીવન કાર્ય જ લોકોપકારનું છે, વિશ્વકલ્યાશનું છે, જીવોને ઊર્ધ્વમુખી પ્રવૃત્તિ કરાવવાવાળું છે.
- **કોધ :** અતિ કોધ એ મહા ગાંડપણ છે, તેને વશમાં રાખીએ, નહિ તો તે આપણને વશમાં કરી લેશો અને તો મહાવિનાશ નિશ્ચિત.
- **ગ્રહ :** અતિ આગ્રહ, દુરાગ્રહ અને હઠાગ્રહ જેવા ગ્રહો પર જો જત મેળવાય, તો અન્ય ગ્રહોની કનંગતનો ડર રહેતો નથી.
- સ્વખનમાં જેમ શરીર વિના જ બધા અનુભવો મેળવાય છે, તેમ મોક્ષમાં ફક્ત આત્મસુખમાં જ નિમજ્ઞ રહેવાનું રમમાણ કરવાનું છે.
- મૃત્યુથી અભય થવા માટે સાચી સમજણની, તત્વજ્ઞાનની અતિ આવશ્યકતા છે.
- મનુષ્ય જ્યારે આખ્યા સિવાય લેવાની ઈચ્છા કરે છે, અવિકાર સિવાય પ્રાપ્તિની અભિલાષા સેવે છે, ત્યારે તે હાસ્યાપદ રીતે નિષ્ફળ જાય છે.
- જે સુખની પ્રતિક્રિયા દુઃખ ન હોય તેવા સુખને મોક્ષ-મુક્તિ કહે છે.
- જેમ સાચા ઉપવાસથી પેટને આરામ મળે છે, તેમ સાચા મૌનથી મગજને આરામ મળે છે.
- જ્ઞાન એ આત્માનો ધર્મ નથી, પરંતુ આત્માનું ‘સ્વરૂપ’ છે.
- જે વ્યક્તિમાં જેમજેમ પવિત્ર પ્રાણનો જથ્થો વધુ તેમતેમ તે વ્યક્તિની પ્રતિભા વધુ, તેનામાં આકર્ષણ વધુ.
- અહિંસાની પહેલ તે મનુષ્ય જ કરી શકે કે જે હિંસા-અહિંસાથી ઉત્પન્ન થતી કિયા-પ્રક્રિયા અને તેનાથી પેદા થતાં સુખ-દુઃખની તાત્ત્વિક સમજ ધરાવતો હોય.
- એક વ્યક્તિની હિંસા ઠેઠ વિશ્વયુદ્ધ સુધી પહોંચાડી દે છે અને એક વ્યક્તિની અહિંસા વિશ્વયુદ્ધને પણ મઠારી શકે છે.

- વેરથી વેર શમશે નહીં, જ્યારે પણ સમશે ત્યારે પ્રેમથી જ શમશે.
- પોતાના ઉપર થયેલા ઉપકારને કદ્દી ન ભૂલે અને પોતાના પર થયેલા અપકારને જે તરત ભૂલી જાય તે સાચા સંત.
- જે કાંઈ છે તેના ‘છે’ નો અને જે કાંઈ નથી તેના ‘નથી’નો અનુભવ કરી લેવો તે જ સાચું દર્શન છે.
- લધુતાઓ માત્રનો નાશ કરીને ગુરુતામાં-ગુરુપદમાં જે સ્થિત કરે તે ગુરુ, જેઓ પોતે ‘લધુતા’નું લાંઘન વહોરીને પણ ગુરુતા બક્ષે તે ગુરુ.
- સર્વે સાધનાઓનો નિયોડ મુક્તિ છે. મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત કરીને મુક્ત થવાનો પ્રયત્ન ન કર્યો તો મનુષ્યજન્મ નિષ્ફળ ગયો.
- સુખ, સગવડ, સ્વાદ વગેરે ટેવમાં રહેલા છે. માટે આરોગ્ય સચવાય તેવી ટેવો પાડવી જોઈએ.
- મનુષ્ય કાયમ માટે વરધી-સૂતકવાળો જ હોય છે, કારણકે તેના ચિત્તમાં રોજેરોજ બિન્ન બિન્ન મોહ રૂપે પુત્ર જન્મે છે અને તેની કરુણારૂપી પુત્રી મૃત્યુ પામે છે.
- સ્વર્ગસ્થ માતા-પિતા અને ગુરુજનોની અંતરની આશિષ, સદા આપણી સ્મૃતિમાં જીવિત જ હોય છે, એ દણિએ તેઓ આપણા માટે સદા જીવતાં જ છે.
- દીકરા-દીકરીનાં લગ્ન સમયે આપણે ખૂબ આનંદ અનુભવીએ છીએ પરંતુ તેઓને જવાબદારીઓના અસહ્ય બોજા તળે દબાવી રહ્યા છીએ, તે વાતથી આપણે સાવ અજ્ઞાત હોઈએ છીએ.
- મા-બાપ એમ સમજે છે કે પુત્ર પુત્રી મોટાં થઈ રહ્યાં છે પણ જેમજેમ તેઓ મોટાં થતાં જાય છે તેમતેમ તેઓ મૃત્યુ તરફ આગળ વધીને છોટાં થતાં જાય છે, તેની ખબર તેઓને નથી.
- આપણા રોગ માટે બધી પથીઓ જ્યારે નિષ્ફળ જાય ત્યારે હિંમત હારી ન જવી, ઉત્સાહબંગ ન થઈ જવું, વિવેક વિસરી જઈને જ્યાં ત્યાં વલખાં ન મારવાં, ખોટા વહેમોના ચક્કરમાં ન પડવું. તેને કહેવાય ગુરુપર્થી.
- જો આપણને મળેલાં સુખસગવડને આપણે સુખસગવડ તરીકે ઓળખી જ નહીં શકીએ તો આપણને કોઈ જ સુખી નહીં કરી શકે.
- વેદ એટલે જાણવું અને જાણવાનો જ્યાં અંત આવી જાય તે ‘વેદાંત’. તેમ જીવન અને જીવનના અંત ભાગમાં, જીવનના નિયોડ રૂપે જે રજૂ થયેલું તે જ જીવાનાંત અર્થાત્ વેદાંત.
- સાચી તૃપ્તિ સંતોષમાં અને સાચી સમજણમાં છે, સારાસાર અને નિત્યાનિત્ય વિવેકમાં છે; ભૌતિક વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ કે તેને ભોગવવામાં નથી.

- જ્યારે ખૂબ અભાવો-અગવડોમાં જીવતા હતા ત્યારની અને અત્યારે ખૂબ સગવડો-ભોગોમાં જીવી રહ્યા છીએ ત્યારની આપણી મનોદશાને તપાસીશું, સૂક્ષ્મરૂપે અવલોકીશું તો જરૂર એ ધ્યાનમાં આવશે કે પહેલાં જેટલી જ અતૃપ્તિ અત્યારે પણ છે.
- ★ જીવવા માટે અનાજના એક દાણાને વહી જવા મથતી કીડીબાઈને પજવશો નહીં, કારણકે એનામાં જીવ રહેલો છે અને જીવન ખરેખર મીઠું છે.
- ★ વેર વાળ્યાનો આનંદ એકાદ-બે દિવસ ટકશે, પણ... માફ કરી દીધાનો આનંદ જીવનભર ટકશે.
- ★ **હનુમાન :** શ્રી હનુમાનજીની ઉપાસના કળયુગ માટે અતિ ફળદાતા છે. કેમકે તેઓ સંયમ-નિયમના સ્વામી છે. જે જેની ઉપાસના કરે તે તેના જેવો, ધીરે-ધીરે થાય છે. વર્તમાન સમયમાં સંયમ-નિયમનું દેવાળું નીકળી ગયું છે. તેની રામભક્ત હનુમાનની ભક્તિ અતિ ઉપયોગી સાબિત થશે.
- **વિચારો :**
 - જેને કદી ખરાબ વિચારો આવે જ નહીં, તે સિદ્ધ પુરુષ કહેવાય.
 - જેને ખરાબ વિચારો આવે પણ જે તેને તાબે ન થાય, તે મહાપુરુષ કહેવાય.
 - જે, ક્યારેક ખોટા વિચારોના તાબામાં આવી જાય અને ક્યારેક તેને કાબૂમાં કરી લે, તે સામાન્ય પુરુષ કહેવાય.
 - જે તુરત જ ખોટા વિચારોના કાબૂમાં આવી જાય, તેની ગણતરી અતિ નિર્બળ માણસમાં થાય.
- ★ **લોભ :** ઘણી સરિતાનું નિર જઈ સિંધુમાં સમાયે;
તોપણ કદી તેનું, પૂર્ણ નવ પેટે ભરાયે,
તેમ લોભીને ધન મળે, તૃપ્તિ નવ પામે,
પાંચ મળે દસ તેની આશા, અંતરમાં જામે.
જે, જગદીશે કૃપા કરીને, ઘટતું આઘું હોય છે,
તે પણ લોભીજન લોભમાં, છતું પાસનું ખોય છે.
જૂની કવિતાઓમાં પણ કેટલું બધું ઉપયોગી જ્ઞાન પીરસી દેવામાં આવતું હતું.
- વીધી નાખે... એક સારી શરૂઆત વીધી નાખે બધા અપવાદ, એક સાચી યાદ, ભાંગી નાખે બધા વિખવાદ.

: ગુરુ બાદ તો આપણે બાદ :

આપણે જે કાંઈ મેળવ્યું છે, મેળવી રહ્યા છીએ અને મેળવીશું તે બધું જ જાણ્યે-અજાણ્યે અન્યો પાસેથી જ મેળવી રહ્યા છીએ. અન્યો પણ જાણ્યે-અજાણ્યે આપણાને સતત કાંઈક આપતાં જ હોય છે.

જન્મ થયો ત્યારે તો સંપૂર્ણ ટિગંબર અવસ્થામાં હતા. માતાપિતાએ તથા અન્ય સગાં-સ્નેહીઓએ આપણાને મોટા થવામાં ખૂબ સહાય કરી. વૈદ્ય-ડૉક્ટરોએ ખૂબ સહાય કરી. દરજી-મોચીએ કપડાં-બૂટ બનાવી આપ્યાં, શિક્ષકો-પ્રોફેસરોએ ગુજરાતી-અંગ્રેજી ભાષા શીખવી અનેક વિષયમાં નિષ્ણાત કર્યા. સૌની પાસેથી મેળવેલું સૌને પાછું આપી દઈએ, તો પાછા ટિગંબર અવસ્થામાં આવી જવાય અને ટિગંબર શરીર પણ માતા-પિતાનું આપેલું છે. તે પણ તેમને પાછું આપી દઈએ એટલે શરીર પણ ન રહ્યું. માટે અન્યોની સહાયને-ગુરુમથાને માન્ય રાખીએ. તેને બાદ કરી નાખીએ, તો આપણે જ બાદ થઈ જઈએ.

: હરામચસકો :

અત્યારે તો સૌ કહે એથી જુદું કહેનારાની હોડ લાગી ગઈ છે. સૌએ કહી ‘હા’ ત્યાં મેં કહી ‘ના’ અને સૌએ કહી ‘ના’ ત્યાં મેં કહી ‘હા’ એવું કરીને મેદાન મારી જવાનો હરામચસકો ઘણાંને લાગી ગયો છે.

આપણે એ ન ભૂલીએ કે મૂલ્યો બદલાયેલા કાળમાં આપણે કામ કરવાનું છે અને તેથી પ્રશંસાની જગ્યાએ પથર, જશની જગ્યાએ જુતિયાં અને માળાની જગ્યાએ માર ખાવા તૈયાર રહીને એક-એક ડગલું આગળ ભરવાનું છે.

સંત ઈસુએ પોતાને મોતને ઘાટ ઉતારનારાઓ માટે પણ કહું હતું કે, એ ભગવાન ! તેમને તું માફ કરજે, કારણ કે તેમને ખબર નથી કે તેઓ શું કરી રહ્યા છે ? મોક્ષશ્શુએ આવું કહી શકવાની તૈયારી રાખવી પડશે.

: થખડ મારીને સંભાળી લે છે :

જીવનમાં એવા કટુ પ્રસંગો પણ આવે છે કે તેથી આપણાને એમ થાય કે, ‘જન્મ પહેલાં દૂધની રચના’ અને ‘દાંત આપ્યા છે, તો ચાવણું આપશે જ’, વગેરે ઉક્તિઓ ખોટી છે. અત્યારે આપણી સંભાળ લેનાર કોઈ જ નથી. પણ એ ઓછી સમજણ છે. મનનું ધાર્યું થાય અને ભાવતું મળે તો જ સંભાળ લેનાર કોઈ છે એમ આપણે માનીએ છીએ. પણ ક્યારેક આપણાને થખડ મારીને કે ક્યારેક કડવું ભોજન કરાવીનેય સંભાળ જ લેવાતી હોય છે. પણ આપણે ઇન્દ્રિયોની મર્યાદામાં રહીને જ વિચારી શકીએ છીએ અને તેથી ગહનતમ રહસ્યોનું સમાવાન નથી પામી શકતા.

: ગુપ્ત સંતપણું :

સાચા સંતો આપણી નજીકમાં જ રહેતા હોય પણ તેમની સરળતા અને સાદાઈના કારણે તેમનું સંતપણું ગુપ્ત હોય અને તેથી સામાન્ય જનસમાજ ભલે તેમને ઓળખી શકતો ન હોય, પણ તેવા ગુપ્ત સંતોને તેમના ગુપ્ત સ્થાનમાંથી (સ્થાન નજીક હોવા છીંતાં તે સ્થાનને ન જાણતાં હોવાના કારણે તે સ્થાનને અહીં ‘ગુપ્ત સ્થાન’ કહ્યું છે) જો ધારે તો લેખકો, પત્રકારો અને જાણકારો વગેરે તેમનો પરિચય આપીને સમાજને મદદરૂપ થઈ શકે. આત્મમંથન કરવું અને અંતર્ભૂખ થવું એ પણ સાચા સંતોને શોધવા- મળવા બરાબર છે. કદાચ બીજું કાંઈ ન કરી શકીએ અને ફક્ત આટલું કબીરજીના કલ્યા મુજબ કરીએ કે, “કર સાહેબ કી બંદગી ઔર ભૂખે કો અન્ન ઢે.” તો પણ ધણું છે. અસ્તુ.

૮. ગૃહસ્થાશ્રમની મહત્તમા :- - સાચી સમજણ એ કાંઈ આકાશમાંથી વરસવાની નથી કે પૃથ્વીમાંથી ઊગી નીકળવાની નથી. એ તો ગમે ત્યારે પણ અંતઃકરણમાંથી જ સ્કુરવાની છી તે માટે ગુરુસંતોનો વધુમાં વધુ સંપર્ક હોવો જરૂરી છે.

જન્મમરણના ચકમાંથી જે છોડાવે તે જ સાચી સમજણ, તે જ શુદ્ધ બુદ્ધિ, તે જ ગુરુકૃપા-પ્રભુકૃપા. પતિ- પત્નીએ પરસ્પરના સહકારથી જન્મમરણના ચકમાંથી છૂટવાનો પ્રયત્ન કરવાનો છે. તેથી જ ગૃહસ્થાશ્રમની ઘણી ખોટી મહત્તમા છે. એથી જ અનુભવીઓએ કહ્યું છે કે, “ગૃહસ્થાશ્રમ ધન્ય છે”.

જન્મમરણના મહાત્રાસમાંથી કાયમ માટે છૂટી જવા માટે જ ગૃહસ્થાશ્રમ અપનાવી રહ્યા છીએ એવી સમજણપૂર્વક જે ગૃહસ્થી બને તે ખરેખર ‘ધન્ય ધન્ય’ જ છે ને?

૯. બુદ્ધિ કેળવીએ :- - સાચી કે ખોટી આપણી ‘હા એ હા’ કરે એવા જ મનુષ્યો આપને ગમે છે અને તેમ ન કરનાર દુશ્મન જેવા લાગે છે. સમય જતાં ખબર પડે છે કે દુશ્મન જેવા લાગતા મનુષ્યે આપણી ‘હા એ હા’ ન કરી તેથી જ આપણું કલ્યાણ થયું. તરત મળતા એક રૂપિયાના લાભ કરતાં વિલંબથી મળતા લાખો રૂપિયાના લાભને જોઈ શકે તેવી બુધ્યિ કેળવવી જોઈએ.

- યોગભિક્ષુ

૨૦. રૂપોથી છેતરાતો રહે, છીપે ન મૃગજળ ઘ્યાસ;

તોય ગર્વ ગાજતો રહે, કોણ પહોંચાડે પ્રભુ પાસ? - યોગભિક્ષુ

૨૧. આત્મા, મહાત્મા, પરમાત્મા અને દુષ્ટાત્મા :-

- જે કદી એક પણ ભૂલ ન કરે તે પરમાત્મા કહેવાય. પરમાત્માને કાંઈ કરવાપણું જ નથી, તેથી તેમના દ્વારા ભૂલ થાય જ નહીં.

- જેના દ્વારા જવલ્યે જ ભૂલ થઈ જાય, પણ ભૂલમાંથી યથાશીધ્ર બહાર નીકળી જાય અથવા બીજાના કલ્યાણ માટે જેમને ભૂલ કરવી પડે તે મહાત્મા કહેવાય.
- જે અવારનવાર ભૂલો કરતો રહે અને ભૂલોનો પ્રશ્નાત્તાપ અને પ્રાયશ્ચિત પણ કરતો રહે અને ફરી ફરીને ભૂલો નહીં કરવાનો નિર્ણય પણ કરતો રહે તે આત્મા, જીવાત્મા-લઘુઆત્મા કહેવાય.
- જે સતત ભૂલો કરતો રહે તોય જેને પોતાની ભૂલો, ભૂલો જ ન લાગે તે દુષ્ટાત્મા-દાનવ-રાક્ષસ કહેવાય. - યોગભિક્ષુ

૨૭. સિધ્યો અને મુક્તોમાં સાધકોને દર્શન આપવાની જેટલી શક્તિ છે તેના કરતાં પણ વધુ શક્તિ સાધકના પોતાના મનમાં છે. મન આત્મ-ચૈતન્યની સહાયતા લઈને ધારે તેનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને દર્શન આપે છે. તેથી જ્યારે આવાં દર્શન થાય ત્યારે સામાન્ય સાધક માટે એ નક્કી કરવું મુશ્કેલ છે કે આવું દર્શન ઈશ્વરકૃપાથી થયું કે સિધ્ય કૃપાથી થયું કે મનની શક્તિથી થયું? - યોગભિક્ષુ

૨૮. તાત્ત્વિક રીતે વિચારતાં એ વાત ધ્યાનમાં આવ્યા વિના નથી રહી શકતી કે પ્રાણ જ સૂક્ષ્મ ભૂમિકાને પ્રામ કરીને ‘મન’ નામ ધારણ કરે છે. તેથી માનસિક સર્વ સમસ્યાઓનું સમાધાન પ્રાણની જાણકારી પર આધારિત છે. અને પ્રાણની અલૌકિક દિવ્ય શક્તિઓ પ્રાણાયામની કુશળતામાં છે. - યોગભિક્ષુ

૨૯. પ્રાણવની ઝોળી, મુક્ત મૂકીને, ઊભો યોગભિક્ષુજી હજુ; પ્રણવ-જબોળી, મુક્તિ પીરસીને, હાક દીએ છે અતિ ધ્યારથી. - યોગભિક્ષુ

૪૨. ભોગો : ભોગા ન ભૂકૃતા વયમેવ ભૂકૃતા, તપો ન તપ્તમ્ વયમેવ તપ્તા;

કાલો ન યાતો વયમેવ યાતા, તૃષ્ણા ન જીર્ણા વયમેવ જીર્ણા.

ભાવાર્થ : આજ સુધી હું એમ સમજતો હતો કે ભોગોને હું ભોગવી રહ્યો છું, પરંતુ ભોગોએ મને ભોગવી નાખ્યો-જર્જરિત-વૃદ્ધ કરી નાખ્યો; આજ સુધી મને એમ હતું કે હું તપ્ત તપી રહ્યો છું પણ, હવે ખબર પડી કે તપે મને તપાવી નાખ્યો; હું આજ સુધી એમ માનતો હતો કે કાળ વહન થઈ રહ્યો છે પરંતુ, મૃત્યુ જ્યારે સામે ઊભીને ડાચિયાં કરવા લાગ્યું ત્યારે ખબર પડી કે કાળ નહીં પણ હું વ્યતિત થઈ ગયો. મારી એવી માન્યતા હતી કે વિષયો સતત ભોગવી-ભોગવીને તૃષ્ણા જીર્ણ થઈ જશે, પણ હવે ખબર પડી વિષયો ભોગવી-ભોગવીને તૃષ્ણા નહીં, પણ હું પોતે જ જીર્ણ થઈ ગયો. શ્રી ભતૃહરિનો આ શલોક કંઠસ્થ કરી લેવા જેવો છે. વિરુદ્ધ આચરણમાં ફસાઈ જઈએ, ત્યારે આ શલોક યાદ કરીને ટહ્હાર થઈને વિકારો સામે જગ્યૂમી શકીએ છીએ. (પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૪૩. અભિનમાં આહુતિ :

ન જતુ કામः કામાનામ્ભુ ઉપભોગેન શામ્યતિ,
હવિષા કૃષ્ણાવત્ર્મેવ ભૂય એવાભિવર્ધતે.

વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કરવાની પ્રેરણા મળે તેવો આ સુંદર શ્લોક મહાભારતમાં આપેલો છે.

ભાવાર્થ : જેમજેમ અભિનમાં ધીની આહુતિ પડે છે તેમતેમ અભિન વધતો જાય છે. અભિનને શાંત કરવા માટે આહુતિઓ આપવી બંધ કરવી જોઈએ. આપણે એમ માનતા હોઈએ કે અભિનમાં ઘણી આહુતિઓ આપવાથી અભિન શાંત થઈ જશે તો તે આપણી ભ્રમણા છે. જેમજેમ વિષયોને ભોગવીએ છીએ તેમતેમ તૃષ્ણા વધતી જ જાય છે, તેવો આપણો અનુભવ છે. (પ.પુ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૪૪. ધ્યાન : - અમે ધ્યાનમાં બેસીએ ત્યારે વૃત્તિઓ વધુ ભાગંભાગ કરે છે, કેમ?

જવાબ : ધ્યાન વખતે થોડા એકાગ્ર થયા તેથી વૃત્તિઓની ભાગંભાગની નોંધ લઈ શક્યા અને તેથી એમ લાગ્યું કે વૃત્તિઓ વધુ ભાગંભાગ કરે છે. ધ્યાન સિવાયની સ્થિતિમાં તો વૃત્તિઓની ભાગંભાગ હદબહારની હોય છે કે તેની નોંધ જ ન લઈ શકાય. (પ.પુ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’ પુસ્તકમાંથી સાભાર)

૪૭. શ્રદ્ધા :- “આપણું કલ્યાણ કઈ રીતે થશે તે માટે જો આપણી બુદ્ધિ ન ચાલતી હોય, તો યોગ્ય વ્યક્તિ આપણાને આપણા કલ્યાણ માટે જે કાંઈ કરવાનું કહે તે પ્રમાણે કરવામાં શ્રદ્ધા રાખવી જોઈએ.” આ વાક્યમાં એક અટપણું ‘રહસ્ય’ ઊપસી આવે છે કે “હું બુદ્ધિ વિનાનો છું.” એટલું જાણવું એ તો ઘણી બુદ્ધિ હોવાનું સાબિત કરે છે! અને શરણાગતિ સ્વીકારવામાં તો બુદ્ધિને પૂર્ણપણે બાદ કરી નાખવી પડે છે અને બુદ્ધિને બાદ કરવામાં પણ બુદ્ધિનો જ ઉપયોગ થતો હોય છે! વળી, શરણાગતિનો નિર્ણય પણ મંદબુદ્ધિની વ્યક્તિ નથી લઈ શકતી. (પ.પુ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૪૮. અહ્મુ :- અહ્મુના વિસર્જન સિવાય સમર્પજા, શ્રદ્ધા વગેરે આવી શકતાં નથી; અને અહ્મુનું વિસર્જન એ પણ મોટી સાધના, મોટી પ્રાપ્તિ છે. અહ્મુના વિસર્જનથી શરણાગતિ સ્વીકારી શકાય છે અને શરણાગતિ સ્વીકારવાથી રહ્યોસહ્યો અહ્મુ પણ વિલય પામી જાય છે. (પ.પુ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૪૯. સ્મૃતિ :- આ કલિયુગ છે, એટલે કે વિલાસમય વાતાવરણ છે. તેમાં યોગની અને આધ્યાત્મિક કથા કહેવી, સાંભળવી અને તેમાં રસ લેવો ક્યારે બની શકે? કે જ્યારે ગયા જન્મનો અભ્યાસ હોય અને તેની થોડી સ્મૃતિ સાથે લાવ્યા હોઈએ ત્યારે.

તમે સૌ એવી સ્મૃતિ સાથે લઈને આવ્યા છો. સ્મૃતિ છે તેથી તમને યોગ-અધ્યાત્મમાં રુચિ-અભિરુચિ છે. (પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી યોગબિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૫૦. સર્વજ્ઞ :- આપણે ગમે તેટલા ધૃપાઈને સાચાં-ખોટાં કર્મ કરીએ તો તે બધાંનું ફળ તદનુરૂપ મળ્યા કરે છે. કેમકે આપણે જ્યાં પણ કર્મ કરીએ, ત્યાં પરમાત્મા છે, કારણ કે પરમાત્મા સર્વવ્યાપક છે અને તેઓ સર્વવ્યાપક છે, તેથી સર્વજ્ઞ પણ છે. સર્વજ્ઞ છે, તેથી તેમને બધી ખબર પડી જાય છે અને તેથી જેવા પ્રકારનાં કર્મો તેવાં ફળ મળ્યે - અપાયે જાય છે. (પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી યોગબિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૫૧. અતિ સૂક્ષ્મ :- પરમાત્મા અતિ સૂક્ષ્મ છે, તેથી સર્વવ્યાપક છે. બ્રહ્માંડનો કોઈ પણ પદાર્થ પરમાત્મા જેટલો સૂક્ષ્મ નથી. પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ અને આકાશ તે ક્રમપૂર્વક એકબીજાંથી વધુ સૂક્ષ્મ છે ને પાંચેયમાં આકાશ વધુ સૂક્ષ્મ છે, તેથી તેનો વ્યાપ પણ વધુ છે. એક શેર પાણીનો વ્યાપ-વિસ્તાર ઘણો મર્યાદિત છે, પણ તે જ્યારે વરાળ રૂપે સૂક્ષ્મ થાય છે, ત્યારે તેનું વ્યાપકપણું ખૂબ વધી જાય છે. જે પદાર્થ જેટલો વધુ સૂક્ષ્મ તેટલો તેનો વિસ્તાર અને શક્તિ વધારે. આધુનિક વિજ્ઞાન પણ આ વાતને સમર્થન આપે છે. (પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી યોગબિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૫૨. અલોકિક આકાર :- પરમાત્મા વર્ણનાતીત-કલ્પનાતીત સૂક્ષ્મ છે, તેથી તેમને નિરાકાર અર્થાત્ કોઈ પણ પ્રકારના સ્થૂળ આકાર વિનાના કહેવામાં આવે છે. જો એમ કહીએ કે જેમનું અસ્તિત્વ છે, તેમનો આકાર પણ હોવો જોઈએ, તો પરમાત્માના આકારને દિવ્ય-અલોકિક આકાર કહી શકાય. અને તો એમ કહેવું અયોગ્ય નથી કે દિવ્ય અલોકિક અનુભવ દિવ્ય-અલોકિક સમજ દ્વારા જ થઈ શકે. (પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી યોગબિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૫૩. સમાધાન :- ગાયત્રીમંત્રના જપથી પ્રણવ-ઓમ્ના જપનો અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રણવમંત્ર માટે અધિકારી થવું પડે. અધિકારીપણું એટલે એવી સમાધાનવૃત્તિ થવી કે ‘જે કંઈ થઈ રહ્યું છે, તે સારા માટે જ થઈ રહ્યું છે...’ (પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી યોગબિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૫૪. બિંદુ :- “કપાળ ઉપર કરાતો ચાંલ્લો એ ઓમ્ભુંબિંદુ જ છે, તે ઓમ્ભુંસંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ છે. અને ઓમ્ભું એ પરમાત્માનું - પરમસત્તાનું-સર્વવ્યાપક ચેતનતત્ત્વનું જ નામ છે,” એવું જેમને જ્ઞાન છે, તેવાં વિધવા બહેનો પણ પોતાના કપાળ ઉપર ચાંલ્લો-બિંદુ કરી શકે છે. આ રીતે ઓમ્ભું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપને કપાળમાં આજ્ઞાચક્રપી આસન ઉપર પધરાવીને પરમાત્માની પૂજા-ઉપાસના કર્યાનો લાભ-લહાવો લઈ શકે છે. મનુષ્યધારીની હ્યાતીના

પ્રતીક તરીકે નહીં, પણ ઈશ્વરધારીની હ્યાતીના પ્રતીક સ્વરૂપે વિધવા બહેનોએ પણ ચાંલ્લો-ચાંદ્લો કરી શકાય. (પ.પુ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૫૫. પ્રણવોચ્ચાર :- કોઈ પણ કાર્યના પ્રારંભમાં અને અંતમાં ઓમ-પ્રણવનો ઉચ્ચાર ત્રણ વખત થાય - કરાય તો બહુ સાંદું. પહેલી વખતનો પ્રણવોચ્ચાર, ઉચ્ચાર કરનારના કલ્યાણ માટે; બીજી વખતનો ઉચ્ચાર સાંભળનારના કલ્યાણ માટે અને ત્રીજી વખતનો પ્રણવોચ્ચાર બોલનાર-સાંભળનાર સિવાય અન્ય સર્વે માટે. (પ.પુ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૫૬. બિંદુ વિનાનો :- બિંદુ વિનાનો ઓમ્ભૂ પણ જો ઈશ્વરવાચક મટી જતો હોય, તો બિંદુ વિનાના માણસનું માણસપણું રહે જ ક્યાંથી? બિંદુ-વીર્ય-સંયમ વિનાનો મનુષ્ય, જન્મે મનુષ્ય હોવા છતાંય શુષે-કર્મ પશુકોટીમાં ઊતરી ગયો હોય છે. બિંદુ-વીર્ય-ઉત્સાહ વિનાનો મનુષ્ય મૃતક સમાન જીવે છે અને તેથી તે કુટુંબ, દેશ અને રાષ્ટ્ર ઉપર બોજારુપ થઈ પડે છે. (પ.પુ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુ રચિત ‘મુક્તા’માંથી સાભાર)

૫૭. સાધનાની ભૂમિકા :- આધ્યાત્મિક સાધકને સાધનામાં જાતજાતના અનેક અનુભવો થતા હોય છે. ક્યારેક ધ્યાનમાં કે સ્વખનમાં કે જાગૃતમાં. સાધકે તેના તરફ ખાસ ધ્યાન ન આપતાં પોતાના મૂળ ધ્યેય તરફ જ અગ્રસર રહેવું જોઈએ. ગમતા અનુભવોથી ખુશ અને અણગમતા અનુભવોથી નાખુશ ન થવું જોઈએ. બધા જ અનુભવોને એક પ્રકારની ભૂમિકા સમજીને આગળ જ વધી રહ્યા છીએ, તેમ સમજાઈ જવું જોઈએ.

૫૮. ઠપકો :- મૂર્ખ માણસ પાસેથી વખાણ સાંભળવા કરતાં બુદ્ધિશાળી માણસ પાસેથી ઠપકો સાંભળવો લાભદાયક છે.

૫૯. ખુશામત :- ખુશામતિયા પાસેથી આપણાં વખાણ સાંભળવા કરતાં આપણા હિતેથી પાસેથી ઠપકો સાંભળવો વધુ સારો, કેમકે : ખુશામત સાંભળીને અહંકાર આવે અને અહંકારથી સારાસારનો વિવેક ચૂકી જવાય અને તેથી વિનાશ થાય. હિતેથીના ઠપકથી સાવધાન થઈ જવાય, ચેતી જવાય અને તેથી આપણું હિત જ થાય.

૬૧. જ્ઞાન સાથે ગમ્મત :- અમે બપોરે આરામમાંથી ઊરીને બીજી રૂમમાં પાણી પીવા ગયા. ત્યાં જોયું તો ચિ. દર્શન અને ચિ. કૃપા બંને હાથમાં નેકટાઈ લઈને મથતાં હતાં. અમે પૂછ્યું કે શું મર્થી રહ્યા છો? તો કહે કે દર્શનને નેકટાઈ બાંધવી છે પણ આવડતી નથી. અમે કહ્યું કે તો દાદાને પૂછી જોવાયને! લાવ બાંધી આપું. અમે બાંધી આપી. એ જોઈને ભારતીબહેન કહે કે દાદા માળા જ ફેરવી જાણે છે એમ ન માનતા. દાદાને તો બધું જ આવડે, પણ તમે પૂછો ત્યારે ને!

ઘણાં વર્ષો પહેલાં અમે ખંડેરાવપુરા જતા, ત્યારે બચપણના ગોઠિયા મળવા આવે. પછી જોટાળી બંદૂક લઈને વગડામાં લઈ જાય. પછી દૂરના ઝડ ઉપર એક નિશાન બાંધે, પછી અમારા હાથમાં બંદૂક આપીને કહે કે બાપુ! નિશાન ઉડાડી ઘો. અમે નિશાન ઉડાડી દઈએ, એટલે બધા ભાઈઓંથો ફૂદવા લાગે અને કહેવા લાગે કે બાપુ કંઈ માળા જ ફેરવી જાણો છે એમ ન માનશો. બાપુ તો બંદૂકે ચલાવી જાણો અને ઘોડા પણ દોડાવી જાણો.

અમારા નૈષધભાઈ કહે કે ‘જેક ઓફ ઓલ’, બટ માસ્ટર ઓફ નન’ એમ નહીં પણ ગુરુજ માટે તો “જેક ઓફ ઓલ, બટ માસ્ટર ઓફ યોગ.”

અમારા રવુભા બાપુ તો કહેતા કે ‘ભગત તો જંગલમાંયે પહેલા અને દંગલમાંયે પહેલા.’

- સંગ્રહક : ડૉ. સ.સ. બિક્ષુ

૬૨. ન હોય મોઢા આ માનું ઘર :- એક દીકરીને એવી ટેવ કે રાંધતી વખતે બધી વાનગીઓ ચાખતી જાય. તેની મા ખૂબ સમજાવે, વહે પણ ટેવ જાય નહીં. દીકરી મોટી થઈને સાસરે ગઈ તો ય ટેવ ચાલુ રહી. આ ટેવના કારણે સાસરામાં સૌ ખૂબ હશે અને મશકરી કરે પણ ટેવ જાય નહીં. દીકરી બધું સહન કરી સમસમીને બેસી રહે. પણ પછી તો તેણે મક્કમ થઈને નિર્ણય કર્યો. પછી તો રાંધતી વખતે જ્યારે હાથ મોઢા સુધી જાય કે તુરત જ પોતાના ગાલ ઉપર પોતે જ એક થપ્પડ ચોડી દે. અને બોલે કે ‘ન હોય મોઢા.. આ માનું ઘર’.

જ્યારે પણ વાનગી ચાખવાની ઈચ્છા થાય, ત્યારે થપ્પડ મારીને ઉપર મુજબ બોલે. આ પ્રમાણેની ચોકસાઈથી ઘોડા જ સમયમાં તેની આ કુટેવ છૂટી ગઈ અને તે સુખી થઈ.

આ દણાંતથી એ સમજાયું કે પાકા નિર્ણયથી ભલભલી કુટેવો છૂટી શકે છે.

૬૩. ઊફોળ કહેતો :- ડૉ. બિક્ષુજીને એક ગુરુભાઈ પૂછતાં હતાં કે ‘ગુરુજીને ખૂબ સગવડ થાય એવી કોઈ વસ્તુ તેમને આપવી હોય, તો તેમને પૂછવું પડે?’

જવાબ : ખૂબ સગવડ થતી હોય તો પૂછવાની જરૂર નહીં. જો ગુરુજીને પૂછશો તો તેઓ ના જ પાડવાના. માટે આપી જ દેવી. પણ પછી ગુરુજ તરફથી ‘મૂરખ’ કે ‘ઊફોળ’ શબ્દ સાંભળવા મળે તો સાંભળવાની તૈયારી રાખવી.

એક બીજી વાત યાદ આવી. એક મહારાજશ્રી તેમના ભક્તના ત્યાં હતા. એ વખતે ખૂબ વરસાદ પડ્યો. નળિયાંમાંથી પાણી ટપકવા લાગ્યું. મહારાજશ્રી ભક્તને કહે કે ‘મારા ખભા ઉપર ઊભા રહીને નળિયાંને ઠીક કરો એટલે પાણી બંધ થાય.’ તો

ભક્ત કહે કે ‘ના...ના બાપજી! જો તમારા ખભા પર પગ મૂકું તો તો હું નરકમાં પડું!’ બાપજી કહે કે ‘જો મારા ખભા પર પગ ન મૂકવો હોય તો મારી જીબ ઉપર પગ મૂક.’ એટલે કે મારી આજ્ઞાનો અનાદર થાય.

ધરમાં નિસરણી (સીરી) તો હતી નહીં. જો ખભા પર પગ મૂકીને ટપકતું પાણી બંધ ન કરે, તો ધરમાં પાણીની રેલમછેલ ! પછી સૂવે ક્યાં ?

દેશકાળ અને પરિસ્થિતિનું ધ્યાન રાખીને વર્તવાથી સૌને સુખ મળે.

૬૪. દીકરા-દીકરીનાં લગ્ન :- દીકરા-દીકરીનાં લગ્નપ્રસંગે માતા-પિતાને અનહદ આનંદ હોય તે સ્વાભાવિક છે. પણ તે સમયે એ ન ભુલાવું જોઈએ કે આપણે તેમના માથા પર જવાબદારીઓનાં પોટલાં ધરબી રહ્યા છીએ ! એ જવાબદારીઓ ઉપાડી શકે તેટલા તેમને તૈયાર તો કર્યા છેને? પારકાને પોતાના કરી શકે તેટલા કુશળ તો તે થયાં છેને? વેરીમાંય વાસ કરી શકે તેટલી તેમને ઉદાર થવાની કેળવણી તો બક્ષી છેને? ચાલશે, ફાવશે ને ગમશે એ રીતે પણ તેઓ જીવી શકે તેવા તેમને કેળવ્યા છેને? વગેરે-વગેરે.

બસ! આવા સદ્ગુણોરૂપી સંપત્તિ તેમને આપી હોય, તો પછી ભયો-ભયો, પછી તો આનંદનાં પોટલેપોટલાં જ સમજો.

૬૫. અવળચંડાઈ :- થોડાં વર્ષો પહેલાંની વાત છે. અમે બધાં ગામડે ગાયત્રી-મારુતિ હવન માટે ગયેલાં. હવનના પ્રારંભની તૈયારી હતી ત્યાં, બહારથી થોડા મહેમાનો આવ્યા, એટલે ધરધણીએ મોટેથી તેમનાં પત્નીને કહ્યું કે ‘બહાર પાથરવા માટે અંદરથી એક જૂનું ગોદંગું લાવજો.’ હવન પૂર્જ થતાં અમે ધરધણીને પાસે બોલાવીને ધીમેથી પૂછ્યું કે ‘તમે જૂનું ગોદંગું કેમ મંગાવ્યું?’ જવાબ - ‘ગુરુજી આપે જોયું નહીં! જૂનું મંગાવ્યું તો નવું આવ્યું! પણ જો નવું મંગાવ્યું હોત, તો જૂનું આવત’. અમે તેમને શાબાશી આપતાં કહ્યું કે ‘વાહ! ધન્ય છે તમારો ગૃહસ્થાશ્રમ’.

આવી જ વાત એક અવળચંડી ઋષિપત્નીની છે. ઋષિ જે કાંઈ કહે તેનાથી તે અવળું જ કરે. તેથી ઋષિ બધું અવળું જ કહે. તેથી તે બધું સવળું કરે. એક વખત ભૂલથી ઋષિથી બોલાઈ ગયું કે ‘પિતાશાદ્ધના આ પૂજાપાને ગંગાજીમાં પધરાવી આવો,’ એટલે પત્ની બધું જ ગટરમાં પધરાવી આવ્યાં. આથી ઋષિએ બેકાબૂ થઈને શ્રાપ આપ્યો. આ રીતે બંને દુઃખી થયાં અને તેમનો ગૃહસ્થાશ્રમ ભાંગી પડ્યો.

ગૃહસ્થાશ્રમમાં સફળ થવા માટે પતિ-પત્ની બંને પક્ષે અતિ સાવધાન, અતિ ઉદાર તથા બાંધછોડ કરી શકવાનાં સાધનોથી સુસજજ રહેવું અનિવાર્ય છે. ‘મારું ધાર્યું નહીં, તારું ધાર્યું થશે’, તે ભાવનાની હરીઝાઈ બંને વચ્ચે થાય, તો અનહદ આનંદ પમાય.

૬૬. ગુસ્સો :- ત્રિચીથી એક સાધિકા બહેને પત્ર દ્વારા પૂછેલું કે ‘ગુરુજી, હજુ ગુસ્સો જતો નથી, બાળકો પર ક્યારેક ગુસ્સે થઈ જવાય છે.’

જવાબ : ‘ગુસ્સો આવે છે તેની તમને ખબર તો પડે છે ને? મને તો એ ખબરેય નથી પડતી. ખબર પડવી એ પ્રગતિની નિશાની છે. એ જ ક્રમે પૂર્ણ સફળતા સુધી પહોંચી જવાય છે.’

હું બુદ્ધિ વિનાનો છું. તેની ખબર પડવી તે
બુદ્ધિશાળી છીએ તેની નિશાની છે.

૬૭. પ્રસાદ :- મંદિરનો કે ગુરુ-સંતો પાસેથી મળેલો પ્રસાદ, કોઈ કારણસર જો બગડી ગયો હોય, તો તે ખવાય-પિવાય નહીં. નશાકારક હોય કે તેમાં કોઈ નશાકારક તત્ત્વો ભળેલ હોય તો પણ તે પ્રસાદ અગ્રાહ્ય ગણાય.

પ્રસન્નતા આપે તે પ્રસાદ :- વિકૃત થઈ ગયેલો પ્રસાદ ખાવાથી આરોગ્ય બગડે-એટલે પ્રસન્નતા જાય અને નશાકારક પ્રસાદ ખાવા-પીવાથી બેકાબૂ થઈ જવાય, એટલે પણ પ્રસન્નતા ખોરવાય.

૬૮. બેહદબહારની :-

અગમ ધરમાં આપે રમી રહ્યા, બેહદબહારની વાત લાવે,
દાસ સવાને ગુરુ સ્વામી ફૂલગરજ મળ્યા, ચરણપ્રતાપથી ગુણ ગાવે.

- ગુરુમહિમા

ભાવાર્થ : ગુરુમહિમાના રચયિતા શ્રી સવાભગત કહે છે કે ગુરુ ફૂલગરજની કૃપાથી મને હદની, બેહદની અને બેહદની પણ બહારની અલૌકિક સમજણ પ્રાપ્ત થઈ.

(પૂ. શ્રીનું આ પહેલું પુસ્તક ગુરુમહિમા કે જેમાં ‘ગુરુમહિમા’ પદનું વિસ્તારપૂર્વક ગદ્યભાષ્ય આપવામાં આવ્યું છે.)

- સ.સ. બિક્ષુ

૭૦. વિકારો :- કામ, કોધ, લોભ, મોહ, મદ અને મત્તસર એ છ વિકારો દેહધર્મથી, શરીરની સાથે આવેલા છે, તેથી સ્વાભાવિક છે. મહત્વનું એ છે કે તેનો ઉપયોગ ક્યારે, કેટલો, કેવી રીતે અને કયાં સુધી કરવો. તો જ તે સ્વાભાવિક છે, અન્યથા તે અસ્વાભાવિક થઈ જાય છે. અસ્વાભાવિક વસ્તુ નુકસાન જ કરે.

૭૧. હું જાણતી’તી :- એક બહેનને પાપડ બનાવવાની ઈચ્છા થઈ, પણ આવે નહીં, એટલે બાજુમાં રહેતાં માજને પૂછવા ગઈ. માજને થોડું બતાવ્યું ત્યાં જ તે ‘હું તો તે જાણતી’તી, એમ કહીને ઘરે જતી રહી અને સાંભળ્યા મુજબ બધુ કર્યું પણ આગળ શું કરવું તેની ખબર નહોતી, તેથી ફરી માજને પૂછવા ગઈ. આમ, જાણ-ચાર

વાર માજુને પૂછવા ગઈ અને પૂરું સાંભળ્યા વિના જ ‘એ તો હું જાણતી હતી’, એમ કહીને ઘરે આવતી રહે. પાંચમી વાર તે પૂછવા ગઈ, એટલે માજુને એમ થયું કે આ આમ કેમ કરે છે? લાવ કસોટી કરું. એટલે માજુએ બધું ખોટેખોટું બતાવ્યું તોય તે ‘હું જાણતી હતી’, એમ કહીને ચાલી ગઈ. બીજે દિવસે ફરિયાદ કરતી આવીને કહેવા લાગી કે ‘માજ તમારા બતાવ્યા મુજબ જ બધું કર્યું પણ બધું ભગડી—ગંધાઈ ગયું’. માજ કહે ‘તું તો જાણતી હતી તોય શા માટે બગડવા દીધું?’ બિચારી બહેન તો ખૂબ પછતાતી ઘરે ચાલી ગઈ.

ઉપર આપણે જોયું કે નાનાં-નાનાં દણાંતો પણ કેટલું બધું શિખવાડી દેતાં હોય છે. ઘણું બધું શીખવા માટે ઘણી બધી નમૃતાની જરૂરત હોય છે.

૭૨. સીતાજી :- ‘સિયા કે રામ’માં સીતાજી અને મંદોદરીના સંવાદ વખતે મંદોદરી સીતાજીને પૂછે છે કે મારી જગ્યાએ તમે હો તો તમે શું કરો? જવાબ મળે છે કે મારા પતિ ખોટું કરતા હોય, તો પ્રથમ તો તેમને સમજાવું, પણ જો તોય ન સમજે તો તેમનો ત્યાગ કરું.

જવાબમાં થયેલી રજૂઆત ઘણી ઊંચી છે, જલદી પચે નહીં એવી છે. સમાજને ખળગળાવી નાખીને, સમાજનાં મૂલ્યોને—સ્તરને ખૂબ ઊંચાં લાવવામાં મદદ કરે તેવી છે.

૭૩. કૃપાળુ કુદરત છે :- ઉનાળો, વર્ષા અને શિયાળો. જો બારે માસ એક જ ઋતુ રહે, તો શરીર બગડે. જેમ સ્વસ્થ રહેવા માટે બિન્ન-બિન્ન તત્ત્વોવાળા ખોરાકની જરૂર છે, તેમ બિન્ન-બિન્ન ઋતુઓની પણ જરૂર છે.

ઉનાળામાં પુષ્ટ પરસેવો વળે છે, જેથી શરીર શુદ્ધ થાય અને થોડી ઠંડક મળે, પણ આપણે અનેક સાધનો વાપરીને પરસેવો વળવા દેતા નથી. તેથી બધી અશુદ્ધિ (વિ-જાતીય દ્રવ્ય) શરીરમાં જ રહી જાય છે કે, જે નાની-મોટી વ્યાધિ રૂપે બહાર નીકળ્યા કરે છે.

કૃપાળુ કુદરતે બિન્ન-બિન્ન ઋતુઓ આપણી સુખાકારી માટે જ બનાવી છે, પણ આપણે તેમાં દખલગીરી કરીને તેનો પૂરો લાભ લઈ શકતા નથી.

ઉનાળો શરીર માટે વરાળ-સ્નાનનું (સ્ટીમ- બાથનું) કામ કરે છે.

૭૪. પણ પતિ :- તા. ૧૭-હના રોજ ‘આજનું ભાથું’, ‘૭૨. સીતાજી’ના અનુસંધાનમાં “નાલાયક પતિને સમજાવવા છતાંય તે જો ન સુધરે, તો પત્નીએ પતિને ત્યાગી દેવો.” પણ...

... નાલાયક પતિ, લાયક પત્નીને શાનો છોડે ? તે તો ઉપરથી વધુ કન્ડે,
તારે પત્નીનું શું થાય ? આ ઘણો મોટો ગુંચવણભર્યો કોયડો છે.

ખૂબ શક્તિશાળી પત્ની જ આવું પગલું ભરી શકે. તે જ આમાં સર્જણ થાય કે
જેની પાસે ખૂબ ઊંચી સમજશક્તિ, સહનશક્તિ, સંધર્ષશક્તિ, ધૈર્યશક્તિ,
નિજાનંદશક્તિ, વગેરેના બંડાર ભર્યા હોય.

સર્વસામાન્ય સ્ત્રીઓ માટે તો કવિ “શ્રી મૈ.શ. ગુપ્તજી”એ આબેદૂબ ચિત્ર
દોર્યું છે.

અભલા જીવન હાય! તેરી કરુણા કહાની.

આંચલ મેં હે દૂધ, ઔર આંખો મેં હે પાની.

અને તેથી ‘શ્રી યોગભિક્ષુજી’ એ તેનો વિકલ્પ પણ આદેખ્યો છે –

પ્રભલા જીવન વાહ! તેરી અમર કહાની,

આંચલ મેં હે બુદ્ધ, ઔર આંખો મેં મહાકાલી...

૭૫. ફાધર્સ તે :- પરદેશમાં તો, માતા-પિતાને તેમનાં સંતાન એક વર્ષમાં એક
વખત જ મળે. તેથી તે સંતાનોને મધર્સ-ફાધર્સ તે ઊજવવાની જરૂર પડે. પણ આપણે
તો માતા-પિતા ધામમાં જાય, ત્યાં સુધી પોતાનાં સંતાનો જોડે જ રહે. એટલે આપણે
તો માતા-પિતા-દિવસ કાયમ માટે ઊજવાય છે, તેથી અલગથી ઊજવવાની કાંઈ જ
જરૂર નહીં.

છતાંય સૌ ઊજવતા હોય છે, તેમને સમજાવે કોણા? સમજાવનારા સૌ મોટી
યાત્રાએ સિધાવી ગયા, તેથી સૌ દેખાદેખી લોલ મારી બહુચરા કર્યે જાય છે.

હરિ ઈચ્છા, આપણે પણ આનંદ લુંટીએ, ખરુંને?

૮૬. ઊં :- ઊં ગુરુ ઊં, ઓમ્ ગુરુ ઊં

ઓમ્ ગુરુ = ઓમ્ જ અમારા ગુરુદેવ

ગુરુ ઓમ્ = ગુરુ અમારા ઓમ્ જ.

અને ઓમ્ (ઊં) એટલે તે શક્તિ કે જે,
સર્વવ્યાપક, સર્વશક્તિમાન, સંપૂર્ણ સર્વજ્ઞ અને સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ વગેરે છે તે,

॥ તસ્ય વાચકઃ પ્રણાવः ॥

૮૦. રથયાત્રા :- દર વર્ષે જગન્નાથજીની રથયાત્રા નીકળે છે. આ તો જગતના
નાથની રથયાત્રા ! આ રથયાત્રા શાનું પ્રતીક છે તે સમજુંએ.

શરીરરૂપી રથમાં આત્મારૂપી જગન્નાથજી બિરાજે છે. તેની રથયાત્રા ન જાણો
કયાં-કયાં વિચચે ! આ રથયાત્રા દિવસ આખો, બારે માસ, જીવનભર અને જન્મોજન્મ
ફરતી જ રહે છે. જ્યાં સુધી મોક્ષ પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી.

રથયાત્રામાં મગની પ્રસાદી - અંકુરિત મગની પ્રસાદી. યાત્રિકનું શરીર મજબૂત જોઈએ. મજબૂતાઈ માટે અંકુરિત મગ ખૂબ પૌષ્ટિક અને સુપાચ્ય. કઠોળ અંકુરિત હોય તો જ સુપાચ્ય, નહીં તો અતિ ભારે, ખૂબ પ્રોટીનયુક્ત. નિસર્ગોપચાર તો માને છે કે ચાળીસ વર્ષની ઉંમર પણ કઠોળ પચવામાં અતિ ભારે.

મંદિરમાં ભલે માલપૂઆ, જલેબી, ગાંધિયા-ભજિયાં વગેરે પ્રસાદ હોય પણ રથયાત્રામાં તો અંકુરિત મગ જ! સસ્તા અને સુપાચ્ય તથા જાંબુડાં અને કાકડી તે પણ અતિ આરોગ્યપ્રદ.

ઋષિઓની આગમબુદ્ધિની કમાલ છે.

૮૭. બુદ્ધિમાન તે :-

- બુદ્ધિમાન તે છે કે જે, ગુરુ-સંતોનાં ચરણોમાં નિર્ભુદ્ધ થઈને બેસી શકે છે.
- દુનિયાની કોઈ તાકાત ‘લઘુ’ને ‘ગુરુ’ બનતા રોકી નહીં શકે. ‘લઘુ’, ‘ગુરુ’ બનીને જ રહેશે.

૮૮. ગુરુપૂર્ણિમા :- આપણે સૌ ગુરુપૂર્ણિમાની રાહ જોઈ રહ્યા છીએ. પણ આ આવી, પૂનમ તો ૧૮-૭-૨૦૧૬ ને મંગળવારે. દર માસે પૂનમ આવે પણ ગુરુપૂનમ તો બાર માસે એક વાર. શિષ્યો માટે ગુરુપૂનમ એટલે અતિ મહત્વની પૂનમ.

એક અગત્યની નોંધ :- ગુરુપૂર્ણિમા-મહોત્સવની પત્રિકા આપ સૌને મળી ગઈ હશે. જેમનાં સરનામાં હોય તેમને સૌને મોકલવાનો પ્રયત્ન કરીએ છીએ. તમાં સરનામું બદલાય, તો જણાવો તો બહુ સારું.

પ્રતિકૂળતાના કારણે ભલે હાજર ન રહી શકાય પણ ગુરુપૂર્ણિમાની પત્રિકા આપને મળી ગઈ છે, તેની પહોંચ જો આપના તરફથી મળે તો? તો-તો ખૂબ જ આનંદ થાય - ઉત્સાહ વધે. - ડૉ. સ.સ. મિશ્રના જ્ય ઓમ્ભગુરુ દેવ

૧૦૧. આભાસ માત્ર :- ચલચિત્ર અને ટી.વી. જોતાં હોઈએ ત્યારે બધું આબેહૂબ દેખાતું હોય છે. કરુણા, રૌદ્ર, હાસ્ય વગેરે બધા પ્રકારના રસો કે જેને જોઈ-સાંભળીને આપણે રડી પડીએ - હસી પડીએ છીએ! એકેએક દશ્ય સાકાર, જીવંત લાગે! જાણો ‘બિનભૂમિ મનોહર મહલ રચા, બિન બીજ કે બાગ લગાય હિયા’ એવું લાગે. પણ -

તે દશ્યમાંની કોઈ પણ ચીજને પકડવા જઈએ તો? તો હાથમાં પડદો જ આવે. આપણને ખબર જ છે કે આ દેખાતાં દશ્યો માત્ર પડદો જ છે. પડદા પરના આભાસો જ છે.

દર્પણ પર પોતાનું પ્રતિબિંબ જોઈને ચકલી તેના પર ખૂબ ચાંચો મારે છે. ચરકી જાય ત્યાં સુધી...

દર્પશમાં પડતું આપણું પ્રતિબિંબ તે ‘પ્રતિબિંબ’ છે તેની આપણને ખબર છે, કારણ કે આપણે ચકલી કરતાં વધુ બુદ્ધિશાળી છીએ. આપણે જાણીએ છીએ કે આ માત્ર આભાસ છે. તેવી જ રીતે આપણા કરતાં જેઓ વધુ બુદ્ધિશાળી, પ્રજ્ઞાવાન, જ્ઞાનીઓ છે, તેમની દર્શિએ તો વિશ્વ આખું એક માત્ર આભાસ છે. તેવી જ રીતે સિંહ પણ ફૂવાના પાણીમાં પોતાનું પ્રતિબિંબ જોઈ, તેની સાથે લડવા પાણીમાં ભૂસકો લગાવે છે.

આ બધું જોઈને આપણે હસીએ છીએ. પણ એ જ પ્રમાણે પરમજ્ઞાનીઓ આપણને જોઈને હસે પણ છે અને રે પણ છે. એમને એમ થાય છે કે આ બધાં દુષ્ટિયારાઓને સત્ય ક્યારે સમજશો? (ખાસ ગુરુપૂર્ણિમા નિમિત્ત)

૧૦૧/૧. કાગા કાકો ધન હરે? કોયલ કાકો દેય?

મીઠે શબ્દ સુનાય કે, જગ અપનો કર લેય!

ભાવાર્થ : કાગડો કોઈનું ધન હરણ કરતો નથી અને કોયલ કોઈને દેતી નથી, છતાંય કાગડો કોઈને ગમતો નથી અને કોયલને સૌ પ્રેમ કરે છે. કારણ કે કાગડાની વાણી કર્કશ છે અને કોયલની વાણી મધુર છે. બોલવામાં કાંઈ ખર્ચ થતો નથી છતાંય કાગડો કરવું બોલે છે.

કાગડો તો કુદરતે આપેલી વાણી-બોલી બદલી શકે તેમ નથી પણ માણસ તો ઈચ્છા મુજબ બોલી શકે છે. તો તેણે શા માટે મીહું બોલીને સૌના પ્રિય પાત્ર ન બનવું? કહું છે કે : વશીકરણ યહ મંત્ર હૈ, તજ દે વચન કઠોર.

૧૦૨/૨. કબીરા સોઈ પીર હૈ, જો જાને પર પીર;

જો પર પીર ન જાનઈ, સો કાફિર કે પીર.

ભાવાર્થ : જેઓ બીજાની પીડા જાણે છે, તેઓ મહાન છે અને જેઓ નથી જાણતા, તેઓ મહા નાસ્તિક છે તેઓ મહા કૂર છે.

પરહિત સરસિ ધર્મ નહિ ભાઈ,

નહિ પરપીડા સમ અધમાઈ = અધર્મ

૧૦૩. પ્રેમ ન વાડી ઊપજે, પ્રેમ હાટ બિકાય;

રાજ પરજા જેહી રુચૈ, શિશ દેઈ લેઈ જાય.

ભાવાર્થ : પ્રેમ નથી તો વાડીમાં ઊપજતો કે નથી દુકાને વેચાતો મળતો, રાજને કે પ્રજાને જેને પણ પ્રેમ જોઈતો હોય તેણે, પ્રેમના બદલામાં માથું આપવું પડે. પ્રેમનો સાચો અર્થ છે ત્યાગ. કોઈ પણ પ્રકારના બદલાની ભાવના રાખ્યા સિવાય, પોતાને અતિ પ્રિય વસ્તુનો ત્યાગ કરવો તે પ્રેમ કહેવાય.

કોઈ પણ પ્રકારની વાસના-કામના રૂપે બદલો ઈચ્છાઓ તે પ્રેમનું ઠગાડું સ્વરૂપ છે.

૧૦૪. દુર્લભો વિષય ત્યાગો, દુર્લભં તત્ત્વ દર્શનં;
દુર્લભા સહજવસ્થા, સદ્ગુરો કરુણાં વિનાં. (હ.પ.)

ભાવાર્થ : સદ્ગુરુદેવની કૃપા-કરુણા વિના; વિષયોનો ત્યાગ, તત્ત્વનું દર્શન અને સહજ અવસ્થાની પ્રાપ્તિ થઈ શકતાં નથી.

ઉપર્યુક્ત ત્રણ સિવાય ભલે બીજું બધું બુદ્ધિ અને પુરુષાર્થ દ્વારા, માણસ મેળવી લ્યે પણ ઉપર્યુક્ત ત્રણ માટે તો સદ્ગુરુની સહાયની જરૂરત પડવાની જ. ઉપર્યુક્ત ત્રણ મોક્ષ માટે અતિ સહાયક છે.

૧૦૫. આશિષ :- ગુરુપૂર્ણિમા નિમિત્તે સૌને વંદન, અભિનંદન, આશિષ. ગુરુદેવના સહવાસમાં રહીને ગુરુ બની જઈએ અને પરમગુરુ પરમાત્માને ઓળખી લઈએ.

૧૦૫/૧. અન્ય કો દૂધત દેખકર, કબીર ન હસીયે કોય;
અપની નાવ સમુદ્ર મેં, ના જાને ક્યા હોય?

ભાવાર્થ : અન્યને પડતા જોઈને હસવું જોઈએ નહિ, કારણ કે આપણું પણ ક્યારે શું થશે તેની ખબર નથી. આ સંસારસમુદ્રમાં આપણી નાવ પણ ક્યારે દૂધવા લાગે તે કોણ કહી શકે?

૧૦૬. ત્રણ પ્રકારનો સ્વભાવ :-

કનિષ્ઠ પ્રકાર : હું સુખી થાઉં પણ તું દુઃખી થા.

મધ્યમ પ્રકાર : હું યે સુખી થાઉં ને તું પણ સુખી થા.

ઉત્તમ પ્રકાર : હું ભલે દુઃખી થાઉં પણ તું તો સુખી થા.

૧૦૬. પાની કેરા બૂધબૂધા, અસ માનુસ કી જાત;
દેખત હી છીપ જાત હૈ, જ્યોં તારા પરભાત.

ભાવાર્થ : પાણીના પરપોટા જેવું, માણસનું જીવન ક્ષાણભંગુર છે. જેમ પ્રભાત થતાંની સાથે જ તારાઓ છુપાઈ જાય છે.

‘આ કામ બાકી છે, તે કામ બાકી છે’ તેમ કરતાં-કરતાં જ કાળનો કોળિયો ક્યારે થઈ જઈશું તેની ખબર નથી. માટે ખૂબ જડપથી પરભવનું ભાથું બાંધી લેવું જોઈએ.

૧૦૭/૧. તુલસી સાથી :-

તુલસી સાથી વિપત્તિ કે, વિદ્યા, વિનય, વિવેક;

સાહસ, સુકૃતિ, સુસત્યવ્રત, રામ ભરોસે એક.

ભાવાર્થ : વિપત્તિના સમયે કોણ કામ આવે છે? સાચી સમજણા, નમ્રતા, સાચાખોટાની

આજનું ભાથુ

સમજણ, હિંમત, સારું આચરણ, સાચું બોલવું અને ભગવાન પર ભરોસો. સંકટ સમયે આ બધાં સાચા સાથીદારનું કામ કરે છે.

૧૦૮. માટી કહે...

માટી કહે કુમહાર સે, તુ કાયા રોંદે મોંય?

એક દિન ઐસા આપગા, મૈં રૌદ્રંગી તોંય.

ભાવાર્થ : માટી કુંભારને કહે છે કે આજે ભલે તું મને ખૂંદે છે, પણ એક દિવસ એવો આવશે કે હું તને ખૂંદીશ.

એક દિવસ એવો આવવાનો જ છે કે માટીમાં દટાઈ જવાનું જ - ભળી જવાનું જ છે. શરીર પણ પંચમહાભૂતનું જ માટીનું જ છે. જ્યાં સુધી તેમાં હંસલો હાજર છે, ત્યાં સુધી દેવળ છે, પછી ભૂત-મડું! માટે તે દેવળ છે, ત્યાં સુધીમાં દેવળને છાજે તેવાં કાર્યો કરી લઈએ.

ભાવાર્થ : પોતે જાતે ગમે તેટલો પ્રયત્ન કરવા છતાં જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી, તેના માટે તો જ્ઞાનીની સહાયની અનિવાર્ય આવશ્યકતા રહે છે.

દેનાર અને લેનાર બન્નેની મહત્તમા છે : સેતુબંધ બાંધવાના શ્રી રામના મહાકલ્યાણકારી અને ભગીરથ કાર્યમાં બિસકોલી જેવા નાના જીવે પણ બે કંકરીનું યોગદાન આપીને કૃતકૃત્યતા અનુભવી હતી, એમ કહેવાય છે.

અહીં ચાલતા ગીતાજ્ઞાનદાનના વિરાટ યજ્ઞમાં, સત્ત્વતત્ત્વપોષક વિચારધારાઓવાળાં ચોપાનિયાં વિતરણ કરવારૂપ એકાદ આહુતિ આપીને અમે કૃતકૃત્યતા તો શું અનુભવી શકીએ, પરંતુ જિજ્ઞાસુઓએ તેને રુચિપૂર્વક વાંચ્યાં - એ રીતે અમારી એકાદ આહુતિ સ્વીકારાઈ એ જ અમારા માટે રોકડી ફળપ્રાપ્તિ છે. તે બદલ હાર્દિક અભિનંદન.

રસોઈ આપનાર તથા રસોઈ બનાવનાર-પીરસનારની ઘણી મહત્તમા છે તે ખરું, પણ જો તે રસોઈ કોઈ ખાનાર જ ન હોય તો? માટે રસોઈ જમનારાની પણ મહત્તમાને કદ્દી ન વિસરીએ. તેમ, જ્ઞાનદષ્ટ અને જ્ઞાનદાતાની મહત્તમા તો છે જ, પણ જ્ઞાનભૂષ્યાઓની મહત્તમા પણ કમ નથી. યોગ્ય દાન દેનાર અને યોગ્ય દાન લેનાર બંનેની મહત્તમાને સ્વીકારવી જ રહી.

રવિ, કવિ પણ પહોંચી શકે ના અને ન પહોંચે અનુભવી;

ત્યાં પણ પહોંચે વિચારધારાઓ, તત્ત્વજ્ઞાનની નવી-નવી.

લેખક, વાચક સર્વે ભળી, ‘ભિક્ષુ’ કહે કર જોડ,

અગમનિગમનાં રહસ્યોનો તો, ‘નેતિ’ જ લાવે તોડ...

બુદ્ધિના બૂઠા ન થઈએ :- સુખદુઃખની આપણી વ્યાખ્યા પણ કેટલી દીન-હીન થઈ ગઈ છે ! ઈન્જેક્ષનની સોયોના ગોદા અને તેજાબી દવાઓના રગડા ખાઈ-પીને તથા વાઢકાપ દ્વારા અંગભંગ કરાવીને આપણે આપણને સુખી સમજીએ છીએ અને કુંગળી અને રોટલો ખાઈને નિસર્ગમય ઝૂંપડીઓમાં રહેનાર અલમસ્ત નિજાનંદી અપરિગ્રહીઓને આપણે દુઃખી સમજીએ છીએ ! અને તેથી સુખીઓને પણ ‘તમે દુઃખી છો’ એવું ભાન કરાવવાનું બીંકું જરૂરીને આપણે ગૌરવ અનુભવીએ છીએ કે આજે મેં મહાન પરોપકારનું કામ કર્યું. આમ કરીને તેઓને સુખી કર્યા કે દુઃખી કર્યા, એટલું પણ આપણને ભાન નથી રહેતું, એટલા તો આપણે બુદ્ધિના બૂઠા થઈ ગયા છીએ.

સાચું સુખ અનંત પ્રકારની ભૌતિક સામગ્રીમાં નથી, પણ સંતોષમાં છે. પણ આપણી કમબળ્યી તો એ છે, કે ‘સંતોષમાં સુખ છે’ એમ કહેનારાની ગણતરી હાલમાં પેટભરાઓમાં, પાખંડીઓમાં અને પ્રમાણીઓમાં થવા લાગી છે. આવી ઉન્નતિ ક્યાં લઈ જઈને પટકશે તે ભગવાન જાણો, કે પછી ‘પેટ ચોળીને પીડ ઊભી કરનાર’નું ભગવાન પણ કાંઈ જ શા માટે જાણો?

તેઓ જ આપણા ગુરુ :- પુત્ર કહે : પિતાજ ! આપ ગુરુમહત્તમાની ખૂબ વાતો કરો છો અને ગુરુ હોવા જ જોઈએ, એવો આગ્રહ પણ ખૂબ રાખો છો, પણ કાલે જ અમારી કોલેજમાં હિમાલયના એક સંતનું પ્રવચન હતું. તેઓ તો કહેતા હતા કે “ગુરુ કરવાની કાંઈ જ જરૂરત નથી. થોડા અંતર્મુખ થઈને ચિંતન-મનન કરવાથી યોગ્ય માર્ગદર્શન અંતરમાંથી મળી જતું હોય છે.”

પિતાજ કહે : “ગુરુની જરૂરત નથી...” વગેરે વાતો આપણને અન્ય પાસેથી - હિમાલયના સંત પાસેથી જાણવા મળીને? તેથી તેઓ પણ આપણા ગુરુ. દત્તાત્રેયને ચોવીસ ગુરુઓ હતા, તેનું રહસ્ય પણ ખૂબ ઊંડાણપૂર્વક સમજવું જરૂરી છે. આપણી સંસ્કૃતિમાં પણ ગુણગ્રાહકપણાની જબરદસ્ત મહત્ત્વ છે. તે દર્શાવવા જૂની કહેવત છે કે “કાંટો કાઠનારનો પણ ગુણ કેમ ભુલાય?” અસ્તુ.

આપણી લઘૃતાને ટાળીને આપણી ગુરુતામાં વૃદ્ધિ કરનાર સૌ કોઈને આપણે ગુરુનું સ્થાન આપીએ છીએ. આપણા ચાલુ વ્યાવહારિક જીવનમાં પણ એ પ્રથા અપનાવાઈ ચૂકેલી છે. ભલે માનનીય વ્યક્તિઓને ગુરુનું સંબોધન નથી કરતા; તેમને કોઈને સાહેબ કે માસ્તર કે બોસ કે વડીલ - મુરબ્બી, કે શ્રદ્ધેય - પૂજનીય વગેરે જેવાં સંબોધનો દ્વારા, તેવા ઉમદા ભાવોના આરોપણ દ્વારા ગુરુપ્રથાને જ સમર્થન આપતા હોઈએ છીએ.

પાખંડનો પરપોટો : - અનંત રૂપે, રંગે અને આકાર-પ્રકારે અનધિકાર ચેષ્ટા આપણા રુવાડે-રુવાડે વ્યાપી ગઈ છે. આપણે જાણે એના વસની થઈ ગયા છીએ. સાવ અજ્ઞાની હોવા છતાંય પૂર્ણ જ્ઞાની હોવાનો તોળ કરવામાં થોડો સમય તો મોજ આવે છે, પણ જ્યારે પાખંડનો પરપોટો ફૂટે ત્યારે બૂરા હાલ થઈ જાય છે. પાખંડનો પરપોટો વહેલો કે મોડો ફૂટ્યા વિના રહેતો નથી. પરમાત્માની કૃપાથી સાચી સમજજ્ઞાને પ્રાપ્ત કરીને અનધિકાર ચેષ્ટાના હરામચસકામાંથી છૂટીએ.

આશ્રમ

ગૃહ + સ્થ + આશ્રમ = ગૃહસ્થાશ્રમ. અર્થાત્ ગૃહમાં સ્થિત થઈને - સ્થિર રહીને આશ્રમીજીવન જીવવાનું છે. ગૃહસ્થજીવન પ્રારંભ કરીને એવું આદર્શ જીવન જીવવાનું છે કે જેથી ઘર પણ એક આશ્રમ બની રહે.

ચાર આશ્રમોમાં ગૃહસ્થાશ્રમને ઉત્તમ કહ્યો છે. કારણ કે બ્રહ્મચર્યાશ્રમ, વાનપ્રસ્થાશ્રમ અને સંન્યસ્તાશ્રમ એ ગ્રાણોનો મુખ્ય આધાર ગૃહસ્થાશ્રમ પર છે.

ગૃહસ્થાશ્રમીને શક્તિ વિના ચાલે નહીં, શક્તિ વિનાના શિવ પણ શવ સમાન છે. અને જો શવમાં પણ શક્તિ આવે, તો તે શિવ થઈ જાય છે. કલિયુગમાં શક્તિ, સંઘમાં-જૂથમાં રહેલી કહેવામાં આવે છે. સંઘ અર્થાત્ જૂથ, સંપના આધારે બની શકે છે - ટકી શકે છે અને સંપ ત્યાં જ રહી શકે, જ્યાં સહનશક્તિ હોય. સહનશક્તિ સૌને ઉપયોગી છે, પરંતુ ગૃહસ્થીઓને અતિ ઉપયોગી છે.

બધા જ આશ્રમોમાં શ્રમશક્તિની અત્યંત અનિવાર્યતા છે. ‘આશ્રમ’ શબ્દમાં ‘શ્રમ’ શબ્દ ખૂબ સાર્થક છે. આશ્રમ એટલે શ્રમય. શ્રમશક્તિ અને સહનશક્તિ તે આશ્રમનો પાયો છે. સહનશક્તિ સંપને પોષણ આપીને સંઘશક્તિને વિસ્તારશે અને શ્રમશક્તિ તન-મન-ધનને નિર્દોષ બનાવીને આશ્રમને નિરામય બનાવશે - નીરોગી રાખશે.

જે આશ્રય આપે તે આશ્રમ. જ્યાં આશ્રય મલે ત્યાં આશ્રમ. આશ્રય તે જ આપી શકે જે સહનશક્તિરૂપી મંત્રને અખંડ ગુંજતો રાખી શકે અને શ્રમશક્તિને મહામૂર્તી અને ગૌરવદાત્રી માની શકે. શ્રમશક્તિ - તરંગો વિના વિચારધારાઓ ગંધાઈ જાય છે અને સહનશક્તિ-પાણી વિના આત્મીયતા કરમાઈ જાય છે. પછી આશ્રમમાં બચી રહેશે માત્ર સ્થૂળ અને જડ આચારોની ભેંકાર ભૂતાવળ.

ઓળખાણ મોટી ખાણ છે : - કહે છે ને ઓળખાણ મોટી ખાણ છે, પણ સદ્ગુપ્તયોગ કરતાં આવડે તો. ઓળખાણ, પોલીસ ખાતા સાથે કે રાજનેતાઓ સાથે કે શેઠ શાહુકારો સાથે કે માથાભારે માણસો સાથે હોય ત્યારે, આપણામાં બેપરવાઈપણાનો કેઝ-નશો

વ्यापेलો રહે છે. તેથી ખોટું કાર્ય, ગુનાઈત કાર્ય કરવાનો ડર નથી લાગતો. ત્યારે એવું વિચારતા હોઈએ છીએ કે, ‘આપણને કોણ પકડવાનું હતું, અને પકડાઈશું તો છોડવનારા કયાં ઓછા છે? આવા કેફમાં વિવેકાંધ થઈને એટલી હદે ખોટાં કામ કરી નાખીએ છીએ કે સૌ ઓળખાણવાળા હાથ ઊંચા કરી નાંબે છે! અને ઉપરથી આપણે ગુનેગાર છીએ એ સાબિત કરવામાં મદદ કરે છે. એ વખતે બધો કેફ ઊતરી જાય છે પણ ત્યારે ઘણું મોટું થઈ ગયું હોય છે.

વસ્તી-વિસ્ફોટ : - “ઓછામાં ઓછા બે બાળકો” એ સૂત્ર આધુનિક સમય માટે અતિઆધુનિક, આદર્શ, અનિવાર્ય અને સોનેરી સૂત્ર છે. તેથી માતાપિતા બંને જીવનભર વાત્સલ્યમયી હુંફ રહે છે અને બંને બાળકોને પણ પરસ્પર એક લોહીના સંબંધવાળો ખમતીધર સાથી મળે છે.

વસ્તી-વિસ્ફોટના જવાળામુખીને અચૂકપણે રોકવા બ્રહ્મચર્ય જેવો બીજો એકેય નૈસર્જિક ઉપાય નથી. સંયમી જીવનના કારણે માતા-પિતાનું મસ્તક ખૂબ મેધા-પ્રજ્ઞાવાળું અને શરીર ખૂબ નિરોગી રહે છે. માતા-પિતાનો આવો પવિત્ર-સાત્ત્વિક વારસો લઈને જન્મનાર બાળકો પણ સદ્ગુણની રિષ્ટિ-સિદ્ધિથી ઓતપ્રોત હોય છે. ચારિત્રથી જળહળતાં આવાં બાળકો ભાવિષ્યમાં સમાજકલ્યાણરૂપી ઈમારતના પાયાનો પથર બનવાની કષમતા ધરાવે છે. આવા પાયાના પથરો, પાયામાં પડ્યા પડ્યા જ સતત બહાર પ્રકાશપુંજો ફેંકતા જ રહે છે કે જેથી સમાજને કોરી ખાતા અંધકારનો નાશ થઈ જાય છે. આવું દિવ્યકાર્ય ગુમપણે તેઓ દ્વારા સતત થતું જ રહે છે.

પરમાત્મા આવું બધું સમજવાની અને આચરવાની શક્તિ આપો એ જ પ્રાર્થના.

સોને વંદન-અભિનંદન-આશિષ.

અશાનજીનિત ભ્રમણાઓ :- મનુષ્યજીવનના મોટામાં મોટા અને અતિમહત્વના પ્રસંગો બે : (૧) જન્મ અને (૨) મૃત્યુ. આવા બે મહાન પ્રસંગો પણ ચોવાનું, મુહૂર્ત, વીણુડો, કમુરતાં, કાલસર્પયોગ, તિથિ, વાર કે પક્ષ આદિ કાંઈ જ જોવા રોકાતા નથી, તો પછી એ બંનેની વચ્ચેનો ગાળો - જીવન, તેમાં મુહૂર્ત-કમુહૂર્ત એ બધાંને મહત્વ શા માટે આપવું? પરમ કૃપાળું પરમાત્મામાંથી શ્રદ્ધા છોડીને તે બધી ભ્રમણાઓને વશ શા માટે થવું? કાલસર્પયોગમાં આપણે ત્યાં બાળક જન્મે છે, તો શું આપણે તેને નાખી દઈએ છીએ? અથવા તે શું મરી જાય છે? કાલસર્પયોગના દિવસે પણ બસો, ટ્રેનો, પ્લેનો વગેરે બધાં જ પોતપોતાની ફરજો નિયમિત બજાવે છે. એકેયને અક્ષમાત નડતો નથી. એથી ઊલટું એવા પણ સમાચારો અવારનવાર સંભળીએ

ઇહે કે “અમૂક મંદિરની ખાત મુહૂર્ત-વિધિ વખતે ભેખડ ઘસી પડવાથી પૂજન કરવાવાળા દટાઈને મરી ગયા.” એ સૌએ કોઈ મુરત જોવડાવવામાં કચાશ રાખી હોય છે? ના.

પરમાત્મા ઉપરની શ્રદ્ધામાં મક્કમ થઈને સર્વ પ્રકારની ભ્રમણાઓમાંથી શીશુ મુક્ત થઈ જઈએ. તો જ ગુરુસંતો સાથેનો સંપર્ક સફળ થયો કહેવાય અને તો જ સાચી સમજણ પ્રાપ્ત કરી કહેવાય.

ગૃહસ્થાશ્રમનો પુનરુદ્ધાર કરીએ : - ઈંટ-ચૂનાનાં મંદિરો અને આશ્રમનો પુનરુદ્ધાર કરવાની જરૂરત કરતાં પહેલી અને વધુ જરૂરત છે : જીવતા-જીગતા ગૃહસ્થાશ્રમોનો પુનરુદ્ધાર કરવાની. કારણ કે, ગૃહસ્થાશ્રમોના ચારિત્ય પર જ આખા સમાજના ચારિત્યનો મુખ્ય આધાર છે. સમાજો જેટલા અને જેવા ચારિત્યવાન હશે, વિશ્વ તેવું અને તેટલું ચારિત્યવાન બનશે.

ગૃહસ્થાશ્રમોની દીવાલોમાં ભ્રમો, વહેભો અને ખોટા ગ્રલોભનો રૂપી જે લૂણો લાગ્યો છે તેને સાચી સમજણરૂપી ચૂનાના ફૂચડા દ્વારા તુરત જ સાફ કરી નાખવાની સખ જરૂરત છે.

લોકકલ્યાણ કરવાની ભાવનાવાળા ગુરુ-સંતોને ગૃહસ્થાશ્રમીઓના સંપર્કમાં રહેવું જોઈએ અને તે માટે તેમણે ગૃહસ્થાશ્રમીઓના ગૃહે થોડા-થોડા સમયે, થોડા-થોડા વખત માટે નિવાસ કરતા રહેવું જોઈએ. તો લોક-કલ્યાણનું મહાભગીરથ મનાતું કાર્ય પણ ખૂબ સરળતાથી, ખૂબ જડપથી અને ખૂબ સસ્તાઈથી સંપત્ત થઈ શકશે.

સાચાં સુખ-શાંતિ આકાશમાંથી પણ વરસવાનાં નથી કે પાતાળમાંથી પણ ફૂટી નીકળવાનાં નથી. સાચાં સુખ-શાંતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે તો સાચી સમજણ પ્રાપ્ત કરવી પડશે અને તે પ્રમાણે આચરણ કરવું પડશે. - અસ્તુ

વધુ સગવડ, વધુ દુઃખ : - મનુષ્યમનનો સ્વભાવ જ એવો છે કે, તે સુખ-સગવડની નોંધ ગૌણપણે લે છે. પણ દુઃખ-અગવડની નોંધ પ્રધાનપણે લે છે. તેથી જેને ખૂબ સગવડો પ્રાપ્ત છે તેને તેનાથી મળતાં સુખની પ્રતીતિ નથી થતી, અને થાય છે તો ગૌણપણે અને અતિ અલ્ય સમય માટે થાય છે. પણ તેની સગવડોમાં થોડી ઓટ આવે છે કે તરત તેની નોંધ તેનું મન લે છે અને તેદુઃખી દુઃખી થઈ જાય છે. સગવડો તો કોઈની પણ એકસરખી રહેતી નથી. તેમાં ઓટ આવે જ છે. તેથી ખૂબ સગવડવાળાને દુઃખી થવાના મોકા વધુ આવે છે.

સાવ ઓછી સગવડવાળાને જ્યારે જ્યારે પણ થોડીક પણ સગવડ મળે છે ત્યારે, તેનું મન તેની નોંધ તરત જ લે છે અને તેથી તેને તરત જ સુખની પ્રતીતિ થાય છે.

આમ, ઓછી સગવડવાળાને જીવનમાં સુખની પ્રતીતિ થવાના મોકા ખૂબ આવે છે.

ગાયત્રીમંત્ર અજીવિ સમાન છે

પ્રશ્નઃ મારે ગાયત્રી મંત્રના જાપ કરવા છે, પણ મારી અપવિત્ર અવસ્થા છે. તો જાપ કરાય?

ઉત્તર : ગાયત્રીમંત્ર એ મહામંત્ર છે. એ સામાન્ય મંત્ર નથી. એ અજીવ જેવો છે.

અતિપ્રાજ્વલિત મંત્ર છે. જેમ અજીવમાં જે કાંઈ નાંખવામાં આવે છે એને એ સ્વાહા કરી નાખે છે, વસ્તુનું સ્થૂળ રૂપ ખતમ કરીને સૂક્ષ્મ રૂપ કરી નાખે છે. અજીવમાં તમે ધી હોમો તો ધીને પણ પોતાનું સ્વરૂપ આપી દે. એમાં લાકું નાખો તો લાકડાને પોતામય બનાવી દે. એમાં અમૃત નાખો તો તેને પોતામય બનાવી દે. એમાં ઝેર નાખો તો ઝેરને પણ પોતામય બનાવી દે. અજીવમાં તમે વિષા નાખો તો વિષા પણ અજીવમય બની જાય. ઊંચામાં ઊંચુ અને નીચામાં નીચું, જેને આપણે પવિત્ર કહીએ છીએ તે પવિત્રને અને અપવિત્ર કહીએ છીએ એ અપવિત્રને- એ તમામને અજીવ પોતાનું સ્વરૂપ આપી દે છે. પોતામય કરી નાખે છે. કોઈ પણ વસ્તુ અજીવને પોતામય બનાવી શકતી નથી.

ગાયત્રીમંત્ર એ અજીવ જેવો છે. તેનો જાપ, પવિત્રતા કે અપવિત્રતાનો વિચાર કરીને મુલતવી ન રાખો. કોઈ પણ સંજોગોમાં એનો જાપ કરો. ગાયત્રીમંત્ર અપવિત્રને પવિત્ર બનાવી દે છે. પરંતુ ગાયત્રીમંત્રને કાંઈ થતું નથી. તમારા અપવિત્રપણાથી એ અપવિત્ર નહીં બની જાય, તમને પવિત્ર બનાવી નાખશે.

ગાયત્રીમંત્રનો સામાન્ય અર્થ છે : ‘હે સર્વવ્યાપક પરમાત્મા ! અમે તમારું ધ્યાન ધરીએ છીએ. તમે અમારી બુદ્ધિને પ્રેરો, અમારી બુદ્ધિમાં વસો.’ અમે જ્યારે કાર્ય કરીશું તે વખતે તમે અમારી બુદ્ધિમાં વસેલા હશો અને તેથી કાર્યો, તમારાથી પ્રેરિત થયેલી અમારી બુદ્ધિ દ્વારા થયેલાં હશો, તેથી એ કાર્ય દ્વારા અમારું કલ્યાણ થશે.

જેમની પ્રેરણાથી ઉપરોક્ત જે બધું કરી શકાયું છે કહી શકાયું છે તેમની કૃપાથી જ તેમના સાચા સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરીએ.

સાચો ગાયત્રી મંત્ર

જે મંત્ર કોઈ પણ ગ્રંથમાંથી પ્રાપ્ત કરીએ છીએ તે સ્થૂળ છે. કોઈ મહાપુરુષ પાસેથી પ્રાપ્ત મંત્રના અતિજાપ અનુષ્ઠાન દ્વારા જ્યારે તે આંતર્ચક્ષુથી પ્રકાશ સ્વરૂપે દેખાવા લાગે છે ત્યારે, તે તેનું અલોકિક સ્વરૂપ છે. પરંતુ, જ્યારે મંત્રના આત્મારૂપી તેની સાચી સમજણાને પ્રાપ્ત કરીને તેને જીવનમાં અખંડપણે ધારણ કરી શકીએ ત્યારે તે મંત્રનું સત્ય (કદી નાશ ન પામવાવાળું) ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે.

ગાયત્રીમંત્રના જપથી બુદ્ધિની શુદ્ધિ થઈને એક એવી દિવ્ય સમજણની પ્રાપ્તિ થવી જોઈએ કે, જીવનમાં જે કાંઈ થઈ રહ્યું છે તે બધું સારું જ થઈ રહ્યું છે. લૌકિક વ્યાખ્યામાં નુકસાનકારક લાગતું હોય તે પણ દિવ્ય સમજણની દણિએ લાભકારક જ લાગતું જોઈએ. આવી દિવ્ય સમજણની પ્રાપ્તિ થાય, ત્યારે જ જીવનમાં અવિનાશી શાંતિ અને સમાધાન પ્રવર્ત્ત, અને ત્યારે જ સાચો (અવિનાશી) ગાયત્રીમંત્ર પ્રાપ્ત થયો કહેવાય. તેના સ્થૂળ કે સૂક્ષ્મ સ્વરૂપથી જો આગળ જ વધી ના શકીએ, તો તેના સત્યસ્વરૂપથી અને પુણ્યલાભથી વંચિત જ રહ્યા કહેવાઈએ.

ગાયત્રીમંત્રના ચોવીસ અક્ષરો છે. તેને તે પ્રમાણે અને શુદ્ધ ઉચ્ચારો તથા અર્થની ભાવના સાથે જપાય, તો પૂર્ણ લાભ મળે, નહીં તો ઓછો લાભ મળે, પણ નુકસાન તો થાય જ નહીં.

ગાયત્રીમંત્રની ઊંચામાં ઊંચી અને છેલ્લી પ્રાપ્તિ છે જીવનમાં અખંડ, અવિચણ સમાધાન. આવી પ્રાપ્તિ ન થાય ત્યાં સુધી તે ફક્ત સૂર્યમંત્ર - પ્રાણમંત્ર (પ્રાણમંત્ર = ભૌતિક બળ, શક્તિ, સુખ, સમૃદ્ધિ આપનાર) જ રહે છે. ગાયત્રીમંત્ર (ગાયત્રીમંત્ર = ગાન કરનારનું મૃત્યુભયથી અને ત્રિતાપથી રક્ષણ કરનાર) નથી બનતો. ગાયત્રીમંત્રને મહામંત્ર કહે છે. આ ‘મહામંત્ર’ શબ્દની સાર્થકતા પણ દિવ્ય સમજણની પ્રાપ્તિથી જ થાય છે.

મંત્રના નિચોડરૂપી સાચી, દિવ્ય સમજણને જીવનમાં પચાવી લીધા પછી સ્થૂળ શાખાત્મક મંત્રના જપ કરીએ તોય ભલે અને ન કરીએ તોય ભલે. જોકે રોજ અમુક જપ કરવાનો નિયમ રાખવો તે સારું જ છે.

ગાયત્રીમંત્ર બુદ્ધિની શુદ્ધિનો મંત્ર છે

હાલનો સમય બુદ્ધિયુગનો છે. બુદ્ધિ-મગજ અતિ વધી ગયાં છે. શ્રદ્ધા-હૃદય પાછળ પડી ગયાં છે. ખરેખર તો, બુદ્ધિની વૃદ્ધિ કરતાં શુદ્ધિની વધુ જરૂરત છે. ગાયત્રીમંત્રને બુદ્ધિની શુદ્ધિનો મંત્ર માનવામાં આવે છે. ગાયત્રીમંત્રના જપથી શુદ્ધ બુદ્ધિશાળી માનવોની વૃદ્ધિ થતી રહે અને એ રીતે સાચો કલ્યાણનો રાહ પકડાતો રહે તો વિશ્વશાંતિના લક્ષ્ય તરફ ખૂબ ઝડપથી આગળ વધી શકાય.

મંત્ર એટલે જેનું મનન થતું રહે, જેનું મનન કરવું પડે, જેનું જેમજેમ વધુ ને વધુ મનન થાય તેમ તેમ તેમાંથી કલ્યાણનાં ધૂપાં રહસ્યો સમજાતાં રહે. મનુષ્ય આખરે કેવો બને છે? એ સતત જેના નિકટના સંગમાં રહે છે તેવો. તે સતત કોના નિકટના સંગમાં રહે છે? તે સતત પોતાના વિચારોના નિકટના સંગમાં રહે છે. કોઈ પણ સ્થૂળ કાર્યોનો પ્રારંભ પણ વિચારોથી જ થાય છે. આ જોતાં ગાયત્રીમંત્રનો એ ભાવ કે “હે

પરમાત્મા! અમે તમારું ધ્યાન કરીએ છીએ, તમે અમારી બુદ્ધિને પેરો”. એનું મનન-સાતત્ય કેટલું કલ્યાણપ્રદ સિદ્ધ થાય?

ગાયત્રીમંત્ર સાધન છે અને ઓમ્ સાધ્ય. ગાયત્રીમંત્ર સાધના છે અને ઓમ તેની સિદ્ધિ છે. ગાયત્રીમંત્ર પ્રયત્ન છે અને ઓમ્ તેની પ્રાપ્તિ છે. ગાયત્રીમંત્રના જ્યથી થયેલ શુદ્ધ બુદ્ધિ દ્વારા ‘તસ્ય વાચક: પ્રણવઃ’ના વાચને સારી રીતે સમજી શકવાની ક્ષમતા પ્રાપ્ત થાય છે. જીવ-માત્ર જ્ઞાનેઅજ્ઞાને ઓમ (અ-ઉ-મ)નો જ ઉપાસક છે, એ વાતની જ્ઞાનકારી પ્રાપ્ત થતાં અન્ય દરેક જીવમાં આત્મીયતા પ્રગટે છે. પરમસત્તા ઈશ્વર વિશે સાચો ખ્યાલ આવી જતાં જીવનમાં સંપૂર્ણ સમાધાન પ્રગટે છે.

કરુણામયી કુદરત

પરમાત્મા પાસે એવી કૃપાની માંગણી કરીએ કે, એમણે જે કૃપા કરી છે તેને આપણે બરાબર સમજીએ, ઓળખીએ, અનુભવીએ અને માણીએ. જો આપણને મળેલાં સુખસગવડને આપણે સુખસગવડ તરીકે ઓળખી જ નહીં શકીએ તો આપણને કોઈ જ સુખી નહીં કરી શકે. દરેક સુખસગવડ સાપેક્ષ છે. દેશ, કાળ અને પરિસ્થિતિ પ્રમાણે તેની વ્યાખ્યા પરિવર્તન પામતી જ રહે છે.

કુદરત ખૂબ કરુણામયી છે. તેની વ્યવસ્થા સૌ માટે સુખની જ હોય છે. આપણી વ્યાખ્યા પ્રમાણેનું સુખ આપણને પ્રાપ્ત ન થાય ત્યારે આપણે તેને દુઃખ કહીએ છીએ. પણ કુદરતે તો (આપણી દસ્તિએ) પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિ પણ આપણા કલ્યાણ માટે જ સર્જ હોય છે. મા પોતાના બાળકની પેટપીડ મટાડવા તેને કરવું ઓસડ પિવડાવે છે ત્યારે બાળકને મા દુશ્મન જેવી લાગે છે. પણ તેમાં પણ માની કરુણા જ સમાયેલી હોય છે. તેમ, કુદરત પણ અનુકૂળતા કે પ્રતિકૂળતા, તેને જે ઠીક લાગે તે, વરસાવીને જીવનું કલ્યાણ જ કરતી હોય છે. પણ જીવ પોતાની અજ્ઞાનમય માન્યતા દ્વારા દુઃખી - સુખી થતો હોય છે.

આ બધી અતિસૂક્ષ્મ સમજણની વાતો “વેદાંત” છે. “વેદ” એટલે જ્ઞાનવું અને જ્ઞાનવાનો જ્યાં અંત આવી જાય તે વેદાંત. તેમ જીવન અને જીવનના અંત ભાગમાં, જીવનના નિયોગરૂપે જે રજૂ થયેલું તે જ જીવનાંત અર્થત્તુ વેદાંત.

જન્મ, મृત્યુ, બચપણ, યુવાની, બુઢાપો એ તો કુદરતનો કમ છે અને લાભ-હાનિ, યશ-અપયશ, સુખ-દુઃખ, પાપ-પૂર્ણ, હર્ષ-શોક વગેરે બધાં, જીવમાત્ર માટે જીવનનો અનિવાર્ય કમ છે. આ તથયને-સત્યને યથાયોગ્યપણે સમજવાનો ભરપૂર પ્રયત્ન થવો ધટે.

લક્ષ્મી માતા કરે પુકાર...!

ફડફળા કરી-કરીને પૂરી રાખેલી મા લક્ષ્મી કરુણ પોકાર કરીને કહે છે કે :-

“છે કોઈ એવો લાલ માઈનો! સદ્ગ્રય કરે જે પાઈએ પાઈનો!

અમને ખર્ચે જો હિંસા નાથવા, તો અમે સદાય તેના સાથમાં.

બીંબું ઝડપે અને કરે જે મોહું લાલ, તે લાલના ચૂભીશું અમે ગાલ!!”

મા લક્ષ્મી પોકારીને કહે છે કે ઓ... અહિંસાના પૂજારીઓ, સદાચારના પ્રેમીઓ, સાચી સેવાના ભેખધારીઓ! તમે સૌ અમને તીજોરીઓના બંધનમાંથી મુક્ત ક્યારે કરાવશો! અમારા ગળાનો ગળાચીપ ગાળિયો ક્યારે કપાવશો? અમે નિષ્ઠાણ થઈ જઈએ ત્યાર પહેલાં કાંઈક કરો મારા લાલ!”

- વિષાના ઢગલા ઉપર કપું ઢાંકી દેવાથી વિષાનો નાશ નહિ થાય, ગેલયાનું કપું સરીને ગંદકીમાં વધારો જ કરશે.
- બીજાને સુધરવાનો પ્રયત્ન જરૂર કરીએ, પણ મુખ્ય પ્રયત્ન તો આપણે પોતે સુધરવાનો કરવાનો છે, કારણકે એ આપણા હાથની વાત છે.
- એક વખત કમજોરીમાં સપડાયા પછી તેમાંથી નીકળી શકતું નથી. તેના વ્યસની બની જવાય છે.
- સમાજના અને દેશના કલ્યાણ અને પુનરુદ્ધાર માટે અતિ આવશ્યકતા છે : યુવાનોની બાહુશક્તિના અને વૃક્ષોની દિમાગશક્તિના સુભિલનની.
- બહુરૂપી કમજોરીઓ અનેક રૂપે છેતરે છે. મોટા મોટા જ્ઞાનીઓ અને પંડિતોને જ્ઞાનનું અને પાંડિત્યનું રૂપ ધારણ કરીને માયા-કમજોરી પછાડે છે.
- સદા મૌન રહી ચિંતન, મનન અને નિદિષ્યાસનમાં મસ્ત રહેનારાના ચિંતન-મનનના નિયોગરૂપે નિષ્પત્ર થયેલા સિદ્ધાંતોને જ કથાકારો વાગોળતા હોય છે. સાચો મૌની, સમાજકલ્યાણના કાર્યોમાં અનંત કથાકારો કરતાં અનંત ઘણો વધુ સક્રિય હોય છે.
- આપણા બચાવ માટે અન્યોની ભૂલ કાઢતા રહીશું તો સફળ નહિ થઈ શકીએ.
- આપણી ‘ભૂલ’ આપણને ‘ભૂલ’ સમજાય એટલા તો આપણે કુશળ થવું જ જોઈએ અથવા આપણે એટલા તો ઉદાર થવું જ પડશે કે જેથી આપણી ‘ભૂલ’ બતાવવાની હિંમત આપણા શ્રદ્ધેય કરી શકે.
- સેવાની ભાવનાથી સેવા કરવાવાળો કદી થાકતો નથી. કંટાળતો નથી, પણ જે મેવાની ભાવનાથી સેવા કરે છે તે થાકે છે. એને મેવા મળવાની મુદ્દતમાં વિલંબ થાય કે મેવાના પ્રમાણમાં કંઈ ઓછપ લાગે તો તરત તેનો ઉત્સાહ તૂટી જાય છે, સેવા કરવી આકર્ષી લાગવા માંડે છે.
- મનુષ્ય બુદ્ધિશાળી પ્રાણી છે. તે સર્વકાંઈ બુદ્ધિથી જ કરી લેવા ઈચ્છે છે. પણ બુદ્ધિ કાંઈ સર્વસ્વ નથી, તેની પણ એક સીમા-મર્યાદા હોય છે. બુદ્ધિથી પણ પર

કર્મફળગતિ; કર્મફળગતિથી પણ પર કુદરતની ગતિ અને કુદરતની ગતિથી પણ પર કૃપાની ગતિ છે.

- કાર્ય કુશળતાપૂર્વક કરવું હોય તો કાર્યમાં તત્ત્વીનતા, તદ્વ્યપતા અને સાવધાનતા હોવી જોઈએ.
 - સહે દુઃખો ખર્વ-નિખર્વ, જેમ ઊજવે મહાપર્વ;
 - ગુરુ જેને જગત સર્વ, તોય નથી લેશ ગર્વ.
 - બિક્ષુ એટલે ત્યાગી, સંન્યાસી. બિક્ષુક એટલે માંગણ, બિખારી. જેમણે વિષયોને તનથી અને મનથી પણ ત્યાગી દીધા છે તે બિક્ષુ. બિક્ષુને શાની બિક્ષા જોઈએ છે? કલ્યાણની, મોક્ષની, આત્મંતિક સુખની.
- વિષયો શરીરથી ત્યાગ્યા હોવા છતાં જો મનથી ભોગવાતા રહે ત્યાં સુધી પૂર્ણ બિક્ષુ નહિ.
- સંત, મહંત, સંન્યાસી થઈ, ભલે મોટા માંડે ઠગા;
બગ સ્વભાવ સુધરે નાહિ, તોયે રહે ઠગનો ઠગ.
ઘાંચી, મોચી, દરજ કેરાં, ભલે કામ કરે અનંત;
સંત સ્વભાવ પલટે તોયે, રહે સંતનો સંત.
 - સંતપણું એ કંઈ આરોપિત વસ્તુ નથી. એ તો એક જીવનશૈલી છે. ‘સ’ અને ‘અંત’ એટલે જેની મિથ્યા સમજણોનો સારી રીતે અંત આવી ગયો છે તે. આપણો સંતને ઓળખીએ કે ના ઓળખીએ તેથી તેમને કંઈ હાનિ-લાભ નથી.

અવિલ્યવા :- ‘દરેક મનુષ્યને સાચા-ખોટાની, સારા-નરસાની, સમજ હોવી જોઈએ.

જેના દ્વારા રોજ-બરોજનાં કાર્યોને ચકાસવાં જોઈએ. આ સમજ કેવી હોવી જોઈએ?

અવિલ્યવા. આવી સાચી સમજમાં સહેજ પણ ફર્ક ન પડવો જોઈએ. વિલ્યવરહિત હોવી જોઈએ, દેશ-કાળ-સમય અને પરિસ્થિતિ મુજબ તેને અમુક કાર્ય કરવું પડતું હોય, પરંતુ જો તે ખોટું હોય તો ખોટું જ લાગવું જોઈએ. જો ‘અવિલ્યવા’ સમજને તેણે પ્રાપ્ત કરી લીધી હશે, તો વર્ષ-બે વર્ષ કે જન્મે-બે જન્મે પણ ખોટી વસ્તુને તે ત્યાગી શકશે. પરંતુ જો સમજમાં ‘વિલ્યવ’ પેદા થશે - ફર્ક આવવા લાગશે, પોતે કરેલાં ખોટાં કાર્યો પણ જો સાચાં-કલ્યાણકારી લાગવા માંડશે તો તેનું કદી કલ્યાણ નહીં થાય, તે કદી સુખી નહીં થાય.’

૧૧૨.૧. ધીરે-ધીરે રે મના : -

ધીરે-ધીરે રે મના, ધીરે સબ કુછ હોય;
માલી સીંચે સો ઘડા, ઝતુ આએ ફલ હોય.

ભાવાર્થ : દરેક કાર્યમાં જરૂરત મુજબ ધીરજ રાખવી જોઈએ. માળી ભલે એક સાથે સો ઘડા પાણી જાડમાં રેઝ, તોપણ ફળ તો ઋતુ આવે ત્યારે જ લાગવાનાં.

૧૧૩. સોનામાં સોનું :- પતિ-પત્ની જંગલમાં જઈ રહ્યાં હતાં. પતિ આગળ હતા, પત્ની થોડા પાઇણ હતાં. પત્નીએ જોયું કે પતિ વાંકા વળીને કાંઈક કરી રહ્યા છે. પત્નીએ જરૂરી પતિ પાસે પહોંચીને પૂછ્યું કે શું કરી રહ્યા છે? પતિએ કહ્યું કે, “સોનાનું ધરેણું પડ્યું હતું, તેના પર ધૂળ વાળતો હતો. મને એમ કે ધરેણાં પર તારી નજર પડે ને તારું મન લલચાઈ જાય તો! માટે તેના પર ધૂળ વાળતો હતો.” પત્ની કહે : “ત્યારે હજુ તમને સોનામાં સોનું દેખાય છે ખરું!”

પત્નીનો કહેવાનો સાર એ હતો કે તમને ધરેણામાં સોનું દેખાયું, એટલે તેને ધૂળથી ઢાંકવું પડ્યુંને? ધરેણામાં ધૂળ જ દેખાણી હોત, તો તેને ઢાંકવાની જરૂરત ન પડત.

વાહ! કેટલી ઊંચી સમજજા!

૧૧૪. વાંકાથી બધા :- વાંકાથી બધા જ ઉરે. વાંકા ચંદ્રને રાહુ પણ ગળી નથી શકતો. પૂનમ હોય ત્યારે જ ચંદ્રગ્રહણ થાય છે. - સં.તુ.

પૂનમ સિવાયનો ચંદ્ર થોડો ધણો વાંકો હોય છે. કહ્યું છે ને કે નરહાથી નારાયણેય વેગળા. પણ - દર આવે ત્યારે સાપને પણ સીધાદોર થઈ જવું પડે છે. દરેક વાતના સારને પ્રસંગને અનુરૂપ થઈને સમજવો જરૂરી છે.

૧૧૬ પથ્યપાલન :- - ભલે ગમે તેટલી દવાઓ કરતા રહીએ પણ જો પથ્યનું પાલન ન કરીએ, તો રોગ જાય નહિ અને જો પથ્યનું પાલન કરીએ, તો દવાની જરૂર જ શું છે? બિલકુલ નહિ. (આર્થિભિષક)

તળેલી વસ્તુ ભલે મોઢેથી મીઠી લાગે પણ તે કોલસા સમાન થઈ ગઈ હોય છે. તેમાં બિલકુલ પોષણ હોતું નથી. તળેલાં બાજરો કે જુવાર વાવવાથી ઊગતાં નથી, કારણ કે તે પ્રાણરહીત થઈ ગયા હોય છે. તેનાથી શરીરને બિલકુલ જ પોષણ ન મળે અને તેને બહાર ફેંકી દેવાનો શ્રમ તો શરીરને કરવો જ પડે, તેથી અશક્તિ આવે. આરોગ્યનો મુખ્ય આધાર આહાર-વિહાર જ છે.

૧૧૭. ખીલ્યા પહેલાં જ :- સમજદાર હોવાના કારણો આપણા બધાં ભાંડુઓનો બોજો આપણે બેંચતા હોઈએ. આખા કુંભનો બોજો બેંચી-બેંચીને ઢ્હી થઈ ગયા હોઈએ, તો ય આપણે ત્યાં પણ બાળકોનું ટોળું પેદા થાય! એ વિચાર જ ન કરીએ કે એમાંના કોઈની સ્થિતિ આપણા જેવી થશે, પોતાની ઓછી સમજજા અને અસંયમીપણાને કારણો કોઈ બિચારું કાયમ માટે ગાડાનો બેલ બની જશે, કોઈ બિચારું ખીલ્યા પહેલાં જ કરમાઈ જશે!..

(પૂ.શ્રીની પુસ્તિકા ‘મારે સમાજને બેઠો કરવો છે.’ માંથી સાભાર)

૧૧૭/૧. બડે હુએ તો :-

બડે હુએ તો ક્યા હુઆ? જૈસે પેડ ખજૂર;
પંથી કો છાયા નહિ, ફલ લાગે અતિ દૂર.

ભાવાર્થ : ભલે ગમે તેટલા મોટા થઈ જઈએ પણ જો બીજાને ઉપયોગી ન થઈ શકીએ, તો બધું નિરર્થક છે. જેમ ખજૂરનું જાડ અતિ ઊંચું હોવાથી પક્ષીને અને પંથીને તેની છાયાનો અને ફળનો લાભ નથી મળતો. અસ્તુ.

ભલે નાના રહીએ પણ અન્યોને ઉપયોગી થઈએ. એ જ સાચું મોટાપણું છે.
તંદ્રા - નિંદ્રા :- મંત્રજાપ કરતી વખતે ક્યારેક એવી સ્થિતિ આવે છે કે જપ અને માળા બંધ થઈ જાય. તે સ્થિતિ ઊંચી છે, તે વધુ સમય ટકે તેવો પ્રયત્ન કરવો. પણ તે સ્થિતિ તંદ્રા-નિંદ્રાના કારણે હોય તો મોહું ધોઈને, આંખે પાણી છાંટીને પછી જપમાં બેસવું. નેવું ટકા એ સ્થિતિ તંદ્રા-નિંદ્રાજનિત જ હોય છે, માટે સાવધાન રહેવું.

૧૧૮. આપ મૂખા વગર :- ‘દરવાજ મોકળા અને ખાળે ડૂચા’ જે વિષમતાઓ આપણાથી ટાળી શકાય તેવી ન હોય તેની વાત જવા દઈએ. પરંતુ જે-જે વિષમતાઓ, અસમાનતાઓ, દુઃખો, ગ્રાસો, અશાંતિઓ વગેરે આપણી ઓછી સમજણા, બેદરકારી, અહં, દીર્ઘસૂત્રીપણું, પ્રમાદ, જગડાખોરવૃત્તિ, અસહનશીલતા, અસંતોષ, દેખાહેખી, ચડસાચડસી અને અધૈર્યના કારણે આપણું ગળું પકડે છે, તેની વાત અહીં કરવાની છે. ગુરુ, સંત કે સ્વયં ભગવાન પણ આ બધાંમાંથી આપણને બચાવી નહિ શકે, આપણો જાતે જ બચવું પડશે. આપણી ઈચ્છા હોય, તો બીજાઓ આપણાને માર્ગદર્શન જરૂર આપી શકે, માટે :

એ બરાબર યાદ રાખવાનું છે કે ‘જાત વિના ભાત પડશે નહિ અને આપ મૂખા વિના સર્વો જવાશે નહિ.’ (પૂ. શ્રીની પુસ્તિકા ‘મારે સમાજને બેઠો કરવો છે’ માંથી સાભાર.)

૧૧૮/૧. માનવી તરીકે :- વિજ્ઞાનની શોધ વડે માણસ પક્ષીની માફક આભમાં ઊડી શકે છે, માઇલીની જેમ ઊંડા પાણીમાં જઈ શકે છે, પણ માનવી તરીકે પૃથ્વી પર કેમ જવવું એ જ તેને આવડતું નથી.

- બાટ્રેન્ડ રસેલ

સાર : વિજ્ઞાનની શોધ-સગવડો એટલા માટે પ્રાપ્ત કરવાની હતી કે પછી વધુ સારા માનવ બની શકીએ. પણ મૂળ વાત સાવ જ ભુલાઈ ગઈ. તેનું શું પરિણામ આવ્યું તે સૌ જાણે છે. અવળી ગતિને-મતિને કોણ-ક્યારે સવળી કરશે?

સબકો સન્મતિ દે ભગવાન.

૧૧૮/૨. હાડ જલે જ્યો :-

હાડ જલે જ્યો લાકડી, કેસ જલે જ્યું ઘાસ;
સબ તન જલતા દેખિ કરિ, ભયા કબીર ઉદાસ.

ભાવાર્થ : ચીતા ઉપર શબનાં હાડકાં, લાકડાની જેમ અને બાલ ઘાસની જેમ સળગે છે. આમ, આખું શરીર સળગી જાય છે. આ જોઈને ખૂબ ઉદાસ થઈ જવાય છે. આ ઉદાસીનતાને 'સ્મશાનવૈરાગ્ય' કહે છે. ઘરે પહોંચ્યા પછી પાછા એજ વ્યવહાર-પ્રપંચના ચક્કરમાં ગળાડૂબ! સ્મશાનવૈરાગ્ય જ્યારે સંસાર-વૈરાગ્યમાં બદલાય, ત્યારે કાંઈક પમાય.

૧૧૯. આપણે મોટા બિખારી :- બે મિત્રો. એક ભગત અને એક ઓડવોકેટ. બન્ને ડાકોર દર્શને ગયા. ધર્મશાળામાં ઉતારો કર્યો. રોજ સવારમાં મંદિરે દર્શને જાય અને આનંદ કરે. એક દિવસે ઓડવોકેટ કહે : ભગતજી! અહીં બહુ આનંદ આવે છે. પણ એક મોટી તકલીફ છે. ભગત કહે : મને તો કાંઈ જ તકલીફ નથી લાગતી. તમને શું તકલીફ લાગે છે સાહેબ? સાહેબ કહે : જુઓને, મંદિર જઈએ છીએ ત્યારે કેટલા બધા બિખારીઓ આડા ફરી વળે છે! મંદિરમાંય પેસવા નથી દેતા. ભગત એકદમ હસી પડ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે : ઓહો! આને તમે તકલીફ કહો છો? અરે મારા સાહેબ! મને તો આમાં ખૂબ આનંદ આવે છે. આપણે બધાં મંદિરમાં જઈને શું કરીએ છીએ? ભગવાન પાસે ભીખ જ માંગીએ છીએને? કોઈ દીકરો, તો કોઈ મ્રધાનપદું. તો કોઈ કોર્ટમાં જત વગેરેની બિખ જ ભગવાન પાસે માંગતા હોઈએ છીએ. તમે પેલા નાના-નાના બિખારીથી કંટાળી ગયા મારા સાહેબ! ભગવાન તો આપણા જેવા મહામોટા બિખારીથી પણ કંટાળતા નથી. પેલા નાના બિખારી તો પાંચિયુ-દશિયુ આપી દઈએ, એટલે રવાના થઈ જાય અને આપણે મોટા બિખારીઓ તો ભગવાનનો છેડો જ છોડતા નથી અને તોય તેઓ કંટાળતા નથી! એમ કહીને ભગતજી ખડખડાટ હસી પડ્યા.

ભગતબાપુનું તત્ત્વજ્ઞાન સાંભળીને સાહેબના મગજમાં નવી દિશાઓ ખૂલી ગઈ.

૧૨૦. શ્રાદ્ધ પક્ષ :- શ્રાદ્ધપક્ષ, શ્રાદ્ધ રાખવાનું પખવાદિયું. જેણે-જેણે આપણા ઉપર અનંત ઉપકારો કર્યા હોય તે સર્વે દિવંગતોને, તેઓના ઉપકારોને, નતમસ્તકે યાદ કરવાનું આ વિશિષ્ટ પખવાદિયું. અને એટલે કે :

જેઓ જીવિત છે અને જેમણે આપણા ઉપર અનંત ઉપકારો કર્યા છે, તે સૌની આજીવન સહર્ષ સેવા કરવાની છે, તે વાતની યાદ અપાવનાર એટલે શ્રાદ્ધપક્ષ.

દાભડાના બાપને, પાટલે બેસાડે ને, વિધવિધ પુષ્પે વધાવે.

જવતા બાપ જ્યારે સાચું કહે ત્યારે

‘સાઠે બુદ્ધિ નાઠે’ એમ કહીને ઉડાવે! દુનિયા-જૂઠા દેવ મનાવે.

આમ ન થાય એટલા માટે છે શ્રદ્ધાનું પખવાડિયું.

૧૨૧/૨. કલિ કર એક :- કલિ કર એક પૂન્ય પ્રતાપા, માનસ પૂન્ય, હોય નહિ પાપા.

ભાવાર્થ : કળીયુગની એક વિશેષતા એ છે કે શુભસંકલ્પો કરીએ તો તેનું પણ શુભ ફળ મળે છે. પણ અશુભ સંકલ્પો કરીએ, તો તેનું અશુભ ફળ મળતું નથી. તેનું અશુભ ફળ તો જ્યારે તેને કિયાત્મક રૂપે કરીએ ત્યારે જ મળે છે. જેમકે વિચારીએ કે ધર્મશાળા બનાવવી છે, પણ કોઈ કારણવશ ન બનાવી શક્યા તો પણ તેનું શુભ ફળ મળે છે, પણ જો પાપ કરવાનો વિચાર કર્યો અને જો કોઈ કારણવશ પાપ ન કરી શક્યા તો તેનું અશુભ ફળ નહિ મળે. પાપ તો કિયાત્મક રૂપે કરીશું ત્યારે જ તેનું અશુભ ફળ મળશે.

કળીયુગનો આવો મોટો પ્રભાવ છે : શુભસંકલ્પ માત્રથી તેનું શુભ ફળ મળે પણ અશુભ સંકલ્પનું અશુભ ફળ તો ત્યારે જ મળે કે જ્યારે તેને કિયાત્મક રૂપે કરીએ.

૧૨૩. દુઃખ કાહેકો :-

દુઃખ મેં સુભિરન સબ કરે : સુખ મેં કરે ન કોઈ;

જો સુખ મેં સુભિરન કરે, દુઃખ કાહે કો હોઈ?

ભાવાર્થ : જ્યારે દુઃખમાં હોઈએ છીએ, ત્યારે જ ભગવાનને યાદ કરીએ છીએ પણ સુખમાં તેમને સાવ ભૂલી જઈએ છીએ. જો સુખમાં પણ ભગવાનને યાદ કરતા રહીએ, તો દુઃખ આવે જ નહિ.

તેથી જ તો કુતાજીએ ભગવાન પાસે દુઃખ માંગ્યું હતું. તેમણે કહ્યું કે દુઃખમાં જ આપનું નામ ખૂબ લેવાય છે.

૧૨૪/૧. પરણું કે નહિ? :- એક ભાઈ એક સંતને મળવા ગયા અને પછી પ્રશ્ન કર્યો કે હું પરણું કે નહિ? સંત થોડા કામમાં હતા. તેથી બેસવા ઈશારો કર્યો. થોડી વાર પછી પાસે બેસાડીને પૂછ્યું કે, બોલો. મોઢેથી જવાબ આપું કે કરી બતાવું? ભાઈ કહે કે કરી બતાવો. એટલે રસોડામાં કામ કરતાં તેમનાં પત્નીને હાક મારી કે સાંભળો છો? ફાનસ પેટાવીને લાવો. એટલે તુરત જ તેમના પત્ની, ફાનસ પેટાવીને મૂકી ગયાં. સંતે ભાઈને પૂછ્યું કે જવાબ મળી ગયો? પેલા ભાઈ તો બાધા જેવા થઈને કહે કે હું કાંઈ સમજ્યો નહિ. એટલે સંત હસતા-હસતા કહે કે મારા કહેવા મુજબ જ મારાં પત્ની ફાનસ મુકી ગયા, તેમણે પ્રશ્ન પણ કર્યો નહિ કે ખરાં બપોરે પેટાવેલા ફાનસની

શી જરૂર છે? માટે, આવા કહ્યાગરાં પત્ની મળે તો પરણવું, તો જ ગૃહસ્થાશ્રમમાં શાંતિ રહે, નહીં તો ધમંધમા. આવનાર ભાઈનું સમાધાન થઈ ગયું, એટલે તેઓ બુશખુશાલ થઈને, નમસ્કાર કરીને રવાના થયા.

ઘણી બધી અતિ અગત્યની બાબતો હોય છે, જે સાવ જ આપણા ધ્યાન બહાર હોય છે, પણ જ્યારે કોઈ મહાપુરુષ એ તરફ આપણું ધ્યાન જેંચે છે, ત્યારે આપણા મગજમાં નવી દિશાઓ ખૂલી જાય છે.

૧૨૫/૨. અહીં જ ખંખેરી :- ગામડા ગામમાં કથા ચાલતી હતી. આખું ગામ સાંભળવા આવે. ગામશેઠ પણ આવે. બધાથી આગળ બેસે. શેઠ આવ્યા પછી જ કથા શરૂ થાય. એક દિવસ શેઠ વધુ મોડા આવ્યા. સૌ પૂછવા લાગ્યા કે શેઠજી આટલું બધું મોહું કેમ થયું? સૌ મજામાં તો છેને? શેઠ કહે કે હું તો કથામાં આવવા સમયસર નીકળ્યો, પણ મારો પૌત્ર પાછળ લાગ્યો કે દાદા, મારેય કથામાં આવવું છે. તેને ખૂબ સમજાવીને સુવડાવવામાં મારે મોહું થઈ ગયું. સૌ કહે કે અરે વાહ! એ તો બહુ સરસ. તેને કથામાં લાવવો હતોને! અત્યારથી સારા સંસ્કાર પડે. શેઠ કહે કે અરે! એને તો લવાતો હશે? એના કાન કાચા. એ જે કાંઈ કથામાં સાંભળે તે બધું જ સાચું માની લે, પછી મારી પેઢી કોણ સંભાળે? હું તો જે કાંઈ સાંભળું એ બધું જ કથા પૂરી થાય ત્યારે અહીં જ ખંખેરી નાખું દ્ધું અને પછી જ ધરે જાઉં દ્ધું, શેઠનું આ નક્કીફ્ટ કથન સાંભળીને સૌ સાકાબાકા થઈ ગયા અને પરસ્પર પૂછવા લાગ્યા કે શું? આ શેઠ માટે આપણે કથા મોડી કરતાં હતાં!

● ગુરુસંતોને, શિષ્યો-ભક્તોને તૈયાર કરવા માટે કયારેક કડક થવું પડતું હોય છે પણ અંદરથી તો તેઓ મહાકરુણાલું હોય છે.

૧૨૬/૧. પારસમણી કુ :-

પારસમણી કે સ્પર્શ સે, કંચન ભર્ય તલવાર;

તુલસી તીનોં ના ગયે, ધાર, માર, આકાર.

ભાવાર્થ : પારસમણીનો સ્પર્શ થવાથી લોઢાની તલવાર સોનાની તો થઈ ગઈ પણ તેનાં ધાર, માર અને આકાર ન ગયા. લોઢામાંથી સોનું બનાવવાનું કામ તો પારસે બરાબર કર્યું, પણ તેની તીક્ષ્ણતા, મારકપણું અને વાંકાપણું પારસથી ન નીકળ્યા.

હરદમ હથોડી હાથ ધરી, સદ્ગુરુ મિલા સુનાર;

ધાર, માર કો કુટિ મારા, કર દિયા આપ સમાન.

ભાવાર્થ : એવા સદ્ગુરુરૂપી સોની મળી ગયા કે સતત સદ્ગુરુરૂપી હથોડી મારીમારીને, ધાર, માર, આકારને કુટિ નાખ્યા અને અમને શિષ્યમાંથી ગુરુ બનાવી દીધા.

પારસ, લોઢાને પારસ બનાવી શકતો નથી. જ્યારે ગુરુજનો તો શિષ્યોને ગુરુ અર્થાત્ સારાસારનો વિચાર કરી શકે એવી ક્ષમતાવાળા બનાવી દે છે.

૧૩૦/૧. આપસમાન :-

પારસમણી ઓર સંત મેં, યહી અંતરો જાન,
એક લોહા સોના કરત, એક કર દે આપ સમાન.

ભાવાર્થ : પારસમણી અને ગુરુસંતોમાં એ જ મોટો ફરક છે કે પારસમણી, લોઢાને માત્ર સોનું જ બનાવી શકે છે, તે પારસમણી નથી બનાવી શકતો, જ્યારે ગુરુજનો તો શિષ્યોને ગુરુ બનાવી દે છે; એટલે કે સાર-અસારનો વિવેક કરી શકે એવા ખમતીધર બનાવી દે છે, શિષ્યોને.

૧૩૧/૧. શાન હાડકું ચૂસે :

શાન હાડકું ચૂસે, રુધિર વહે પોતાના મુખે;
તે ટેખીને, તે મલકાય, પણ તે કારણ પોતામાંય.

ભાવાર્થ : ભૂખ્યા કૂતરાને સૂકું હાડકું મળ્યું, તે લાગ્યો ચાવવા. સૂકા હાડકામાં શું હોય? પણ ભૂખના કારણે તેની મતિ મારી ગઈ હતી. હાડકું ચાવવાથી પેઢામાંથી લોહી નીકળ્યું, એટલે થોડો ખારો સ્વાદ આવ્યો. એટલે તેણે વધુ જોર કર્યું એટલે વધુ લોહી નીકળ્યું અને વધુ સ્વાદ આવ્યો. આ કમ ત્યાં સુધી ચાલ્યો કે લોહી મોઢાની બહાર દડદરવા લાગ્યું. કૂતરો માને છે કે લોહી હાડકામાંથી નીકળે છે. તેના પેઢાનું લોહી એટલું બધું બહાર વહી ગયું કે છેવટે તે ચક્કર ખાઈને પડી ગયો અને ત્યારે જ તેના મોઢાનું હાડકૂં છૂટ્યું!

સાર : વિષયોનો આનંદ પણ એવો જ છે. તે આનંદ વિષયોનો નહિ, પોતાનો જ છે, તેની ખબર માણસને રહેતી નથી. તેથી તે પેલા કૂતરાની જેમ ચક્કર ખાઈને પડે છે, ત્યારે જ તેના મોઢામાંથી વિષયોરૂપી હાડકું છૂટે છે!

૧૩૨/૧. દશેરા=દશહરા...

નૌ રાત્રીઓ અને નવી રાત્રીઓમાં સાધના કરીને શક્તિ મેળવી. હવે એ શક્તિની સહાયથી : દશને હરીશું-હણીશું, અર્થાત્ દશ ઈન્દ્રિયોની આશક્તિમાંથી મુક્ત થઈ જઈશું.

નવરાત્રીની પૂર્ણાહુતિના બીજા જ દિવસે, દશેરા = દશહરા. નવરાત્રીમાં સંચય કરેલી શક્તિથી- દશ વિષયોની આશક્તિને હરી-હણી નાખીએ.

૧૩૩/૧. માંગન મરણ :-

માંગન મરણ સમાન છે, મતિ માંગો કોઈ ભીખ;
માંગન સે મરના ભલા, યહ સત્ગુરુ કી શીખ.

ભાવાર્થ : માંગવું મરણની સમાન છે, માંગવા કરતાં મરવું સારું. માટે કોઈએ ભીખ માંગવી જોઈએ નહિ. સદ્ગુરુની આ શિખામણ છે.

કષ્યું છે કે : માંગયાં તો મુક્તાફળ મળે, પણ ભીખના માથે ભંડ = વિકાર.

૧૩૪. ૧. માંગણને વિકાર :- માંગણને એકવાર વિકાર પણ તેને ના કહેનારને તો સો વાર વિકાર. કેમકે ગયા જન્મમાં માંગણને ના નહોતી પાડી, એટલે તો આ જન્મમાં દેવાવાળો બની શક્યો છે. જો આ જન્મે માંગણને ના પાડીશ, તો આવતા જન્મે તું માંગણ થવાનો જ છું. માટે સાવધાન!

લેનાર અને દેનાર બંને સમાજનાં અવિભાજ્ય અંગ જેવા છે. દેનારાને તો ઘણું બધું દેવું છે પણ કોઈ લેનારો જ જો ન હોય તો? અને લેનારાને તો ઘણું બધું લેવું છે, પણ જો કોઈ દેનારો જ ન હોય તો? આમ, બંને પક્ષ પરસ્પર પુષ્ટિકર્તા છે.

૧૩૬/૧. હનુમાન કો :-

ક્યા કહુ કિરતાર કો, અજબ વિધિ કા ખેલ,
વિભીષણ કો રાજ્ય દિયા ઔર હનુમાન કો તેલ!

ભાવાર્થ : જેના માટે જે યોગ્ય હતું તે તેને આપી દીધું. હનુમાનને તો તેના રામ સિવાયનો, સાચાં મોતીનો હાર પણ નહોતો જોઈતો તો તે રાજ્યને શું કરે? અને લંકાનું રાજ્ય ચલાવવા માટે વિભીષણ જેવા અધિકારીની જરૂરત હતી જ. આયુર્વેદ મુજબ તેલથી વાયુનું શમન થાય. કોઈનો ભાર ન રાખે મુરારિ.

૧૩૬/૧. ઓમ્ભૂકાર :-

ઓમ્ભૂકાર બિંદુસંયુક્તં, નિત્ય ધ્યાયંતિ યોગીનः
કામદ્ય મોક્ષદ્ય ચૈવ, ઓમ્ભૂકારાય નમો નમ:

ભાવાર્થ : બિંદુથી યુક્ત એવા ઓમ કારનું, બિંદુથી યુક્ત એવા યોગીયો નિત્ય ધ્યાન કરીને ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરી લે છે.

મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત કરીને સાચી-સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવવાની છે - મોક્ષ - મુક્તિ - કૈવલ્યને પ્રાપ્ત કરીને. સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા એટલે સનાતન સુખ, કે જે સુખની પ્રતિક્રિયા દુઃખ ન હોય.

એ સિવાય અન્ય ગૌણ સ્વતંત્રતાઓ, સનાતન તંત્રતામાં સહાયક નીવડી શકે.

- પાણી ભરાય નાવમાં, ઘરમાં વધે રૂપિયા,
બંને હાથે ઉલેચીએ, તો જ થઈને સુખિયા.
- સહે દુઃખો ખર્વ-નિખર્વ, જેમ ઊજવે મહાપર્વ;
ગુરુ જેને જગત સર્વ, તોય નથી લેશ ગર્વ.

૧૩૭/૧. કેવા ગુરુ ?

- (૧) પ્ર. આપને કેવા ગુરુ ગમે ?.
જ. અમારી હા એ હા કરે તેવા.
- (૨) પ્ર. આપને કેવા ગુરુ ગમે ?
જ. અમારી ના એ ના કરે એવા.
- (૩) પ્ર. આપને?
જ. જ્યારે ‘હા’ની જરૂર હોય ત્યારે હા અને જ્યારે ‘ના’ની જરૂરત
હોય ત્યારે ના કરે તેવાની.

જવાબ નંબર ત્રણને અભિનંદન-આશીર્વદ ઘટે. કારણકે તેનામાં સૂક્ષ્મબુદ્ધિ-વિવેક શક્તિ છે. તે જ તેને પરમ પંથના પંથે પ્રયાણ પ્રતિ પ્રેરણે.

૧૩૮. સૂક્ષ્મ શ્રદ્ધાંજલિ : ગુરુસંતોના દેહવિલય પછી તેમને શ્રદ્ધાંજલિ-દર્શન માટે લોકોનાં ધોડા - પૂર ઊમટે છે. એ રીતે સૌ પોતાની લાગણીને પોષીને આનંદ માણે છે. સારી વાત છે. પરંતુ-

સાચી-તાત્ત્વિક-સૂક્ષ્મ શ્રદ્ધાંજલિ તો તે છે કે તેઓ શ્રીનાનાં ચીખિલા કાર્યોમાં અવિરત મચી પડવું. પછી સ્થૂળ-બ્યવહારિક-લોકાચારિક શ્રદ્ધાંજલિ આપવા ન પહોંચી શકાય તો તોપણ ચાલે. સ્થૂળ અને સૂક્ષ્મ બંને શ્રદ્ધાંજલિનો અમૃત્ય લાભ લઈ શકાય તો અતિ ઉત્તમ.

અહીં મુખ્ય વાત છે દિવંગતની લાગણીઓને પોષવાની.

૧૩૮. ગજબ :- ગજબ હાથે ગુજારીને, પછી કાશી ગયાથી શું ?

મળી દુનિયામાં બદનામી, પછી નાશી ગયાથી શું ?

દુઃખી વખતે નહિ દીધું, પછી ખોટી દયાથી શું ?

સુકાણા મોલ સૃષ્ટિના, પછી વૃષ્ટિ થયાથી શું ?

વિચાર્યુ નહિ લઘુવયમાં, પછી વિદ્યા ભજ્યાથી શું ?

જગતમાં કોઈ નવ જાણો, જનેતાના જણ્યાથી શું ?

ન ખાધું કે ન ખવરાવું, દુઃખી થઈને રખ્યાથી શું ?

‘કવિ પિંગળ’ કહે પૈસા, મૂર્ખા વખતે મળ્યાથી શું ?

કવિ કહે છે કે જે વસ્તુની જ્યારે જરૂરત હોય ત્યારે તે ન મળે અને પછી મળે તેથી શું? બધું જ નફામું. આપણે જુની કહેવત છે કે :

મૂઆ પછી ખા કાકા ભીચડી!

૧૩૯. અખો :- તિલક કરતાં ત્રેપન થયાં, જપ માળાના નાકા ગયા.

તીરથ ફરી-ફરી થાક્યાં ચરણ, તોય ન પહોંચ્યા હરિને શરણ.

કથા સુણી-સુણી ઝૂટ્યા કાન, ‘અખા’ તોય ન આવ્યું બ્રહ્મજ્ઞાન.

અખા ભગતના સમયમાં સમાજની જે સ્થિતિ હતી, તે જોઈને તેઓ ખૂબ દુઃખી હતા અને તે માટે તેઓ પોતાના વિચારો આ રીતે વ્યક્ત કરતા હતા.

૧૪૦. રક્ષાબંધન : જગતની બેનો, જગતના ભાઈઓ પાસે, રાખડી દ્વારા માંગે છે કે –

તમે અમારી રક્ષા કરજો. કેવી રક્ષા કરજો? એવી રક્ષા કે તમે કદી અમને કામવાસના ભરી દણ્ણિએ નિહાળશો નહિ. બસ, આટલું કરશો તો ભયો ભયો! બાકીનું બધું તો અમે સંભાળી લઈશું. આનાથી મોટી રક્ષા અમારા માટે બીજી કોઈ નથી.

આ થયો “રક્ષાબંધન”નો તાત્ત્વિક-સાત્ત્વિક-વાસ્તવિક અર્થ. આના પાલન-આચરણથી, સમાજોત્થાન સ્વાભાવિક સ્વરૂપે જ થતું રહે છે.

૧૪૧/૧. અખો :-

ગુરુ કીધા મેં ગોકુળનાથ, નગુરા મનને ઘાલી નાથ,
મન મનાવી સાનુરો થયો, પણ વિચાર તો નગુરાનો જ રહ્યો.

ધન લે ને ધોકો (દુઃખ) ન હરે, ‘અખા’ એ ગુરુ કલ્યાણ શું કરે?

૧૪૨. માનસિક બળાત્કાર :- શારીરિક બળાત્કારના ગુના કરતાં માનસિક બળાત્કાર મોટો ગુનો કહેવાય. કારણ કે, શારીરિક બળાત્કારીને તો પકડી પણ શકાય અને તેને સાજા પણ કરી શકાય. પણ માનસિક બળાત્કારીને કદી પકડી ન શકાય અને તેથી તેને સાજા પણ ન કરી શકાય અને તેથી તેનું સતત પતન થયા જ કરે. વળી -

શારીરિક બળાત્કારની જનની, માનસિક બળાત્કાર છે. માનસિક બળાત્કારીનું વહેલે કે મોઢે પતન થાય જ.

માનસિક બળાત્કારમાંથી મુક્ત થવાનું સાધન છે : સતત સાત્ત્વિક - પવિત્ર - તંદુરસ્ત વિચારધારાઓનું સેવન.

૧૪૩. કુળની ખોટી લાજ-મર્યાદા પાળવાના મોહમાં, પથબ્રાષ્ટ થઈ ગયા, નહિ તો હંસ જેવા ચોખ્યા હતા. પણ કદી એ વિચાર્યું છે કે ચાર પગવાળા પશુનો અવતાર આવશે, ત્યારે તમારી એ ખોટી લાજ-મર્યાદાઓનું શું થશે?

દરેક બાબતમાં વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવાથી, અણજોતી ઉપાધિઓમાંથી બચી જવાય છે.

૧૪૪. જૂનાં ભજનોમાં કેવી, એક ઘા ને બે કટકા જેવી વાતો રજૂ થયેલી હોય છે ?
જે નથી કરવાનું તે થાય છે અને જે કરવાનું છે તે રહી જાય છે તે, ભણેલા નહિ પણ
ગણેલાઓ કહી રહ્યા છે.

૧૪૫. મકરધ્વજ :- હનુમાનજીના પૂછડામાં આગ લગાડવામાં આવી ત્યારે તેઓએ,
સળગતે પૂછ્યે આખી લંકામાં કૂદાકૂદ કરીને આખી લંકાને સળગાવી. પછી પૂછ્યું
ઓલવવા સમુદ્રકિનારે ગયા. એ વખતે તેમના પરસેવાનું એક ટીપું પાણીમાં પડ્યું
અને તેને એક માછલી ગળી ગઈ અને તેનાથી માછલીને ગર્ભ રહ્યો અને તેનાથી જે
બાળક થયું તેનું નામ ‘મકરધ્વજ’ તે હનુમાનજીનો પુત્ર.

ઉપરોક્ત વાતથી અહીં એ રહ્યાં ખૂલે છે કે –

એક મહા સંયમી પુરુષનો પરસેવો પણ વીર્ય સમાન બની જાય છે અને તે પરસેવાથી
માત્ર સ્વીઓને નહિ પણ એક માછલીને પણ ગર્ભ રહી શકે છે અને બાળક થઈ શકે છે.

આ અલૌકિક, દિવ્ય, ચમત્કારી વિજ્ઞાન ઠેઠ રામાયણ કાળમાં સિધ્ય-સાબિત
થઈ ચૂકેલું છે!

આ બાબતમાં આજના વિજ્ઞાનીઓને કંઈ કહેવું-કરવું-માનવું હોય તે માની શકે.

૧૪૬. જુગાર :- કુલક્ષેત્રનું યુદ્ધ પૂરું થયા પછી પાંડવો હિમાલય જવાની તૈયારી કરે
છે ત્યારે, અભિમન્યુના અને કર્ણના પુત્રને રાજગાઢી સોંપતી વખતે, તેમને શિખામણ
આપે છે કે –

૧. કદી જુગાર ન રમશો અને ન રમવા દેશો.
૨. કદી દારુ ન પીશો અને ન પીવા દેશો.
૩. કદી કોઈ સ્ત્રીનું અપમાન ન કરશો અને ન કરવા દેશો.

૧૫૧/૧. જ્યાં સુધી :-

જ્યાં સુધી સાચી સમજ ના આવે, ત્યાં સુધી દુઃખમાં જ ઝૂબકા ખાવે.

- ૧ હાડ અને માંસનું બન્યું જે પૂતળું, તેમાં જ આનંદ માણો;
ગુરુજી જ્યારે, ચેતાવે ત્યારે, ગુરુજીનો ગુરુ થાયે. જ્યાં...
- ૨ જીવતા હોય તેને, સંતોષ ન આપે, મૂઢાના શ્રાદ્ધા સરાવે!
ગુરુ-સંતોનાં ચરણો ન બેસે, પાખંડના પગ પખાળે. જ્યાં...
- ૩ હિતનું કહે તેનું, અપમાન કરે ને, ‘હાંજી’ કહે તેને રાખે;
પેટમાં પેસીને, પગ પસારે, ત્યારે ‘હાંજી’નો સ્વાદ ચાખે. જ્યાં...
- ૪ પૈસે-પૈસે, રૂપિયે-રૂપિયે, રૂપિયા કરોડ થાયે;
એટલું ન સમજે, લાલચું, લોભી, જાદુથી રૂપિયા ચાહે, જ્યાં...

૫ હર્ષ અને શોકને, હાનિ-લાભને, જીવનનો કમ જે જાણો;
 ‘બિક્ષુ’ તેણે જ, કૃપા મેળવી, બીજા સીદરા તાણો. જ્યાં...

૧૫૨. મિચ્છામી :-

તે મને કહ્યું કે, મને માફ કરો.
 મેં પણ તને કહ્યું કે, મને માફ કરો. પણ -
 બેમાંથી કોઈએ એમ કહ્યું કે, હા, હું તને માફ કરું છું?
 જ્યાં સુધી એમ ન કહેવાય ત્યાં સુધી બધું અર્થ વગરનું. વળી,
 ‘હું તને માફ કરું છું’ એમ કહેવામાત્રથી ગુનો માફ થઈ શકતો નથી, કર્મનો
 નિયમ અટલ-અફર છે. પુણ્ય-પાપનું ફળ સુખ-દુખ રૂપે ભોગવવું જ પડે છે. પણ,
 સાચા દિલથી કોઈને માફી આપવાથી ખૂબ હળવાશનો અનુભવ થાય છે. અને
 જાણો ‘આપણે પણ કાંઈક ઉત્તમ કાર્યનો લ્હાવો લીધો’ એનો અલૌકિક આનંદ થાય છે
 એ ખરું, અને માફી માગવાથી પણ ખૂબ હળવાશ અનુભવાય છે.

“ઓમ્કારં બિંહુ સંયુક્ત નિત્યં ધ્યાયંતિ યોગીનः”

ઓમ્ પર બિંહુ હોવું જોઈએ, બિંહુ ગોળ હોય, યોરસ નહિ. ગોળ બિંહુ બ્રહ્મનું
 બોધક છે. બ્રહ્મ અસીમ છે. ગોળ બિંહુ પણ અસીમ છે. જો યોરસ આકૃતિ કરીએ તો તે
 સત્તીમ થઈ જાય. બિંહુ અંદર થી ભરેલું હોય, મીઠું અંદરથી ખાલી હોય.

૧૫૩. ગુરુપૂજન :-

જે-જે સાથી સમજ પમાય, તે-તે ગુરુપૂજન ગણાય,
 જે-જે દુર્ગાંશ ધૂટી જાય, તે-તે પ્રભુભજન ગણાય.
 ૧. દેખા-દેખી જો, ભેણા થઈને, કથા સાંભળવા જાય,
 કથાની વાત તો, કડવી લાગે, કુથલી મીઠા જણાય. જે જે...
 ૨. ‘ગુરુમહિમા’નો ગ્રંથ ખરીદ, શોભા કબાટની થાય,
 ગ્રંથો રાખે, મોભા માટે, ભલે કંસારી ખાય. જે જે...
 ૩. ઉપદેશ સાંભળે, વર્ષો સુધી, સુધરે નહિ જરાય,
 સાથીના સંગે, સત્સંગ બહાને, સિનેમા જોવા જાય. જે જે...
 ૪. બેસી સભામાં, કથા સુણે સૌ, પોતે આઘો-પાછો થાય,
 ગુરુ-સત્સંગમાં, સૌ હોય રંગમાં, ત્યારે જ જોકાં ખાય. જે જે...
 ૫. મોડો સૂવેને, મોડો ઊઠે ને, જાજરૂમાં તમાકુ ખાય,
 ‘ઓમ્પરિવાર’ના, સંઘમાં જનારા, સૌ કોઈ ખોટી ખાય. જે જે...
 ૬. આવે છેલ્લો, બેસે પહેલો, સૌથી પહેલો જાય,
 સંતો કહે તે, કદ્દી ન સાંભળે, પોતાનું જ ગાણું ગાય. જે જે...

૭. ઉપરા-ઉપરી, પ્રશ્નો પૂછે પણ, ઉત્તર ન સાંભળે જરાય,
પ્રશ્નોના બહાને, સંતોથી બાખડે, હું-હું બતાવવાની લહાય જે જે...
૮. દાઢી, જટા ને છટા વધારે, વ્યસન વધારે જાય,
સદ્ગુણથી તો દૂર-દૂર ભાગે, પછી કરે હાય-હાય.
૯. વર્ષો સુધી, રાત-દિવસ ભલે, અખંડ જાપ જણાય,
જાપના જેવું જો જિવાય નહિ તો, મૌંઘો સમય વેકફાય.
૧૦. ‘યોગબિક્ષુજી’ ગુરુ થઈ બેઠા, ઉપદેશ આપવા ધાય,
ઓમ્નિ ગુરુદેવ કહે ‘ચેલા! તારા- પગમાં બળે તે ઠાર્ય’.

૧૫૩. જનમન :-

૧. જન-મન-તન કે, ઓ અધિનાયક, તેરી જય ગાયે,
‘પરસ્પર દેવોભવ’ શિખલાયા, વિશ્વ સુયશ ગાયે.
૨. જીવનશુદ્ધિ મેં, પ્રબ્લ બતાયા, ભ્રમણા-ભૂત ભાગે,
‘સહજ્યોગ’ પ્રદાન સહજ કર, સુપ્તશક્તિ જાગે.
૩. વિશ્વ-મનુજ કે, કલ્યાણ કે હિત, ધૂમે ભાગે-ભાગે,
લક્ષ્મી આઈ, વર દેને કો, અભાગે નવ જાગે.
૪. લોભી-લાલચુ, નિત્યાનંદ કો, મુઝ્ફત મેં હી માંગો,
‘મુક્ત’, મુઝ્ફત આનંદ કો બાંટે, ક્યોં ભટકે ભાગે ?
૫. રિદ્ધિ-સિદ્ધિ કે, ઓ અધિદાયક, ‘યોગબિક્ષુ’ માંગો-
‘સાધકજન કે ઓ વિધિનાયક ! ચિત્ત સભી ધ્યાવે.’

૧૫૪. દિવાળી :-

તળેલું ખાવાનું છોડો, ફટાકડા તો કદીક જ ફોડો,
ગૌધૃતનો સૌ દીપ પ્રગટાવો, પ્રદૂષણને મારીહટાવો.
દારૂખાનું સૌને નડે છે, વાતાવરણમાં ઝેર ભળે છે,
સૌ જીવોનું આયુ ઘટે છે, પશુ-પક્ષી કમોત મરે છે.
‘ભીહું મોહું કરો-કરાવો, સાચી સમજનો દીપ પ્રગટાવો,
વર્ષો જૂની કટુતા હટાવો’, એ રીતે મોં મીહું કરાવો.
આ રીતે જે દિવાળી ઊજવશે, તેનો સાચો દી’ ઊઘડશે,
યોગબિક્ષુના સાલમુબારક ઊજવો દિવાળી, બની ઉદ્ઘારક
સૌ મિત્રોને-’

વંદન-અભિનંદન-આશિષ

૧૫૫/૧. અષાઢાઓ :-

માણસ આ ત્રાણ અષાઢાઓથી ઘેરાયેલો છે;

૧. પુત્રેષણા ૨. વિતોષણા અને ૩. લોકેષણા, એટલે કે પુત્રપ્રાપ્તિની ઈચ્છા,
દ્રવ્યપ્રાપ્તિની ઈચ્છા અને લોકમશંસાની ઈચ્છા.

પુત્ર અને વિતોષાએ પાછળ પણ, જાહેર-અજાહેર લોકેષણા જ કામ કરતી
હોય છે.

મનુષ્ય પર, લોકેષણાનો જબરજસ્ત કાબૂ હોય છે. ‘પાંચ પાંડવ અને છણ
નારાયણ તારા ખખર બહાર’ એ સિવાય તો બધાં જ તેના ખખરમાં!

૧૫૬. આશ્ર્ય! :-

ચિત્રં વટતરોમૂલે-વૃદ્ધા: શિષ્યા, ગુરુર્યુવા।

ગુરોસ્તુ મૌનં વ્યાખ્યાનં, શિષ્યાસ્તુ છિન્નસંશયા : || - દક્ષિણામૂર્તિ સ્તોત્ર-૧૨
ભાવાર્થ : કેવું આશ્ર્ય ! વડના ઝાડ નીચે, વૃદ્ધ શિષ્યો અને યુવાન ગુરુ બેઠા છે.
ગુરુજી મૌન-વ્યાખ્યાન કરીને શિષ્યોના સંશયોનું સમાધાન કરી રહ્યા છે.

૧૫૬/૧. જે ગૃહે :-

‘જે ગૃહે ગુરુ બિરાજે હક્કે, રાહુ-કેતુ તેનું ન બગાડી શકે’,
સમજી આવું ‘ભિસ્કુ’નું તપે તપે, શા માટે તે ગ્રહોના જપ જપે?
ગ્રહ-નક્ષત્ર સર્વ, પ્રભુની રચના, પ્રભુની પરિકમા કર્યા કરે,
પોતાની જ ભમણકક્ષામાં, સદાય તે ફેરા ફર્યા કરે.

૧૫૭/૧. કરી દે :-

સાધુ-સંતોના સંગમાં રહી, ઉપદેશ પામ્યા અનેક વાર,
‘ભિસ્કુ’ તોયે ન ગયા, કામ-કોધરૂપ છ વિકાર!
હરદમ હથોડી પ્રેમની મારે, સદ્ગુરુ-સોની મળી જાય,
કામ-કોધને ફૂટી મારે, કરી દે પોતાની સમાન.

૧૫૮/૧. દૂધ પામે :-

સંતાનમાં સુગંધ આવે, ક્યાંથી મા-બાપની?
દૂધ પામે ડબ્બાનું, તાલીમ પામે પાપની,
સંતોથી સંસ્કાર આપો, ગામે-ગામ ગુરુકુળ સ્થાપો,
કહે ‘ભિસ્કુ’ ખાતરી રાખો, સંતાન-સુખ, તો જ ચાખો.

૧૫૮/૧. રહે સંતનો સંત :-

સંત-મહંત-સંન્યાસી થઈ, ભલે મોટાં માંડે ઠગ,
બગ-સવભાવ સુધરે નહિ તોયે, રહે ઠગનો ઠગ.
ઘાંચી-મોચી-દરજી કેરાં, કામ કરે અનંત.
સંતસ્વભાવ પલટે નહિ- તોયે, રહે સંતનો સંત.
પૂછો ન ભણતર ‘ભિક્ષુ’ કેરુ, ગણતર કરશે કામ,
મૂલ્ય કરવું તલવારનું, રહેવા દેવું ભ્યાન.

૧૬૦/૧. ગુરુજીની :-

ગુરુજીની નજર લાગે, તો, મહાભાગ્ય જાગે,
ખાંતિ સર્વ ભાંગે, વિકાર સધળા ભાગે.
કહું છું એક અવાજે, જે થાય તે થવા દે,
ગુરુપ્રેમ ‘ભિક્ષુ’ કાજે, ઓ? વિશ્વ! લધુ થાજે.
તમને મળ્યા જો રાજ, શું કરવા બીજા જાજા?
એ જાજા તોય બિચારા, રાજ એકે હજારા.

૧૬૧. છેલ્લી માગણી :- હે... પરમકૃપાણુ, કૃપાનિધાન પરમાત્મા! હવે બસ
આ છેલ્લી માગણી છે કે: “અમારા ઉપર એવી કૃપા કરો કે-આપે અમારા ઉપર જેટલી
કૃપા કરી છે, તે બધીને અમે સમજ શકીએ, બસ.”

૧૬૪. ગુરુ-વિદ્યુત્ :- આપણે જ્યારે ગુરુજનોનો ચરણસ્પર્શ કરીએ છીએ અને
તેઓ આપણા મસ્તક પર તેમનો હાથ મૂકે છે ત્યારે તેમની શરીર-વિદ્યુત્ આપણા
હાથ દ્વારા આપણામાં પ્રવેશીને, તેમણે આપણા મસ્તક પર મૂકેલા હાથ દ્વારા તેમના
શરીરમાં પહોંચી જાય છે. આ રીતે વિદ્યુત્-વર્તુલ પૂરું (સર્કિટ કંપલીટ) થાય છે.
જેટલો સમય આ સ્થિતિ ચાલુ રહે છે ત્યાં સુધી વિદ્યુત્ બંને શરીરોમાં વર્તુલ આકારે
ચક્કર - ચક્કર ફરતી રહે છે. આ સ્થિતિમાં ગુરુજનોનું શરીર ડાયનેમો સમાન અને
આપણું શરીર બલ્બ સમાન તથા બંનેના હાથો ધન અને ઝાણ વિદ્યુત્ સમાન સમજવા.
આ કિયાથી - આપણા શરીર-બલ્બમાં, જ્ઞાનપ્રકાશની રેલમછેલ થાય છે, જેની પવિત્ર
અસર દીર્ଘકાળ સુધી રહે છે. આ જ્ઞાનપ્રકાશથી આપણે, અગમ્ય વિષયોને પણ સમજ
શકીએ તેવી સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ બુધ્ય પ્રામ થાય છે.

૧૬૫. સતીત્વ :- મેઘનાઠનાં પત્ની સુલોચના લક્ષ્મણને કહે છે કે, “તમે ગર્વ ન
કરશો, અને એમ ન માનશો કે મારા પતિનો વધ તમે કર્યો છે. દુનિયાની કોઈ પણ
તાકાત તેમનો વધ કરવા સમર્થ ન હતી. તેમને તેવું વરદાન હતું, પણ આ તો-

“સતીઓ (સતી સીતા તથા સતી ઉર્મિલા)ના પતિપ્રતા પ્રતના તપની શક્તિ કામ કરી ગઈ.”

આથી એ સાબિત થયું કે સતીત્વના તપની આગળ દેવોનાં આપેલાં વરદાનો પણ નિષ્ફળ જાય છે.

૧૬૬. ગુનેગાર :-

ગુનેગાર બે પ્રકારના, એક એ કે જે ભગવાનનો ગુનો કરે અને બીજો એ કે જે સરકારનો ગુનો કરે. પહેલાના ગુનેગારને સજા ભોગવવી જ પડે, તેમાં લાગવગ કે એવું કાંઈ જ ન ચાલે, જ્યારે બીજો ગુનેગાર, છળકપટ્થી કે લાંચરુશવત્થી કે લાગવગ વગેરેથી છૂટી પણ જાય!

ખરેખર ગુનેગાર દ્યા-કરુણાને પાત્ર ગણાય. કારણ કે તે ઓછી સમજણવાળો-અજ્ઞાની છે. તેને એ ખબર નથી કે, ગુનાના કારણે તેને કેવા ત્રાસ-પીડા ભોગવવાં પડશે. અજ્ઞાની દ્યાને પાત્ર ન હોય તો બીજું કોણ હોઈ શકે? તેથી જ તો, સંતે, પોતાને ખીલા ઠોકનારાઓને માટે પ્રભુને પ્રાર્થના કરી હતી કે “તેઓને માફ કરી દેજો. કારણ કે તેઓ જાણતા નથી કે તેઓ શું કરી રહ્યા છે?”

અહીં દ્યા-કરુણાની વાત રીઢા ગુનેગારો માટે કહેવામાં આવી નથી.

★ પ્રાયશ્ચિત્ત એ, હળવાઈલ થઈ જવાનું એક અમોઘ સાધન છે.

★ હીરાનું મૂલ્ય તો જીવેરી જ કરી શકેને?

૧૭૦. ફળોચ્છા વગર :- ફળની ઈચ્છા જ કર્મમાં પ્રેરે છે. સામાન્ય મનુષ્યો ફળની ઈચ્છા છોડે કે તરત જ તે કર્મ કરવાની પ્રેરણા ગુમાવી દે છે. ફળોચ્છા વગર પણ કર્મ કરવાની પ્રેરણા હરકાણે જીવતી રાખવી તે ઘણી મોટી વાત છે અને ઘણી ઊંચી સ્થિતિ છે, તેથી તે યોગ છે. તેમાં કોઈ સ્થૂળ કિયા કરવાની નથી, એક માત્ર સમજણ જ કેળવવાની છે. અંદરની સાચી સમજણ. - મંત્રવિજ્ઞાન અને ધ્યાન (પૂ. શ્રીની પુસ્તિકામાંથી)

૧૭૦/૧. શું વડાઈ ?

શું વડાઈ ? ચક્યા પર્વત, પોતાનો જ ભાર લઈને,
શું વડાઈ ? પાર ગયા, પોતાની જ નાવ હંકારીને,
ઝેર-અમૃત ભરેલી ધરતી, તેને જ શીશ નમાવે છે,
'લિક્ષુ' બની, નીચા નમી, પડતાને સહારો દે છે.

૧૭૧. દીક્ષુભિક્ષુ :-

વનમાં ટહુકે મોર, સૌ કહે છે કે 'વન ટહુકે છે',
મુખથી ટપકે રક્ત, શાન સમજે કે 'હાડ ટપકે છે',

નભમાં ગર્જે મેઘ, સિંહ સમજે કે ‘સિંહ ગર્જે છે’,
તેને જ સમજે બિંબ, જે પ્રતિબિંબ જલમાંહી પડે છે,
તેમ -

આનંદસ્વરૂપ છે પોતે, તોય ‘ભિક્ષુ’ બીજે દોટો કાઢે છે
નથી ઈન્દ્રિયોમાં આનંદ, તે રહસ્ય ‘દીક્ષુ’ ગોતી કાઢે છે.
(દીક્ષુ-દીક્ષા પ્રાપ્ત કરેલો)

૧૭૧/૧. અમૃત :- જીવતાને મારી નાખે એવું તત્ત્વ ઝેર જો છે, તો મરેલાને જીવતા કરે
તેવું તત્ત્વ અમૃત હોય જ. ભલે આપણા હાથમાં તે નથી આવ્યું. કુદરતના સમતોલપણાના
નિયમ મુજબ ઝેર અને અમૃત બંને હોય જ, જો હોય, તો બંને હોય, એક તો ન જ હોય. ઝેર
શોધવું સરળ છે, અમૃત શોધવું મહા કઠિન છે. માનવસહજ સ્વભાવ મુજબ, માણસ સહેલું
પહેલું શોધે અને સહેલાનો પ્રયોગ પણ તુરત અને નિઃસંકોચ કરે.

૧૭૧/૩. પાણી :-

પાણી પિવડાવીએ, ધાશ પિવડાવીએ,
અન્ન ખવડાવીએ અનેક વાર; જરૂરત હોય તેને,
વસ્ત્રો પણ આપીએ, ‘ભિક્ષુ’ ન કરીએ, ગર્વ લગાર.

૧૭૨/૧. મળ્યું અમૃત :-

ધારા પ્રભુ કાજે, બળીને ખાખ થાયે કોઈ!
કોઈ તે ભરસમને પણ રે! લગાવે અંગમાં ભાઈ!
જીવતાં મરેલો કોઈ, કોઈ મરીને જીવે છે,
મળ્યું અમૃત પણ, કયાં ‘યોગભિક્ષુ’ પીવે છે?

૧૭૩. હાડચામથી :-

હાડચામથી રમતો રહ્યો હું, હવે અમરફળ ચાખીશ જ;
તત્ત્વજ્ઞાનનું સેવન કરીને, ‘ભિક્ષુ’નું દારિદ્ર કાપીશ જ.

૧૭૪/૧. સહે દુઃખો

સહે દુઃખો ખર્વ-નિખર્વ, જેમ ઊજવે મહાપર્વ,
‘ભિક્ષુ’ને ગુરુ જગત સર્વ, તોય નથી લેશ ગર્વ.

૧૭૫/૧. વસ્ત્રોના :-

વસ્ત્રોના શોખથી પર ગયો ને, સ્વાદ ઉપર જે સવાર થયો,
‘ભિક્ષુ’ ભીતરથી ગર્વ ગયો તે, ધનકુબેરનો કુબેર થયો.

૧૭૭/૧. રવિ-કવિ :-

રવિ-કવિ પણ પહોંચી શકે ના, પહોંચી શકે ના અનુભવી,
ત્યાં પણ પહોંચે - 'બિક્ષુ' - ધારાઓ,
તત્ત્વજ્ઞાનની નવી-નવી!

૧૭૮/૧. શિયાળો :-

શિયાળામાં ભારે ખોરાક ઓછો પચે, કારણ કે ઠંડીના કારણે જઈએ જઈએ થોડો
મંદ હોય, પણ શિયાળામાં વ્યાયામ-શ્રમ વધુ કરી શકાય, પરસેવો વળે નહિ. તેથી
જો, શિયાળામાં ખૂબ શ્રમ કરીએ, તો ભારે ખોરાક પચે. આ રહસ્ય બરોબર સમજવું
જરૂરી છે.

ઉનાળામાં સૂર્યાંજિન-સૂર્યની ગરમી દ્વારા જઈએ જઈએ મદદ મળે. પણ થોડો
જ શ્રમ કરતા પરસેવો વળે.

'શિયાળામાં ખૂબ પૌષ્ટિક ખોરાક લેવો જોઈએ' એવી એક માન્યતા છે, પણ
જો ખૂબ શ્રમ કરીને તેને પચવી દઈએ, તો જ તે સાચી ઠરે.

૧૮૨/૧. બુદ્ધિપ્રજ્ઞામાં :-

બ્રહ્મચર્યના ગૌણ લાભો તો જે હોય તે પણ તેનો મુખ્ય લાભ છે - બુદ્ધિની શુદ્ધતા-
સૂક્ષ્મતા, બુદ્ધિનું પ્રજ્ઞામાં પરિવર્તિત થવું.

પ્રજ્ઞા દ્વારા જ, આત્મા-પરમાત્મા જેવા સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ વિષયોને ગ્રહણ કરી
શકાય- યથાયોગ્ય સમજ શકાય, જન્મ-મृત્યુ વિષે પણ ઊંડાણથી વિચારી શકાય,
જીવ, જગત ને જગદીશ્વર, પુરુષ, પ્રકૃતિ ને પરમેશ્વર વગેરે જેવા ગેબી વિષયોને પણ
સમજવાની રૂચિ ઉત્પન્ન થાય.

પાતંજલ યોગદર્શનમાં કહું છે કે, બ્રહ્મચર્ય પ્રતિષ્ઠાયામ્ વીર્યલાભ : અર્થાત્ -
બ્રહ્મચર્યની પ્રતિષ્ઠાથી- પાલનથી વીર્યનો લાભ થાય છે.

૧૮૨. નુકસાનીમાં :- પુનરપિ જનનં, પુનરપિ મરણં, પુનરપિ જનનીજઈએ શયનં.

પુનઃ પુનઃ જન્મવાના, મરવાના અને ગર્ભવાસ કરવાના ચક્કરમાંથી કાયમ માટે
છૂટી જવા મળ્યો છે મહા મોઘો માનવજન્મ. અખંડ-સનાતન સુખ પ્રામ કરવાને બદલે
જો ક્ષણિક સુખના મૃગજળ પાછળ દોટ મૂકવામાં જ જીવન પૂરું થઈ જશે તો, કદી
ભરપાઈ ન કરી શકાય તેવું નુકસાન ભોગવંનું પડશે.

૧૮૩/૧. મહાસ્વાર્થી :-

સ્વાર્થી નહિ પણ મહાસ્વાર્થી બનીએ. ભૌતિક સુખના, નાશવાન સુખના, નાસવાન લાભના ઈચ્છુક નહિ પણ મોક્ષના, સનાતનસુખના લાભના ઈચ્છુક બનીએ.

૧૮૪/૧. આ સાચું કે :-

જનકરાજ સ્વખમાં બિખારી થઈ ગયા. જાગ્યા ત્યારે વિચારવા લાગ્યા કે આ સાચું કે પેલું સાચું? અર્થાત્ રાજા છું એ સાચું કે બિખારી હતો એ સાચું? પોતાના પંડિતો પણ તેનો ઉત્તર ન આપી શક્યા. અષ્ટાવક ઋષિઓ તેનો ઉત્તર આખ્યો કે-

આ પણ ખોટું અને પેલું પણ ખોટું, ત્રીજું જ સાચું. જેમ જાગૃત અવસ્થાની તુલનાએ સ્વખ અવસ્થા ખોટી છે, તેમ અતિ જાગૃત અવસ્થા-જ્ઞાન-તત્ત્વજ્ઞાન અવસ્થાની તુલનાએ જાગૃત અવસ્થા પણ ખોટી છે.

‘આ સાચું કે પેલું સાચું’ નો જવાબ આપવા જયારે અષ્ટાવકજી (અષ્ટાવક = આઈ અંગથી વાંકા) જ્યારે પંડિતોની સભામાં આવ્યા, ત્યારે સભાના પંડિતો તેમને જોઈને ખડકાટ હસી પડ્યા. અષ્ટાવકજી સામેથી હસી પડ્યા. પંડિતોએ પૂછ્યું કે કેમ હસો છો? તો વક્જાએ સામેથી પૂછ્યું કે તમે કેમ હસો છો? પંડિતો કહે કે તમારા દીદાર જોઈને. વક્જ કહે કે હું માનતો હતો કે જનકના દરબારમાં બધા પંડિતો છે, પણ આજે ખબર પડી કે અહીં તો બધા ચમાર છે! આ સાંભળીને સભા આખી ઊભી થઈ ગઈ અને પૂછવા લાગી કે અમને ચમાર કેમ કહ્યા? વક્જ કહે કે મારામાં કેટલું જ્ઞાન છે એ નહિ, પણ તમે કેવળ-મારાં વાંકા અંગો જ જોયા! જેમ ચમારની નજર ભેસના દૂધ પર નહિ, પણ તેના ચામડા પર જ હોય છે તેમ.

૧૮૫/૩. વિદેહી :-

‘આ સાચું કે પેલું સાચું’ના જવાબથી જનકરાજના મનનું સમાધાન થઈ ગયું. એટલે તેમણે અષ્ટાવકજીનાં ચરણોમાં, સોનામહોરોથી ભરેલી સોનાની થાળીઓ મૂકી, પણ ઋષિરાજ તો, તેના તરફ નજર પણ કર્યા સિવાય, પોતાની જંગલની કુટિર તરફ ચાલી નીકળ્યા.

સર્વોત્તમ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરીને જનક ‘જનકરાજ’માંથી ‘જનકવિદેહી’ થઈ ગયા.

૧૮૬. આંખ :- આંખ, અન્ય સૌને જોઈ શકે પણ પોતાને જ ન જોઈ શકે! તેને, પોતાને જોવા માટે, અન્યની (અરિસાની) જરૂર પડે, તેમ-

આપણા દુર્ગુણોને આપણો ન જોઈ શકીએ, તેને તો બીજા જ જોઈ શકે.

બીજા જો દ્રેષ્ટભાવથી આપણા અવગુણો જુએ તો આપણું માથું ફાટે! પણ જો આપણા દુર્ગુણોને સહાનુભૂતિથી જોઈને, તેને દૂર કરવામાં મદદ કરે, તો આપણું કલ્યાણ થઈ જાય. આવું કલ્યાણકારી કાર્ય તો સંતો જ કરી શકે અથવા આવું કાર્ય જે કરી શકે, તેને પણ સંત જ કહેવાય.

૧૮૮. પ્રિયતમ :- નયન કી કરી કોઈરી, પૂતરી પલંગ બિધાય,
પલકન કી ચીક ઢારી કે, પ્રિયતમ લિયો રિઝાય!

ભાવાર્થ : નયનરૂપી ગૃહમાં, કીકીઓનો પલંગ પાથરીને, મટકું મારવારૂપી પડદો પાડીને, પ્રિયતમને-પરમાત્માને ખુશ કરી લીધા, પોતાના કરી લીધા, તાત્ત્વિકરૂપે સમજ લીધા.

૧૮૯/૧. કાગડો-કોયલ :-

દોનોં રહિમન એક સે, જો લોં બોલત નાહિ,
જાન પરત હે કાક પિક, રિતુ વસંત કે માંહિ.

ભાવાર્થ : કાગડો અને કોયલ બંને એક જ રંગનાં હોવાથી તેના બેદની ખબર પડતી નથી, પણ, વસંતઋતુમાં જ્યારે તે બોલે છે, ત્યારે તુરત પરખાઈ જાય છે. કવિ રહીમજાએ, સંકેપમાં ઘણું કહી દીધું છે.

માણસ મૂંગો બેઠો હોય ત્યાં સુધી તેની કાંઈ જ ખબર પડતી નથી, પણ પોતાને અણગમતા કોઈ પ્રસંગે એ જ્યારે મોં ખોલે, ત્યારે ખબર પડે કે તે સજજન છે કે દુર્જન.

૧૯૦. લગ્નની ભેટ :- રામદાસ ગાંધી, એ ગાંધીજીના ગ્રીજા પુત્ર. તેઓ લગ્ન કરીને ગાંધીજીના આશીર્વાદ લેવા ગયા. પિતાએ પુત્રને આશીર્વાદમાં આપી છ આનાની “આશ્રમ ભજનાવલિ”. પણ તેમાં તેમણે એક અમૂલ્ય મંત્ર લખ્યો હતો;

૧૯૧/૧. બંને સાચા :- જેલની બહાર ઊભા રહીને સળિયાની પાછળ આપણો કેદીને જોઈ રહ્યા હતા પણ કેદી આપણને સળિયાની પાછળ જોતો હતો!

કેદી સમજે કે આપણે સળિયાની પાછળ છીએ અને આપણે સમજાએ કે કેદી સળિયાની પાછળ છે. આ બેમાંથી સાચું શું? બંને સાચા.

તે, લોખંડના સળિયાની પાછળ કેદ છે અને આપણે હાડમાંસના સળિયાની પાછળ કેદ છીએ.

કેદી, તેને ગુનાઓની-પાપોની થયેલી સજાની મુદ્દત પૂરી થયે જેલમુક્ત થશે અને આપણે ખૂબ-ખૂબ સત્કર્મો કરી તમામ પાપોને બાળીને પછી શરીરરૂપી જેલમાંથી હંમેશાં હંમેશાં માટે મુક્ત, મોક્ષ-કૈવલ્યની પ્રાપ્તિ, પાપ-પુણ્યથી પર,

પુનરપિ જનનમ્, પુનરપિ મરણમ્
 પુનરપિ જનનિ, જઠરે શયનમ્ -
 આ ચક્કાવામાંથી સદાય-સંપૂર્ણ બહાર...!!!

૧૯૨. ઈન્દ્રિયો :- ઈન્દ્રિયો મહાબળવાન છે, તે વિવેક અને બુદ્ધિને ગાંઠતી નથી. વિવેક અને બુદ્ધિ, તેને નુકસાનકારક આચરણથી બચવા ખૂબ ચેતાવે છે, પણ તે પરાર મનમાની કરીને જ જંપે અને પછી સૌને હેરાન-પરેશાન કરી મૂકે. તેનો આ કમ અવિરત ચાલ્યા જ કરે! કોઈ વિરલા જ, પ્રભુકૃપાથી આ કમથી બાકાત રહી શકે.

૧૯૩/૧. દિવ્ય વ્યાયામ :- શરીરનાં સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ અંગો પણ, વ્યાયામના અભાવે પૂર્ણ નિરોગી રહી શકે નહિ. પૂર્ણપણે કાર્ય કરી શકે નહિ. શરીરનાં અતિ સ્થૂળ અંગો માટે અતિ સ્થૂળ વ્યાયામ કે જેમાં પરસેવો પણ વળી શકે, એથી થોડા વધુ સૂક્ષ્મ અંગો માટે યોગાસનો, એથી વધુ સૂક્ષ્મ માટે પ્રાણાયામ અને સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ એવાં અંગો કે જે આપણી સમજથી પણ અગોચર છે તેના માટે મંત્રજાપ અતિ ઉપયોગી છે. સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ અંગોપાંગ, કે જે આપણી સમજણની પહોંચની બહાર છે, તેના માટે મંત્રજાપ દિવ્ય-અલૌકિક વ્યાયામ છે.

જાપમાં પણ વાચિક જાપ, ઉપાંશુ જાપ અને માનસિક જાપ, અનુક્રમે વધુ સૂક્ષ્મ છે.

અહીં જાપની આધ્યાત્મિક મહત્તમાની નહિ પણ તેના સૂક્ષ્મ વ્યાયામની ક્ષમતાની મહત્તમાની વાત થઈ છે.

૧૯૪. હાર્દિક શ્રદ્ધાંજલિ :- ઓમ્પુરિવારના પરમઆત્મીય શ્રી રામાનારાયણ જાની (મુ. ઠાસરા) ઓમ્પુરવાસી થયા છે. એક વડીલની છત્રછાયા ગુમાવવાનું, ઓમ્પુરિવારના સર્વેને ઘણું દુઃખ છે પણ કર્મની ગતિ ગહન છે. તેથી ‘પરમાત્માને ગમ્યું તે ખરું’ એમ કહીને જ સંતોષ માનવો રહ્યો.

ઓમ્પરમાત્મા સૌને સુખ-દુઃખ ભોગવવાની શક્તિ, ભક્તિ અને સાચી સમજ આપે તેવી પ્રાર્થના.

સર્વ ઓમ્પરિવાર વતી - ડૉ. સ.સ. બિક્ષુના-ઓમ્ જ્યગુરુદેવ.

૧૯૪/૧. સર્વોત્તમ સાધના :-

મંત્રજાપ અને ઈશ્વરસ્મરણ એ અતિ સરળ, સહજ, સૂક્ષ્મ અને અતિ મૂલ્યવાન સાધના છે. અંતકાળની વેળાએ, જીવ જ્યારે કોઈ પણ પ્રકારની સ્થૂળ સાધના કરવા અસમર્થ હોય છે, ત્યારે પણ તે, આ સૂક્ષ્મ સાધનામાં સરળતાપૂર્વક રમમાણ રહી શકે છે.

૧૯૫. દશહરા :- વિજયાદશમી/દશેરા/ દશહરા

દશહરા એટલે દશને હરવા-હરાવવા, દશ ઉપર જ્ય મેળવવો, દશ આંતરશત્રુઓ ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરવો.

આ દશ અવગુણો, આંતરશત્રુઓનું કામ કરે છે. કઠોર બોલવું, અસત્ય બોલવું, વૃથા બોલવું, ચારી, ચોરી, હિંસા, અનીતિમય વિષયભોગ, પારકી વસ્તુની ઈચ્છા, અનિષ્ટ ચિંતન અને દુરાગ્રહ.

નથી તો આપણે રાવણ ઉપર કે નથી તો આપણે કૌરવો ઉપર વિજય મેળવવો, આપણા આંતરશત્રુઓ ઉપરનો વિજય જ આપણને સુખ-શાંતિ આપી શકશે.

- આપણી લઘુતા ટાળવાવાળા સર્વે આપણા ગુરુ જ કહેવાય. જે આપણી લઘુતા જેટલા પ્રમાણમાં અને જેવા પ્રકારની ટાળે, તે તેટલા પ્રમાણમાં અને તેવા પ્રકારના ગુરુ છે. લઘુતા ટાળવાથી જે ગુરુતા જ્ઞાન, જ્ઞાનકારી પ્રાપ્ત થાય છે તે કલ્યાણકારી હોવી જોઈએ, તો જ તે ગુરુતા કહેવાય અને તો જ તે આપનારને ગુરુ કહેવાય.
- ચોવીસ કલાકમાં એકવીસ હજાર ને છસો શાસ થાય છે, એવી ગણત્રી છે. તો એ રીતે જ્ય પણ એટલા થાય. આ રીતે અતિ સરળ અને સંપૂર્ણ વિધનરહિત સાધના થાય.

૧૯૬. રાવણને શાપ :- રાવણે, તેના સાવકા ભાઈ કુબેરના પુત્ર, નલકુબેરની પત્ની પર બળાત્કાર કર્યો હતો. તેથી નલકુબેરે રાવણને શાપ આપ્યો હતો કે :

‘કોઈ પણ સ્ત્રીને, તેની ઈચ્છા વિના તું સ્પર્શિશ કે તારા મહેલમાં રાખીશ તો, તે જ ધડીએ તારા મસ્તકના ઢુકે-ઢુકડા થઈ જશે.’

આ કારણે જ રાવણે સીતાજીને પોતાના મહેલમાં નહિ રાખ્યા હોય અને તેમની જોડે કોઈ અધિત્ત વર્તન નહિ કર્યુ હોય.

૧૯૭. બા તે બા :- બા તે બા અને બીજા? બીજા સંસારના વા.

ઘણાં વર્ષ પહેલાની વાત છે. એ વખતે અમે બોરિવલી (મુંબઈ) રહેતા. એ વખતની ઊંમર એટલે જાણે કોઈ કવિએ કહ્યું છે તેમ ઘટમાં ઘોડા થનગને આતમ વીજે પાંખ, અણાઈઠેલી ભોમ પર, ગૌવન માંડે આંખ એવી હતી. લગભગ ચોવીસ-પચ્ચીસ વર્ષની હશે.

‘જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્ય’ ફિલ્મમાં તેમના ચાર શિષ્યોમાં અમે પણ એક હતા.

બોરિવલીના જંગલમાં શૂટિંગ ચાલે, ત્યાં અમારો તાર લઈને એક ભાઈ આવ્યા. તેમાં લખ્યું હતું કે તમારા બાની તબિયત ખૂબ ખરાબ છે, તો તુરત આવો. અમે તાર દિગ્દર્શકજીને બતાવીને કહ્યું કે અમે જઈએ છીએ. તેઓ કહે કે આજનું

શૂટિંગ પૂરું કરીને જાવ તો સારું. અમે કહ્યું કે માફ કરજો, અમારું મન અત્યારે ખૂબ ઉલ્કિઝન થઈ ગયું છે, તેથી રોકાવું બની શકે તેમ નથી. એટલું કહીને અમે માંડવા વાધા ઉતારવા. સંન્યાસી શિષ્ય તરીકે જે કપડાં પહેરેલા તે અને માથે મૂડો દેખાય તેવી જે વીગ પહેરેલી હતી તે બધું ઉતારી નાખ્યું. મોઢા ઉપર જે મેકઅપના લપેડાં કર્યા હતાં તે તો જ્યાસેલ સિવાય જાય નહિ, એટલે એ બોરિવલી પહોંચીને પછી સાફ કર્યું. પછી તુરત બોરિવલીથી ગાડીમાં બેસીને હળવદ પહોંચ્યા.

હળવદ ઘરે પહોંચીને જોયું તો બાને ખાટલા સાથે બાંધેલાં. અમે તુરત તેમને છોડ્યાં. તેઓ પૂર્ણ સ્વસ્થ થઈ ગયા પછી કહેતાં કે “ભાઈ! તેં મને છોડી ત્યારે મને એમ લાગેલું કે જાણો તું પૃથ્વીમાંથી પ્રગટ થયો? તું તો મુંબઈ હતો, આહી આવ્યો ક્યાંથી?”

(બાને મગજની બિમારી હતી, તેથી તેઓ જ્યારે બેકાબૂ થઈ જાય, ત્યારે તેમને બાંધી રાખવા પડતાં, જેથી તેઓ પોતાને કે અન્યને નુકસાન કરી ન બેસે.)

‘બા’ તે ‘બા’ અને બીજા?

બીજા સંસારના વા!

- વસ્ત્રોના શોખથી પર થયો ને સ્વાદ ઉપર જે સવાર થયો;
‘ભિક્ષુ’ ભીતરથી ગર્વ ગયો તે, ધનકુબેર કુબેર થયો.

૧૯૭/૧. અમર રહેશે :-

ગુરુ-સંતોનાં શરીરો ભલે યથાસમયે ધૂટી જશે પણ તેમના પ્રયંડ પ્રયત્નો દ્વારા, તેમના ભક્તો-શિષ્યોમાં પાંગરેલી પવિત્રતા, સાંત્વિકતા, આધ્યાત્મિકતા, પ્રાજ્ઞતા વિ. અજર-અમર રહેશે.

૨૦૦. ગાંડપણ :- જે છોકરી પોતાનાં જન્મદાતા માતા-પિતા, ભાઈ-બહેન અને આખા કુટુંબને પણ છોડીને, તેમનો વિશ્વાસધાત કરીને ભાગી જઈ શકે છે તે, તેને ભગાડીને લઈ જનાર છોકરાને શું સુખી કરશે? કે તેનો પણ વિશ્વાસધાત નહિ કરે? તેનો વિચાર પણ, તે છોકરાને, આવેશની ધૂનના ગાંડપણના કારણે આવતો નથી. અને ગાંડપણ ઊતરે ત્યારે! અબ પછીતાકર હોત ક્યા? જબ ચીરિયા ચૂગ ગઈ બેત.

૨૦૧. ક્ષણિક આવેશ :- જે છોકરો, પોતાનાં માતા-પિતાને હાર્ટએટેક આવી જાય એટલો આધાત પહોંચાડીને, એટલો નિર્દ્દીય થઈને કોઈ છોકરીને ભગાડી લાવે છે તે, તે છોકરીને કેટલી દુઃખી કરી શકે, કે કેટલાં આધાત પહોંચાડી શકે, કે બીજી છોકરીને ભગાડી લાવવા માટે તેને મારી નાખી પણ શકે, તેનો એક સામાન્ય વ્યવહારુ વિચાર પણ તે છોકરીને નથી આવતો. કારણ કે તે ક્ષણિક આવેશના ગાંડપણથી ઘેરાઈ ગયેલી હોય છે. પણ જ્યારે ક્ષણિક આવેશ ઊતરે ત્યારે? ત્યારે તે ન કરવાનું કરી બેસે છે અને આ રીતે તે બંને બરબાદ થઈ જાય છે અને તે બંનેનાં કુટુંબો પણ સાવ ભાંગીને ભુક્કી થઈ જાય છે.

૨૦૨/૧. કાંઈક કરવું ઘટે :- ઉછરતાં છોકરા-છોકરીઓને, ગઢાપચીસીમાં પ્રવેશતા જીવાનિયાઓને જીવન-પાયેપરૂપી કલ્યાણકારી સમજણ મળતી રહે એવી વ્યવસ્થા, સમાજ અને શિક્ષણ-સંસ્થાઓ દ્વારા થાય તેવું કાંઈક કરવું ઘટે.

જો સમાજમાં આવા ગાંડપણ ભરેલા ગૃહસ્થાશ્રમીઓ વધતા જશે તો, સમાજ પર ગાંડપણ ભરેલા આવેશનું અશાંતિનું મોજું ફરી વળશે અને તો સમાજનાં આદર્શો અને મૂલ્યોનું ધોવાડા થઈ જશે.

૨૦૩/૧. આશ્રમ વિનાના :-

૧. આશ્રમ વિનાના યોગબિલ્ક્ષુણ, સૌને સાથે રાખે,
જે કોઈ તેમનો સંગ કરે તે, સ્વાદ મોકાનો ચાખે.
૨. સંગ કર્યો ‘બિલ્કુ-ત્રિપુટીએ’, જગમાં ડંકો દીધો,
જીવમાત્રનું કલ્યાણ સાધવા, ત્રણેએ મનસ્સુબો કીધો.
૩. સૌભક્તોને કરું વિનંતિ, ગુરુકાર્યમાં મચી પડો,
મળ-મૂત્રમય ગંદા શરીરને, સેવાથી પરિશુદ્ધ કરો.
૪. આશ્રમ બનાવો ગુરુમહારાજ, ‘ઓમ્ભ્રપરિવાર’ પર કૂપા કરો,
‘બિલ્કુ’ તમારો કહે કર જોડી, ગુના અમારા માફ કરો.

૨૦૪. સમજનો મારગ :-

૧. સમજનો મારગ છે શૂરાનો, જાણે ખાંડા ધાર જોને,
પાખંડ બાળી, અજ્ઞાન ટાળી, પહોંચાડે મુકામ જોને ...સમજ
૨. સદ્ગ્વિદ્યાની સમશેર પકડી, શૂરવીર ધર્સ્યો જાય જોને,
હાકોટા નાખે, દઢ મન રાખે, તૃષ્ણાને મારે ઠાર જોને. ...સમજ
૩. સૌના સુખમાં, સ્વસુખ માને, તે થાયે મહાવીર જોને,
કુંભ તારે, સૌને સુધારે, ભૂ પર સ્વર્ગ ઉતારે જોને, ...સમજ
૪. ‘યોગબિલ્કુ’ ઝંખે, અતિવીરને, આવે સંગાથ આપે જોને,
હવે તો કાંઠે પહોંચી ગયો છું, ‘બિલ્કુ’ ભાર ઉપાડી લ્યોને....સમજ

૨૦૫/૧. હર્ષ અને :-

૧. હર્ષ અને શોકને, હાની-લાભને, જીવનનો કમ જે જાણે,
‘બિલ્કુ’ એઝો જ કૂપા મેળવી, તેઓ જ મોજું માણે.
૨. આખું જગત છે ક્ષણભંગુર, રહસ્ય એ જે ન જાણે,
‘યોગબિલ્કુ’ કહે, ‘યોગબિલ્કુ’ને- તેઓ સૌ સદા ભાર તાણે.

૨૦૬/૧. કરુણાની પરાકાષ્ટા :-

પોતાને ફાંસીએ ચડાવનારાઓ માટે એક સંત કહી રહ્યા છે કે-

‘હે ઈશ્વર! તું આ બધાને માફ કરી દેજે, કારણ કે તેઓને ખબર નથી કે તેઓ શું કરી રહ્યા છે.’

૨૦૭. ગુરુગીતા :- ઘણી ગીતાઓ છે. તેમાં ‘ગુરુગીતા’ ગુરુમહિમાના વર્ણન માટે સર્વશ્રેષ્ઠ ગણાય છે. આ રીતે તેનો પ્રારંભ થાય છે.

ऋષિઓના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં સૂતજીએ કહ્યું : એક વખત રમ્ય કેલાશ શિખર ઉપર માતા પાર્વતીએ, ભગવાન શંકરને લોકહિતાર્થે ભક્તિપૂર્વક પ્રશ્ન કર્યો કે : હે દેવાધિદેવ! કૃપા કરી મને ગુરુદીક્ષા આપો, હે સર્વજ્ઞ શંભો! પ્રતોમાં મુખ્ય અને ઉત્તમ પ્રત ગુરુમાછાત્મ્ય છે તે મને સમજાવો. કયા ઉપાયથી જીવ બ્રહ્મપદને પામી શકે? મહાદેવ બોલ્યા : હે દેવી! આવો લોકકલ્યાણકારી પ્રશ્ન, પ્રથમ મને કોઈએ પૂછ્યો નથી. હે પાર્વતી! જેની પરમેશ્વરમાં ઉત્તમ ભક્તિ હોય અને તેવી જ પોતાના ગુરુમાં ભક્તિ હોય, તેવા મહાપુરુષને (યોગશાસ્ત્ર અને વેદાન્તમાં) કહેલા અર્થ પોતાના હદ્યમાં પ્રકાશિત થાય છે....

આમ, પાર્વતીજીના પ્રશ્નના જવાબમાં મહાદેવજી જે-જે કાંઈ કહે છે તે જ આ ‘ગુરુગીતા’. આ રીતે ગુરુગીતાની ઇતિશ્રી ૨૭૪ શ્લોકોથી થાય છે.

(ગુરુગીતાનો શુભારંભ કઈ રીતે થાય છે, તે અતિ સંક્ષેપમાં અહીં રજૂ થયું છે.)

૨૧૦. દીક્ષા :- માતા પાર્વતીજી ભગવાન શંકર પાસે જે ‘ગુરુદીક્ષા’ની માંગણી પ્રાર્થના કરે છે તે ‘ગુરુગીતા’નું એક મહા રહસ્યમય પ્રકરણ છે.

પત્નીને પતિમાં ગુરુભાવ થયો એટલે હવે ગુરુ પાસેથી જે કાંઈ મળવું જોઈએ, તે બધું, આધ્યાત્મિક સંપત્તિ વગેરે પણ મળશે; જે કેવળ પત્ની હોવાથી નહોતું મળતું.

ગુરુસંતો પાસેથી પણ શિષ્ટ-ભક્તભાવથી જે કાંઈ મળે તે અન્ય ભાવથી નથી મળતું.

ગુરુસંતોના ભાઈને ભાઈ તરીકે, બહેનને બહેન તરીકે, ભત્રીજી-ભાણેજને કાકા-મામા તરીકે, પત્નીને પતિ તરીકે, માતા-પિતાને પુત્ર તરીકે, પુત્ર-પુત્રીને પિતા તરીકે, ગુરુસંતોને મિત્ર માનનારને મિત્ર તરીકે જે મળવું જોઈએ તે મળે, બીજું નહિ. પણ જ્યારે જેમને તેમના તરફ ગુરુભાવ જાગે, ત્યારે તેમને ગુરુજનો પાસેથી જે મળવું જોઈએ તે મળે.

ભૌતિક સંબંધથી ભૌતિક-નાશવાન વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય અને આધ્યાત્મિક સંબંધથી અલૌકિક-દિવ્ય-સનાતન વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય.

પૂઢ્યીમાં તો બધા જ રસો છે. આપણને જે જોઈએ, તે વાવીએ.

૨૧૧. ગુરુચરણોમાં શું મૂકીશું?:-

“ગૌરવ લેવા જેવું આપણામાં જે કાઈ છે, તે બધાંનો યશ ગુરુજનોને છે.”
એવું માનનારા ગુરુભક્તો, ગુરુપૂર્ણિમા ઊજવવા થનગનતા હોય તે સ્વભાવિક છે.
તેઓ સૌખ્યાબેનું હોય છે.

ગુરુપૂર્ણિમાના પરમપવિત્ર દિવસે, સૌખ્યાબેનું ગુરુચરણે યથાશક્તિ સ્થૂળ
ભેટ મૂકીએ છીએ. આમ કરવું એવી શાસ્ત્રની પરિપાટી છે, તેથી તે પ્રશંસનીય છે.
પરંતુ આ નિયમ સર્વસાધારણ જનો માટે છે. વિશિષ્ટજનોએ તો કાઈક વિશિષ્ટ ભેટ
મૂકવી જોઈએ.

સંતોષરૂપી કલ્પવૃક્ષ પ્રાપ્ત કરવામાં જે-જે કાઈ વિઘરૂપ લાગતું હોય તે સર્વ
ક્રમપૂર્વક ગુરુચરણોમાં ભેટ મુકાવું જોઈએ. જો નિષ્ઠાપૂર્વક આ ક્રમ અખંડ ચાલે, તો
ત્રીજી ગુરુપૂર્ણિમાએ ‘નારીશુદ્ધિ’ થાય. છૃદ્દી ગુરુપૂર્ણિમાએ ‘ઓજ’ પ્રગટે, નવમી
ગુરુપૂર્ણિમાએ ‘રહસ્ય’ પ્રાપ્ત થાય અને બારમી ગુરુપૂર્ણિમાએ સંપૂર્ણ સંતોષ-ધન
મેળવીને સાચા ધનવાન, સાચા તનવાન અને સાચા મનવાન થઈને સિદ્ધાવસ્થાનો
સ્વાનુભવ કરીને કૃતકૃત્ય થઈ જવાય. આ સિવાય તો જન્મોજન્મ સામાન્ય ગુરુપૂર્ણિમા
ઊજવતા રહીએ અને સામાન્ય આનંદ માણશી રહીએ અને તો નરસિંહ મહેતાએ કહું
છે તેમાં થોડો ફેરફાર કરીને એમ કહી શકીએ કે

ગુરુના જન તો મુક્તિ ન માગો, જન્મોજન્મ અવતાર રે!

નિત્ય સેવા નિત્ય કીર્તન-ઓચ્છવ નિરખવા ગુરુમહારાજ રે!

સંતોષધન પ્રાપ્ત કરીને આત્મંતિક સુખ પ્રાપ્ત કરી લેવું છે? કે અનેક જન્મ
ધારણ કરીને સુખદુઃખના, હર્ષ-શોકના અનંત ઝાટકા સહેવા છે? જે કરવું હોય તેમાં
સૌખ્યાબેનું હોય તેમાં સૌખ્યાબેનું હોય તેમાં

સંપૂર્ણ સંતોષ પ્રાપ્ત થાય તેવું તમારા ગુરુ તમને કદી આપે છે? ગુરુજનો
પાસેથી એવું લેવાનો પ્રયત્ન તમે કદી કર્યો છે? જ્યાં સુધી તેવું આપીશું નહિ, ત્યાં સુધી
તેવું પામીશું ક્યાંથી? સાચા ગુરુસંતોને સોનું-રૂપું કે રૂપિયા ડોલરથી ખરો આનંદ થતો
નથી, તેઓ તો ‘લધુ’ ને ‘ગુરુ’ બનાવીને રાજ થાય છે. તેઓ આપણને ‘ગુરુ’ બનાવી
શકે તેવી ભેટ, આપણે કદી તેમનાં ચરણોમાં મૂકી છે? ક્યારે મૂકીશું? ત્યારે? કે જ્યારે
શું કહું મારી કથની ભેરુ! કાળિયા સાંદે બેતર ભેણ્યું!!

ગૌધન, ગજધન, વાળધન, ઔર સકલ ધન ખાન,

જબ આયે સંતોષધન, સબ ધન ધૂલી સમાન.

૨૧૩/૧. જાતીય-સાનુરૂપ :-

આંખમાં માત્ર એક રજકણ પડે છે તોય સહેવાતું નથી, પણ વટાણા જેવડો મોટો લેન્સ, આંખમાં બેસાડે તોય કોઈ તકલીફ થતી નથી! કેમ?

દાંતમાં માત્ર એક કણ ફસાય છે તોય તકલીફ થાય છે, પણ જામફળ જેવું મોટું ચોકહું વગર તકલીફ પહેરીએ છીએ! કેમ?

કારણ કે લેન્સ અને ચોકહું શરીર સાથે સજ્જતીય-સાનુરૂપ-એકરૂપ થયેલા છે, માટે તકલીફ થતી નથી. તેમ જો મનુષ્ય પણ સમ-વિષમ પરિસ્થિતિઓ જોડે તદ્વાર-તન્મય થઈ જાય, તો તે વધુમાં વધુ શાંતિ મેળવી શકે.

જ્યશ્ઠી ઓમ્‌ગુરુદેવ

દિવાળીપર્વ અને નૂતનવર્ષ નિમિત્ત - શુભેચ્છા - વંદન-અભિનંદન-આશિષ

૨૧૪/૧. રૂઠે સુજન :-

રૂઠે સુજન મનાઈએ, જો રૂઠે સૌ બાર.

રહિમન ફિરી-ફિરી પોઈએ, ટૂટે મુક્તા હાર.

ભાવાર્થ : જો સુજન-સ્વજન આપણાથી રિસાયા હોય તો તેમને, સો-સો વખત મનાવવા પડે તો પણ મનાવી લેવા જોઈએ. જેમ મોતી-મુક્તાનો હાર જેટલી વખતે તૂટે છે, તેટલી વખત પરોવી લઈએ છીએ તેમ.

કવિ રહીમજીએ અહીં એવો ઈશારો કર્યો છે કે કેવી ઊંચી અને ઉદાર સમજણથી જીવનું જોઈએ.

અહીં વાત છે- સુજનની-સજજનની-ભદ્રજનની-શ્રદ્ધેયજનની-સ્વજનની, તેમને સો વાર રિસાય તો સો વખત મનાવી લેવા જોઈએ તેમાં જ આપણું હિત છે.

કુજન-દુર્જન તો રિસાયેલા રહે તેમાં જ હિત છે. એટલું જ નહિ પણ તેઓ તો દૂર રહે તેવો પ્રયત્ન સો વાર કરવો પડે.

૨૧૮. અવિનાશી :- જેઓ આપણાને અવિનાશી સુખ આપી શકે તેટલા સમર્થ છે. તેમની પાસેથી પણ આપણે વિનાશી સુખની અપેક્ષા રાખતા હોઈએ છીએ. આપણે એટલા બધા બુદ્ધિના દરિદ્રી છીએ???

- પરતત્વને પામવા, ભજવા શ્રી ગુરુનાથ;
- વલખાં માર્યે નવ મળો, ન વેચાય દુકાનહાટ,
- ‘યોગ’ ભિક્ષા લાવીએ, ‘ભિક્ષુ’ બની ગુરુદ્વાર;
- મુમુક્ષુ જરૂર પામશો, સૌનો મુજમાં ભાગ.
- ધાંચી, મોચી, દરજ કેરાં, ભલે કાજ કરે અનંત;

સંતસ્વભાવ પલટે નહિ તોયે, રહે સંતનો સંત.

- સંત, મહંત, સંન્યાસી થઈ ભલે, મોટાં મારે ડગ;
બગ-સ્વભાવ સુધરે નહિ તોયે, રહે ઠગનો ઠગ.

૨૧૮. અનંતના આશીર્વાદ :-

(પૂજયશ્રી યોગભિકૃ વિષે - એક ગુરુસંતપ્રેમી પ્રોફેસરસાહેબ દ્વારા અમેરિકામાં -
૧૯૮૨-૮૩માં આ પ્રશંસાપત્ર લખાયેલ છે.)

માનવસમાજ જ્યારે સંકાંતિકાળમાંથી પસાર થઈ રહ્યો છે અને નૈતિક મૂલ્યોનું અધઃપતન થઈ રહ્યું છે તથા નાસ્તિકતા વ્યાપી રહી છે અને સમાજબંધારણ હચમચી ઉઠ્યું છે તે સમયે પ્રેમ અને શાંતિનું અખંડ ઝરણું પૂજયશ્રી યોગભિકૃજીમાં વહી રહ્યું છે તે આપણા માટે પ્રેરણાદાયક છે. માનવ-માનવ વચ્ચેના વધતા જતા અંતરને ઘટાડીને તેમની વચ્ચે સેતુરૂપ બનીને, તેમની આંતરિક શાંતિ માટેના માર્ગો તૈયાર કરવાના કાર્યને તેઓશ્રી વરેલા છે.

“આસુરી શક્તિઓના નાશ માટે અને દેવી શક્તિઓની સંસ્થાપના અર્થે યુગે-યુગે વિભૂતિયોનું અવતરણ થાય છે” તેમ જે કહેવાય છે, તેનું જીવંત દષ્ટાંત આપણા વચ્ચે પૂ. શ્રીની ઉપસ્થિતિ છે. આપણા માટે પૂ. શ્રી ઈશ્વરના આશીર્વાદ સમાન છે. આપણા સંઘર્ષમય જીવનનું ચોકસાઈપૂર્વક સુખમય દિશામાં પરિવર્તન કરવાના કાર્યમાં મળ્ણ છે તેઓ. તેઓશ્રીની જીવનયાત્રાના પ્રારંભના દિવસોમાં તેઓશ્રીએ યોગના પાયા ઉપર રચાયેલા એક માનવસમાજનું દર્શન કર્યું હતું, ત્યારથી તેઓશ્રી આ ઈશ્વરદાત દૈવી હેતુ પરિપૂર્ણ કરવાના કાર્યમાં અવિરતપણે પ્રવૃત્ત છે.

તેઓશ્રીનું જીવન અનેક ચ્યમતકારો અને આશર્યોથી ભરપૂર છે. તેઓશ્રી અષ્ટાંગયોગના અત્યાર્સી અને અતિ પ્રેમી છે. પૂ. શ્રીને આધ્યાત્મિક સિદ્ધિ અને દૈવીશક્તિ વિષે પૂછવામાં આવતાં પૂ. શ્રી મૌન રહેવાનું પસંદ કરે છે.

પૂ. શ્રીનું બહુમુખી વ્યક્તિત્વ મનને ચકિત કરી દે તેવું છે! તેઓશ્રી મન અને આત્માની ભિન્ન-ભિન્ન કક્ષાઓ ઉપર કાબૂ રાખી અંતરમુખ થઈને નિજાનંદમાં મસ્ત થવારૂપ ગગનવિહાર પણ કરી શકે છે અને તે જ સમયે ગરીબ ખેડૂતોના જીવન સાથે એક થવારૂપ ધરતી ઉપર પણ ઉત્તરી શકે છે! આ અતિઅનંદ આશર્ય ઉપજાવે તેવું છે! માનવતા અને વિનમ્રતાના તેઓશ્રી સાકારસ્વરૂપ છે.

...ગરીબ અને દુઃખિણી લોકો વિષેની ચિંતાના કારણે તેઓશ્રી બહુજનસમાજના ખાસ હિતેશ્વરું બન્યા છે.

અમૂલ્ય જ્ઞાન આપવાની તેઓશ્રી રીત વ્યક્તિગત અને પરમાત્મીય છે.

આપની પાસે આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનો અખૂટ ખજાનો છે. આંતરિક દર્શનના અમલીકરણ માટે આપે ‘ઓમપરિવાર’ (આધ્યાત્મિક જિજ્ઞાસુ મંડળ) નામની સંસ્થાની સ્થાપના ભારતમાં (અમદાવાદમાં) કરી છે. પાતંજલયોગના પાયા ઉપર રચાયેલા વિશ્વશાંતિ અને વિશ્વબંધુત્વના સંદેશાને ફેલાવવાના કાર્યને ઓમપરિવાર વરેલો છે. પૂ.શ્રીને ખાત્રી છે કે અષ્ટાંગ્યોગના દીર્ઘકાળના પ્રેમપૂર્વકના અભ્યાસથી આધ્યાત્મિક પુનરૂથાન થશે જ.

ધ્યાન અને ચિત્તની જુદી-જુદી અવસ્થાઓને લગતા સ્વાનુભૂતિપૂર્ણ ગ્રંથો લખીને આધ્યાત્મિક જ્ઞાનના અખૂટ જરણામાં પૂ.શ્રીએ અનેરું પ્રદાન કર્યું છે. યોગસુત્રો પરનું આપનું ભાષ્ય ‘મુક્તા’ અને ‘શાંતા’ આ પ્રકારનાં આપનાં લખાશોનો એક શ્રેષ્ઠ નમૂનો છે. સદ્ભાગ્યે, પૂ.શ્રી અત્યારે આ દેશમાં (અમેરિકામાં) છે. તેઓશ્રીના વાતાવાપો વ્યવહારુ જ્ઞાનથી સભર છે.
નોંધ : ઓમપરિવાર ટ્રસ્ટ તરફથી, જીવનપાથેયરૂપ પચીસેક પુસ્તકો અને લગભગ એકસો વીસ ‘સત્સાહિત્ય પ્રચારપત્રિકા’ પ્રકાશિત થઈ ચૂક્યા છે. અત્યારે પૂ.શ્રી ગુરુદેવ યોગબિક્ષુ મહારાજશ્રીને ૮૦મુ વર્ષ ચાલે છે.

‘અનંતના આશીર્વાદ’ ખાસ વિજ્ઞાસુઓ માટે અહીં રજૂ થયેલ છે. આ ‘નોંધ’ પ્રસ્તુતકર્તા ડૉ.સ.સ.બિક્ષુ તથા ભાવેશભાઈ રાવલના જ્યશ્રી ઓમગુરુદેવ.

૨૨૦/૧. પ્રણવ-અષ્ટક :-

પ્રણવ સે પઢો, પ્રણવ સે બઢો, પ્રણવ સે ચઢો સ્વર્ગ-આસમાન.

પ્રણવ સે તોડો ભમજાલો કો, પ્રણવ હૈ કલ્પવૃક્ષ સમાન.

પ્રણવ હી બોલો, પ્રણવ હી જોડો, ગ્રાણ-પ્રણવ હૈ એકસમાન.

પ્રણવ કે બિન પ્રલય પલ મેં, ‘યોગબિક્ષુ’ હો જા સાવધાન.

પ્રણવ છોડ કે પઢા ‘ક-ખ-ગ’, કયા પાયા કુછ સોચ-વિચાર,

પ્રણવ છોડ કે રટા ‘મૈ-મેરા’, ખોયા જન્મ મહા-મૂલ્યવાન.

પ્રણવપ્રેમ મેં હો મસ્તાના, પ્રણવજ્ઞાન કા દે કુછ દાન.

પ્રણવજ્ઞાન કે દાતા કે બિન, હૈ ‘યોગબિક્ષુ’ બિક્ષુક સમાન.

૨૨૧/૧. વિશ્વશાંતિ આપણાં ચરણોમાં :-

પોતાના જ ૨૪-વીર્યથી ઉત્પન્ન સંતાનને જ મનુષ્ય પોતાનાં સમજે છે, પણ તે તેની એક મહા ભ્રમણા છે. મનુષ્ય જે કાંઈ ખાય-પીવે છે, તેનું જ ૨૪-વીર્ય બને છે. ખાવા-પીવાના બધા જ પદાર્થો સર્વને કુદરત તરફથી મળે છે. માટે, જેને આપણાં કહીએ તે અને જેને પારકાં કહીએ છીએ તે બધા જ માત્ર કુદરતના જ - માત્ર પરમાત્માના

જ- માત્ર રજ-વીર્યના જ છે, તેથી જેને પારકાં સંતાન માનીએ છીએ, તે બધાં પણ આપણાં જ છે.

જો ઉપર્યુક્ત ગુપ્ત રહસ્ય, માણસ જાણે-માણે, તો વિશ્વશાંતિ તેનાં ચરણોમાં જ છે.

૨૨૨. જગત-જનની :- હરેક જીવ કા જન્મ અપની માતા સે હોતા હૈ, ઔર માતા નારી હોતી હૈ। ઈસલિયે નારી, જગત-જનની હૈ ઔર જગતજનની સંપૂર્ણ જગત મેં વ્યાપ્ત હૈ। એસે સર્વવ્યાપક તત્ત્વ સે કોઈ પૂર્ણતયા દૂર રહને કા પ્રયત્ન કરે તો ઉસે કહાં સ્થાન મિલેગા?

૨૨૨/૧. ગુરુ-અષ્ટક :-

(પૂ.પાદ શ્રી શંકરાચાર્ય વિરચિત)

● હિન્દી ભાવાનુવાદ - યોગભિક્ષુ ●

ધન, પત્ની, પુત્ર, પૌત્રાદિ સર્વ,	
ગૃહ, બાંધવાદિ, મિલે નિખર્વ,	
પર જો લગા મન, ન ગુરુચરણ મેં,	
તો કયા પાયા? ભટકા ભવ અરણ્ય મેં.	
કંઠસ્થ વિદ્યા, વેદાદિ શાસ્ત્ર,	
ગધ, સુપધ, કવિતા-સામર્થ્ય.	...૫૨
વિદેશો મેં માન્ય, સ્વદેશ મેં ધન્ય,	
જીવિકા પવિત્ર સદાચારી નિત્ય.	...૫૨
ધરાતલ કે ભૂપ, ભૂપાલ વૃદ્ધ,	
સેવિત હૈન જિન કે, પાદારવિંદ.	...૫૨
ન ભોગોં મેં યોગોં મેં, ન રાજ્યસુખો મેં,	
મન ન લગા હો, કદી કામસુખો મેં	...૫૨
યશદાન, ગુણગાન, ફૈલે દિગંતો મેં,	
જગ-વસ્તુ સર્વ, હો પ્રાપ્ત કરો મેં.	...૫૨
વન ઔર ગૃહ કો, સમજે સમાન,	
મન ઔર દેહ સે, ચાહે ઉપરામ	...૫૨
મહામૂલ્ય રત્નોં કી પ્રાપ્તિ હો જાય,	
કામોપભોગ મિલે દિન-રાત,	...૫૨

ઈસ ગુરુ અષ્ટક કા, જો કરેગા પાઠ,
ઓર ગુરુચરણો મેં, લગા રહે દિનરાત;
ત્યાગી, ગૃહસ્થી, બ્રહ્મચારી, ચાહે હો ભૂપાલ;
ચારોં પદારથ પાયેગા, નિશ્ચિત હૈ યહ બાત.

૨૨૩. ગુરુ પોતે છો :-

ગુરુને પારકા ન માનો, માનો પોતાના,
ગુરુને પારકા ન માનો, ગુરુ પોતે છો.
ઓમગુરુએ ફૂપા કરીને, પસંદ કર્યુ, પલિયડ ગામ,
ગાયત્રી ગાવાને આપ્યું, નિર્વિકલ્પ મુક્તિધામ. ...ઓમગુરુને
ઓમગુરુના જંડા ફરક્યા, પકડી ઊભા ‘મંગળ-સોમ’,
'કંતિ' ચૌંદે લોકમાં પ્રસરી, નિનાદ ઊઠ્યા સાર્વ-ભૌમ. ...ઓમગુરુને
ઓમગુરુની ગજવો ગજ્ઝના, ગાઓ ગાયત્રી રોમેરોમ,
ભ્રમણા-ભૂતના ભૂકા બોલે, કલેશ-કર્મના થાયે હોમ. ...ઓમગુરુને
'યોગભિક્ષુ'ને લિક્ષા આપો, “ઓમ્ રટી બની જાઓ ‘પુરુષોત્તમ’,
દાસ મટીને નાથ બનો હવે, ગુરુપદ પામો સર્વોત્તમ.” ...ઓમગુરુને
હતું એટલું આપી દીધું છે, મૂરી, મુદલ ને વ્યાજ તમામ,
અભાગિયા જો તોય ન જાગે તો. દોષ ન દેશો અમને રામ....ઓમગુરુને
નોંધ :- પરમગુરુપ્રેમી શ્રી અમથાબાપાના પરિવાર તરફથી ‘શ્રી ગાયત્રી અનુષ્ઠાન
સાધનાશિબિર’નું આયોજન પલિયડ મુકામે તા.૨૨.૧૨.૭૮થી ૩૧.૧૨.૭૮ સુધી
થયેલું. ત્યારે ઉપર્યુક્ત ભજનની રચના થયેલી. નવદિવસ સુધી, સૌ ગાયત્રીપ્રેમીઓના,
આધ્યાત્મિક આનંદની જાણો હેલી ચરી હતી!

ધ્રાપાંઓમાં આ શિબિરને સત્યયુગની શિબિર કહેલી. અમે કારણ પૂછેલું,
તો કહે કે શિબિર નિઃશુલ્ક છે અને બધે બોર્ડ મૂક્યાં છે કે ‘ક્યાંય પૈ-પૈસો મૂકવા નહિ’,
આવી શિબિર તો સત્યયુગમાં જ હોય.

શિબિરસ્થળે, ખેતરમાં ઘાસની એક સો કુટિરમાં, એક સો સાધકો
'ગાયત્રીમંત્ર-જપયજ્ઞનો લાભ લેતા હતા, સ્થળનું નામ હતું 'નિર્વિકલ્પ મુક્તિધામ'

૨૨૫. કબીરવાણી :-

જો ગુરુ તે ભમ ના મિટે, ભાંતિ ન જીસ કા જાય,
સો ગુરુ જૂઠા જાનિયે, ત્યાગત દેર ન લાય.

ભાવાર્થ : ગુરુજનોનું કામ, શિષ્યોને ભમ-ભાંતિઓમાંથી મુક્ત કરાવીને તેમને કલ્યાણમાર્ગમાં આગળ વધારવાનું છે, જો તે પ્રમાણે ન થતું હોય તો, તે ગુરુને જૂઠા માનીને તેમનો તુરત જ ત્યાગ કરી દેવો જોઈએ.

૨૨૭. ન્યાય :- એક મહારાજાને પોતાના શહેરમાં એક ખૂબ વિશાળ અને અતિ સુંદર સરોવર બનાવવાની ઈચ્છા થઈ. રાજાએ જાણકારોને કામ સોખ્યું, થોડા જ સમયમાં જાણકારોએ સરોવરનો અતિ સુંદર નકશો બતાવીને કહ્યું કે આમાં ફક્ત એક જ મુશ્કેલી આવે છે કે કિનારે એક ગરીબ બાઈની ઝૂંપડી આવે છે. જો એ ઝૂંપહું હટાવી દઈએ, તો ઉત્તમ સરોવર બની શકે. અમે એ બાઈને બધી રીતે સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ બાઈ માનતી નથી. ફક્ત આટલા નજીવા કારણે, આપણા શહેરના નાક સમાન સરોવરનું કામ અટક્યું છે, આપ કહો તો ઝૂંપડીને ઉખારીને ફેંકી દઈએ.

રાજા કહે : ‘સરોવર જરૂર બનાવીએ, પણ ઝૂંપડીને સલામત રાખીને. ઝૂંપડી બાજુ થોડો વળાંક આપી દેવો. શહેર માટે સરોવર નાક સમાન છે, પણ સરોવર માટે એ વળાંકવાળી ઝૂંપડી નાક સમાન ગણાશે! કારણ કે એ ન્યાયના પ્રતીક તરીકે સદા શોભશે. સરોવરને જોઈને સૌ ખુશખુશાલ થઈ જાય એ ખરું પણ એ બાઈ તો દુઃખી દુઃખી જ થઈ જાયને! એક નિરાધાર બાઈને દુઃખી કરીને બીજા અનેક સુખિયાઓને વધુ સુખી કરવાનો પ્રયત્ન કરવો એ ઘણો મોટો અન્યાય છે. નરી બર્બરતા છે.’ અમારા રાજ્યમાં નિર્ણય લેવા માટે સૌ કોઈ સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર છે.

- જપ-તપ દ્વારા એકઠી થતી ઉષ્ણતાને (ઉર્જને) શરીરમાં જ પચાવી લ્યો.
- હરદમ હથોડો પ્રેમનો મારે, સદ્ગુરુ-સોની મળી જાય.
- કામ-કોધને કૂટી મારે, કરી દે પોતાની સમાન.
- ડિશ્રી ન પૂછવી સંતો કેરી, મેળવી લેવું જ્ઞાન.
- મૂલ્ય કરવું તલવારનું, રહેવા દેવું ભ્યાન.

૨૨૭/૧. આજ ભલે ‘ભિક્ષુ’ રહ્યો :-

આજ ભલે ‘ભિક્ષુ’ રહ્યો, વિયોગે જૂરતો નાચીજ,
પણ, જીવેજીવમાં પ્રગટાવું ‘પ્રભુ’ને, તો કહેજો - ‘પામ્યો છું આશિષ’

‘યોગભિક્ષા’ લાવિયો, ‘ભિક્ષુ’ બની ગુરુદ્વાર
મુમુક્ષુ જરૂર કાંઈક પામશે, સૌનો મુજમાં ભાગ.

૨૨૮/૧. હવે :-

હવે વીતી ગઈ છે રાત, રૂંકું ઉઘડિયું પ્રભાત.

૧. યોગભિક્ષુ વિચરે, પૃથ્વી ઉપર, ગુરુ-આજાથી ખાસ,
ગુરુ શક્તિ જ, છે સર્વસ્વ સધળે તેનો વાસ. ...હવે
૨. યોગભિક્ષુ વિચરે, જનસમાજમાં, સૌને દે છે હાક -
‘અમારો સંગાથ, તેને જ ગમશે, જેને વૈરાગ્યમાં રાગ.’ ...હવે
૩. યોગભિક્ષુ વિચરે, તીર્થ-તીર્થ, સંત મિલનની આશ,
સાચા સંત તો, તે જ છે જે, જીવમાત્રના દાસ. ...હવે
૪. યોગભિક્ષુ વિચરે મહિનગરમાં લઈને સદ્ગુરીયાર,
અમને સહકાર તેઓ જ આપશે, પ્રિય જેને પરોપકાર. ...હવે
૫. યોગભિક્ષુ વિચરે, ગામે-ગામે, સાથે ન બહુવિધ સાજ,
સત્તાહિત્ય, મફતમાં વહેંચે, ચિંતન બદલવા કાજ. ...હવે
૬. યોગભિક્ષુ વિચરે, દ્વારે-દ્વારે, છોડાવવા પ્રમાદ,
મહાર્થીમાં પ્રાત-ફેરીમાં, ગાય ગાયત્રી મહાન. ...હવે
૭. યોગભિક્ષુ વિચરે, તુંડુંડુંડે, વિચારશુદ્ધિની આશ,
શુદ્ધ વિષા કદી મળે ન શાંતિ, ભ્રમ જામે ચોપાસ. ...હવે
૮. ‘યોગભિક્ષુ’ વિચરે જીવમાત્રમાં, જિજ્ઞાસા રૂપે સદાય,
જિજ્ઞાસા વિષા, જીવ નિર્જવ સમ, જિજ્ઞાથી સજીવ કહેવાય....હવે

૨૨૯. પ્રશ્ન :-

જિજ્ઞાસુ :- સો માણસને સુખી કરવા જતા એક માણસને દુઃખ પડતું હોય, તો તેમ કરી શકાયને? તો પાપ ન લાગેને?

જવાબ :- તેમ કદી ન કરાય. ધોર પાપ લાગે. કોઈને પણ દુઃખી કરવાનો હક્ક, આપણને કોણે આપ્યો? એ એકની જગ્યાએ આપણે હોઈએ તો? તો આપણે આ વાતને કદી મંજૂર ન રાખીએ. આ તો કુદરતનો કાનૂન આપણે હાથમાં લીધા બરાબર કહેવાય. હા, જો એ એક દુઃખી થનારે મંજૂરી આપી હોય, તો એ બરાબર કહેવાય. બાકી તો અહંકાર, ધૂપાવેશો, અનંત રૂપે ભલભલાને છેતરતો હોય છે.

પોતાની મરજીથી, પૂર્ણ સમજપૂર્વક જેઓ અન્યોને સુખ પહોંચાડવા, પોતે અનંત રૂપે દુઃખી થવા કે શહીદ થઈ જવા સુધી તૈયાર થઈ જતાં હોય છે, તેમને તો મનુષ્ય બિચારો, શું અભિનંદન કે આશિષ આપી શકે? તેનું ગજું કેટલું? એ કામ તો વિશ્વંભર સહર્ષ પોતાના માથે રાખે છે.

૨૨૮/૧. તો પછી :-

તો પછી બીજે શા માટે જાય ?

ઘરમાં સુખ છે, ઘરમાં શાંતિ, કાંતિ જો મનમાં થાય.	...તો પછી
ગુરુજીનાં ચરણો, સંતોના શરણો- ભાંતિ જો સધળી જાય.	...તો પછી
વસનો છોડે, કુસંગ તોડે, તેમાં જો મુક્તિ મનાય.	...તો પછી
ભૂત-પ્રેતની ભ્રમણા ભાગો, જ્યોતિષથી નવ લોભાય.	...તો પછી
ધર્મે શ્રદ્ધા, કર્મે કુશળતા, કર્તા-હર્તા પ્રભુ મનાય.	...તો પછી
જગ આખાને કુટુંબ સમજે, દોડી-દોડી કરે સૌને સહાય.	...તો પછી
ખાન-પાન છે જેનાં, પરમપવિત્ર, સંયમથી જીવે સદાય.	...તો પછી
સદાચાર જ મોક્ષ, અને સદાચાર મુક્તિ, એવી પ્રતીતિ જો થાય.તો પછીતો પછી
કહે ‘યોગબિલ્કુ’ પ્રશાવ-પ્રતાપે, નીતિથી જો જિવાય.તો પછી

૨૩૦. ખ્યાલ સે :-

ખ્યાલ સે વિશ્વ કા ખેલ રચા, પ્રભુ! તૂને કેસા ચમત્કાર કિયા.

૧. કાગજ, કલમ ઔર રંગ બિના, તૂને કી રચના સભી મૂરત કી,
એક સૂરત હે સભી મૂરત મેં, તૂને એક અનેક હિખાઈ હિયા, ...ખ્યાલ
 ૨. તત્ત્વ એક સે દેહ બની સબ કી, ફિર ભી માનવ, દાનવ, દેહ જુદા,
સભી જીવોં કે હૃદયમંદિર મેં, તૂને હરદમ-હંમેશાં વાસ કિયા. ...ખ્યાલ
 ૩. વિશ્વ કો ઔર ચરાચર કો, તૂ ધાર રહા આધાર બિના,
બિના ભૂમિ મનોહારી કી રચના, બિના કારણ કે કાર્ય રહસ્ય રહા.ખ્યાલ
 ૪. લોગોં કે સંગ મેં નિત્ય રહે, ઔર હે સબ સે અસંગ સદા.
- ‘યોગબિલ્કુ’ આનંદ મેં જૂમ રહા, ગુરુદેવ અદેષ કો દેષ કિયા. ...ખ્યાલ

૨૩૧. તુલસી :-

તુલસી મીઠે વચન તે, સુખ ઉપજત ચહુ ઓર,
બસીકરન ઈક મંત્ર હે, પરિહરુ બચન કઠોર.

ભાવાર્થ : સંતજી કહે છે કે : મીઠી વાણીથી બધે જ આનંદ ફેલાય છે, તે વશીકરણમંત્ર સમાન છે. કઠોર વચન ત્યાગી દેવાં જોઈએ.

૨૭૪. તુલસી :-

તુલસી દેખિ સુબેધુ, ભૂલહિ મૂઢ ન ચતુર નર,
સુંદર કેદિહિ પેખુ, વચન સુધા સમ, અસન અહિ.

ભાવાર્થ : તુલસીદાસજી કહે છે કે : ઉપરનો સુંદર વેષ જોઈને, ફક્ત મૂઢ જ નહિ પણ ચતુર માણસ પણ છેતરાઈ જય છે. જેમકે મોરને જ જોઈ લ્યો, કેટલો સુંદર! અને તેનો ટહુકાર પણ કેટલો મીઠો! પણ તેનો આહાર? આહાર સાપનો ! - યોગભિક્ષુ

૨૭૪. પુણ્યે :- ‘પુણ્યે પાપ ડેલાય’ એમ કહેવાય છે, પણ એ બરાબર નથી. પુણ્યનું ફળ સુખ અને પાપનું ફળ દુઃખ ભોગવાનું જ પડે છે. કર્મનો એવો અફર-અટલ નિયમછે.

મુંગાં નિરાધાર પશુ પક્ષીઓ પર અનંત પ્રકારના અનંત પ્રયોગો કરીને તેને કલ્યાનાતીત-સીમાતીત દુઃખો પહોંચાડવામાં આવે છે. એ બર્બર અખતરાઓ દ્વારા અમુક શોધો કરાય છે અને એ શોધોના આધારે મનુષ્યોને ખૂબ સુખ-સગવડ અપાય છે.

મનુષ્યોને સુખ-સગવડ આપવાનું જેટલું પુણ્ય થયું, તેનું તેટલું સુખ મળે જ અને પશુ-પક્ષીઓને જેટલું દુઃખ આપ્યું, તેનું તેટલું દુઃખ મળે જ.

અખતરાઓ દ્વારા જે શોધો થઈ હોય અને જેણો - જેણો તેનાથી લાભ લીધો હોય, તેઓ સૌ પણ તે દુઃખમાં ભાગીદાર તો ખરા જ.

તે વાતની સચ્ચાઈ, સાબિતી મળી જ રહી છે, કૂદકે ને ભૂસકે વધતાં જતાં દવાખાનાંઓ રૂપે.

૨૭૫. ઓમ્ભૂધ્વનિ :-

ઓમ્ભૂધ્વનિ માં યોં નિકલી- ઊંકાર ધ્વની ઐસે નિકલી-
સિદ્ધોં કી જ્યોં સેવ્યા નિકલી, બુદ્ધોં કી જ્યોં દિવ્યા નિકલી,
મુક્તોં કો ‘વાહ’! કહે નિકલી. ગિરતોં કો ‘બાંહ’ દેને નિકલી. ... ઓમ્ભૂ
ભીરુ કો થરતી નિકલી, વીરોં કો હરતી નિકલી.

પૂરબ સે વણ તો થી નિકલી, પદ્ધિમ કો જાને કો નિકલી. ... ઓમ્ભૂ

‘મિક્ષુ’ કે ભાવોં સે નિકલી, તિતિક્ષુ ગાંવો સે નિકલી,

ભૂખોં કી અન્નપૂર્ણા નિકલી, મુખોં સે રસપૂર્ણા નિકલી. ... ઓમ્ભૂ

મુક્તિ મેં લે જાને નિકલી, ભુક્તિ કો દેને કો નિકલી,

શુક્તિ જ્યોં મોતી કી નિકલી, યુક્તિ શ્રી પાને કો નિકલી. ... ઓમ્ભૂ

શુંભો કો પટક્કર નિકલી, મુંડોં કી ઝટક્કર નિકલી,

ચંડોં કો ચટ ખાને નિકલી, દંભોં સે ડટ જાને નિકલી. ... ઓમ્ભૂ

શિવાંબુ જટા સે નિકલી, સ્વયંબુ જટા સે નિકલી,

દ્વિપ જંબુ સે હંસતી નિકલી, શિવશંભુ સહ ભૂતિ નિકલી.ઓમ્
 મુક્તકેશ મતવાલી નિકલી, સુકેશ તટવાલી નિકલી,
 અવિચલી પટવાલી નિકલી, મચલી મા મતવાલી નિકલી.ઓમ્
 સ્પર્શમણિ કી ઘાલી નિકલી, કલ્પવૃક્ષ સે ડાલી નિકલી,
 ઋતુંભરા સે થાલી નિકલી, દિગંબરા કી પાલિ નિકલી.ઓમ્
 દૂષષણ દાખને વાલી નિકલી, ભૂષષણ નાપને વાલી નિકલી.
 અજપા જપને વાલી નિકલી, બંધન કાટનેવાલી નિકલી,ઓમ્
 નેતિ-નેતિ લહરાતી નિકલી, બ્રહ્માંડો કો છાતી નિકલી,
 ભાતિ-ચિતિ-થાતી નિકલી, ધનિ-મહિમા ગાતી નિકલી.ઓમ્
 પ્રણવપ્રભુ કી ઘારી નિકલી, ઓમ્બ્રિભુ કી ન્યારી નિકલી,
 ‘યોગાભિક્ષુ’- ઉપાસી નિકલી, ‘ધર્મમેઘ’- નિવાસી નિકલી.ઓમ્
 ગાયત્રી-જપ-ધારા નિકલી, ત્રિપુરસુંદરી બાલા નિકલી,
 મહાવિદ્યા કી તારા નિકલી, વાગીશ્વરી વરધારા નિકલી.ઓમ્
 ‘કોહમ્’ પ્રશ્ન પૂછતી નિકલી, ‘સોહમ્’ ઉત્તર દેતી નિકલી,
 ‘અનહદ’ કી મદમાતી નિકલી, ‘બેહદ’ કી રખવાલી નિકલી.ઓમ્
 જગ વો વશ મેં લાતી નિકલી, નભપર મંડરાતી નિકલી,
 નદ સે ચક્કર ખાતી નિકલી, તલ સે ઊભરાતી નિકલી.ઓમ્
 ગુજરકર કણ-કણ સે નિકલી, હુંકાર બન જન-જન સે નિકલી,
 શ્રુંગાર કર સજધજકર નિકલી, ઉદ્ધાર કર વર દેકર નિકલી.ઓમ્
 માં, ઓમ્-ધનિ-ધારા નિકલી, ઊંકાર-ધનિ-ધારા નિકલી.

નોંધ : શિવજટા સે વિશ્વકલ્યાણ કે લિયે જો ગંગાધારા નિકલી થી ઉસિકો હી યહું ‘શિવાંભુ’ કહા હૈ. ઉસ ગંગાજલ સે હી વિશ્વ કા કલ્યાણ હુઅા. અતઃ વહી સર્યા શિવાંભુ અર્થાત્કુ કલ્યાણકારી જલ હૈ.

૨૫૬. મિત્ર : બે ગાઢ મિત્રો હતા. કોઈ કારણસર મનદુઃખ થયાં એટલે બંને ધૂટા પડી ગયા.

બે ગાઢ મિત્રો, એક રાજસી સ્વભાવનો, મતભેદ થયો એટલે રાજસી ગાળો બોલીને ધૂટો થઈ ગયો.

બે ગાઢ મિત્રો, એક લાકડી રાખે. બંને વચ્ચે ઝઘડો થયો, ત્યારે લાકડીવાળાએ લાકડી ચલાવી. તેની પાસે પોતાનો શુસ્સો વ્યક્ત કરવા માટે લાકડી સિવાય બીજું કંઈ ન હતું.

જે મિત્ર પાસે છરી હોય તે છરી અને જેની પાસે બંદૂક હોય તે બંદૂક ચલાવે.
પોતાનો ગુર્સો વ્યક્ત કરવા માટે જેની પાસે જે સાધન હોય, તેનો જ તે ઉપયોગ કરે
તે સ્વાભાવિક છે.

સાચ્ચિક મિત્રો જ, ઘર્ષણ કે મતભેદ વખતે પણ ‘તું તારા ધેર સુખી અને હું મારા
ધેર સુખી’ એમ કહીને ધૂટા પડી શકે, માટે –’

પાની પીજિયે છાનકે મિત્ર કીજિયે જાનકે.

૨૩૭ સાચી મદદ :- દ્રવ્ય, કપડાં કે એવી કોઈ બીજી સ્થળ મદદ કોઈને કરીએ તે
સારી વાત છે, પણ તે જીવનભર ચાલતી નથી. થોડા જ સમયમાં મદદ લેનારો પાછો
હતો એવો ને એવો જ.

સાચી સમજ આપવી તે સાચી અને જન્મભરની મદદ છે. મનુષ્ય સ્વાવલંબી
બની શકે તેવું કાંઈક કરવું તે અલૌકિક મદદ છે. અસ્તુ.

બ્રાહ્મણ ગરીબ ન રહે અને તેને કોઈ પાસે માગવું કે કોઈ પાસે લાંબો હાથ ન
કરવો પડે તે માટે મહા તપસ્વી ભગવાન પરશુરામે દરેક બ્રાહ્મણના આંગણામાં એકએક
રત્નસ્થંભ રોપી આપ્યો. પછી પોતે તપમાં ચાલ્યા ગયા. થોડાં વર્ષ પછી આવીને જોયું
તો તેઓ દંગ રહી ગયા! કોઈ જ બ્રાહ્મણના ત્યાં રત્નસ્થંભ ન હતો અને બધાં જ
પહેલાની સ્થિતિમાં આવી ગયા હતા!!

આપેલો રત્નસ્થંભ પણ ખૂટી જાય છે. પણ આપેલી સાચી સમજ જન્મોજન્મ
સાથ આપે છે.

“સ્વાવલંબન કી એક જલક પર, ન્યોધાવર કુબેર કા કોષ!”

૨૩૮/૧. ગુરુગીતા :- હે સુંદર મુખવાળાં પાર્વતી! આ શરીર કૃમિ, કિટ, ભર્મ, વિષા,
દુર્ગધી, મળ, મૂત્ર, શ્લેષ્મ, લોહી, ચામડી, માંસ વગેરેથી ભરેલું છે. (ગુરુગીતા ૪૪)
સાર : આવા શરીરનો સફ્ટઉપયોગ થયો તો જ કહેવાય જો તેનાથી પરોપકાર થાય.

૨૪૦/૧. એક કરની ભલી :-

‘કહી’ કહી તો કહા લોગોને- “યહ તો તુમને ‘કહી’ કહી”
કહી ‘અપની’ તો કહા લોગોને- “યહ તો ઉસને ‘અપની’ કહી”
“કહી” ન કહી, ન ‘અપની’ કહી, તો કહે લોગ- “કુછ જાને નહિ”;
‘મેરી’ ‘તેરી’ ‘ઉસકી’ ‘કહી’ સે, જબ કિસીને ઉપર કી કહી;
તથ ભી મિલકર કહા લોગોને- “યહ તો અષ્ટાવકી કહી”;

અતઃ કહી ‘યોગભિક્ષુ’ ને- “જિતની ભી કહી, સબ વર્થ ગઈ”,
‘વર્થ ગઈ’ ઐસા કહકર ભી, બિના કહે ‘કહી’ ન રહી!
મન કી યેન-કેન પ્રકારેણ, કહને કી આદત ન ગઈ!
અનંત ‘કહી’ કા મૂલ્ય હી ક્યા? યદિ વહે ‘કહી’ હી રહી;
અનંત ઐસી ‘કહી’ સે તો, કલ્યાણ કી એક ‘કરની’ ભલી.

૨૪૧/૧. ઓમપરમાત્માની આરતી :-

સકલ વિશ્વમાં, સર્વ લોકમાં, આશુ-આશુમાં જેનો વાસ,
પરમબ્રહ્મ છે, પરમતત્ત્વ છે. પ્રણવ-ઓમ્ તે ઈશ્વર છે.
કલેશકર્મ તેઓથી દૂર રહે છે. વાસનાઓ પણ ભાગે છે.
કર્મફળોથી અદિપતા છે જે. પ્રણવ ઓમ્ તે ઈશ્વર છે.
ગણે કાળના સિદ્ધજનનોના, પણ તેઓ મહાન સિદ્ધ છે,
ગુરુજનનોના પણ ગુરુ તે છે. પ્રણવ ઓમ્ તે ઈશ્વર છે.
ત્રિકાળજ્ઞાની સંપૂર્ણ તે છે, ના કોઈ તેટલું હોઈ શકે,
કાળ પણ છે તેને આધીન, પ્રણવ ઓમ્ તે ઈશ્વર છે.
ગુરુજનાં ચરણો જીવન સોંઘું મટી ગયું ‘હું’ અને ‘મારું’ રે.
ભવભવનાં બંધન જે કાપે. પ્રણવ ઓમ્ તે ઈશ્વર છે.
રટોભજો તમે ‘ઓમ્ ગુરુ ઓમ્’ ને, જીવન પાર ઉતારે છે.
‘શશી’ના ગુરુદેવ કહે પોકારી- પ્રણવ-ઓમ્ તે ઈશ્વર છે.

આ સુંદર રચના ગુરુપ્રેમી શશીકાંતભાઈની છે. યોગસૂત્રોનો સાર પણ આમાં સમાવી દીધો છે.

‘અતંભરા’માં, ગુરુજના વાતાવાપોના જે ઉતારા મળે છે તે, તેમના પરિશ્રમનું ફળ છે.

૨૪૨. કુદરતી કમ :- મનુષ્ય, પણ કે પક્ષી જેણે પણ શરીર ધારણ કર્યું છે, તેના દ્વારા, ભલે જાણ્યે કે અજાણ્યે પણ પાપ-પુણ્ય થવાનાં જ. અને તેના કારણે તેને સુખ-
દુઃખ પણ ભોગવાં જ પડે અને સુખ-દુઃખના કારણે હર્ષ-શોક પણ પ્રાપ્ત થાય જ.

આ આખો કમ કુદરતી છે, જેમ બચપન, જીવાની, ઘડપણ અને મૃત્યુ. આ કમને કોઈ ટાળી શકે નહીં. હા, તે દુઃખમાંથી રાહત મેળવી શકાય.

જે ખૂબ સાવધાન રહે અને અનિવાર્યપણે કરવાં પડતાં પાપકર્મો જ કરે, મોજશોખ
કે સ્વાદ કે ભોગો વગેરે માટે પાપ ન કરે, તો તેને દુઃખમાં ઘણી રાહત મળે. જે, પાપો
કરવામાં પાછું વાળીને ન જુવે, તેને દુઃખી કરવામાં દુઃખો પણ પાછું વળીને ન જૂએ.

ચાલવું, રંધવું, નાવું-ધોવું વગેરે કર્મોમાં જે પાપ-હિસા થાય તે અનિવાર્ય પાપ અર્થાત્ નિવારી ન શકાય તેવું પાપ ગણાય.

- પાણી ભરાય નાવમાં, ઘરમાં વધે રૂપિયા,
બંને હાથે ઉલેચીએ, તો જ થઈએ સુખિયા.
- મોક્ષ મેળવવા, વૃદ્ધ શરીરે. ગંગામાં દૂષકી લગાવે,
બરફનું ઢંઢું જળ, શરમ ન રાખે પળ,
લક્વાના રોગમાં ફસાવે.
- પરમગુરુ પરમાત્માની પ્રાપ્તિ તારું લક્ષ્ય પરમ;
પ્રગટાવ પ્રભુ જીવમાત્રમાં, એ જ તારો ધર્મ ચરમ.

૨૪૨/૧. શ્રી ગુરુગીતા :-

- જેમણે જ્ઞાનરૂપી સળીથી અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને દૂર કરીને જીવોનાં નેત્રો
ઉધાડ્યાં છે, તેવા શ્રી ગુરુદેવને પ્રશામ કરું છું. || ૪૭ ||
- જે પરમાત્મા અખંડમંડળમાં અને સ્થાવર-જંગમ સંસારમાં વ્યાપી રહ્યા છે,
તેમના પરમપદનું દર્શન કરાવનારા ગુરુદેવને પ્રશામ કરું છું. || ૪૮ ||

૨૪૩/૧. નામ રટા :-

નામ રટા પ્રભુ કા જિસને, ઉસને ઔરોં કા નામ રટા ન રટા.
વિશ્વ સમસ્ત કે જીવ સભીકો, અપને પ્રાણોં કે સમાન જાના સદા.
સબકે પરિપોષણ કા નેમ રખા, ઉસને બ્રાહ્મણ કો દાન દિયા ન દિયા. નામ રટા...
સત્સંગકથા અપને ઘર મેં, જો મિલકર દિન ઔર રાત કરે,
ગુરુસંતો કા ગુણાનુવાદ કિયા, ઉસને તીરથ-જલ પિયા ન પિયા. નામ રટા...
તન-મન-ધન સે કાર્ય કરે, પરમારથ કે સર્વદા હી સદા,
વિશ્વ મેં ફેલ ગઈ કીર્તિ, વહ કાલ અધિક જિયા ન જિયા.
ગુરુસંતો કે ચરણોં મેં બૈઠ સદા, જિસને મસ્તી મેં મસ્તાના હોકર,
'ભિક્ષુ' કે ભજન કા ગાન કિયા, ઉસને ભવસાગર કો પાર કિયા. નામ રટા...
નામ રટા...
નામ રટા...
નામ રટા...

૨૪૩. ડોક્ટર :-

પ્રશ્ન : ડોક્ટર દર્દીને કડવી દવા પિવડાવે, ઈન્જેક્શન પણ આપે અને ઓપરેશન પણ
કરે. આ બધાંથી દર્દી ખૂબ દુઃખી થાય. દર્દીને દુઃખી કર્યાનું પાપ ડોક્ટરને ન લાગે?

ઉત્તર : ના, તેનાથી ડોક્ટરને પાપ ન લાગે, કારણ કે તે બધાં ઉપચારો દર્દીની કે તેના
વડીલોની મંજૂરી-સ્વીકૃતિ મળ્યા પછી કરાતા હોય છે.

ડોક્ટરના ઉપચારો દ્વારા દર્દનિ જે લાભ થાય તેનું પુણ્ય ડોક્ટરને મળે.

- માતાપિતા પોતાનાં સંતાનોને અને ગુરુ-સંતો પોતાનાં પ્રેમીજનોને સુખી કરવા માટે પોતાનાં તમામ સુખોનો ભોગ આપતાં લેશ પણ અચકાતાં નથી. તેમ...
સંતાનોએ અને પ્રેમીજનોએ પણ પોતાનાં માતાપિતા અને ગુરુ-સંતોની અમૃત્ય સેવાનો લાભ લેવાની અલૌકિક તક કદ્દી ચૂકવી જોઈએ નહીં.
- જન્મદિવસ : અખંડ સુખ પ્રાપ્ત કરવા માટે જે-જે કર્મો કરવાનાં અનિવાર્ય હતાં, તેમાંથી આપણે કેટલાં કર્મો કર્યા અને કેટલાં કર્મો કરવાનાં બાકી છે, તે તપાસી જવાનો દિવસ તે જ જન્મદિવસ.આશિષ

૨૪૪. સંકેત :- ભોજન જ્યારે ખૂબ સ્વાદિષ્ટ લાગે, ત્યારે અને ભોજન જ્યારે ખૂબ બેસ્વાદ લાગે, ત્યારે સમજવું કે શરીર કાંઈક સંકેત આપી રહ્યું છે, આરોગ્ય માટે સાવધાન કરી રહ્યું છે.

૨૪૫. ફેર-તેર :- દીકરો પરણાવ્યો એટલે ઘરમાં વહુ આવ્યાં. હવે સાસુ વિચારે છે કે મને મારી સાસુએ ખૂબ દુઃખ આપ્યું છે. હું પણ મારી વહુને એવું જ દુઃખ આપું, હું આટલી બધી દુઃખી થઈ છું તો તેને સુખી થવા શાની દઉં?

પડોશીના ઘેર પણ વહુ આવી. એ સાસુ વિચારે છે કે મારી સાસુએ મને ખૂબ દુઃખ આપ્યું છે, હું ખૂબ ત્રાસ ભોગવી ચૂકી છું પણ હવે હું મારી વહુને એવી રીતે સાચવું કે તેને લેશમાત્ર પણ દુઃખ ન પડે. માણસે માણસે ફેર, કોઈ લાખેય ન મળે. કોઈ ટકાના તેર!

૨૪૬. એક ગણું :- એક ગણું દાન, સહસ્ત્ર ગણું પુણ્ય'

કોઈને એક રૂપિયાનું દાન કરીએ, તો બદલામાં એક હજાર રૂપિયા મળે. પણ -
જો કોઈ પાસેથી એક રૂપિયો ઝુંટવી લઈએ, તો બદલામાં એક લાખ રૂપિયા પાછા આપવા પડે?

પુણ્યથી મળતા સુખ કરતાં પાપથી મળતું દુઃખ અનેકગણું વધારે હોય છે.

૨૪૭/૧. ગુરુરામ ક્યા કરે?

હમ હૈ નહિ સાવધાન તો, ગુરુરામ ક્યા કરે?
નિજરૂપ કા નહિ જ્ઞાન તો, પુરાન ક્યા કરે?
પ્રકાશ પરબ્રહ્મ કા, સબ ઘટ વિલસ રહા,
'તૂ-મૈ' ભિતા નહિ તો, ધ્યાન ક્યા કરે?
રચના જગત કી દેખકે, જ્ઞાની બડે થકે,

પાર પાના હૈ કઠિન, નાદાન ગર્વ કરે,
 મિલી કૃપા કૃપાલુ કી, મનુષ્ય તન મિલા,
 ફિર ભી ન કરે ભજન, તો, ભગવાન ક્યાં કહે?
 સબ વિશ્વ કે હર જીવ મેં, જિસે નહિ દયા,
 ‘ભિક્ષુ’ ફિર પુણ્ય-દાન, નિયમ કર્યા ફલે? - યોગભિક્ષુ

૨૪૭/૧. કડવું અમૃત :- સંતો ફક્ત લખવા માટે નથી લખતા, પરંતુ તેઓની કરુણા જ્યારે ભીતરમાં સમાઈ શકતી નથી, ત્યારે તે, અક્ષરો, શબ્દો આને વાણીના માધ્યમથી બહાર નીકળવા મથે છે, તેમની કરુણાનાં અશ્રુબિંદુઓ આ રીતે ટપકે છે. જેમ બીમાર બાળકને કડવી દવા પિવડાવવાની કડવી જવાબદારી તેની માને ઉપાડવી પડતી હોય છે, તેમ સમાજને ‘કડવું અમૃત’ પિવડાવવાની જવાબદારી સંતોષે ઉપાડવી પડતી હોય છે. આ પુસ્તક- ‘કડવું અમૃત’ પણ તેનો જ એક નમૂનો છે. - ડૉ. સ.સ.ભિક્ષુ (પૂ.શ્રી યોગભિક્ષુજીની ‘કડવું અમૃત’ પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાંથી)

૨૪૮. ધોળ :- શેઠના ઘરમાં ચોર ઘૂસ્યો. શેઠ જાગતા હતા. શેઠ ખૂબ બુદ્ધિપૂર્વક ચોરને પતાવી દીધો. રાત્રીનો પ્રહરી ‘સાવધાન’ની બૂમ પાડતો નીકળ્યો. શેઠ બોલાવ્યો. શેઠ પ્રહરીને કહું કે જુઓ જમાદાર, આ ચોરનું મરું, આને પતાવી દેવાનો યશ મારે તમને જ આપવો છે, જેથી તમારી વાહવાહ થાય, ઈનામ મળે અને હું પણ મોહું ઈનામ આપીશ, બરાબરને? પ્રહરી તો આ સાંભળીને રાજી-રાજી થઈ ગયો. તેને લાગ્યું કે આ તો સાવ મફતમાં યશ અને રૂપિયાનું પોટલું મળી રહ્યું છે, તેથી તેણે શેઠની બધી વાત સ્વીકારી લીધી.

બીજે દિવસે, જાહેરમાં તેનું ખૂબ સન્માન થયું અને તેને ધોતી પણ ઓઢાડવામાં આવી.

આ બધી ખબર શેઠાણીને થઈ, એટલે તે શેઠને વઢીને કહેવા લાગી કે ચોરને તો તમે પતાવી દીધો હતો તોય ધોતી તો પેલો જમાદાર લઈ ગયો.

તીજે દિવસે સવારમાં થોડે દૂરથી રડવાનો અવાજ આવ્યો એટલે શેઠાણી શેઠને પૂછે છે કે આ કોણ રે છે? શેઠ કહે કે કોઈ રડતું નથી, આ તો ધોતીના ધોળ ગવાય છે, એટલે કે પેલા ચોરના ભાઈએ જમાદારને મારી નાખ્યો, એટલે જમાદારની પત્ની રે છે.

શેઠાણી મોં ફાડીને આંખો ચકળવકળ કરતી શેઠ સામે જોઈ રહી.

૨૪૯/૧. જટા રખાઓ :-

જટા રખાઓ, ભસ્મ, રમાઓ, ચાહે કંદમૂલ-ફલ ખાઓ,
 માલા, કંઠી, કફની પહણો, ફિર ભી મુજિત નહિ પાઓ,

સૂર્ય-ચંદ્ર ઔર કોટિ સિતારે, મિલકર કરે સભી ઉજિયારો,
ગુરુ બિન હોગા ધોર અંધેરા, દરશન પ્રભુ કે નહિ પાઓ.
સુના મૈને - “સકલ જગત મેં - રૂપ ઈશ્વર કાર પરિપૂરન”
દેખું ન જબ તક, મેં ઈશ્વર કો, કેસે છૂટે મેરે ભરમ.
સાધુ-સંતોં કી સંગત કરકે, તર જાઉ ભવસાગર કો,
દુનિયા લૂટે, મૌજ વિષય મેં, ભાસે વિષવિષય મુજકો,
પ્રભુ-ધ્યાન કી લગી લગન હૈ, લાલચ ભોગોં સે છૂટ ગયા,
ગુરુજીને પાપ કી મટકી જટકી, ‘યોગબિસ્કુ’ને ચૂર કિયા. જટા રખાઓ...

૨૫૦. બાંધે કોણા :- ઉંદરોની સભામાં પ્રમુખે કહ્યું કે બિલાડીનો ત્રાસ ખૂબ વધી ગયો છે. રોજે આપણી સંઘ્યા ઘટતી જાય છે. છે કોઈ ઉપાય? એક ઉંદરે ઉપાય બતાવતાં કહ્યું કે બિલાડીની ડેકમાં ઘંટાની બાંધી દઈએ એટલે તે આવે કે તુરત ખબર પડી જાય, પણ ઘંટી બાંધવા કોણ જશે? આખી સભા ખામોશ! પણ એક મહા અભિમાની ઉંદરે ગર્જના કરી કે એમાં શું મોટી વાત હતી? એ કામ હું કરીશ, તમે બધાં તો મહા ડરપોક છો.

પછી તે ઉંદરભાઈ, ઘંટી લઈને નીકળ્યા બિલ્લીબાઈને ગોતવા. પણ, બિલ્લીને તે ગોતે તે પહેલાં જ બિલ્લીએ તેને ગોતી લીધો અને પોતાના પેટમાં પદરાવી પણ દીધો! સાર : સભામાં ચૂપ રહેનારાં બધા ઉંદરો કાંઈ ડરપોક નહોતા, પણ બુદ્ધિમાન અને પરિણામનો વિચાર કરનારા તથા પોતાની અને બિલ્લીની શક્તિને માપી શકે તેવા હતા. બિલ્લીને ઘંટાની બાંધવા જનાર ઉંદરની, સારાસારની બધી જ વિવેકશક્તિ મહા અભિમાને હણી લીધી હતી, જેથી પરિણામ તો જે આવતું હોય તે જ આવેને?!

૨૫૦. નિર્જર :- કોઈને ગાળ દઈએ કે થપ્પડ મારીએ તો તે આપણને ગાળ દઈને કે થપ્પડ મારીને પછી જ શાંત થાય છે. પણ તે જો અસમર્થ હોય, તો તે બદલો લેવા માટેની અનુકૂળતાની રાહ જુંએ છે. અનુકૂળતા મળતાં જ તે બદલો લઈને જ પોતાના કોધ્યાનિને શાંત કરે છે. (પૂ. શ્રી યોગબિસ્કુજીની પુસ્તિકા ‘નિર્જર ઝર્યું કોં ગેબથી’ માંથી સાભાર.)

૨૫૧. નિર્જર :- કોઈ પણ પ્રકારે પોતાના વૈરાણિને શાંત કરવાની સગવડની બાંધિસ, માત્ર મનુષ્યજીવને એકલાને જ નહિ, પરંતુ દરેકદરેક જીવને પ્રાપ્ત થયેલી છે. જો એવી સગવડ સર્વ જીવોને ન મળી હોય, તો બ્રહ્માંડનું સમતોલન ડામાડોળ થઈ જાય. અસમતોલનમાં સમતોલન એનું જ નામ વિશ.

૨૫૧. સાત પૂંછડિયો :- એક ઉંદરને સાત પૂંછડી. સૌ તેને ‘સાત પૂંછડિયો’ કહીને ખીજવે, એટલે તેણે એક પૂંછડી કપાવી નાખી. તો છ પૂંછડિયો કહીને ખીજવે. તેણે

એક પછી એક છ પૂછડી કપાવી નાખી. તો કહે ઉંદર બાંડો. હવે ઉંદરભાઈ શું કરે ?
નવી પૂછડી તો લગાવી શકાય નહીં.

સાર : ઉંદરમાં એટલી સામાન્ય સમજણ હોવી જરૂરી હતી કે સાત પૂછડી એ તો બીજા
કરતાં પોતાની વિશેષતા હતી! પોતાની વિશેષતા જોઈને અન્યોને ઈર્ઝા થવાની જ.
ખેર! એટલું ભલે ન સમજ્યો, પણ એક પૂછડી તો બધા ઉંદરોને હતી, એમાં શરમાવા
જેવું શું હતું? બિજાવા જેવું શું હતું?

બીજાઓ શું કહે છે, કેવળ તેના પર જ આધાર રાખીને ચાલવાથી દુઃખી થવાય છે.
અમુક મત પોતાનો અને અમુક અભિગ્રાય આપ્તજનોનો લેવાથી સરળતા-સફળતા
મળે છે.

પૂ. શ્રી યોગબિકુઞ્ચની પુસ્તિકા “નિર્જર ઝર્યું કો ગેબથી” માંથી સાભાર.

૨૫૨. નિર્જર :- ... આવી બધી વાતો કદાચ ઘડિયાળના કાંટાને ઊલટી દિશામાં
ફેરવવા જેવી લાગતી હશે! અરે ભાઈ! પરંતુ પહેલાં ઘડિયાળ હતી જ ક્યાં? સૂર્યના
ઉદ્ય-અસ્તથી જ સમયનિર્ધરિનું કામ સૌનું મજેથી ચાલતું હતું. ઘડિયાળ આવી અને
વિકૃતિ લાવી! ઘડિયાળનું સાંનિધ્ય સ્વીકારી લીધું અને સૂર્યનારાયણનું સાંનિધ્ય ગુમાવી
દીધું! સૂર્યોદયના સમયથી કામકાજ કરવાનો પ્રારંભ કરવાની વ્યવસ્થા હતી, ત્યારે
સૂર્યનાં પ્રાણપ્રદ કુમળાં કિરણોનો ભરપૂર લાભ અનાયાસે મળી જતો હતો. જુદી-
જુદી ઋતુઓમાં સૂર્યોદય અને સૂર્યસ્તનો સમય બદલાતો રહે છે, તેથી ઘડિયાળનાં
સમય સાથે કામ કરતા રહેવાથી સૂર્યમૂત્રના લાભથી વંચિત રહી જવાય છે.

(પૂ. શ્રીના ‘નિર્જર ઝર્યું’...માંથી)

૨૫૨. સાપેક્ષવાદ :- શ્રીરામે રાક્ષસમુક્ત ભારત કરવા માટે ભાઈ અને પત્ની સહિત
અવર્ણનીય, અકલ્યનીય દુઃખો સહન કર્યા, છતાં રાક્ષસોનો સંપૂર્ણ વિનાશ ન થઈ શક્યો.

દેવ છે તો દાનવ પણ છે જ, આ સાવ સ્વાભાવિક કમ છે. દેવને દેવ કોની
તુલનાએ કહી શકીએ? જો દાનવ હોય જ નહિ, તો દેવ કોને કહીએ ?

જો રાત્રી ન હોય અને કેવળ ચોવીસ કલાકનો દિવસ જ હોય તો કોની અપેક્ષાએ
દિવસને દિવસ કહી શકીએ ? જ્યારે રાત્રી ન હોય તે સમયને દિવસ કહીએ છીએ.
પણ જો રાત્રી હોય જ નહિ, તો દિવસને શાનું સંબોધન કરી શકીએ ?

કાળાંબજારિયાની અપેક્ષાએ-તુલનાએ ધોળાં બજારિયા છે. જો કેવળ જ ધોળાં
હોય, કાળાંનામ માત્ર ન હોય, તો ધોળાંને ધોળાં કેવી રીતે સાબિત કરવાં? અસંભવ.

દાનવોનું, કાળાંઓનું, અને તે બધાંનો નાશ કરવાનો પ્રયત્ન કરનારાઓનું
અસ્તિત્વ પણ કાયમ રહેવાનું જ.

ઉપર્યુક્ત બધાનું અસ્તિત્વ હોવું એ સૂચિના અસ્તિત્વપણાનો સ્વાભાવિક કમ જ છે.

‘શિયરી ઓફ રિલેટેડિવિટી’ને ‘સાપેક્ષવાદ’ને આત્મીય કરી લેવાથી જીવન સંપૂર્ણ ભારમુક્ત બની જાય છે.

૨૫૩. નિર્જર :- સંતાન દુઃખી તો પિતા દુઃખી :

કોઈ આવીને વાત્સલ્યચંદને એ સમાચાર આપે કે તમારો અમુક દીકરો તો ભારે શક્તિશાળી, ભારે હોશિયાર. તેણે તો તેના બીજા ભાઈને મરણતોલ ફટકો માર્યો. તો વાત્સલ્યચંદ કાંઈ ખુશ ન થાય. ખૂબ દુઃખી જ થાય. પિતાને તો પોતાના બધા જ પુત્રો સંપીને રહે એમાં જ સુખ મળતું હોય છે. પોતાના ગમે તે સંતાન પર પડતો ધા તેને પોતાના કાળજી પર જ પડતો લાગે છે. આ વાતની ખબર સમજું સંતાનને જ હોય છે, તેથી તેઓ માતાપિતા બને છે ત્યારે તેમને આવી સમજ ખૂબ ઉપયોગી નીવડે છે. અણસમજમાં પણ અજિનમાં હાથ નાખવાથી દાયાર છે, તેમ અણસમજમાં પણ પોતાના અન્ય ભાંડુને દુઃખી કરીને પિતાને દુઃખી કરનારને તે દુઃખનો પડધો દુઃખી કરે જ છે.

અતિ સૂક્ષ્મથી માંડીને અતિ વિશાળ તમામે તમામ જીવોના પરમપિતા પોતાના વિશ્વપરિવારને સુખી જોવા જ ઈચ્છતા હોય એ સ્વભાવિક છે. એક જીવ બીજા જીવને કોઈ પણ પ્રકારે દુઃખી કરે છે ત્યારે, પરમપિતા પરમાત્મા દુઃખી થાય છે અને તેથી તે દુઃખનો પડધો તે દુઃખી કરનારને જ દુઃખી કરે છે. એ પરમપિતાને અનેક નામે સંબોધાય છે. નામભેદથી સમજભેદ ન થવો ઘટે, નામ અનંત હોવા છતાં એ પરમસત્તા એક જ છે.

(પૂ.શ્રીની ‘નિર્જર ઝર્ઝ’ માંથી)

૨૫૪. નિર્જર :- ગુણ ઉપર ગુણ કરે, તે તો વહેવારા વટ, અવગુણ ઉપર ગુણ કરે, તેને હિંડોળા ખટ.

ઉપકારના બદલે ઉપકાર કરે તે તો વ્યવહાર છે, તે તો ઉછીનું લીધેલું પાછું આપવાનું છે. પણ જેઓ અપકારને બદલે સામેથી ઉપકાર કરે તેઓને હિંડોળા ખાટ છે. એટલે કે તેઓ જ સાચા સુખિયા છે, તેઓ જ મનુષ્યજન્મનો પૂરો લાભ લઈ રહ્યા છે.

(પૂ.શ્રીની “નિર્જર ઝર્ઝ” માંથી)

નિવેદન : પૂશ્રી રચિત ‘આધ્યાત્મિક કાંતિકારી-ગરબા’ એપ. ‘માતૃભારતી’માં મુકાયા છે, ત્યાંથી પણ લાભ લઈ શકાય.

ઉપરની વેબસાઈટ પર, ઓમ્પરિવાર ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રકાશિત બધું જ સત્તસાહિત્ય મુકાયું છે, ત્યાંથી પણ લાભ લઈ શકાય.

- સ.સ. બિક્ષુ

૨૫૭. બંને સાથે જ રહે :- કાળું અને ધોળું, પાપ અને પુણ્ય, ગળ્યું અને કડવું, દેવત્વ અને દાનવત્વ વગેરે જોડકાં છે - તે સાથે જ રહે છે. તે એક સિક્કાની બે બાજુ જેવા છે, જુદાં ન પડી શકે.

ઉપર્યુક્ત બધાં તત્ત્વો એક જ શરીરમાં રહેલાં છે. જ્યારે જે તત્ત્વની અધિકતા હોય, ત્યારે તેને તે નામ મળે. જેમકે જે માણસમાં દેવત્વ વધુ હોય, તો તે દેવ અને જો દાનવત્વ વધુ હોય, તો તેને દાનવ કહેવાય.

કારેલામાં અને શેરડીમાં છાચે રસ છે, પણ કારેલામાં અધિક કડવો રસ છે, તેથી તે કડવું અને શેરડીમાં અધિક ગળ્યો રસ હોવાથી તે ગળી લાગે છે.

ખારો, ખાટો, ગળ્યો, કડવો, તીખો અને તુરો આમ છ રસ ગણાય છે.

આ બધી રચના કુદરતની છે, તેથી તેમાં કોઈ કાયમી ફેરફાર ન કરી શકે.

૨૫૮. જેવું બીજ :- ધરતીમાં તો છાચે રસ છે, પણ આપણાને તો તે રસ મળે કે જેનું બીજ વાવીએ. કડવું વાવીને મીઠાની આશા રાખીએ, તો તે કુદરત વિરુદ્ધનું છે. તેથી સર્જણ ન થઈ શકીએ.

આપણે જેવા હોઈએ તેવું આપણું પ્રતિબિંબ અરીસામાં દેખાય, આપણે કેવા દેખાવું છે તે આપણા હાથની વાત છે, અરીસો તો એક સાધન માત્ર છે.

- જર, જમીન અને જોરુમાંથી એક પણ કજિયાના છોરું નથી. પણ ‘એ ત્રણે પર મારો હક્ક’એ ભાવનામાંથી જ કજિયાનો જન્મ થાય છે.

૨૬૦/૧. માણસમાત્ર ભૂલને પાત્ર :- ભૂલો અને તકલીફીમાંથી ઘૂટવા માટે જે કંઈ ચિંતન-મનન અને પ્રયત્નો કરવા પડે છે, તેમાંથી ઘણો અનુભવ અને શીખવાનું મળે છે.

અનુભવ પણ એક પ્રકારના ગુરુ જ છે. ઘણા અનુભવવાળા, થોડા અનુભવવાળાના ગુરુ તરીકે કામ કરી શકે.

એક અનુભવવાળાનો ગુરુ બે અનુભવવાળો, બે અનુભવવાળાનો ત્રણવાળો, ત્રણનો ચારવાળો અને એમ વધતાં વધતાં અનંત અનુભવવાળો, તેને અનંત લોકો ગુરુ માને.

આ બધી ભૌતિક અનુભવની વાતો થઈ, પણ આધ્યાત્મિક અનુભવ-વિદ્યા

જુદા. જેઓ ચોર્યાસીના ચકમાંથી છૂટવાનું માર્ગદર્શન આપે તે ગુરુ જુદા. તેમને સૌ સદ્ગુરુ નામથી સંબોધે છે.

૨૬૦/૨. મન એવ :- ॥ મન એવ મનુષાં કારણં બંધ મોક્ષયો ॥

માણસનું મન જ બંધન અને મુક્તિનું કારણ છે. ઈન્દ્રિયોના કાબૂમાં રહેલું મન બંધનનું અને ઈન્દ્રિયોને કાબૂમાં રાખનાર મન મુક્તિનું-મોક્ષનું કારણ બને છે.

જાડો અને પેશાબનું વિસર્જન મન દ્વારા જ થાય છે, તે કાર્ય માટે કોઈ સ્થૂળ વસ્તુની જરૂર પડતી નથી. નળમાંથી જેમ પાણી કાઢવા અને બંધ કરવા માટે, ચકલીને હાથથી ચાલુ અને બંધ કરીએ છીએ, તેમ પેશાબ માટે કરવું પડતું નથી. એ ચકલી તો મન દ્વારા જ ચાલુબંધ થાય છે. એ જ પ્રમાણે-

દીર્ઘકાળના દઢ અભ્યાસ દ્વારા પૂરા શરીર પર મનનો કાબૂ મેળવી શકાય અને એ જ પ્રમાણે-

દીર્ઘકાળના, શ્રદ્ધાપૂર્વકના, અખંડ યોગાભ્યાસથી, મનને એવું સક્ષમ-શક્તિશાળી-પારદર્શી બનાવી શકાય કે તેથી તે બાધજગતમાં પણ રમમાણ થઈ શકે-પરિબ્રમણ કરી શકે- બધી જ અંતરંગ જાણકારી મેળવી શકે.

॥ સતુદીર્ઘકાળ નેરંતર્યસત્કારા- સવિતોદૃદ્ધભૂમિ : ॥ પા.યો.૬ ॥

૨૬૨. પૈસાથી :- ખૂબ ભણોલા કાયદાવિદો, કાયદા બનાવતી વખતે એ પરવા નથી રાખતા કે તેમના કાયદાથી અભણોને જીવન-વ્યવહારમાં કેવી-કેવી અગવડો અને કેટકેટલી તકલીફો પડશે, એ પ રવા તો ફક્ત અભણ જ રાખે; પણ-

અભણ, અભણ હોવાથી તે કોઈ કાયદાકાનૂન જાણો નહિ, તેથી અભણને મદદ કરી શકે નહીં! એટલે તેના મોઢમાંથી લાચારીભર્યો નિસાસો નીકળી પડે કે :

પૈસે સે પૈસે મિલે, લંબે કર-કર હાથ;
તુલસી, હાય ! ગરીબ કી, કોઈ ન પૂછે બાત.

૨૬૪. દ્યાનંદ :- સ્વામી દ્યાનંદજ વિધેનો એક પ્રેરક પ્રસંગ :

સ્વામીજ એક શિવમંદિરમાં ગયા, ત્યાં શિવરાત્રી નિમિત્તે ભાંગની પ્રસાદી વહેંચાતી હતી. સ્વામીજએ પણ પ્રસાદી આરોગી. પછી પોઠિયાને ઓઈકણ દઈને બેઠા. થોડીવારમાં ઊધનું ઝોકું આવી ગયું. ઝોકામાં સપનું આવ્યું, સપનામાં શિવ-પાર્વતીના દર્શન થયાં. માતાજી દ્યાનંદ સામે હાથ લાંબો કરીને,

શિવને કહે છે કે-

“આ તમારા દીકરાને ક્યારે પરણાવો છો?”

શિવજી જવાબમાં કહે છે કે- “તમે જોતા નથી? તે નશો કરીને, ભાંગ પીને બેઠો છે.” ત્યાં જ સ્વામીજી જાગી ગયા. સપના વિષે ખૂબ વિચારે ચઢી ગયા અને પસ્તાવો કરવા લાગ્યા અને એ જ સમયે તેમણે દદ્ધસંકલ્પ કર્યો કે

“હવે પછી, કદી પણ, કોઈ પણ પ્રકારના નશાવાળાં ખાદ્ય-પેયને નહિ આરોગુ, ભલે પછી તે ભગવાનનો પ્રસાદ હોય તોપણ નહિ.”

જે ખાણું-પીણું, સારાસારવિવેકનો નાશ કરીને હાસ્યાસ્પદ સ્થિતિમાં મૂકી દે તે કલ્યાણકારી? કે, જે, તે બધા સદ્ગુણોને પુષ્ટ કરે તે કલ્યાણકારી?

॥ જ્ય શિવ ઓમ્ભૂકારા ॥

નોંધ : કાલના ‘ભાથું’માં હતું કે પાર્વતીજી શંકરને પૂછે છે કે આને (દ્યાનંદને) પરણાવવો નથી? શિવજી કહે છે કે તમો જોતા નથી? તે ભાંગ પીને બેઠો છે - નશો કરીને બેઠો છે.

એનો અર્થ એ કે નશો કરનારને પરણાવાય નહિ - તે, સુચારુરૂપે ગૃહસ્થાશ્રમ ન ચલાવી શકે. અસ્તુ.

૨૭૧. શિવ :- ઊં નમઃ શિવાય ઊં

જ્ય સદાશિવ,

જ્ય નિલકંઠ

વંદન, અભિનંદન, આશિષ

૨૭૦/૧. શિવરાત્રી - શીલરાત્રી :- શિવરાત્રી એટલે કલ્યાણરાત્રી, બીજી રાત્રીઓ તો ભલે ભોગવિલાસમાં કે આલસ્ય-પ્રમાદમાં વિતાવી હોય, પણ શિવરાત્રીએ તો સંયમ-નિયમમાં સાધના-આરાધનામાં રમમાણ કરવાનું છે.

શિવરાત્રીએ ભાંગની પ્રસાદીની મહત્ત્વાની ગણાય છે. ભાંગને તાત્ત્વિક રીતે સમજીએ-

ભાંગ એટલે કે કલ્યાણમાર્ગમાં આવતાં તમામ વિઘ્નોને ભાંગ, અર્થાત્ ભાંગી નાખ. ભાંગ પરનું મીંહું હટાવી દઈએ એટલે રહે ભાગ. અર્થાત્ ભાગી જી, એટલે કે કલ્યાણમાર્ગમાં વિઘ્નકર્તા તમામ અખાદ્ય અપેયોથી દૂર ભાગ.

શિવરાત્રીએ ભાંગની પ્રસાદી મહત્વની ગણાય છે, તે પ્રસાદીનો તાત્ત્વિક, સાત્ત્વિક અર્થ સમજીએ તો જ તેનો લાભ મળે અન્યથા નુકસાન જ થાય.

વર્ષમાં ઘણાં પર્વો આવે છે. તેમાં શિવરાત્રી અને નૌ-નવરાત્રી એ રાત્રીના પર્વો છે. એ રાત્રીપર્વોમાં, એટલું બધું કલ્યાણકારી ભાથું બાંધી લઈએ કે વર્ષભર ચાલે.

૨૭૩. ઉપયોગિતાવાદ :- વિશ્વ પર “વાદ” તો પારવિનાના છે પણ મોટામાં મોટો વાદ તે- “ઉપયોગિતાવાદ”

મનુષ્યે વ્યક્તિ માટે કે પરિવાર કે ગામ રાખ્ય કે વિશ્વ માટે ઉપયોગી રહેવું અનિવાર્ય છે. જે-જે ક્ષેત્રમાં એ અનઉપયોગી સાબિત થયો કે તે-તે ક્ષેત્રમાંથી તુરત તેની બાદબાકી, જો બધાં જ ક્ષેત્રમાં તે બિનઉપયોગી ઠર્યો, તો સમજો તે સંપૂર્ણ બાદ! એટલે કે રામ બોલો ભઈ...

સંપૂર્ણ શક્તિનો ઉપયોગ કરીને પણ, સંપૂર્ણ તન-મન-ધન, વિચાર-વાણી-વર્તન વાપરીને પણ વધુ કે ઓછા પણ ઉપયોગી બની રહીએ.

૨૭૫. ઈશુ ધ્રિસ્ત : વધ્યસ્તંભ પર ખીલાથી જડી દીધેલા ઈશુ કહે છે કે, હે ગ્રભુ! તું બધાંને (પોતાને ખીલાથી જડી દેનારાં બધાંને) માફ કરજે, કારણ કે એ બધાંને ખબર નથી કે પોતે શું કરી રહ્યા (પોતે મહા ભયંકર પાપ કરી રહ્યા) છે.

વધ્યસ્તંભ પર લટકતો માણસ તો, લટકાવનારાઓને ગાળો જ ભાડે કે શાપ જ ફટકારે. પણ અહીં એવું નથી બનતું. અહીં તો ખીલાથી વીંધાયેલો, લોહીનીતરતો માણસ ગ્રભુને પ્રાર્થે છે કે, આ બધાં અજ્ઞાનીઓને માફ કરી દેજે, કારણ કે તેઓને એ ખબર નથી કે આ ભયંકર પાપનું ફળ તેમણે કેવું ભયંકર ભોગવવું પડશે.

કર્મના અટલ-અફળ નિયમ મુજબ, સૌને પોતાનાં કર્મ મુજબ ફળ ભોગવવું જ પડે છે. પણ લટકનારે તો સામે શ્રાપ આપીને, પોતે ખોટું કામ - કુદરતનો ગુનેગાર થવાનું કાર્ય ન કર્યું! આવી સમજણ તે શ્રેષ્ઠતમ સમજણ છે. વિરાટ વિશ્વથી માંડીને નાના એવા કુદુંબ માટે પણ આવી સમજણ અમોઘ કલ્યાણપ્રદાતા છે.

★ સામાન્ય જનસમુદ્દરની બુદ્ધિનો સ્તર નિભસ્તરની વાતને શીધ્ય પકડે તેવો હોય છે, જેમ પાણીનો સ્વભાવ ઢાળ તરફ જવાનો હોય છે.

★ સિદ્ધિઓ, વ્યુત્થાન સમયે સિદ્ધિઓ છે પણ સમાધિમાં તો વિધ્યો જ છે. કોઈ પણ ચમત્કાર કુદરતના કાનૂનની બહાર રહીને બનતો નથી. સામાન્ય મનુષ્ય વિજ્ઞાનના અપ્રચલિત નિયમને ચમત્કાર કહે છે. એ જ નિયમ પ્રચલિત બનતાં ચમત્કાર મટી જાય છે.

૨૭૮. બુંદ સે :- બાદશાહ પોતાના કમરામાં બેઠા-બેઠા પોતાનાં વસ્ત્રો પર અતર લગાવી રહ્યા હતા. ત્યાં એક ટીપું નીચે પડી ગયું. ટીપું આંગળીથી લેવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા ત્યાં જ બીરબલે પ્રવેશ કર્યો. થોડી વાતો કરીને બીરબલ ગયા.

હવે બાદશાહ વિચારે છે કે, નીચે પડેલું અતરનું ટીપું હું લેતો હતો તે બીરબલ જોઈ ગયો. મારી આખરુ ગઈ. હવે એ આખરુ બચાવવા માટે અતરનો હોજ ભરીને બધાને સ્નાન કરાવું તો આખરુ બચે.

બાદશાહે અતરથી હોજ ભરાવ્યો. સૌ તેમાં સ્નાન કરીને પછી બાદશાહને સલામ કરીને જાય છે. હવે બીરબલનો વારો આવ્યો. તે સ્નાન કરીને - બાદશાહને સલામ કરીને, કાનમાં કહે છે કે, જહાઁપનાહ, બુંદ સે બિગડી, હોજ સે ના સુધરે.'

નોંધ : ભલે 'બુંદ સે બિગડી હોજ સે ના સુધરે' પણ હોજથી સુધારવાનો પ્રયત્ન તો કરવામાં આવ્યો ! પ્રયત્ન પણ ન થાય તેના કરતાં તો આ ઠીક !

★ સૌ જાણેઅજાણે ઓમ્ના જપ કરે છે. તેથી અમે જીવમાત્રને ઓમ્પરિવારમાં ગણૂઝે છીએ.

૨૭૮. નિર્જર ઝર્યું :-

... જ્યાં વિજ્ઞાનીના વિજ્ઞાનક્ષેત્રની સીમા સમાપ્ત થાય છે, ત્યાંથી ઋષિના ઋતક્ષેત્રનો પ્રારંભ થાય છે. વિજ્ઞાની એટલે વિના જ્ઞાની-જ્ઞાન વગરનો-અજ્ઞાની.

સંતોષ ગ્રાપ્ત થાય એવું અને એટલું સુખ વિજ્ઞાનીને પોતાની શોધ દ્વારા મળતું જ નથી. તેથી તેને નવી-નવી શોધો સદાકાળ કરતાં જ રહેવું પડે છે. તેથી અહીં વિજ્ઞાનીનો અર્થ 'અજ્ઞાની' કર્યો છે. એરી-ચોટીનો પરસેવો એક કરીને પણ જે, સુખ-સંતોષ ગ્રાપ્ત નથી કરી શકતો તેને 'જ્ઞાની' કઈ રીતે કહી શકાય? તેને વિજ્ઞાની કે વિશિષ્ટ જ્ઞાની ભલે કોઈ કહે, પણ તેને જ્ઞાની કહેવો એ તો મશકરી જેવું લાગે છે.

ऋષિ અર્થાત્ ઋતવાળો એટલે કે સત્યને જોવા-જાણવા-આચરવાવાળો...

- નિર્જર ઝર્યું કો ગેબથી

૨૭૯. નિર્જર ઝર્યું :- ... વિજ્ઞાની અથાગ પરિશ્રમ કરીને અનંત શોધો કરે છે. શોધો દ્વારા તેની ઈચ્છા સુખી થવાની છે. "ભૌતિક શોધો અને સિદ્ધિઓ દ્વારા સુખી નહિ થઈ શકાય". તેનું જ્ઞાન-તેટલું જ્ઞાન તેને નથી. પોતાની શોધમાં, કોઈ અજાણ્યા અને અપ્રયાલિત નિયમની જાણ થતાં વિજ્ઞાની ત્યાં અટકી જાય છે, તેને માણવા-જાણવા તે ત્યાં થોભી જાય છે, તેની એકાગ્રતા ત્યાં તૂટી જાય છે, તેથી તેની એકાગ્રતા છેલ્લા પરિજ્ઞામ સુધી નથી પહોંચી શકતી....

- નિર્જર ઝર્યું કો ગેબથી

૨૭૯. બળાતકાર : બળાતકાર (યૌનશોષણ) કરતાં મહિરાપાન મોટો ગુનો ગણાય. બળાતકાર તો કુદરતી આવેગોને આધીન થઈને, માણસથી થઈ જાય છે, જ્યારે મહિરાપાન એ કુદરતી આવેગ નથી, એ તો માનવકૃત મહાદૂષણ છે.

માણસને ઉત્સેજિત કરીને - ઉશ્કેરીને બળાતકાર કરવા મજબૂર કરવામાં નશાનો ઘણો મોટો ડિસ્સો હોય છે.

કુદરતી વિકારોને આધીન થવું તે માનવસહજ કમજોરી છે. જ્યારે વિકારોને પોતાને આધીન કરવા તે ભીખ-ભીમ-પરાક્રમ છે. દેવદૂર્લભ છે.

★ ઓમની આકૃતિ (ॐ) અને ધ્વનિ (અઉમ્) કપોળકલ્યિત નથી. મહાપ્રલય પછી જ્યારે જગતનું ફરીને સર્જન થાય છે, ત્યારે એ સર્જનના પહેલા તબક્કાનો ધ્વનિ અ ઉ મૂં ને ખૂબ મળતો હોય છે અને તે વખતે અખંડ બ્રહ્માંડનું આકાશ તે ધ્વનિની આવી ઊં - અનંત આકૃતિ-તરંગોથી ભરેલું હોય છે. આથી અ ઉ મૂંથી બનેલો ઓમૂં વિશ્વનો આદિ અને ગ્રભાવશાળી મંત્ર છે.

★ ઓમની આકૃતિનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ છે તેના ઉપરનું બિંદુ • દરેક સંપ્રદાયે તે બિંદુને જુદે-જુદે રૂપેરંગે અપનાવી લીધું છે. બહેનો પણ તે બિંદુને કપાળ ઉપર મૂકે છે અને તેને અખંડ સૌભાગ્યનું ચિહ્ન માને છે. તે બિંદુ વિષેની સાચી સમજણ તેનું નામ અખંડ સૌભાગ્ય; નહિ કે પતિની હ્યાતી કે ગેરહ્યાતી.

★ સહે દુઃખો ખર્વ-નિખર્વ, જેમ ઉજવે મહાપર્વ;

ગુરુ જેને જગત સર્વ, તોય નથી લેશ ગર્વ.

૨૮૦. નિર્જર ઝર્યુઃ:- ... “બધાં જ સુખો-સગવડોની પ્રતિક્રિયા દુઃખો-અગવડો જ છે, પરમ સુખ-સગવડ તો કેવલ્ય પ્રાપ્તિમાં જ છે”, તે રહસ્યની જ્ઞાનકારીથી વિજ્ઞાની સદા અજ્ઞાણ જ રહે છે. આવાં-આટલાં તત્ત્વ-રહસ્યોનું દર્શન કરી શકે તેટલું એકાગ્રતા-સામર્થ્ય વિજ્ઞાનીમાં નથી. તેથી, અધૂરી એકાગ્રતાએ શોધાયેલા સુખમાં-સુખની લાલસામાં તે પુનઃપુનઃ દુઃખી થાય છે અને દુઃખી કરે છે. તેના આ કમનસીબ કમનો કદી અંત જ નથી આવતો....

- નિર્જર ઝર્યું કો ગેબથી

૨૮૨. નિર્જર ઝર્યુઃ:- અધૂરી શોધે સુખી થવા માટે એકાગ્રતાની જે ભૂમિકાએ વિજ્ઞાની થોલે છે, ઝાંપિ ત્યાં થોભતા નથી, તેમની એકાગ્રતા ત્યાં ભંગ થતી નથી. ઝાંપિની એકાગ્રતા છેવટના પરિણામને આંબી જાય છે. અધૂરી એકાગ્રતાએ હાથમાં આવેલાં રહસ્યોને-સુખોને ઝાંપિ, જગત સમક્ષ મૂકતા નથી. ઉપલક દસ્તિએ સુખ લાગતી

બાબતો, પ્રકરણો અને રહસ્યોના છેક છેડા સુધી પહોંચીને ઋષિ જાણી-સમજ લે છે કે “આ સુખો પરિણામે દુઃખ-દાતા જ છે.” આ ઋતને, આ સત્યને ઋષિ પોતાની સામર્થ્યુક્ત એકાગ્રતાથી જાણી લે છે.

ઋષિ અને વિજ્ઞાનીમાં ફક્ત આટલો જ ફરક છે. થોંં દિશાપરિવર્તન કરવાથી વિજ્ઞાનીને ઋષિ બનતા વાર નથી લાગતી.

અધૂરો ઋષિ વિજ્ઞાની કહેવાય છે અને પૂરો વિજ્ઞાની ઋષિ કહેવાય છે. અર્થાત્ અધૂરો શોધક, વિજ્ઞાની અને પૂરો શોધક ઋષિ....

(નિર્જર ઝર્યું કો ગેબથીમાંથી સાભાર)

૨૮૩. નવું વર્ષ :- સૌને નવા વર્ષનાં - વંદન, અભિનંદન, આશિષ. આ વર્ષમાં કાંઈક નવું કરીએ. શું કરીએ? સનાતનસુખને પ્રાપ્ત કરવા માટે દોટ મૂકીએ - સત્કર્મો કરવામાં પાછુંવાળને ન જોઈએ.

સનાતનસુખ એટલે જે સુખની પ્રતિક્રિયા, દુઃખ ન હોય તેવું સુખ.

બધાં જ સુખોની પ્રતિક્રિયા દુઃખ છે, સિવાય કે મોક્ષ-મુક્તિ-કૈવલ્ય.

★ લોકૈષણ માટે કામ કરનારાઓનો તોટો નથી. અત્યારે તો એવા માણસોની જરૂરત છે, જે એમ માનતા હોય કે ‘લોકોના કલ્યાણનો પ્રયત્ન કરવાની અને તેવું તેમને સંભળાવવાની આપણાને ગરજ છે અને તેનાથી આપણું કલ્યાણ થવાનું છે.’ આવા માણસો જ આશ્રમના પાયાની દીટ બની શકે.

★ જેનો જીભ પર કાબૂ, તેનો જગ પર જાહુ;

જેનું જીવન સાદું, તેનું આરોગ્ય જાણું;

કરકસર છે કામધેનુ, દે છે અમૃત દિન - રૈનું;

કમ ખાઓ જો ગમ ખાઓ, તો દુઃખથી મુક્તિ પામો.

★ સંયમ સર્વ સાધનાનું મૂળ છે. સુખ-શાંતિ સર્વ સાધનાનું ફળ છે. સર્વ સંયમોનો રાજા છે નિજામપણું. નિજામપણાની સિદ્ધિ વીરચાર્યારૂપ સંયમ વિના થઈ શકતી નથી.

★ પરમગુરુ પરમાત્માની, પ્રાપ્તિ તારું લક્ષ પરમ;

પ્રગટાવ પ્રભુ જીવમાત્રમાં, એ જ તારો ધર્મ ચરમ.

૨૮૪. કડવું અમૃત :- ... આપણો છોકરો મહા નાલાયક હોય અને બીજા ઘણા છોકરાને બગાડતો હોય તોય આપણને તો એમ જ લાગે કે બીજા છોકરાઓ આપણા છોકરાને બગાડે છે અને આથી આપણી લાગવગ અને પૈસાના જોરે નિર્દોષ છોકરાઓનાં જ માથાં ભંગાતાં હોય છે.

નિર્દોષ દંડાય છે, ત્યારે તેના હૃદયમાં એક ભયંકર અદમ્ય ચિત્કાર ઉઠે છે અને એ ચિત્કાર જ વહેલે કે મોડે તેને એક મહા ગુનેગાર બનાવી દે છે અને -
આપણા પુત્રરત્ન (!) પણ આપણને ઘડપણમાં ખબર પાડી દે છે.
(પુ.ગુરુદેવ શ્રી યોગબિજ્ઞની ‘કડવું અમૃત’માંથી સાભાર.)

૨૮૫. ભલું થયું ભાંગી જંજાળ : - નરસિંહ મહેતાનાં પત્ની ગુજરી ગયાં તો તેમણે એમ માન્યું કે “ભલું થયું ભાંગી જંજાળ, સુખે ભજસુ શ્રીગોપાળ”. તેઓ એવું ઈચ્છતા નહોતા કે પત્ની ગુજરી જાય, અથવા તેઓ એવું પણ નહોતા માનતા કે પત્ની ગુજરી જવાથી જ ગોપાળ સારી રીતે ભજ શકાય છે, પણ પત્ની ગુજરી ગયાની પરિસ્થિતિ આવી પડી તો શું કરવું? ભાંગી પડવું? ના, પરિસ્થિતિને અનુકૂળ થઈ જવું, એટલે કે જે પરિસ્થિતિ આવી પડી તેમાંથી શું-શું પોતાને અનુકૂળ અને લાભદાતા-લાભકર્તા છે, તે શોધી કાઢીને મનને એમ મનાવી લેવું કે અમુક લાભો આપવા જ, કે અમુક રીતે કેળવવા જ આવી સ્થિતિ આવી છે, આનું નામ જ કુશળતા, આનું નામ જ ‘યોગ: કર્મષુ કૌશલમ્’. જો વહેલી તકે પરિસ્થિતિને અનુકૂળ ન થઈ જઈએ તો વધુ નુકસાન, વહેલું કે મોંચું પરિસ્થિતિને અનુકૂળ થવું જ પડશે તો જેમ બને તેમ વહેલું અનુકૂળ થવાનો પ્રયત્ન કેમ ન કરવો.

(પુ.શ્રી ની ‘કડવું અમૃત’માંથી સાભાર)

૨૮૬. શ્રદ્ધાંજલિ :- અ.સૌ. સુધાબહેન સુરેશભાઈ જોશી તથા હર્ષદ્કુમાર પ્રેમશંકર દવે આપ બને ઓમ્પ્રિવારનાં બાળકોનો, ઓમ્પુરીમાં નિવાસ હજો એવી ઓમ્પ્ર પરમાત્માને પ્રાર્થના.

ત્રણાનુંધને અનુરૂપ સંયોગ થાય છે, તે સંયોગને કોઈ રોકી શકતું નથી. તે જ પ્રમાણે ત્રણાનુંધને અનુરૂપ વિયોગ થાય છે, તે વિયોગને પણ કોઈ રોકી શકતું નથી.

કોઈ પણ નિમિત્તે ભેગા થવું અને છૂટા પડવું અવિરતપણે ચાલ્યા જ કરે છે, જ્યાં સુધી મોક્ષ-મુક્તિ પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી.

૨૮૮. ગાયત્રી :- એક ગરીબ બ્રાહ્મણ, ગરીબી ટાળવા ખૂબ વલખાં મારે પણ ગરીબી ટળે નહિ. તેથી તે એક મેલી વિદ્યાવાળા પાસે ગયો. તે મેલાને કહે કે મને શિષ્ય બનાવો, મંત્ર આપો અને મારી ગરીબી ટાળો. હું આપની શરણે આવ્યો દ્ધું. મેલાએ બ્રાહ્મણને ખૂબ સમજાવ્યો કે તારાથી મારી બતાવેલ સાધના થઈ શકશે નહિ, પણ બ્રાહ્મણની ખૂબ આજીજીથી તે તૈયાર થયો. તે કહે -

હું આપું તે મંત્રનો જપ તારે અમુક દિવસે સ્મશાનમાં જઈને મડદા ઉપર બેસીને કરવાનો અને માંસ-દારુ નૈવેદ્ય માટે તૈયાર રાખવાનાં. સાતમી રાત્રીએ અવાજ સંભળાશે કે માંગ-માંગ ત્યારે તારે જે જોઈએ હોય તે માંગી લેવાનું. બ્રાહ્મણભાઈ તો અતિ ગરીબીના કારણે સારાસારનો વિચાર ખોઈ ચૂક્યા હતા, તેથી તેમણે સાધના શરૂ કરી દીધી.

સાતમા દિવસે અવાજ આવ્યો કે - માંગ-માંગ. બ્રાહ્મણને થયું કે બ્રમણા છે. બીજી વાર અને ત્રીજી વાર અવાજ આવ્યો કે માંગ-માંગ. એટલે તેણે આંખો ખોલી પણ કાંઈ દેખાયું નહિ. એટલે આંખો બંધ કરી દીધી. ફરી અવાજ આવ્યો, એટલે તેણે આંખો ખોલી અને પૂછયું કે તમે મને દેખાતા કેમ નથી? મારી સામે આવો, ત્યારે અવાજ આવ્યો કે -

તારા ડાબા ખબે જે જનોઈ છે, તે કાઢી નાખ, તો તારી સામે આવી શકું, નહિ તો હું બળી મરું. તેજણને ટકોર-

બ્રાહ્મણભાઈ ચેતી ગયા અને વિચાર કરવા લાગ્યા કે મારી જનોઈની સામે પણ આ તત્ત્વ આવી શકતું નથી, તો મારી જનોઈમાં આટલી બધી તાકાત! આ તો “કસ્તુરી કુંડલ બસે, મૃગ હુંઠે વન માંછી” જેવી મારી સ્થિતિ છે. બસ એ જ વખતે બધું ફંકી દઈને બ્રહ્મદેવ ઘરભેગા થઈ ગયા. અને પછી -

માંજ્યા ગાયત્રીમંત્રનાં અનુષ્ઠાનો કરવા અને થોડા જ સમયમાં ગરીબી ડાક્ષણને તગડી મૂકીને ખૂબ સંતોષથી જીવ્યા.

ગૌધન, ગજધન, અશ્વધન, ઔર સકલધન ખાન,

જબ આયે સંતોષધન, સબધન ધૂલિ સમાન.

૨૮૩. પંચમહાભૂત :-

ભલે કોઈ ધનવાન, તનવાન, મનવાન કે બલવાન હોય -

નેતા, અભિનેતા, રાજનેતા કે સમાજનેતા હોય -

ત્યાગી, વેરાગી, યોગી, ભોગી કે રોગી હોય -

જતિ, સતી, તપી, વિદ્વાન, દ્યાવાન કે મૂર્ખશિરોમણિ હોય -

વગેરે-વગેરે જે કોઈ હોય પણ છે તો બધા જ પંચમહાભૂતના જનો? પંચમહાભૂતના ગુણધર્મ છે. ઇ વિકારો - કામ, કોધ, મદ, લોભ, મોહ અને મત્સર.

જ્યાં સુધી વિકારોને અનુકૂળ પ્રકાશ-પાણી ન મળે, ત્યાં સુધી તે દબાઈને પડ્યા રહેવાના, પણ જે ઘડીએ એને અનુકૂળતા મળે કે તે બધી જ મર્યાદાઓને તોડી-ફોડી-વછોડીને પોતાનું મોં બહાર કાઢવાના જ.

જ્યારે જે વિકારને અનુકૂળતા મળે, ત્યારે તે વિકાર ઘમસાણ ભચાવવાનો જ.

આ જાણકારી-આ માહિતી યાદ કરીને ગાંઠે બાંધી લેવા જેવી છે, જેથી ગફલતમાં ન રહી જવાય. ભવિષ્યમાં કદાચ ક્યારેક ઓચિતાની જ જો અનહોની થાય તો બાધા ન બની જવાય - મગજનું સમતોલપણું ન ગુમાવી બેસાય.

૨૮૪. હોળી :- રંગ કેસૂડો ઘોળીને, ખેલે હોળી લોક,
ઉડે કુવારા બાગમાં, છાંટે ચૌટા ચોક.

બચપણમાં આ કવિતા ભણેલા. કેટલી બધી ઉપયોગી! આરોગ્યરક્ષક કેસૂડાના રંગથી હોળી ખેલવાની છે, નહિ કે ઝેરી દ્રાવજાયુક્ત રંગીન પાણીથી. (વધારે માટે વાંચો : ‘હોળીનો ઉત્સવ શું કહી જાય છે?’) (‘પ્રેરણાસિંહુ’)

૨૮૫. વિકાસ :- ખૂબ વિકાસ કર્યો-થયો! શાનો? રોગોનો, ભોગોનો, આશાઓ, તૃષ્ણાઓ અને ઈચ્છાઓનો. વિકાસ થયો વેરનો અને ઝેરનો, બદલો લેવાની ભાવનાઓનો, અતિ અલ્યસમયમાં અતિ ભારે વિનાશ વેરી શકે તેવા સાધનોનો!

બચપન, જુવાની, બુઢાપો, રોગ અને મૃત્યુ એ કમમાં લેશમાત્ર પણ ફેરફાર કરી શક્યું છે વિજ્ઞાન? ના. દર્દને માટે માણસના જ લોહીની જરૂર પડે છે. હજુ સુધી, વિજ્ઞાન લોહી પણ બનાવી નથી શક્યું!

સુખી થવા માટે જે શોધો થઈ, તેનાથી જ અનંત પ્રાણીઓ અગણિત પ્રકારનાં દુઃખો ભોગવી રહ્યા છે, તેની લેશમાત્ર ખબર છે વિજ્ઞાનને-વિકાસને? નથી.

૨૮૬. ધૂળેટી :- વંદન - અભિનંદન - આશિષ

જ્યારે પ્રગટેલ હોળી-દર્શને જઈએ ત્યારે આટલું જરૂર યાદ રાખીએ કે “ભગવાન તરફથી મળેલા વરદાનનો પણ જો ગેરઉપયોગ થાય છે તો તે પણ નિષ્ફળ જાય છે.” જેમકે -

હોલિકાને અભિનમાં ન દાઢવાનું વરદાન હતું તોય તે બળી મરી અને પ્રહૂલાદને કાંઈ ન થયું.

૨૮૭. ઉમા :- ઉમા કહૂં મૈં અનુભવ અપના,
સત્ય હરિભજન, જગત સબ સપના. - રા.ચ.મા.

શિવજી, માતા પાર્વતીજીને કહે છે કે : હે ઉમા! હું મારો અનુભવ કહું છું કે સત્ય તો માત્ર એક હરિભજન જ છે. એ સિવાય બીજું બધું જ સ્વખસમાન છે.

દેવોના પણ જેઓ દેવ છે- મહાદેવ છે. તેઓનો પણ અનુભવ જો ઉપર્યુક્ત હોય તો સામાન્ય મનુષ્યનો અનુભવ એથી જુદો શા માટે હોય ? ન જ હોવો જોઈએ. તો જ કલ્યાણ, તો જ સનાતનસુખ.

૩૦૦. શ્રી ગુરુગીતા :- પ્રાણ જીય તોપણ ગુરુદેવના દ્રવ્યનો, તેમણે આખ્યા સિવાય કદી ઉપયોગ કરવો નહિ અને તેઓ જે કાંઈ આપે તે અતિ નમૃતાથી સ્વીકારવું.

- શ્રી ગુરુગીતા (૧૨૪)

૩૦૧. શ્રી ગુરુગીતા :- ગુરુદેવની નિંદા થતી હોય, તો ત્યાંથી ચાલ્યા જવું અથવા સૂઈ જવું અથવા તે સ્થાનનો ત્યાગ કરવો. જો શક્તિમાન હોઈએ, તો નિંદા કરનારની જીબ કાપી નાખવી, એટલે કે-

નિંદા કરનારની સામે એવી દ્વીલો કરવી કે જેથી તેની બોલતી બંધ થઈ જાય. પરંતુ કદી પણ ગુરુદેવની નિંદા સાંભળવી નહિ. - શ્રી ગુરુગીતા (૧૨૭)

ભાવાર્થ : દેશકાળ અને પરિસ્થિતિને અનુરૂપ, કુશળતાપૂર્વક વર્તવું તેનું નામ જ બુદ્ધિમાની.

૩૦૦/૧. ઉત્તરાયણ-સંકાંતિ :-

‘હું તારો પતંગ કાપું અને તું મારો પતંગ કાઘ’ એ સામાન્ય સમજ.

‘મારો પતંગ પણ આકાશને આંબે અને તારો પતંગ પણ આકાશે વિહરે’ તે ઉત્તમ સમજ. અને -

‘મારો પતંગ ભલે કપાય પણ તારો પતંગ તો આસમાનને સ્પર્શે’ એ અમાનવીય-દૈવી સમજ. ઉત્તમોત્તમ વૃત્તિ ગણાય.

‘હું બધાયની પતંગ કાપું પણ અન્ય કોઈ મારી પતંગ ન કાપે’, એ કહેવાય રાક્ષસી બુદ્ધિ.

સંકાંતિ એ સામાન્ય સમજણમાં કાંતિ-જબરજસ્ત બદલાવ લાવવાની પ્રેરણા આપે છે. ‘જીવો અને જીવવા દો’ માત્ર એટલું જ નહિ, પણ ‘મરીને પણ જીવવા દો’ એવો મોકષદાતા સંદેશ આપે છે, સંકાંતિ-ઋષિસંસ્કૃતિ.

ભિષ્પિતામહે, શરીર છોડવા માટે ઉત્તરાયનની રાહ જોઈ હતી. કલ્યાણ સાધી લેવા માટે આવો છે ઉત્તર-અયનનો મહિમા.

છોકરબુદ્ધિમાં ‘હરિ હીરો હારી બેસીસ, પછી પછતાવો બહુ થાશે’ જેવું ન થાય માટે કમર કસીને દોટ મૂકીએ અને ભુક્કા બોલાવી દઈએ છીછરી સમજના.

૩૦૧.૧ શિવશંકર :-

જગો હે મહાકાલ, જગો જીવન કે જવાલ;
ભસ્મ કરો પાપી કે પાપ કો,
ધરતી પુકારે પ્રભુ આપકો.
જગો હે શંકર, પ્રલયંકર, અભયંકર જગો...
કંકર-કંકર તુમ્હે પુકારે, શિવશંકર જગો...
ઓ દેવો કે દેવ ગંગધર, મહાદેવ જગો...
અબ તો નીંદ ત્યાગો...

★ અષસિદ્ધિ અને નવનિધિ, મળે અક્ષય પાત્ર;
ના મળે સંતોષ જ્યાં સુધી, સર્વ કાંઈ કચરો માત્ર.

૩૦૨. બ્રહ્માનંદ :-

ઐસી કરી ગુરુદેવ દ્યા, મેરા મોહ કા બંધન તોડ દિયા, ...ઐસી
દૌડ રહા દિનરાત સદા, જગકે સબ કાર વિહારણ મેં,
સ્વખે સમ વિશ્વ દિખાય મૂજે, મેરે ચંચલ ચિત્ત કો મોહ દિયા, ...ઐસી
કોઈ શેષ ગણેશ મહેશ રટે, કોઈ પૂજત પીર-પેગંબર કો,
સબ પંથ ગરંથ છુડા કરકે, ઈક ઈશ્વરમેં મન જોડ દિયા. ...ઐસી
કોઈ હૂંઢત હૈ મથુરાનગરી, કોઈ જય બનારસ વાસ કરે.
જય વ્યાપક રૂપ પિછાન લિયા, સબ ભર્મ કા ભંડા ફોડ દિયા. ...ઐસી
કૌન કરુ ગુરુદેવ કી ભેટ? ન વસ્તુ દીસે તિહું લોકન મેં
“બ્રહ્માનંદ” સમાન ન હોય કભી, ધન માણિક લાખ કરોડ દિયા. ...ઐસી

- સ્વામી બ્રહ્માનંદજી

૩૦૨.૧. બાળબુદ્ધિ :- હું બધાયને કાપું અને મને કોઈ ન કાપે, હું સૌને દુઃખી કરું અને મને કોઈ દુઃખી ન કરે, પણ સુખી કરે એમ માનવું એ સંપૂર્ણ અવૈજ્ઞાનિક છે તેથી કદી પણ શક્ય નથી. ‘જેવું કરશો તેવું પામશો’ એ કર્મના, અટલ-અફર નિયમથી તે વિરુદ્ધ છે, તેથી અસંભવ છે.

બાળક હોઈએ ત્યાં સુધી જ બાળબુદ્ધિ શોભે, યુવાન થયા પછી બુદ્ધિમાં પણ યુવાની આવવી અનિવાર્ય છે, નહિ તો મહામૂલો માનવજગ્નભ નિષ્ફળ જવાનો જ અને જીવીએ ત્યાં સુધી દુઃખદરિયામાં ડૂબકાં જ મારવાનાં.

- ★ જીવમાત્રની ઉત્પત્તિ અબ્રહ્મચર્યથી નહિ, પરંતુ બ્રહ્મચર્યથી થયેલી છે.
- ★ જે ગુરુસંતોમાં વરદાન આપીને સુખી કરી શકે એટલી શક્તિ હોઈ શકે તેમનામાં શાપ આપીને દુઃખી કરી શકે તેટલી શક્તિ કેમ ના હોય? તેઓ શાપ ન આપે તે તેઓની ઉદારતા કહેવાય. અતિ જડપણાના કારણે આવી સાદી સીધી વાત પણ આપણને સમજાતી નથી.

૩૦૩. સામદામ :- સામ, દામ, દંડ અને ભેદ એ રાજનીતિનાં જરૂરી અંગ ગણાય છે. સામ એટલે સમજાવટ, દામ એટલે પ્રલોભન, દંડ એટલે ભય-શિક્ષા અને ભેદ એટલે છણકપટ.

આ ચારમાંથી જેની જરૂર લાગે તેનો ઉપયોગ કરવો રાજનીતિમાં જરૂરી ગણાય છે. માટે જ - સીધાસાદા માણસો, છણકપટ કરવાથી ડરનારા માણસો, ધર્મભ્રષ્ટ થવાની બીક રાખનારા માણસો વગેરે રાજનીતિથી દૂર રહેવાનું ઈછ સમજે છે.

★ પદાર્થ જેટલો વધુ સૂક્ષ્મ તેટલો તેનો વિસ્તાર વધુ, તેટલી તેની શક્તિ વધુ. આધુનિક વિજ્ઞાન પણ આ વાતનું સમર્થન કરે છે. તો પરમાત્મા કલ્યાનાતીત - વણનાતીત સૂક્ષ્મ છે અને તેથી તેમનો વિસ્તાર-વ્યાપ પણ કલ્યાનાતીત છે. આ કારણે જ ઈશ્વરને-પરમાત્માને સર્વવ્યાપક કહેવામાં આવે છે.

★ ઈશ્વર સર્વવ્યાપક છે, તેથી સર્વજ્ઞ છે અને સર્વજ્ઞ છે તેથી તેમને બધી ખબર પડી જાય છે.

૩૦૩. જરૂરત :- અનેક પ્રકારની જરૂરતોમાંથી જ અનેક પ્રકારની નવી-નવી શોધોનો જન્મ થાય છે.

૩૦૪. ઉપયોગિતા :- વિશ્વમાં મોટામાં મોટો જો કોઈ વાદ હોય તો તે છે ઉપયોગિતાવાદ, તેને કોઈ પણ નજરઅંદાજ નથી કરી શકતું.

૩૦૫. મોટા કે છોટા ? :- એક સૂર્યાસ્તથી બીજો સૂર્યાસ્ત એટલે આયુષ્માંથી એક દિવસ ઘટયો. આપણને લાગે કે આપણે મોટા થઈ રહ્યા છીએ, પણ મૃત્યુની નજીક જઈ રહ્યા છીએ—છોટા થઈ રહ્યા છીએ. જો આ રહ્યા હદયપૂર્વક સમજાઈ જાય તો એક-એક સેકન્ડની કિંમત પણ સમજાઈ જાય અને જો સમજાઈ જાય તો જીવનમાં આમૂલ પરિવર્તન આવે. પછી તો લગ્નદિવસ અને જન્મ દિવસની ઉજવણી કોઈ

જુદા જ પ્રકારની હોય.

હજુ કાંઈ મોહું નથી થયું. જાગ્યા ત્યારથી સવાર. તેજણને ટકોર!

ટીપે-ટીપે સરોવર ભરાય, કાંકરે-કાંકરે પાળ બંધાય,
શાસે-શાસે આયુષ્ય ઘસાય.

★ યોગીઓમાં યોગના અભ્યાસથી આંશિક સર્વજ્ઞપણું આવે છે. તે સર્વજ્ઞપણું ઈશ્વરમાં છે તેટલું સંપૂર્ણ નથી.

★ ‘યોગ’ભિક્ષા લાવીઓ, ‘ભિક્ષુ’ બની ગુરુદ્વાર,
મુમુક્ષુ જરૂર પામશે, સૌનો મુજમાં ભાગ.

★ ગુરુ-સંતો પાસેથી કીમતીમાં કીમતી જો કંઈ લેવાનું હોય તો તે છે સાચી સમજણ.

૩૦૭. દિવ્ય વ્યાયામ :- દંડ-બેઠક વગેરે સ્થૂળ શારીરિક વ્યાયામ છે. તેનાથી સ્થૂળ શારીરિક શક્તિ ખૂબ મળે. શરીર ખૂબ કઠણ-કઠોર અને મોટાં મસલ્સવાળું બને. મોટી લોખંડની સાંકળો તોડવાના અને મજબૂત પથરો ફોડવાનાં પ્રદર્શનો પણ કરી શકાય. જયારે -

યોગાસનોનો વ્યાયામ સૂક્ષ્મ વ્યાયામ છે. તેનાથી દરેક સૂક્ષ્મ અંગ-ઉપાંગો અને સાંધારોનું સુસંચાલન થાય. તેથી સાંધારોમાં જામેલો કચરો-ક્ષાર સાફ થઈ જાય અને નવો ક્ષાર જામે નહિ. તેનાથી ભલે મસલ્સ ન જામે પણ શરીર ઘાટીલું બને અને દીઘાયુ ગ્રામ થાય. અને-

પ્રભુસ્મરણ અને પ્રાણાયામ તે સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ, દૈવી વ્યાયામ છે. તેનાથી સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ કોશો-કોશિકાઓ પ્રભાવિત-શુદ્ધ થાય. બાલ કરતાં પણ હજારમાં ભાગ જેટલી વધુ સૂક્ષ્મ જે વિદ્યુત-વાહિનીઓ છે તેને પણ આંદોલિત-રૂર્તિમાન કરે છે તે. તેનાથી બુદ્ધિ અતિ સૂક્ષ્મ અને આત્મા, પરામાત્મા, જન્મ, ગતજન્મ, આવનારો જન્મ વગેરે જેવા અતિ ગહન અને અતિ ઉપયોગી વિષયોને સમજ શકે તેટલી સામર્થ્યવાન બને છે. પ્રાણાયામનો વિષિપૂર્વકનો અભ્યાસ તંદુરસ્ત દીઘાયુ આપે છે.

‘ધરનો જોગી જોગટો અને બીજા ગામનો સિદ્ધ’ એવી મનની સ્થિતિ ન હોય તો, સહજમાં ઘણું ગ્રામ થાય.

★ આપણે વધુ પડતા ઈન્દ્રિયમય છીએ. ઈન્દ્રિયો દ્વારા આપણને જે અનુભવ થાય છે એની આપણા ઉપર બહુ જરૂરી સફળ અસર થાય છે. તેથી ગુરુજનોને એમના શરીરધારી રૂપમાં વધુ જોવાનો અને એમની સેવાનો આપણને મોકો મળે છે ત્યારે, એની અમીટ છાપ આપણા હદ્ય ઉપર પડે છે.

- ★ જે અને જેટલી શક્તિઓ આપણામાં છે, તે સર્વ શક્તિઓ દ્વારા આપણો કામ નથી લેતા, જેટલી શક્તિ છે તેના અમુક અંશને જ વાપરી રહ્યા છીએ; બાકીની તો ઘણીબધી શક્તિ એમ ને એમ જ અનામત પડેલી છે. અનામત પડેલી તે શક્તિ, તેનો પણ ઉપયોગ કરી શકવો તેનું નામ કુંડલિનીશક્તિનું જાગરણ.
- ★ ‘ભોગ ભોગવીએ છીએ’ એ ભાવનાથી નહિ, પરંતુ ‘ભોગ આપીએ છીએ’ એ ભાવનાપૂર્વક જ્યારે પ્રજોત્પત્તિ થશે ત્યારે જગત કંઈ જુદું જ હશે.
- ★ ઓમાકૃતિ જો બિંદુથી સંયુક્ત થયેલી ન હોય, તો તે ઈશ્વરવાચક મટી જાય છે. બિંદુ વિનાનો ઓમ્પણ જો પોતાનું ઈશ્વરવાચકપણું ગુમાવી બેસતો હોય, તો બિંદુ વિનાના-વીર્ય વિનાના માણસનું મનુષ્યપણું તો રહે જ ક્યાંથી? વીર્ય વિનાનો-સંયમ વિનાનો-ઉત્સાહ વિનાનો મનુષ્ય મૃતક સમાન જીવે છે અને તેથી તે કુટુંબ, દેશ અને રાષ્ટ્ર ઉપર મોટા બોજારૂપ થઈ પડે છે.
- ★ સાચી સમજણ પ્રામ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો અને અન્યોને પણ તે આપવા માટે પ્રમાદરહિત રહેવું તે પણ વિશ્વશાંતિ માટેનો એક પ્રકારનો મહામંત્ર જ છે.
- ★ સામાન્ય જનસમુદ્દાય તેને જ ગુરુ-સંત માને છે કે જેઓ પૂરો પાખંડ કરી શકે છે અને આપણને કાયમ ભ્રમણામાં રાખી શકે છે. જેઓ પોતાની સરળતાને કારણે આપણને ભ્રમણામાંથી બહાર કાઢે છે અને ખરાં રહસ્યો બતાવી દે છે, તેને લોકોની ઊંઘી ખોપરી ગુરુ-સંત માનવાનું મૂકી દે છે.
- ★ શ્રદ્ધા સિવાય કોઈ કર્મ નિષ્પણ કરી શકીએ નહીં અને જો કર્મ જ ન કરી શકીએ, તો સફળતાની વાત જ ક્યાં રહી?
- ★ કલ્યાણકારી વાતો તો અનેક વર્ષોથી અનંત મનુષ્યો સાંભળતા હોય છે, છતાં સૌ તેને પોતપોતાની રીતે ગ્રહણ કરે છે. અમુક હદમાં જ એને ગ્રહણ કરી શકે છે તે શાની સાબિતી છે? ગતજન્મના જ્ઞાનની.
- ★ સૌ પોતાના અધિકાર અને યોગ્યતા પ્રમાણે ગ્રહણ કરે છે.
- ★ યોગીના નિષ્ઠાઓ સંપૂર્ણ સત્ય હોય છે, કારણ કે યોગીની પ્રજ્ઞા ઋતથી ભરેલી છે. સત્યથી ભરેલી છે કે જે સત્યનો તેણે જાતઅનુભવ લીધેલ છે.
- ★ ‘તારું મારું સહિયારું અને મારું મારા બાપનું’ એવી વૃત્તિ ઉદ્ભવવી એ જ એક મહામોટી વિષમતા છે. તેનાં ડાળાં-પાંખડાંડૂપે પછી તેમાંથી ઘણી વિષમતાઓ ફૂટી નીકળે છે.

૩૧૫. ભૂલને ભૂલ :- આપણે આપણું પેટ ભરી શકતા ન હોઈએ તોય લગ્ન કરીએ અને સાત-આઠ બાળકો ઉત્પત્ત કરીએ! એ બધાંની શું દશા થાય? પાછા સ્વબચ્ચાવમાં

કહીએ કે ‘આ તો બધી ભગવાનની લીલા છે, સૌ સૌનું ભાજ્ય લઈને આવે છે, ભગવાને દાંત આચ્છા છે તો ચાવણું આપી જ રહેશે.’ અને જો થોડા બુદ્ધિવાળા હોઈએ તો સ્વભચાવમાં એમ પણ કહીએ કે “વહેલું કે મોહું, વિશ્વ ઉપર એ દેશનું રાજ્ય થશે કે જે દેશની વસ્તી વધારે હશે.” આમ બોલતી વખતે એ ભાન પણ ન રહે કે પોતાના ઘરની વસ્તી પંદર જણાની છે અને પાડોસીના ઘરની વસ્તી ચાર જણાની છે, તો ય પોતે પાડોશી પર રાજ્ય નથી કરી શકતા પણ પાડોશી પોતા પર રાજ્ય કરે છે!

ભૂલને ભૂલ તરીકે ન સમજ્ઞાએ, ત્યાં સુધી તેમાંથી મુક્ત ક્યાંથી થવાય? (પૂ.શ્રીની પુસ્તિકા ‘મારે સમાજને બેઠો કરવો છે’માંથી સાભાર).

★ સાચા સંતોને પારખી લઈને તેમનો લાભ લેવાનું ન ચૂકીએ અને ‘નકલી’ સંતોથી દૂર રહીએ એ જ સાચી બુદ્ધિમાની છે.

(પૂ.શ્રીની ‘મારે સમાજને બેઠો કરવો છે’ પુસ્તિકામાંથી-સાભાર).

૩૧૬. કઈ રીતે બચાવે :- આપણી સ્થિતિ પણ પેલા ભાઈ જેવી છે, જે પોતાની જાતે જ પોતાના ગાલ ઉપર થપ્પડો મારી રદ્દી છે અને બૂમો પાડી રદ્દી છે કે હું મરી ગયો, મરી ગયો, મને બચાવો. સાંભળનાર ભાઈ તેને કહે કે, પણ તું જાતે થપ્પડો શા માટે મારે છે? બંધ કર. તો તે કહે કે ના, થપ્પડો તો ચાલુ રાખીશ, મને બચાવો. આને બીજો કઈ રીતે બચાવે?

૩૧૬/૧. જે સાચો આશ્રય આપે તે આશ્રમ :- સાચો આશ્રય તે જ આપી શકે કે જે સહનશક્તિરૂપી મંત્રને અખંડ ગુજરતો રાખી શકે અને શ્રમશક્તિને મહામૂડી અને ગૌરવદાત્રી માની શકે. શ્રમશક્તિરૂપી તરંગો વિના વિચારધારાઓ ગંધાઈ જાય છે અને સહનશક્તિરૂપી પાણી વિના આત્મીયતા કરમાઈ જાય છે. પછી આશ્રમોમાં બચી રહે છે માત્ર સ્થૂળ અને જડ વિચારોની બેંકાર ભૂતાવળ?

૩૧૭. ખીલ્યા પહેલાં જ... : સમજદાર હોવાના કારણે આપણાં બધાં ભાંડરુઓનો બોજો આપણે બેંચતા હોઈએ. આખા કુટુંબનો બોજો બેંચી-બેંચીને ઢૈંફૈ થઈ ગયા હોઈએ તો યે આપણે ત્યાં પણ બાળકોનું ટોળું પેદા થાય? એ વિચાર જ ન કરીએ કે એમાંના કોઈની સ્થિતિ આપણા જેવી થશે. પોતાની ઓછી સમજણ અને અસંયમીપણાને કારણે કોઈ બિચારું કાયમ માટે ગાડાનો બેલ બની જશે. કોઈ બિચારું ખીલ્યા પહેલાં જ કરમાઈ જશે?...

(પૂ.શ્રીની પુસ્તિકા ‘મારે સમાજને બેઠો કરવો છે’માંથી સાભાર).

★ સર્વોપરિ સાધના... “સાપ ગયા અને લિસોટા રદ્દી”ની જેમ આશ્રમો, મઠો અને મંદિરોના આદર્શ સંસ્થાપકોના ગયા પછી પાછળ રહી જાય છે કેવળ પેટીયાઓ,

શેઠિયાઓ અને વેઠિયાઓ જ. પતન અને પરાવલંબનમાંથી ઉગરવા માટે ઉભા કરવામાં આવેલા આશ્રમોમાં જ્યારે વિરુદ્ધ વર્તન જોવા મળે ત્યારે જરૂર એમ થાય કે આથી આપણું ઘર શું ખોટું?

૩૧૮. આપ મૂઆ વગર :- ‘દરવાજા મોકળા અને ખાળે ઝૂચા.’ જે વિષમતાઓ આપણાથી ટાળી શકાય તેવી ન હોય તેની વાત જવા દઈએ, પરંતુ જે જે વિષમતાઓ, અસમાનતાઓ, દુઃખો, ત્રાસો, અશાંતિઓ વગેરે આપણી ઓછી સમજણ, બેદરકારી, અહીં, દીર્ઘસૂત્રીપણું, પ્રમાદ, ઝગડાખોર વૃત્તિ, અસહનશીલતા, અસંતોષ, દેખાદેખી, ચડસાચડસી અને અધૈર્યના કારણે આપણું ગળું પકડે છે તેની વાત અહીં કરવાની છે. ગુરુ, સંત કે સ્વયં ભગવાન પણ આ બધાંમાંથી આપણને બચાવી નહીં શકે. આપણે જાતે જ બચવું પડશે. આપણી ઈચ્છા હોય તો બીજાઓ આપણને માર્ગદર્શન જરૂર આપી શકે. માટે :

એ બરાબર યાદ રાખવાનું છે કે, ‘જાત વિના ભાત પડશે નહીં અને આપ મૂઆ વિના સ્વર્ગ જવાશે નહીં.’

(પૂ.શ્રીની પુસ્તિકા “મારે સમાજને બેઠો કરવો છે”માંથી સાભાર)

★ સત્સંગપરાગ...:- મંત્રજાપના સાધકે પોતાનું મગજ સહન કરી શકે એટલા મંત્રો જ રોજ કરવાનો સંકલ્પ કરવો.

★ જુગાર...:- અકલ્યાણકારી કાર્ય કરતા હોઈએ ત્યારે આપણને ભગવાન કાંઈ હાથ પકડીને રોકતા નથી. નહિ તો પાંડવોને તેમના મિત્ર અને તેમના પરમ ઈષ શ્રીકૃષ્ણ જુગાર રમવામાંથી રોકત નહીં!!

★ શુભ સંકલ્પ જબરજસ્ત શક્તિશાળી હોય છે. તે વર્તુળ પૂરું કરીને જ્યાંથી ઉત્પન્ન થયો હોય છે ત્યાં પાછો આવીને સમાય છે. તેથી શુભ સંકલ્પ કરનાર પોતે પણ સુખી થાય છે.

૩૨૧. આંતરશત્રુ.... :- બહારના શત્રુઓ પર જે વિજય મેળવે તે વીર કહેવાય. ઘરના (કુટુંબ-પરિવારના) શત્રુઓ પર જે વિષય પ્રાપ્ત કરે તે મહાવીર કહેવાય અને જે - આંતરશત્રુઓ પર વિજય સાધે તે અતિવીર કહેવાય. અહેતુકી કૃપાકર્તા, પ્રણવગુરુ પરમાત્મા સૌને અતિવીર બનાવે તેવી ગ્રાર્થના (આંતરશત્રુ એટલે - કામ, કોધ, મદ, લોભ, મોહ અને મત્સર.)

★ ઈશ્વર-શરણાગતિ સ્વીકારવી કાંઈ સહેલી નથી. જીવનમાં ઘણું બધું સમાધાન પ્રવર્તતું હોય તો જ ઈશ્વરના શરણો જઈ શકાય છે.

★ સુખની આપણી પોતાની એક વ્યાખ્યા હોય છે, જે અધૂરી અને અધોગ્ય હોય છે; અને તે પ્રમાણે ન થતાં આપણને દુઃખી સમજવા લાગીએ છીએ.

★ જે મહાપુરુષો પોતાનાં આરામ-વિરામ; તન-મન-ધન, સુખ-સગવડ બધું જ બીજાઓને સુખી કરવા માટે અર્પણ કરી દે છે તેમને તે લોકો ભગવાન તરીકે નવાજે છે.

ઉ૨૫. નિત્ય વ્યાયામ... :- આપણે ઓમ્-પરિવારમાં સ્વાધ્યાયમાં જે ‘ગુરુમહિમા’ ગાઈએ છીએ તેની છેલ્લી લીટી છે: કર્મ-કાષ્ટને બાળવા, સદ્ગુરુએ દીનો જાપ.

રોજરોજના કર્મથી, જ્ઞાન્યેઅજ્ઞાન્યે જે પાપો થઈ જાય છે, તે પાપકાણેને બાળવા માટે, સદ્ગુરુએ, રોજરોજ જપવા માટે મંત્ર આપ્યો કે જેથી રોજરોજનાં પાપ-કાષ્ટો બળી જાય, મોટો જથ્થો ભેગો થાય જ નહિ. તેવી જ રીતે રોજ, યોગાસનોનો નિયમિત અભ્યાસ કરવાથી, શરીરના કોઈ પણ સાંધામાં કાર જામે જ નહિ, રોજ જામે એટલો રોજ સાફ થઈ જાય.

★ કૂતરું આપણને કરડે અને આપણે તેને કરડીએ!!!

શાસ્ત્રો વિધિ અને નિષેધથી ભરેલાં છે. ‘મનુષ્યે અમુક પ્રકારનું જ કર્મ કરવું જોઈએ અને અમુક પ્રકારનું જ વર્તન કરવું જોઈએ તો તેને સુખ મળે છે.’ આનું નામ વિધિ, અને નિષેધ - એટલે ‘આમ ન કરવું જોઈએ અને તેમ ન કરવું જોઈએ. કારણ કે તેનાથી દુઃખ મળે છે.’ તેનું નામ નિષેધ.

★ કાર્યસફળતા માટે, કંટાખ્યા વિના, પ્રસન્નતાપૂર્વક, ફરી ફરી પ્રયત્ન કરવો તેને અભ્યાસ કહે છે અને કાર્યસફળતા પ્રાપ્ત કરવાના પ્રયત્નમાં જે જે કુટેવો વિધનરૂપ થતી હોય તેને સહર્ષ ત્યાગી દેવી તેને વૈરાગ્ય કહે છે. વૈરાગ્ય એટલે વિનારાગ.

★ બાવળમાંથી કાંટા જ મળે છે અને આંબામાંથી કેરીઓ જ મળે છે, તેમ અશાંતિમાંથી અશાંતિ જ અને શાંતિમાંથી શાંતિ જ મળે છે. સારાં કર્મો કરવાથી સુખ અને ખરાબ કર્મો કરવાથી દુઃખ જ મળે છે.

ઉ૨૭. અભ્યાસ... :- સવારમાં વહેલા ઊઠીને ધ્યાનમાં બેસવાની ઈશ્વરા હોય અને તે માટે એલાર્મ પણ મૂક્યો હોય, પણ જ્યાં એલાર્મ વાગે કે બટન દાબીને તેને બંધ કરી દઈએ અને એમ વિચારીએ કે દશ મિનિટ પછી ઊંઠું છું. પણ ઘરના કોઈ ઊઠાડે ત્યારે ઊઠીએ અને જલદી જલદી નાહીંધોઈ, નાસ્તો કરી અને નોકરી ભેગા! આમ રોજ બને છતાં ન કંટાળતાં, સફળતા ન મળે ત્યાં સુધી પ્રયત્ન કરતા જ રહીએ તેનું નામ અભ્યાસ.

★ મહાત્માઓ નિરભિમાની જ હોય છે. નિરભિમાનીપણાના કારણો જ તેઓ એક પદ્ધી એક આધ્યાત્મિક શિખરોને સર કરી લે છે.

ઉ૨૮. વૈરાગ્ય... : રોજ જવારમાં એલાર્મ વાગે છે. છતાંય ઊઠી શકતું નથી, તો તેનું કારણ શોધવું જોઈએ. નાટક-ખેલ-સિનેમા-સંઘાને કારણો મોહું સુવાય છે કે ભાઈબંધ-દોસ્તો સાથે ગામગપાટા મારવામાં ઉજાગરો થાય છે? કે બીજા ગમે તે કારણો ઉજાગરા થતા હોય તો તે કારણો ને તરત જ કે ક્રમેક્રમે છોડી દેવાં જ જોઈએ, ભલે તેમાં ગમે તેટલો આનંદ મળતો હોય તોય. આપણે જે કાર્યસફળતા સાધવી છે તેમાં તે વિન્ધરૂપ છે તો તેમાં પ્રેમ રખાય જ કેમ? વિન્ધરૂપ થતાં કારણો તરફ વૈરાગ્ય જ દફ્ફણે કેળવવાનો હોય. આને કહેવાય વૈરાગ્ય.

★ દીર્ઘકાળ સુધી, અંતર પણ્યા વિના અને પ્રેમપૂર્વક કરેલો અભ્યાસ દર્દ-પાકો થાય છે. ભલે આધ્યાત્મિક, ભૌતિક કે વ્યવહારિક ક્ષેત્ર હોય, તોપણ તે બધામાં, ઉપર કહેલી રીતે જરૂર સફળ થવાય છે.

દીર્ઘકાળ કે નિરંતર અભ્યાસ ભલે થતો હોય, પણ જો પ્રેમપૂર્વક અભ્યાસ ન થાય, વેઠપૂર્વક થાય, તો સફળત પ્રાપ્ત ન થાય. સત્કાર એ મુખ્ય છે. સાયકલનો કે તરવાનો કે એવો બીજો કોઈ અભ્યાસ દીર્ઘકાળ સુધીનો હોય તો પદ્ધી ભુલાતો નથી. ભલે થોડો સમય છૂટી ગયો હોય તોપણ.

★ સર્વ વાસનાઓનું અને વિકારોનું અવહનન કરી નાખનારને અવધૂત કહેવામાં આવે છે.

ઉ૩૦. સંસ્કાર / વાસના :- જે કાંઈ ભોગો ભોગવીએ છીએ, તેના સંસ્કાર ચિત્ત પર પડે છે, અને સંસ્કારથી વાસના બંધાય છે, તથા એ વાસના ફરીફરી ભોગવેલા ભોગો તરફ બેંચે છે-આકર્ષ છે-પ્રેરે છે-લલચાવે છે. આમ, સંસ્કાર, વાસના અને તેના આકર્ષણનું ચક્કર ચાલે છે, જેનો કદી અંત નથી આવતો. આ વાતને એક દષ્ટાંતર્થી સમજીએ -

રાયપુરનાં ભજિયાં ખાધાં અને ચિત્ત પર તેના સંસ્કાર પડ્યા, તેનાથી વાસના બંધાજી અને વાસનાએ આપણાને ભજિયાંની દુકાન તરફ ફેંક્યા. ત્યાં લાઈનમાં ઊભા રહ્યા અને વારો આવ્યો ત્યારે ઊભા-ઊભા ભજિયાં ખાધાં. બીજે દિવસે સવારમાં ઘરે પૂજામાં બેઠા હતા અને ભજિયાની વાસના જાગી, એટલે અર્ધી પૂજાએ ઊઠીને ભાગ્યા અને લાઈનમાં ઊભા-ઊભા ભજિયાં જાપટ્યાં અને પદ્ધી ઘરભેગા.

બસ, સંસ્કાર અને વાસનાનું આ ખતરનાક અતૂટ ચક્કર ચાલતું રહે અને ભવસાગરના-જન્મમરણાના ચક્કરને સતત ગતિ આપતું જ રહે.

અહીં ભજિયાંનું તો એક દષ્ટાંત છે. આનાથી પણ ઘણા મોટા અને ઘણું મોટું આકર્ષણ કરનારા ભોગોને પણ આ રીતે જ સમજ લેવા જોઈએ.

★ ઘણીવાર એવું બનતું હોય છે કે પોતાના મગજમાં ઊઠતા તુક્કાઓને પોતે આત્માની પ્રેરણા સમજે છે અને બીજાની આત્મપ્રેરણાને તેના મગજના તુક્કા સમજે છે!

ઉત્તુ. પ્રદર્શન.... : પાયાની ઈંટ કદી કહેતી નથી કે, ‘હું પાયાની ઈંટ છું.’ જો તે તેમ કહે, તો તે પાયાની ઈંટ શાની? હદ્યનો પ્રેમ એ પ્રદર્શનની વસ્તુ નથી, જો તેનું પ્રદર્શન થાય તો તે પ્રેમ શાનો? પ્રદર્શન એ તો એક દેખાડો છે, છીછાપણું છે. હાર્દિક પ્રેમ એ તો હદ્યનો, અનુભવ કરવાનો વિષય છે. પોતાનામાં ખોવાઈ જવાનો, નિજાનંદમાં મસ્ત થઈ જવાનો વિષય છે. પ્રેમનું પ્રદર્શન એ બીજાને ઈર્ખા કરવા પ્રેરે છે.

★ સજજનો માટે તો બ્રમો દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરવો એ જ એક ચમત્કાર છે અને એ જ તેમની પ્રાપ્તિ અને આનંદ છે.

ઉત્ત્ર. પ્રેમ.... :

પ્રેમ ન વાડી ઊપજે, પ્રેમ ન હાટ બિકાય;

રાજા - પરજા જેહી રૂચે, શીશ દેઈ લઈ જાય.

પ્રેમની કસોટી માત્ર ત્યાગ દ્વારા જ થઈ શકે. જે, જેના માટે બદલો લેવાની ભાવના વગર, જેટલો ત્યાગ કરી શકે, તેનો તેના તરફ તેટલો પ્રેમ ગણી શકાય.

પ્રેમ એક એવું અલૌકિક હિંદ્ય તત્ત્વ છે કે તેને કોઈ પણ પ્રકારના બાધ્ય સાધનોથી વ્યક્ત કરી જ ન શકાય. તેને તો માત્ર આંતરિક સાધનો દ્વારા અનુભવી જ શકાય.

પ્રેમની સ્વાનુભૂતિ સમયે અદ્વૈત સધાઈ જાય. પ્રેમ-સમાધિની અવસ્થાનો ભંગ થયા પણી જ અનુભવાય કે “મેં પ્રેમ સમાધિનો ધૂંટડો પીધો.”

હાર્દિક પ્રેમ એ મૃત્યુલોકનું અમૃત છે. સમસ્ત જીવનનો સાર છે. છીછરો પ્રેમ જ પ્રદર્શિત થવાની વૃત્તિ પ્રેરે છે.

પોથી પઠ પઠ જગ મૂઆ, પંડિત ભયા ન કોઈ;

અઢાઈ અક્ષર પ્રેમ કા, પઢે સો પંડિત હોઈ.

ઉત્ત્પ. મૈત્રી.... : પ્રભુદર્શન માટે મનની એકાગ્રતા જોઈએ અને એકાગ્રતા માટે મનની પ્રસન્નતા જરૂરી. મનની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરવા માટે, પતંજલિમુનિએ થોડાં સૂત્રો કહ્યાં છે. તેમાંનું એક સૂત્ર છે :

॥ મૈત્રીકરુણામુદિતોપેક્ષાણાં, સુખદુઃખપુણ્યપુણ્ય વિષયાણાં, ભાવના તત્ત્વિત પ્રસાદનાં ॥

સુખીઓ તરફ ભિત્રતાની, દુખીઓ તરફ કરુણાની, પુણ્યવાનો તરફ હર્ષની અને પાપીઓ તરફ ઉદાસીનતાની ભાવના રાખવાથી મન પ્રસન્ન રહે છે.

વિશ્વનાતમામ માનવો ઉપરોક્ત ચાર વિભાગમાં જ આવી જાય છે. અહીં મૈત્રીની ભાવનાની વાત કરવી છે.

પતંજલિને શા માટે માનવોને સાવધાન કરવા પડ્યા? એટલે કે તેઓ જાણે છે કે, બીજાને સુખી જોઈને ઈર્ષા કરવાનો મનુષ્યનો સ્વભાવ છે માટે. કોઈ પણ પ્રકારની આપણી વિશેષતાઓનું તન-ધન-રૂપ-હોદ્દો વગેરેનું, પ્રયત્નપૂર્વક પ્રદર્શન ન જ કરવું જોઈએ. આપણા ભરપૂર સુખને જોઈને મિત્રો તો જરૂર હરખાશે, પણ ઈર્ષાણું પોતાનો સ્વભાવ નહિ છોડે. ખોડી બિલાડી અપશુકન તો જરૂર કરશે જ. ઈર્ષાણુની ઈર્ષા ત્યારે જ શાંત થાય જયારે તે સામાને, થોડું યા વધુ નુકસાન કરે. વળી, એ પણ ખબર નથી કે જેને મિત્ર માનીએ છીએ તે મિત્ર છે કે કાંઈ બીજું?

★ ગુરુ વ્યક્તિરૂપે, મંડળરૂપે અને તત્ત્વરૂપે અખંડપણે બિરાજે છે. લઘુસમજણથી લઘુ અને ગુરુસમજણથી ગુરુ બની જવાય છે.

★ ગુરુને પારકા ન માનો, માનો પોતાના;
ગુરુને પારકા ન માનો, ગુરુ પોતે છો.

ઉત્તે. પ્રસન્નતા: મુનિ પતંજલિએ, સમાધિ અને પ્રભુર્દ્શન માટે મનની એકાગ્રતા અને એકાગ્રતા માટે મનની પ્રસન્નતાની જરૂરત બતાવી. અને પ્રસન્નતાની પ્રાપ્તિ માટે આ ચાર સાધનો બતાવ્યાં : મૈત્રી, કરુણા, મુદ્રિતા અને ઉપેક્ષા. સુખીઓ તરફ મિત્રતાની, દુઃખીઓ તરફ કરુણાની, પુષ્યાત્માઓ તરફ આનંદની અને પાપાત્માઓ તરફ ઉપેક્ષા-ઉદાસીનતાની ભાવના રાખવી. આ મુજબ જીવન જીવવાથી મન પ્રસન્ન રહે છે અને તેથી એકાગ્રતા સાધી શકાય છે અને તે થકી સાધનામાં સફળ થવાય છે. વ્યાવહારિક કાર્યોમાં સફળતા પ્રાપ્ત કરવા માટે પણ, ઉપરોક્ત ચાર સાધનો-ઉપાયો જરૂર ઉપયોગી નીવડી શકે છે.

★ જે સુખ આપણને પ્રાપ્ત ન હોય તે સુખ બીજા જોઈને ભોગવતા જોઈએ ત્યારે ઈર્ષાણ જાગી ઉઠે અને જ્યાં ઈર્ષાનો અજ્ઞિ પ્રજવલિત થાય ત્યાં શાંતિ રહે જ ક્યાંથી? તેથી સુખી મનુષ્યને જોઈને ઈર્ષા ન રાખવી. - યોગભિક્ષુ

★ ઈશ્વરને પ્રાર્થના કરીએ કે, “હે ઈશ્વર! અમારા ઉપર આટલી કૂપા કર કે, તેં જે કંઈ સુખો આપ્યાં છે તેને સુખ તરીકે ઓળખીએ.” - યોગભિક્ષુ

ઉત્તે. મૈત્રી:- સુખીજનો તરફ મિત્રતાની ભાવના રાખવી, જેથી તેના તરફ ઈર્ષા ન થાય અને તેથી મન પ્રસન્ન રહે અને તેથી મન એકાગ્ર થઈ શકે.

આપણે તેને, આપણા સ્વાર્થ માટે મિત્ર સમજાએ છીએ. જો સાવધાની ન રાખીએ, તો એવી લાલચ થાય કે તે સુખી છે, તો મને મદદ કરે. પણ એ ઈચ્છા પૂર્ણ

થાય નહિ, કારણ કે તે ક્યાં આપણને મિત્ર માને છે? આ રીતે પ્રસન્નતાને બદલે અપ્રસન્નતા ઘૂસી જાય.

કરુણા : દુઃખીજનો તરફ દ્યાભાવ રાખવો. તેને કાંઈ મદદ કરી શકીએ તો ઘણું સારું, નહીં તો કરુણા તો જરૂર રાખવી. કહે છેને કે ‘ભલે હેવા ન હજો પણ દાજવા હજો’. એટલે કે દુઃખીને જોઈને આપણને દુઃખ થાય.

મુદ્દિતા : પુષ્યાત્માઓને જોઈને આપણા મનમાં આનંદની લાગણી ઉત્પન્ન થાય. એમ થાય કે વાહ! ધન્ય છે તારાં માતા-પિતાને, તે માનવજન્મ સફળ કર્યો.

ઉપેક્ષા : પાપાત્મા તરફ ઉદસીનતાનો ભાવ રાખવો, તિરસ્કારનો નહિ. પાપી ક્યારે પુષ્યશાળી બની જાય તે કોણ કહી શકે?

આ બધું આપણે આપણા કલ્યાણ માટે કરવાનું છે, તે ન ભુલાય.

મનને પ્રસન્ન કરીને એકાગ્ર કરવાનાં આ ચાર સાધનો પાતંજલ યોગદર્શનમાં બતાવ્યાં છે જે હર ક્ષેત્રમાં અચૂક ફળદાતા છે.

★ અનિષ્ટોના સ્પર્શથી પણ દૂર રહીએ.

★ ઓમ્ના સાર્થક જપથી યોગ-સાધનામાં આવનારાં બધાં વિધ્નો ટળી જાય છે અને સર્વવ્યાપક ચૈતન્યનો સાક્ષાત્કાર થાય છે.

૩૪૧. અનંતાગ્ર... : કોઈ પણ કાર્ય એકાગ્ર થયા સિવાય થઈ શકતું જ નથી. સામાન્ય મન અનંતાગ્ર હોય છે. પ્રયત્ન કરવાથી મન અમુકાગ્ર અને એકાગ્ર કરી શકાય છે.

શરૂઆતના ધ્યાનાભ્યાસીને એમ લાગે છે કે, ધ્યાન વખતે તો મન, સામાન્ય અવસ્થા કરતાં પણ વધુ ભાગંભાગી કરે છે, પણ એવું નથી. ધ્યાન અવસ્થામાં મન, અનંતાગ્રતામાંથી અમુકાગ્રતામાં આવે છે. એટલે જ એ નોંધ લઈ શકાણી કે, ‘મન વધુ ભાગંભાગી કરે છે.’ મન જ્યારે અનંતાગ્ર હોય ત્યારે તો તેની ગતિની નોંધ લઈ શકે તેટલું મનમાં સામર્થ્ય જ નથી.

દીર્ઘકાળના અત્યાસથી મનને એકાગ્રતામાંથી નિરોધ અવસ્થામાં પહોંચાડી શકાય છે. નિરોધ અવસ્થા એટલે વૃત્તિઓનું-મનની ગતિઓનું સંપૂર્ણ સ્થંભન, જીવાત્માની સ્વરૂપઅવસ્થા.

★ ખોટું કર્મ કરતી વખતે અંતરાત્મા એક વખત, બે વખત, ત્રણ વખત; એમ અનેક વખત ના પાડે છે, પણ બુદ્ધિ તેની ઉપરવટ થઈને ખોટું કામ કરે છે.

૩૪૨. ધારણા ધ્યાન... :

॥ દેશબંધચિત્તસ્ય ધારણા ॥

॥ તત્ત્રપત્યેકતાનતા ધ્યાનમ્ ॥ - પાતંજલ યોગદર્શન

ચિત્તને-મનને (શરીરના) કોઈ એક દેશમાં બાંધી દેવું - સ્થિર કરી દેવું તે ધારણા છે.

તેમાં (ધારણામાં) એકતાનતા આવે તે ધ્યાન. ચિત્તને, ફરી ફરી દેશમાં બાંધવાનો - સ્થિર - એકાગ્ર કરવાનો પ્રયત્ન કરવો પડે ત્યાં સુધી તે ધારણા, અને લક્ષસ્થાનમાં એકતાન- તન્નમય થઈ જાય તે ધ્યાન.

સ્થીઓ અખંડસૌભાગ્યના ચિહ્નન તરીકે અને પુરુષો ધર્મ-સંપ્રદાયના પ્રતીક તરીકે, બે નેણ વચ્ચે ચાંદલો કરે છે તે ધ્યાનમાં સહાયતા માટે છે. કપાળ પરના ચાંદલાને થોડો સમય અરીસામાં જોવો, પછી આંખો બંધ કરીને કલ્પના ચક્ષુથી તે જોવો. આમ ચાર-પાંચ વાર કરીને પછી ધ્યાનમાં બેસી જવું અને મનઃચક્ષુ દ્વારા તે જોયા કરવો. આ રીતે પણ ધ્યાન કરવામાં ખૂબ સહાય મળે છે. બે નેણની વચ્ચેની જગ્યાને, યોગની ભાષામાં આજ્ઞાચક કહે છે.

★ વર્તમાનકાળ :-

ગ્રાણ કાળમાં વર્તમાનકાળ મુખ્ય છે. નક્કર અને મૂલ્યવાન છે. કેમકે, વીતી ગયેલા વર્તમાનકાળને જ ભૂતકાળ કહેવામાં આવે છે અને આવનારા વર્તમાનકાળનો યથાયોગ્ય ઉપયોગ કરી લેવો જોઈએ તેનું નામ જ “કર્મમાં કુશળતા.” વર્તમાન ચૂકી ગયો તે મહામૂલો મનુષ્યજ્ઞનમ ચૂકી ગયો.

સર્વ કાર્યોમાં સફળતા પ્રાપ્ત કરવાના ઉપાયો-સાધનો :-

દીર્ઘકાળ સુધી, વચ્ચે અંતર પાડ્યા વિના અને સત્કારપૂર્વક સેવવાથી, પ્રેમપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી સફળ થવાય છે. પ્રેમપૂર્વક અભ્યાસ એ મુખ્ય ઉપાય છે.

સવારમાં ધ્યાનમાં બેસવા માટેનો એલાર્મ વાગે એટલે ગમે નહિ, બંધ કરી દઈએ. આવું રોજ થાય. કારણ કે, ધ્યાનમાં પ્રેમ ન હોય. દેખાદેખી કે કોઈ લાલચથી કરતા હોઈએ. આને વેઠ કહેવાય.

સૂતાં સૂતાં રાહ જોતા હોઈએ કે ક્યારે ધંટી વાગે અને ક્યારે ઊંઠ અને ક્યારે ધ્યાનમાં બેસું ? આમ તાલાવેલીથી ઘડીઘડી ઊઠી જવાતું હોય, રાત્રી લાંબી લાગતી હોય, આને પ્રેમપૂર્વકનો સત્કારપૂર્વકનો અભ્યાસ કહેવાય. અહીં ધ્યાન માત્ર દણાંત છે. બધી સફળતા માટે આ યોગસૂત્ર ઉપયોગી છે.

૩૪૪. રોકું ફળ... : પુણ્ય કર્મ કર્યા પછી અલૌકિક આનંદની જે પ્રાપ્તિ થાય છે, તે તેનું રોકું ફળ છે. કર્મના નિયમ પ્રમાણે તો પુણ્યકર્મનું ફળ જ્યારે મળવાનું હશે ત્યારે મળશે, પણ આ તો રોકું ફળ, પુણ્ય કર્યું નથી કે ફળ મળ્યું નથી. આવા રોકડિયા ફળને છોડીને ઉધારિયા ફળની આશાએ કોણ બેસી રહે?

૩૪૬. શિવરાત્રી... : બીજી બધી રાત્રીઓ તો ભલે ભોગવિલાસમાં વેડફાઈ જતી હોય, પણ : શિવ-રાત્રી - કલ્યાણરાત્રી તો, સત્યં, શિવં, સુંદરં સાધવામાં જાય તેને માટે ખબરદાર થઈ જઈએ.

કમસે કમ એક રાત્રી તો આપણી આત્માની! અન્યની-શરીરની-ભોગવિલાસની નહિ !

જ્ય અં નમઃ શિવાય
કલ્યાણને નમસ્કાર છે,
કલ્યાણનો જ સદા જ્ય.
ॐ અં અં

★ પોતાના અહંકારને પોષવાનો અને ઓછી મહેનતે વધુ પ્રાપ્ત કરવાનો લગત્ભગ સૌનો આગ્રહ હોય છે. ભૂતકાળને પૂજવાનું, વર્તમાનકાળનો નિરાદર-અલ્યાદર કરવાનું અને ભવિષ્યના તરંગી - બહુરંગી ખ્યાલોમાં રાચવાનું ઉપરોક્ત આગ્રહમાંથી જ જન્મતું હોય છે.

૩૪૫. નાડીશુદ્ધિ (૧) સ્વામી વિવેકાનંદના રાજ્યોગ પુસ્તકમાં, શંકરાચાર્ય મહારાજનો હવાલો આપીને લખ્યું છે કે,

નાડીશુદ્ધિ પ્રાણાયામ, સવાર-બપોર-સાંજ અને અદ્ધી રાતે, ૮૦-૮૦ની સંખ્યામાં કરવાથી ત્રણ માસમાં નાડી શુદ્ધિ થાય છે.

ચાર વખત નહિ, તો ત્રણ વખત, અને ૮૦ નહિ તો ૪૦ વખત આ કિયા કરીને પણ તેનો લાભ લઈ શકાય. આ રીતે તેનો અત્યાસ કાયમ માટે ચાલુ રાખીને તેનો પૂરો લાભ લઈ શકાય.

★ આપણી યાદશક્તિ કેટલી બધી સારી છે એનો ખ્યાલ તો ત્યારે જ આવે છે જ્યારે આપણે કશુંક ભૂલી જવાની કોશિશ કરતા હોઈએ.

૩૪૭. નાડી શુદ્ધિ (૨) : ડાબા નસ્કોરાથી શાસ લઈને જમણેથી બહાર કાઢવો, પછી જમણેથી અંદર લઈને ડાબેથી બહાર કાઢવો. આમ ફરીફરીને ડાબે જમણો, જમણો ડાબે; ડાબે જમણો, જમણો ડાબે ૧૦ થી ૪૦ વખત શક્તિ મુજબ કરવું. ડાબેથી લઈ જમણેથી શાસ કાઢીએ એટલે એક; જમણેથી લઈ ડાબેથી કાઢીએ એટલે બે ગણવા. શાસને અંદર કે બહાર રોકવાનો નથી. સામાન્ય ગતિથી શાસ લઈને ફેફસાં પૂરાં ભરવાં અને બહાર કાઢતી વખતે ફેફસાં હવાથી પૂરાં ખાલી કરવાં.

આ મુજબ કરવાથી ઓછા શાસે વધુ પ્રાણ (ઓક્સિજન) મળે છે. અને ઓછા શાસ લેવાના કારણે શસનતંત્રને ઘસારો ઓછો પડે છે.

★ માણસને દુઃખની એક ક્ષાણ વર્ષો જેટલી લાંબી લાગે છે અને સુખ જોતજોતામાં ચાલ્યું જતું લાગે છે. જેમ વધુ સુખ તેમ સમય ક્યાં નિર્ગમિત થયો તેની ખબર પડતી નથી. - યોગભિકૃ

ત૪૮. નાઈશુદ્ધિ (૩) : ડાબા નસ્કારોને ઈડા-ચંદ્ર નાડી કહે છે. જમણાને પિંગલા-સૂર્ય નાડી કહે છે. યોગશાસ્ત્ર મુજબ ચંદ્રનાડી શીતળતાનો અને સૂર્યનાડી ઉષ્ણતાનો ગુણ ધરાવે છે. તેથી, નાઈશુદ્ધિ કિયા કરવાથી શરીરમાં શીતળતા અને ઉષ્ણતા સમઅવસ્થામાં રહે છે. તેથી અધિક શીતગુણને કારણે, વાત-કફ-જનિત પિતજનિત રોગો પર નિયંત્રણ રહે છે. વળી;

સ્વરોદય શાસ્ત્ર મુજબ, આયુષ્યની ગણતરી વર્ષ મુજબ નહીં, પણ શાસોશાસ મુજબ થાય છે. જેટલા શાસ ઓછા વપરાય તેટલું આયુષ્ય લંબાય. જેમ કે;

એક હજારની મૂડીમાંથી રોજ એક રૂપિયો વાપરીએ તો હજાર દિવસ ચાલે. રોજ સો વાપરીએ તો દશ અને રોજ પાંચચો રૂપિયા વાપરીએ તો મૂડી બે દિવસમાં જ પૂરી! વળી;

નિસર્ગનો પ્રાણસમુદ્ર, વાતાવરણમાં ડિલોળા લઈ રહ્યો છે તેમાંથી જ શાસ દ્વારા પ્રાણને ફેફસાંમાં ભરીએ છીએ અને પ્રશ્નાસ દ્વારા ફેફસાંના ઝેરી ગેસને તેમાં ફેંકીએ છીએ. જેટલા ઓછા શાસ પ્રશ્નવાસથી ચલાવીએ તેટલો નિસર્ગનો પ્રાણ ઓછો વપરાય અને તેમાં ઝેરી ગેસ ઓછો ફેંકાય આમ નિસર્ગના દેણદાર પણ ઓછા થવાય.

આવી ગૂઢ, ગુણ્ય, રહસ્યમયી બાબતો, ખૂબ સમજી, વિચારી, ચિંતનમનન કરી. ખંતપૂર્વક તેનો અત્યાસ કરીને તેનો લાભ લેવા માટે હોય છે, નહિ કે તર્ક-કુતર્ક કે વાદ-વિવાદ માટે કે હાર-જીતની ભાવના પોષવા માટે.

★ ગંગાતે વસીને માછીમાર જ થઈશુ?

ગંગાજીમાં માછલાં-મગાર પડ્યાં જ રહે છે ને? શું તેમનો મોક્ષ થઈ જવાનો? ગંગાજીના કિનારે રહેનારા માછીમારો રોજ માછલાં મારે છે અને પછી ગંગાજીમાં નહાય છે. શું ગંગાજીમાં નહાવાથી તેમનાં પાપ ધોવાઈ જવાનાં? ના. સાચી ગંગા કઈ? જ્ઞાનરૂપી ગંગા. એમાં સ્નાન કરવું જોઈએ.

ત૪૯. નાઈશુદ્ધિ (૪) : ૨૪ કલાકમાં એકવીસ હજાર અને છસો વખત શાસ ચાલે. તેમાં જેટલો વધારો-ઘટાડો કરીએ તેટલો આયુષ્યમાં વધારો-ઘટાડો થાય.

ધારણા : ધ્યાનમાં ઘણા ઓછા શાસ ચાલે. બીજાં શ્રમિક કાર્યો અને ચિંતામાં વધુ શાસ ચાલે. દુર્વ્યસનથી રોગ થાય અને રોગથી શાસ ઘણા વધી જાય.

શાસ અંદર લેતી વખતે છાતી ફૂલવી જોઈએ અને કાઢતી વખતે પેટ પાછળ દબાવું જોઈએ.

રાજસી-તામસી આહાર-વિહારથી શરીર ઉતોજિત રહે અને તેથી પણ શાસમાં વૃદ્ધિ થઈ શકે.

શાસની મૂડી જ સાચી મૂડી છે, જો એ મૂડી ન હોય તો બીજી બધી જ મૂડી ફરર... ફૂ...

★ માનવસહજ સ્વભાવ.

બધાં જ પ્રકારનાં ધ્યાન કરતાં કરતાં છેવટે કયા ધ્યાનમાં પહોંચવાનું છે? મનને નિર્વિષય કરવાના ધ્યાનમાં પહોંચવાનું છે. સતત શેનું ધ્યાન રાખવાનું છે? મન નિર્વિષય થયું છે કે નહિ એનું. - યોગભિક્ષુ

ઉપ૦. નાડીશુદ્ધિ (૫) : નાક દ્વારા બહારની હવા ફેફસામાં ભરીએ તે શાસ અને તેને બહાર કાઢીએ તે પ્રશ્યાસ. પણ ફેફસાં શાસથી પૂરાં ભરી દઈએ ત્યારે તે યોગની ભાષામાં પૂરક અને પ્રશ્યાસ દ્વારા ફેફસાં પૂરાં ખાલી કરી નાખીએ ત્યારે તે રેચક કહેવાય. પૂરક પછી શાસને થોડી સેકન્ડ રોકી રાખીએ તે આંતરકુંભક અને રેચક પછી પ્રશ્યાસને થોડી સેકન્ડ રોકી રાખીએ તે બાધ્યકુંભક.

કુંભક સાથેના પ્રાણાયામમાં ખૂબ જ સાવધાન અને આહાર-વિહારમાં પણ પૂર્ણ નિયમનમાં રહેવું જોઈએ. નહિ તો ‘દેખાદેખી સાધે યોગ, છીજે કાયા બાઢે રોગ’ જેવું થાય. જ્યારે –

નાડીશુદ્ધિ પ્રાણાયામમાં, અર્થાત્, શાસાયામમાં, અર્થાત્ નાડીશુદ્ધિ કિયામાં કોઈ જાતનો ડર નહિ, તેનાથી વધુ કે ઓછો પણ લાભ જ થાય. આ બધી રજૂઆત લાભ લેવાની દિશાએ થઈ છે, વાદવિવાદ કરવા માટે નહિ. અસ્તુ.

★ આધ્યાત્મિક જનો સાથે વ્યાવહારિકતાની ભાવના રાખવી તે ઘણા મોટા નુકસાનનો સોદો છે.

ઉપ૧. ધારણાની કસોટી... :

॥ યમનિયમાસન પ્રાણાયામ પ્રત્યાહારધારણા-
ધ્યાનસમાધયો અષ્ટાવઅંગાની ॥ પા.યો. દર્શન

મહર્ષિ પતંજલિના યોગને આણંગ (આઠ અંગવાળો) યોગ કહે છે. તેમાં યમથી પ્રત્યાહાર સુધી બહિરાંગ અને ધારણાથી સમાવિ સુધીને અંતરંગ કહે છે. તેમાંથી ધારણાનો એક રીતનો અભ્યાસ: —

નાભિને-દુંટીને, આંખો બંધ રાખીને કલ્પનાચક્ષુઓથી જોઈએ, તેના પર લાલ બિંદુને પણ કટ્ટીએ. શાસક્રિયા સમયે નાભિનો ભાગ ઊંઘોનીયો થાય છે તેને પણ અનુભવીએ. સાથે સાથે શાસ અંદર જાય ત્યારે માનસિક રીતે ઓમ્ ૧ અને પ્રશ્નાસ બહાર નીકળે ત્યારે ઓમ્ ૨ બોલીએ. આમ શાસ લેતાં મૂકતાં વખતે ઓમ્ એક, ઓમ્ બે, ઓમ્ ત્રણ, ઓમ્ ચાર એમ સંખ્યા વધતી જાય. કલ્પના ચક્ષુથી નાભિદર્શન પણ ચાલુ રહે. સંખ્યા સળંગ જેટલી લાંબી ચાલે, ધારણા તેટલી લાંબી થઈ. જ્યાં સંખ્યા ગણવાનું ચુકાય ત્યાંથી ફરી ગણવી. આ રીતે ધારણાની લંબાઈની ચકાસણી કરી શકાય.

રાત્રે સૂતાં સૂતાં પણ આ અભ્યાસ થઈ શકે. ચંચળ મન બીજે ભાગે ત્યારે જ સંખ્યા ગણવાની છૂટી જાય. પુનઃ પુનઃ અભ્યાસ જારી.

ઓમ્ (ॐ)ની જગ્યાએ બીજો મંત્ર કે શબ્દ લઈ શકાય.

નોંધ : આ બધી રજૂઆતો આંતરખોજ માટે છે. વાદવિવાદ માટે નથી.

ઉપર્ક્રમ ૨. અધોલોક... : સાત લોક અને સાત પાતાળ મળીને ચૌદ લોક ગણાય છે. પૃથ્વીથી ઉપરનો ઉર્ધ્વલોક અને નીચેનો અધોલોક.

શરીરમાં પણ નાભિથી ઉપરનો તે ઉર્ધ્વલોક અને નીચેનો તે અધોલોક.

સાધકોએ, કલ્પાણમાર્ગમાં સતત આગે કૂચ કરવા માટે, પોતાની વૃત્તિઓને, સદા ઉર્ધ્વલોકમાં જ રમમાણ કરાવવી. અધોલોકમાં ન ઉત્તરી જાય તે માટે અખંડ સાવધાન રહેવું.

★ સૂક્ષ્મ સાધના-વિજ્ઞાન એ કોઈ પ્રદર્શનનો વિષય નથી. તેનો વિનિયોગ કેવળ લોકકલ્પાણ અર્થે થવો ઘટે.

★ જ્યાં ભૌતિક વિજ્ઞાનનો છેડો આવે છે ત્યાંથી અતિ સૂક્ષ્મ આધ્યાત્મિક-યૌગિક વિજ્ઞાનનો પ્રારંભ થાય છે.

ઉપર્ક્રમ ૩. આત્માનુભૂતિ : શરીરવિજ્ઞાન પ્રમાણે મધ્યપટલ (ડાયાફામ) જ્યારે ઊંચકાય છે ત્યારે ફેફસાં કૂલે છે અને બહારની હવા ફેફસાંમાં ભરાય છે. મધ્યપટલ દબાય છે ત્યારે હવા બહાર નીકળે છે. આ કિયા સતત ચાલ્યા કરે છે.

મધ્યપટલને ઉંચકવાનું કામ આત્મશક્તિ-ચૈતન્યશક્તિ કરે છે. અને મધ્યપટલને બેસાડવાનું કામ જડ નિયમ - ગુરુત્વાકર્ષણશક્તિ દ્વારા થાય છે. જેમ કે;

કુંગામાં હવા ભરવા માટે પ્રયત્ન કરવો પડે છે, પણ તેમાંથી હવા નીકળી જાય છે આપ મેળે જ-ગુરુત્વાકર્ષણા નિયમથી જ. એવી જ રીતે સાઈકલની ટ્યૂબમાં પણ.

મધ્યપટલનું ઉંચકાવું એ આત્માની-ચૈતન્ય શક્તિની હાજરીની પ્રત્યક્ષ સાબિતી છે. હર થાસ આત્મસાક્ષાત્કારની અનુભૂતિથી જબકોળાયેલો હોય છે. તે જ પરમાત્માનું પહેલું સ્ફુરણ છે.

આખા શરીરમાં ગતિનો - સળવળાટનો પ્રથમ પ્રારંભ, ચૈતન્ય દ્વારા, મધ્યપટલ થકી આરંભાય છે. ચૈતન્યશક્તિ દ્વારા મધ્યપટલ ઉંચકાય અને જડતત્વના વજનથી તે સંકોચાય છે.

આ રીતે શાસ-પ્રશાસનું અવિતરતપણું એટલે ધબકતું જીવન.

★ બહારનાઓએ શોધ્યું એટલે તે વિજ્ઞાન અને ઘરનાઓએ શોધ્યું એટલે તે વેદિયાવેડા? આવા પૂર્વગ્રહમાંથી ક્યારે મુક્ત થઈ શકીશું?

ઉપ૪. માફલેષુ :- || ફળની કદી ઈચ્છા રાખ્યા સિવાય, કર્મ કર્યે રાખવું. || -ગીતા

ભલે ફળની ઈચ્છા ન રાખીએ તોય, કર્મના નિયમ મુજબ, સારાં-માઠાં કર્મનાં સારાં-માઠાં ફળો મળવાનાં જ છે; તો પછી ફળેચ્છાનો ભાર શા માટે ઉંચકાય રાખવો? તો તો; -

‘ગાડા નીચે કૂતરુંને મારા માથે ભાર’ જેવું થાય.

★ જીવન પણ મહાસાધના છે. યોગ, જીવન માટે છે. તેથી શાંતિમય જીવન જીવવું હોય, મનુષ્યજન્મની સાર્થકતા પ્રાપ્ત થાય તે રીતે જીવન વ્યતીત કરવું હોય તો સાધનામય જીવન જીવવું પડશે. જીવનને પણ સાધના બનાવવી પડશે. જીવનનું નામ ‘યોગ’ ભલે ન આપીએ પણ તે યોગ જ છે. જો શાંતિપૂર્વક જીવવાની ઈચ્છા હશે તો યોગની રીતે જ જીવવું પડશે. તેથી જીવન પણ સાધના બની જશે.

ઉપ૫. મુહૂર્ત : ખોટું કામ ભલે સારામાં સારા મુહૂરત-ચોધાયામાં કર્યું હોય, તોય તેનું શુભ ફળ મળતું નથી. તેમ-

શુભ કામ ભલે અશુભ મુહૂરત-ચોઘડિયામાં થયું હોય પણ, તોય તે શુભ ફળ આપે છે. માટે;

માત્ર અશુભ મુહૂરત ચોઘડિયાને કારણે શુભકાર્યને મુલતવી ન રખાય.

મુહૂરત વગેરે ભલે જોવાં હોય તો જોવાં પણ તેના માટે “શુભર્ય શીધમ્ર”ને લંબાવવું ઠીક નહિ.

જન્મ અને મૃત્યુ એ બે ઘણા મોટા અને મહત્વના પ્રસંગો, પણ તોય તેમાં મુરત જોતા નથી. જોઈ શકતા નથી, તો બીજા ગૌણ પ્રસંગોનો હિસાબ શો?

★ મફત મળવા છતાંય જે કીમતી અને મહત્વનું હોય તે તેવું જ લાગવું જોઈએ. કષ્ટથી પ્રાપ્ત થનાર પણ જે અકલ્યાણકારી હોય તો તે તેવું જ જણાવું જોઈએ. તેનું જ નામ વાસ્તવદર્શિપણું.

ઉપ૯. પ્રાણ :- પ્રાણમાં ઓક્સિજન છે, પણ ઓક્સિજનમાં પ્રાણ નથી. જો ઓક્સિજનમાં પ્રાણ હોય તો તેનાથી મૃતક શરીર પણ જીવતું થવું જોઈએ, પણ એમ થતું નથી. શરીર સજીવ હોય ત્યાં સુધી જ ઓક્સિજન કામ કરે છે. વિશ્વપ્રાણ-સમુદ્રમાંથી જ વિશ્વનાં સમસ્ત પ્રાણીઓ, નાક દ્વારા પ્રાણને ફેફસાંમાં લે છે. શરીર પ્રાણને શોષી લઈને, જેરીવાયુ રૂપે બચેલો કચરો બહાર ફેંકી દે છે. આ કિયા નિરંતર જીવનભર ચાલ્યા કરે છે.

નિસર્ગના પ્રાણસમુદ્રમાંથી સતત પ્રાણ ગ્રહણ કરતા રહીએ છીએ અને તેમાં સતત જેરીવાયુ ઓકતા રહીએ છીએ. છતાંય પ્રાણસમુદ્રમાં પ્રાણ અવિરત ડિલોળા લેતો જ હોય છે. તેને વિશ્વપ્રાણીઓના, પોતામાં દલવાતા દૂષિત ગેસની કાંઈ જ અસર થતી નથી. એ તો જાણે આખા સાગરમાં બે બુંદ!

★ મનુષ્યમનની એ કેવી જબરદસ્ત કમજોરી છે કે એ હંમેશાં ચમત્કારને દૂર્ઘટે છે. ચમત્કારની પાછળ અપ્રગટરૂપે કઈ ભાવના રહેલી છે? આ ભાવના: ઓછામાં ઓછી મહેનતે અથવા સાવ વગર મહેનતે વધુમાં વધુ પ્રાપ્ત કરવાની વૃત્તિ છે. આવી વૃત્તિથી આપણી વિવેકબુદ્ધિ મારી જાય છે.

★ ચમત્કાર એ તો આપણા મનની ભરમણા છે. આપણા મનની કમજોરી છે. ઓછી મહેનતે, વગર મહેનતે વધુમાં વધુ પ્રાપ્ત કરવાની વૃત્તિ છે. આવી વૃત્તિથી આપણી વિવેકબુદ્ધિ મારી જાય છે.

ઉપ૯. પણ-રહસ્ય (૧) : મંત્ર પૂરો થાય ત્યારે, સ્વાહા ઉચ્ચાર સાથે, ગૌધૃત અને દિવ્ય ઔષધિઓની આહૂતિઓ કે જે પણકુંડમાં પડે છે તે -

યજ્ઞ-અજ્ઞિ દ્વારા પરમાણુરૂપ ધારણ કરીને ત્રણ-ત્રણ, કોષ સુધી ફેલાય છે અને ત્યાં વસેલા સર્વ જીવોને પુષ્ટિ આપે છે.

મંત્ર બોલતી વખતે જે ઝેરીવાયુ ફેફસાંમાંથી બહાર ફેંકાય છે તે, અને સ્વાહા બોલતી વખતે પૂરેપૂરો બહાર ફેંકાઈ જાય છે તે વાયુ, યજ્ઞઅજ્ઞિ દ્વારા નાશ પામી જાય છે. અને મંત્ર પૂરો થતાં પુનઃ મંત્ર બોલવા માટે, નાક દ્વારા થાસ અંદર લઈએ છીએ ત્યારે આહૃતિના પરમાણુઓ કે જે વાતાવરણમાં ધૂમરાતાં હોય છે તે, ફેફસાંમાં પ્રવેશીને તુરત પુષ્ટિ આપે છે. યજ્ઞ દરમિયાન આ કિયા સતત ચાલતી હોય છે.

એટલે, યજ્ઞ વખતે માત્ર હાજર રહેવાથી પૂર્ણ લાભ મળતો નથી. પૂર્ણ લાભ લેવા માટે મંત્ર બોલવો પણ જરૂરી છે.

★ ગુરુ-સંતો, ફક્ત આપણા માથે હાથ મૂકવામાત્રથી આપણે સુખી નહિ થઈ જઈએ.

ઉદ્દો. યજ્ઞરહસ્ય (૨) : દવાને મુખદ્વારા લઈએ, તે પેટમાં જાય. શરીરશાસ્ત્રના નિયમ મુજબ, તબક્કાવાર આગળ વધતી વધતી તે ફેફસાં, હદ્ય અને લોહીમાં પહોંચે ત્યારે તેની અસર દર્દપર થાય. ઈજેક્શન દ્વારા તે સીધી જ લોહીમાં પહોંચે તેથી તેની અસર એ જ સમયે થાય.

યજ્ઞ દ્વારા, ગૌધૃત અને દિવ્ય ઔષધિના છૂટા પડેલા પરમાણુઓ, નાક દ્વારા સીધા જ ફેફસાંમાં પહોંચીને તુર્તિતુર્ત અસર ઉપજાવે. જેમ કલોરોઝોર્મ નાક દ્વારા ફેફસાંમાં પહોંચીને તુરત પ્રભાવ દર્શાવે છે.

યજ્ઞવિજ્ઞાનીઓ જુદા જુદા યજ્ઞો દ્વારા, જુદા જુદા મંત્રો દ્વારા, જુદી જુદી ઔષધિઓની આહૃતિઓ દ્વારા જુદાં જુદાં પરિણામો મેળવે છે.

બહુરતના વસુંધરા. વિજ્ઞાન અને વિજ્ઞાનીઓ પણ અનંત છે.

★ “કોઈ ઉપર આધાર નહિ રાખવાથી આજાદી અને આબાદી તરફ જવાશે” એ સમજણ સારી છે, પણ “એ જ સ્થિતિ આજાદી અને આબાદીની છે.” તે સમજણ સાચી છે.

ઉદ્દ્ર. હોલી... : હોલિકાને, અજ્ઞિ ન બાળે તેવું વરદાન હતું તોય તે બળી ગઈ. કેમકે, તેણે ભક્તને બાળવાનો પ્રયત્ન કર્યો.

ઉદ્દ્ર. યજ્ઞરહસ્ય (૩) : લાલ મરચાનો ટુકડો ટેબલ પર પડ્યો હોય તો કાંઈ થતું નથી, પણ જો તેને અજ્ઞિમાં નાખીએ તો દૂર રહેલાને પણ છીકો આવે છે. તે તેની

સાબિતી છે કે અજિન દ્વારા ધૂટા પડીને તેના અણુ-પરમાણુઓ ત્યાં સુધી પહોંચી ગયા. રસોડામાં પણ શાક વગેરેનો વધાર થાય ત્યારે દૂર સુધી તેની ગંધ-સુગંધ પ્રસરે છે.

યજ્ઞમાં પણ એ જ પ્રમાણે ગૌઘૃત તથા દિવ્ય ઔષધિઓના પौષ્ટિક, સ્વાસ્થ્યપ્રદાયક અણુ-પરમાણુઓ વગેરે ઘણે દૂર સુધી પહોંચીને તમામ જીવોને પ્રભાવિત કરે છે.

ઈજેક્શન કે કલોરોફોર્મ તો જેને આપવામાં આવે તેને જ માત્ર અસર કરે છે, પણ સાત્ત્વિક યજ્ઞ તો અનંત જીવોનું કલ્યાણ કરે છે.

કોઈ અનાજના ગોડાઉનમાં આગ લાગે અને બધું અનાજ સ્વાહા થઈ જાય એ કાંઈ યજ્ઞ નથી. કેમ કે;

યજ્ઞમાં તો, સમયસર, કમબદ્ધ, તાત્ત્વિક-સાત્ત્વિક મંત્રપૂર્વક આહૃતિઓ સમર્પણની ભાવનાસહ પડતી રહે છે.

મંત્રદ્રષ્ટા મહર્ષિઓ દ્વારા રચિત-ગોપિત-ગૂંઘિત મંત્રોનો પ્રભાવ પણ અકથનીય, અકલ્યનીય, અલોકિક, કલ્યાણકારી અને અમોદ ફળદાતા હોય છે.

ઉદ્ધ્વ. કામદહુન : હોલિકા-દહુન એટલે કામદહુન. ધુળેટીને દિવસે કામદહુનનો વિજ્યોત્સવ. વિજ્યોત્સવમાં કેસુડાના જલથી કેસરિયા થવાનું, નહીં કે કેમિકલના જલથી આંખો ફોડવાની કે ચર્મરોગ નોતરવાનો. કેસરિયો રંગ એ અજિનનું પ્રતીક. અજિન સવને શુદ્ધ કરે. અજિન, પોતાના સંપર્કમાં આવનાર તમામને પોતામય બનાવી દે, પોતે કોઈનામય ન બને.

જૂની કવિતાઓ પણ કેવી પ્રેરક હતી !!

રંગ કેસુડો ધોળીને, બેલે હોળી લોક;

ઉડે કુવારા બાગમાં, છાંટે ચૌટાચોક.

કેવળ જ દેખાદેખી વર્તન કરવાથી ઘણું મોટું નુકસાન વેઠવું પડે છે. દયાળું પરમાત્માએ જે બુદ્ધિ આપી છે તેનો સદૃપ્યોગ થવો ઘટે.

★ મોટું કદ એ જ કંઈ મોટી વાત નથી. વિશાળકાય વહેલ માછલીને આજે નામશેષ થવાનો ભય છે, પણ કીરીને છે કશી ફિકર?

ઉદ્ધ્વ. યજ્ઞરહસ્ય (૪) : ઋષિઓને મંત્રદ્રષ્ટા કહ્યા છે. મંત્રદ્રષ્ટા નહિ. મંત્રો તો હતા જ, ઋષિઓએ તો મંત્રોને જોયા-ગોત્યા-સમજ્યા-પ્રચાર્યા.

યજ્ઞો એ તો આર્ધસંસ્કૃતિની અદ્વિતીય ભેટ છે. તેના થકી ‘બહુજન સુખાય-હિતાય’ સરળતાથી સાધી શકાય છે. ગાયના ધીનો દીવો એ પણ, યજ્ઞનું અતિસંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ છે.

રાવણ, મેઘનાદ વગેરેએ વિધવિધ યજો દ્વારા અનેક સિદ્ધિઓ-શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરી હતી. દશરથ રાજાએ પણ પુત્રેષ્ટિયજ્ઞ દ્વારા પુત્રો પ્રાપ્ત કર્યા હતા.

‘યજોમાં જપયજ્ઞ હું છું.’ ગીતા. ગીતામાં જપને - મંત્રજપને પણ યજ્ઞ કહ્યો છે. જપયજ્ઞ સાવ સહેલો, તેમાં વિદ્વાનોની કે આહૃતિઓની કે યજ્ઞકુંડ વગેરે કશાની પણ જરૂરત નહિ. જરૂરત ફક્ત હાર્દિક ભાવના અને સંપૂર્ણ એકાગ્રતાની; પણ તે તો મહાકઠિન.

★ કોનું ગજું કે ‘એકોહમ્ બહુસ્યામ’ના ધક્કાને ખાળી શકે ?

★ આસનમાં બેઠા પછી શરીરનું ડલનચલન થવું કે શરીરમાં ચંચળતા આવવી કે શરીરમાં કોઈ પણ પ્રકારની કિયાઓ થવી તેને પણ અખંડ ભૂમંડલીય યોગપ્રાચાર્ય પતંજલિ મુનિ ‘વિક્ષેપ’ ગણે છે.

ઉદ્પ. યજ્ઞરહસ્ય (૫) : યજ્ઞની પૂર્ણાહૃતિ પછી પ્રસાદભોજન, પ્રસાદ ન લઈએ ત્યાં સુધી પૂર્ણ ફળ મળે નહીં. જઠારાજિનિમાં ગ્રાસે-ગ્રાસે સ્વાહા. જઠારાજિનિમાં આહૃતિ ન અપાય તો યજ્ઞકુંડમાં આહૃતિ આપવાની શક્તિ રહે નહિ.

ભૂખ્યે ભજન ન હોય ગોપાલા,

યહ લો કંઠી, યહ લો માલા.

યજ્ઞ પછીના ભોજનમાં જો તે પ્રસાદ છે એવી ભાવના રાખીએ તો યજ્ઞનું ફળ અનેકગણું વધી જાય.

‘સત્યનારાયણ’ની કથા જેમણે સાંભળી છે તેઓ એ જ્ઞાણો છે કે પ્રસાદની કેટલી મોટી મહત્ત્વાં છે.

પ્રસાદ લઈ પાવન થયા, પૂર્યા મનના કોડ;
ભક્તો બોલે સૌ મળી, જ્ય-જ્ય યજ્ઞ-રણાધોડ.

યજ્ઞમાં ઉપસ્થિત સર્વેને-વંદન-અભિનંદન-આશિષ.

★ યજ્ઞની સફળતા... યજ્ઞની સફળતનો મુખ્ય આધાર છે યજ્ઞ કરાવનાર પુરોહિત અને યજ્ઞ કરનાર યજ્માન.

યજ્માનમાં નિષા-શ્રદ્ધા-ન્યાય-નીતિ વગેરે જેટલાં શુદ્ધ હોય અને પુરોહિતમાં તપ-સ્યાગ-સંયમ-નિયમ જેટલા વધુ હોય તેટલી યજ્ઞની સફળતા વધુ સમજવી.

★ ગુરુજનોને સીધી રીતે ના માનનાર, આડકતરી રીતે તેમનો સ્વીકાર કરતો જ હોય છે; જેમ કે, ઉસ્તાદ, માસ્તર, શ્રદ્ધેય મિત્ર, સાહેબ કે શેઠ.

- અબલા જીવન હાય ! તેરી કરુન કહાની,
આંચલમેં હૈ દૂધ ઔર આંખોમેં હૈ પાની. — મૈથિલીશરણ ગુપ્ત
 - પ્રબલા જીવન વાહ ! તેરી અમર કહાની;
આંચલ મેં હૈ બુદ્ધ, ઔર આંખો મેં મહાકાળી.
ઉપર્યુક્ત બંને શાષ્ટ્યિત્રો ભલે જુદાં લાગે પણ બંનેની વાસ્તવિકતા, સમાજમાં
જોવા મળતી હોય છે. - યોગાભિક્ષુ
 - સાચી સમજણ, તાત્ત્વિક જ્ઞાન અને નિજાની ભૂમિકા બંધાયેલી હોય ત્યારે જ
સર્મર્પણભાવ સતત રહી શકે.
 - જગતની કોઈ પણ વિદ્યા કે જગતનાં કોઈ પણ સુખસગવડ; યુવાની, બુઢાપો
અને મૃત્યુ ટાળી શકતાં નથી.
 - વિજ્ઞાનીઓ જીવાડવા કરતાં મારવાની શોધ વધુ કરી શક્યા છે.
 - લગ્નગ્રંથિથી એટલા માટે બંધાવાનું છે કે પછી પતિ-પત્ની બંને પરસ્પરના સહકારથી
જન્મ-મરણની મહાબયંકર ગ્રંથિને ભેદીને સનાતન સુખને પ્રાપ્ત કરી લઈએ.
- ★ દારુબંધી : વીર :**
- સંપૂર્ણ દારુબંધી અને સંપૂર્ણ પ્રકારના દારુ પર બંધીનો કાયદો બનાવનાર
વીર ગણાય.
 - આ કાયદાનું સંપૂર્ણપણે પ્રેમપૂર્વક પાલન કરાવનાર મહાવીર ગણાય.
અને
 - આ કાયદાને ચિરસ્થાયી કાયમી સ્વરૂપે દઢ કરાવી શકનાર અતિ વીર ગણાય.
આ કાયદાનું સન્માનપૂર્વક સ્વેચ્છાએ પાલન-આચરણ કરીને પોતાના
પરિવારનો તથા પરિવારથી બનતા સમાજોનો ઉદ્ધાર-પુનરુદ્ધાર કરનાર સૌને
વંદન-અભિનંદન - આશિષ.
 - આંધળો : બે પુત્રોના પિતાને પણ ખબર હોય છે કે પુત્રોની વિચારધારા પ્રતિકુળ
હોવાના કારણે, અવારનવાર કેવાં હું ખદાયક ધર્ષણો જેલવાં પડે છે ! તો -
સો પુત્રોના પિતાનાં ધર્ષણોનો કોઈ અંત ખરો? તે તો અનંત જ! પછી તો તે
પિતાની વિચારધારાઓ સંપૂર્ણ કુંઇત થઈ જાય અને તો તેની સ્થિતિ એક આંધળા
માણસ જેવી થઈ જાય. પછી સૌ તેને આંધળો જ કહે, આંધળો જ માને.
 - પૂછ્યા વિના : પાંચ પાંડવોમાં સહદેવ ત્રિકાળજ્ઞાની હતા. પણ તેઓ વચ્ચનથી
બંધાયેલા હતા કે જો કોઈ માંગે તો જ સલાહ આપવી, ભલે પોતાના પરિવારની

સમસ્યા હોય તોપણ. તેનો અર્થ એ થયો કે : માંગ્યા વિનાની સલાહની કાંઈ કિંમત નથી, વણમાંગી સલાહ અપનાર અળખામણો થાય છે.

દરેક કુટુંબમાં પણ, કુટુંબ પૂરતો સહદેવ હોય છે, પણ તે વણમાંગી સલાહ આપે છે તેથી તેની સલાહ નિષ્ફળ જાય છે.

- **આરામ :** એક ને એક કામ ઘણો લાંબો સમય કરતા રહેવાથી કંટાળો આવે છે, તે થાક લાગ્યાની નિશાની છે. ચાલુ કામ છોડીને બીજું કામ શરૂ કરવાથી કંટાળો ભાગી જાય છે. તે આરામ મળ્યાની નિશાની છે.
આરામ પ્રાપ્ત કરવા માટે કામ છોડવાની જરૂર નથી પણ કામ બદલવાની જરૂર છે.
એકને એક કામ કરવાથી શરીરનાં અંગપ્રત્યાંગો થાક્યાં હોય છે. તેને આરામ મળે છે, કામમાં બદલો લાવવાથી.
- કામ, કોધ, મદ, લોભકી જખ લગ મનમેં ખાન,
તથ લગ પંડિત મૂરખો કબીરા એક સમાન. — સંત કબીર
- ★ **વિજયની :** વિજયની ઉજવણી તો ઘણાં કરે, પણ પરાજય ઉજવનારા અમે જ છીએ. — અ.બાજપેયી
- ★ ઉત્તમ પુરુષોની સંપત્તિનું મુખ્ય પ્રયોજન એ જ છે કે બીજાની મુશ્કેલીઓનો નાશ થાય.
- ★ સુગંઘિત કૂલોને માથામાં ધારણ કરાય છે, તેમને પગમાં કચડાતા નથી. — કવિ કાલિદાસ
- ★ દરેક વૃક્ષના મૂળમાં સિંચાયેલ પાણી અને ખાતર કેવા-કેવા રૂપે પાણ મળે છે માનવજાતને. તમે બદલાની આશાએ કાંઈ ન કરો તોય કુદરત તમને પરોક્ષ યા પ્રત્યક્ષ બદલો વાળે જ છે. પછી બદલાની આશા રાખી આપડી અલ્પતા શા માટે બતાવવી. — સંકલિત
- ★ **તે પુષ્પ :** તે પુષ્પ જુઓ, સૂર્યનાં કિરણોનો સ્પર્શ થતાં તે ખીલી ઉઠ્યું. કેટલું સુંદર હતું ! પરંતુ, એક કલાક પછી જોયું તો તે કરમાઈને નીચે ખરી પડ્યું છે. ખલાસ. અરે આ જીવન પણ એવું જ છે. — આ.ચ.શાસ્ત્રી
- ★ **શૌર્ય :** જેમ જીવનની અસ્મિતા માટે શૌર્ય અને પરાકમની જરૂર પડે છે. એવી જ રીતે સન્માનપૂર્વક - ખુમારીથી જીવવા માટે ધનની પણ જરૂર છે. પ્રજા સમૃદ્ધ અને સુખી હોવી જોઈએ. આપણો આદર્શ સમૃદ્ધ રાષ્ટ્રનો છે. સુદામા જેવી વ્યક્તિ એક હોઈ શકે, સુદામા જેવી આખી પ્રજા ન બનાવી શકાય. — સ્વામી સચ્ચિદાનંદજી

- ★ **મહત્વ :** મહત્વ એ વાતનું નથી કે આપણે કેટલું જીવીએ છીએ, પરંતુ મહત્વ
એ વાતનું છે કે આપણે કેવું જીવીએ છીએ. જીવન નપ્રતાનો મહાન પાઠ છે.
જ્યાં સુધી શરીરમાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી નિરાશ ન થવું જોઈએ. — ઈરાસમન
- ★ **દુર્જન :** દુર્જન સાથે દોસ્તી તો નહીં પણ ઓળખાણ પણ ન રાખવી, કોલસો
ગરમ હોય તો દાઢે અને ઠંડો હોય તો હાથ કાળા કરે. — ગુ.સુ.
- ★ **પોતાના :** પોતાના દુર્ગુણ જુએ અને બીજાના સદ્ગુણ જુવે તેનાથી આ પૃથ્વી
પર બીજું એકેય તપ નથી. — સ્વામી સંતશ્રી
- ★ **સુખી જીવન :** સુખી જીવનની ફોર્મ્યુલા છે જિંદગીમાં બિનજરૂરી અપેક્ષા ન
રાખો. સાચું પૂછો તો કોઈ અપેક્ષાઓ જ ન કરો. જિંદગી જે કંઈ આપે તે હસતે
ચહેરે અપનાવી લેનારને જિંદગી ઘણી બધી માનસિક પીડાથી બચાવી લે છે.
— આલ્બર્ટ આઈન્સ્ટાઇન
- ★ **શ્રમ કરવો :** ભૂતકાળની અનેક પેઢીઓનાં શ્રમથી મારું આજનું જીવનસભર
છે, તેથી મારે આવતી કાલના નાગરિકો માટે જીવનસભર શ્રમ કરવો જોઈએ.
— આલ્બર્ટ આઈન્સ્ટાઇન
- ★ **સંધર્ષ :** સંધર્ષ અને ઊથલપાથલ વિના જીવન સાવ જ નિરસ બની જાય છે,
એટલે જીવનમાં આવતાં દુઃખો અને આપત્તિઓને સહન કરી લેવામાં જ
સમજદારી છે. — વિનોભા ભાવે
- ★ **આણસ :** આણસુ માણસ તો કામ કરવાનો વિચાર કરે ત્યાં જ થાકી જાય છે.
— આલ્બર્ટ બ્રી
- ★ **આશા એ ઝૂલ વિના મધ્ય બનાવનારી મધ્યમાખી જેવી છે.** — ઈગરસોલ
- ★ **હરિભજન :**
કરો હરિ કા ભજન ખારે ઉમરિયા બિતા જાતી હૈ.
પૂર્વે શુભ કર્મ કર આયા મનુજ તન ધરણિ મેં પાયા,
ફિરે વિષયો મેં ભરમાયા, મૌત નહીં યાદ આતી હૈ.
બાલાપન ખેલ મેં ખોયા, જોબન મેં કામવશ હોયા,
બુઢાપેં ખાટપેં સોયા, આશા મનકો સત્તાતી હૈન.
કુંભ-પરિવાર સુત દારા, સ્વર્ણ સમ દેખ જગ સારા,
માયાનો જાલ બિસ્તારા નાહિ યહ સંગ જાતી હૈ.

હરિ કે ચરણ ચિત્ત લાવે, સો ભવ સાગકો તર જાવે,
બ્રહ્માનંદ મોક્ષપદ પાવે, વેદવાણી સુજ્ઞાતી હૈ.

— સ્વામી બ્રહ્માનંદ

★ **ગુરુગીતા :** ગુરુદેવ પાસેથી મળેલો પ્રસાદ કોઈને આપવો નહીં, કદી તેમની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરવું નહીં, ‘ગુરુપ્રસાદ’ સિવાય બીજી વસ્તુનો અંગીકાર કરવો નહીં. — શ્રી ગુરુગીતા (૧૨૮)

★ **કાયદો :** કાયદો આપણને ગેરકાયદાકીય વર્તાવમાંથી અટકાવી શકે છે, પણ એવા અનાચરને રોકી શકતો નથી, જે કાયદાની હંદની બહાર હોય છે.

— દાદા ધર્માધિકારી

★ **ત્રણ બનાવો :** મનુષ્યના જીવનના ત્રણ બનાવો વિવાદથી પૂર્ણતઃ પર હોય છે.
પ્રથમ જન્મ, બીજું લગ્ન અને ત્રીજુ મૃત્યુ. — આસ્ની ઓમેલ

★ **જિંદગી :** રૂપિયા-પૈસાને જો સાધન ગણો તો જિંદગી સરસ રીતે ચાલશે, પણ જો રૂપિયા-પૈસાને જ જિંદગી ગણશો, તો જાતજીતના ગુનાઓમાં સપડાશે.

— ઓરિફસા

★ **લક્ષ્મી સ્વયં :** જે ઉત્સાહી છે, આળસુ નથી, કામકાજની રીત જાણો છે, કોઈ પણ પ્રકારનાં વ્યસનોમાં દૂબેલાં નથી; શૂરવીર છે, કૃતજ્ઞ છે, જેની મિત્રતા દઢ હોય છે, એવા સજ્જનને ત્યાં લક્ષ્મી સ્વયં આવી રહે છે. — પંચતંત્ર

★ **ઉત્તમ વસ્તુની :** ઉત્તમ વસ્તુની ઉત્પત્તિ ઉચ્ચ સ્થાનોમાંથી થાય છે. ચંચળ અને ચમકતી વીજળીની ઉત્પત્તિ કાંઈ ધરતીના છેદેથી નથી થતી. — કવિ કાલિદાસ

★ ઈશ્વર તેને સહાય કરે છે જે પોતાની જાતને સહાય કરે છે, તે આળસુને ભરવા દેવાનું વધારે પસંદ કરે છે.

★ આળસ એ ગફલતનું મૂળ, રોગનું પારણું, સમયની બરબાદી અને શાંતિનો મૃત્યુધંટ. — બોક્સર

★ **મહાત્વાકંશી :** મહાત્વાકંશી માટે પ્રસિદ્ધ એ ખારા પાણી જેવી છે, જેટલું તે પીવે તેટલી વધતી જાય છે. — ઈબર્સ

★ **જન્મદિવસ :** “જે સુખની પ્રતિક્રિયા દુઃખ નથી, તેવા સુખને પ્રાપ્ત કરવા માટે શું શું કર્યું અને શું શું બાકી છે” તે જમા- ઉધાર તપાસી જવાનો દિવસ એટલે જન્મદિવસ-મહાકલ્યાણકારી દિવસ. (મોક્ષ સિવાયનાં તમામ ભૌતિક સુખો દુઃખની પ્રતિક્રિયાવાળાં છે.) — મહર્ષિ પતંજલિ

- ★ સર્વમાં : સર્વમાં પોતાને જ નીરખવો એ જ આત્માની એક માત્ર આકંશા છે.
— રવિન્દ્રનાથ ટાગોર
- ★ માઁ : ‘મા’નો શબ્દાર્થ શબ્દકોષમાં મળી જશે પરંતુ ‘મા’નો ભાવાર્થ તો હદ્યકોષમાં જ મળી શકે.
- ★ જેવી રીતે ધરતી ખોદવાથી પાણી નીકળે છે, તેવી જ રીતે ગુરુસેવા કરવાથી વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય છે. મનુષ્યે એ બરાબર યાદ રાખવું કે ગુરુસેવા કર્યા વગર કદી ઉત્તમવિદ્યા પ્રાપ્ત થતી નથી. — ચાણક્યનીતિ
- ★ ગુરુસો : યાદ રાખો કે ગુરુસામાં હો ત્યારે અત્યંત નિર્બળ-દુર્બળ થઈ જાવ છો. એનું કારણ એ જ છે કે કોઈનું શસ્ત્ર ગુરુસે થનારને જ ઘાયલ કરે છે. — આરોગ્ય
- ★ મને જો : મને જો ભારતની એક ટકો વસ્તી, એક ટકો બુદ્ધિધન અને એક ટકો જમીન આપવામાં આવે, તો હું આખી દુનિયાને ખવડાવું અને આખી દુનિયા પર રાજ કરું. — એક ઈજરાઈલ વૈજ્ઞાનિક
- ★ ત્રણ વાનાં : ત્રણ વાના મુજને મળ્યા, હૈયું, મસ્તક ને હાથ,
બધું દઈ દીધું નાથ ! જા, ચોથું નથી માંગવું. — ઉમાશંકર જોષી
- ★ જેને : જેને સૌથી સારું મેળવવાની ઈચ્છા હોય છે, તેણે ધારું-ધારું સારું હાથ
આવેલું છોડવું પડે છે. — સંકલિત
- ★ સજજન પાસેથી નિષ્ફળ યાચના સારી, પણ દુર્જન પાસેથી સફળ યાચના પણ
ખરાબ છે. — કવિ કાલિદાસ
- ★ શુષ્ક સુખ : શુષ્ક સુખ એ સૂકા રોટલા જેવું છે, પેટ ભરીએ છીએ પણ તૃપ્ત
થતા નથી. તેમ -
છીછરી, ખર્ચળ અને સાવ નકામી વસ્તુ મેળવવાની આપણે ઈચ્છા ધરાવતા
હોઈએ છીએ. — વિકટર હ્યુગો
- ★ સફળ : દરેક કામ સફળ બને એવું જરૂરી નથી પણ, જો કરેલા કામથી મનને
સંતુષ્ટિ મળે, તો એ સફળતાથી કાંઈ કમ નથી.
- ★ ભૂત : કામગાર માણસને એક જ ભૂત કનારે છે, પણ આણસુ માણસને તો
હજીર ભૂત પણવે છે. — ગુજરાતી દુનિયા
૪૫. શ્રવણ વધારે : - મારું વાંચવાનું બહુ ઓછું છે, શ્રવણ વધારે છે. માણસને
જોઉં તેને થોડો-ઘણો વાંચી લઉં છું. શ્રોતાઓને વાંચી લઉં છું. મને કેટલાય માણસો

મળવા આવતા હોય, એમને વાંચી લઉં છું. પણ મારું નિત્ય વાંચન કહું તો
‘રામચરિતમાનસ’નું, એની સાથે મહાભારતની ગીતાનું. આ બંનેનું નિત્ય વાંચન.

- મોરારિબાપુ

૪૬. આળસુ :- ફક્ત એ જ આળસુ નથી, જે કાંઈ જ નથી કરતો, આળસુ તો તે
પણ છે, જે વધુ સારું કામ કરી શકે છે પણ કરતો નથી. - સૉકેટિસ

૬૦. કસરત :- “કસરતને તમારો ધર્મ બનાવો અને કસરત કરવાની તમારી જગ્યાને
તમારું મંદિર બનાવો” તો જ તમારું કલ્યાણ થશે. - રોબિન શર્મા - પ્રખ્યાત લેખક
કાયમી આરોગ્ય-રક્ષા માટે કસરતની કેટલી અનિવાર્યતા છે, તે બતાવવાનો
પ્રયત્ન અહીં થયો છે. - યોગભિક્ષ

૬૮. જગતમાં એક જ :-

જગતમાં એક જ જન્મ્યો રે, જેણે રામને ઋણી રાખ્યા.
રામને ચોપડે થાપણ કેરા, ભંડાર ભરીને રાખ્યા,
ન કરી કદીએ ઉઘરાઝી તેણે, સામા ન ચોપડા રાખ્યા. ...જગતમાં
માગણાં કેરાં વેણ હરખથી, કોઈના મોઢે ન ભાખ્યાં,
રામકૃપાનાં સુખ સંસારી, સ્વાદભર્યાં નવ ચાખ્યાં. ...જગતમાં
હરિએ કંઠમાં હાર પહેરાવ્યો. મોતી મોઢામાં નાખ્યાં,
મોતીડાં કરી માળાઓ ફેંકી, તાગડા તોડી નાખ્યાં. ...જગતમાં
રામનાં સધળાં કામ કર્યાનો, બેસણાં બારણે રાખ્યાં,
રાજસત્તામાં ભડકા ભાખ્યા, ધૂષ્પમાં ધામા નાખ્યા. ...જગતમાં
અંજનીમાતાની કૂખ ઉજાળી, નિત્ય રખોપાં રાખ્યાં,
ચોકી રામની કદી ન છોડી, જાંપે ઉતારા રાખ્યા. ...જગતમાં
કાગ કહે, બદલો ન માર્યો. પોરહ કદી ન ભાખ્યા,
જેણે બદલો લીધો તેના, મોઢાં પડી ગયાં જાંખાં. ...જગતમાં
(પોરહ = સ્વપ્રશંસા) - દુલાભાયા કાગ

૨૫૭. હરિભજન :-

હરિભજન તો હારા ભલા, જીતન દે સંસાર;

હારા સો હરિ સે મિલે, જીતા જમ કે વાર... - સંત કબીર

ભાવાર્થ : હારવું એટલે નિરઅહંકારી બનવું અને જીતવું એટલે અહંકારી બનવું.
નિરાભિમાનીનું જ કલ્યાણ થાય છે, અભિમાનીનું નહીં. - યોગભિક્ષ

૨૫૮. ચિંતા :- ચિંતા એસી ડકીની, કાટ કલેજ ખાએ;

વૈધ બેચારા ક્યા કરે ! કહું તક દવા લગાયે ?... - સંત કબીર
ભાવાર્થ : ચિંતારૂપી ડકણ કલેજુ ખાઈ રહી છે. તેને વૈધ કાંઈ જ લાભ પહોંચાડી શકે નહીં.

૭૬. સમાટ :- સામાન્ય વ્યક્તિ વિચારોનો દાસ છે, જ્યારે જ્ઞાની વિચારોનો સમાટ છે. - જે. કૃષ્ણમૂર્તિ

૭૭. જીવનની ખૂબી :- જીવન એક એવી બાબત છે જેમાં હુમેશાં ફેરબદલી થયા જ કરે છે, નવી લાગણી ઉદ્ભબ્યા જ કરે છે. આજનો દિવસ કદ્દી પણ ગઈ કાલ જેવો હોતો નથી અને જીવનની એ જ ખૂબી છે. - જે. કૃષ્ણમૂર્તિ

૭૮. ઈશ્વર :- 'ઈશ્વર' શબ્દથી દરેક પ્રકારની શારીરિક તેમજ માનસિક પ્રતિક્રિયાઓ થવા પામે છે અને એથી આપણે સંતુષ્ટ રહીએ છીએ. - જે. કૃષ્ણમૂર્તિ

૭૯. બુદ્ધિ :- બુદ્ધિહીન પાસે જો બળ હોય તો તેનાથી શું લાભ ? બુદ્ધિના બળે જ એક નાનકડા સસલાએ, સિંહને કૂવાની પાસે લઈ જઈ, તેનો પદ્ધાયો બતાવી તેને તેની સાથે લડવા ઉશ્કેર્યો હતો. ઉશ્કેરાયેલો સિંહ જેવો હુમલો કરવા ધસ્યો તો કૂવામાં પડી મરી ગયો. - સુવિચાર

૮૦. અભક્ષ્ય :- જે ભક્ષ્ય હિંસા, ચોરી, વિશ્વાસઘાત, છળકપટ કરી મેળવ્યું હોય તેને અભક્ષ્ય ગણવું અને જેમાં હિંસા આદિ ન કરવા પડે તથા પવિત્ર ક્રિયાથી જે મેળવી શકાય, તેને ભક્ષ્ય સમજવું. (ભક્ષ્ય = ભોજન / અભક્ષ્ય = ખાવાલાયક નહીં, ભક્ષ્ય = ખાવાલાયક) - મ. દયાનંદ

૮૧. આખા સમાજનો સત્્ય :- જેણે પચીસ-ગીસ વરસ સુધી ગ્રહસ્થી નિભાવી છે, પોતાના જીવનમાં અનેક ચડતીપડતી, તડકીછાંયડી અને સફળતા-નિષ્ફળતા અનુભવી છે, તેણે પોતાના અનુભવોનો લાભ સમાજના બીજા લોકો સુધી પહોંચાડવો જોઈએ. પરંતુ આવું ત્યારે જ શક્ય બને જ્યારે વ્યક્તિ પોતાના કુટુંબની મર્યાદાઓમાંથી મુક્ત થઈ આખા સમાજનો સત્્ય બને. - મ. દયાનંદ

૮૨. અંધ માન્યતાઓ :- આપણા મહાન દેશના પતન, પરાજ્ય અને દાસતાના મૂળમાં, શુભ-અશુભની ધોર અનર્થકારી માન્યતાઓનો પણ ખૂબ મોટો હાથ રહ્યો છે. વિજ્ઞાન અને બુદ્ધિવાદના યુગની માંગ છે કે હવે તો આપણે આવી અંધ માન્યતાઓમાંથી મુક્ત થઈએ. - મ. દયાનંદ

૮૩-૧. શ્રીકૃષ્ણ ઉવાચ :- કુરુક્ષેત્રના મેદાનમાં ભીમ દુઃશાસનની છાતી ઉપર પગ મૂકીને તેના બંને હાથ ઉખાડીને ફેંકી દે છે, અને દુઃશાસનની છાતીમાંથી ખોબો ભરીને લોહી પીવે છે અને ખોબો ભરીને લોહી, દ્રૌપદીના મસ્તક પર રેઝે છે. તે વખતે મહાવ્યથામાં તરફડતા, અર્ધપાગલ જેવી સ્થિતિમાં ત્યાં રહેલ દુર્યોધનને સંબોધીને શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે :

તમો ભાઈઓમાં શું પુરુષાર્થ કરવાની એટલી શક્તિ નહોતી કે જુગાર રમ્યા?
જુગારના કારણે જ એક સ્ત્રીને પોતાનાં જ આંસુઓથી નહાવું પડ્યું. અને

આજે એક સ્ત્રીને - પોતાનામાંના જ એકના લોહીથી સ્ત્રીના રક્ષણ માટે છે, તે તેના સ્વમાનનો બંગ કરશે, તો તે ભુજાઓને શરીરમાંથી ઉખાડી ફેંકવામાં આવશે; સ્ત્રીના ચીરનું હરણ કરનારના પ્રાણહરણ કરશે; અનુચ્ચિતને મૂંગા-મૂંગા જોઈ રહેનારાઓની આખો બંધ થઈ જશે, અર્ધમની આજ્ઞાઓ સામે માથું ગુકાવનારનું માથું ધડથી જુંદ થઈ જશે; અર્ધમની સામે ફેંકાયેલાં બાળો સામે બાળો ફેંકનારને બાણશાય્યા પર શયન કરવું પડશે; વળી -

અયોગ્યનો પ્રતિકાર ન થવાના કારણે - મોટાભાઈને નાનાભાઈનું લોહી પીવું પડ્યું અને નાનાભાઈનું શરીર લોહીમાં રગદોળાયું - દસડાયું - ચૂંથાયું...

- સૂર્યપૂત્ર કર્ષ માંથી (સાભાર)

૮૪. અહિંસા/ વાણી :- બધાં જ વ્રતો અહિંસાનો જ વિસ્તાર છે - વસ્તાર છે, તેથી કોઈ પણ વ્રત અહિંસા વિરોધી ન જ હોય, તે અહિંસાનું પોષક જ હોય.

જેમ ઓડકાર દ્વારા આહારની ખબર પડે છે, તેમ વાણી દ્વારા ભાવનું અનુમાન કરી શકાય છે. - હેમયંડ્રાચાર્ય

૮૫. વીતરાગતા :- વીતરાગ જ દેવ છે. વીતરાગતા જ મોક્ષ છે. કખાયો અને ઈન્દ્રિયોથી જિતાયેલો આત્મા જ સંસાર છે અને કખાયો અને ઈન્દ્રિયોને જીતનારો આત્મા જ મોક્ષ છે. - હેમયંડ્રાચાર્ય (કખાય = રાગદેશની તીવ્ર વાસના)

૮૬. કૂતરો અને સિંહ :- પોતાને માટીનું ઢેરું મારનારને છોડી, કૂતરો ઢેઝાને કરડવા દોડે છે, જ્યારે સિંહ, ગન જોતાં જ ગન મારનારને પકડે છે. - હેમયંડ્રાચાર્ય

૮૭. આવો વિશ્વાસ :- “અમારો મોહનો ઉદ્ભબ જતો રહ્યો છે, અને અમારામાં સંયમ થયો છે, અને વિષયો અમારામાં ચંચળતા કરતા નથી.” - આવો વિશ્વાસ ન કરો.

- હેમયંડ્રાચાર્ય

૮૮. મૃત્યુ પછી :- જન્મ ફક્ત એક જ છે, એવું જે માને છે તેની પાસે તેનો કોઈ જવાબ નથી કે, જો મનુષ્યના મૃત્યુ પછી કશું જ હોતું નથી, તો આ જીવનમાં દુષ્ટ કર્મ અને શુભ કર્મ કરવાનું તાત્પર્ય શું છે? - મ. દ્યાનંદ

૮૯. જે દેશના :- જે દેશના પદાર્થોથી આપણું શરીર બન્યું છે, બનતું જાય છે અને આગળ પણ બનશે, તેની ઉન્નતિ તન, મન અને ધનથી સર્વે મળી પ્રેમપૂર્વક કરીએ.

પ્રત્યેક મનુષ્યે પોતાની જ ઉન્નતિથી સંતુષ્ટ રહેવું ન જોઈએ, પરંતુ સર્વની ઉન્નતિમાં પોતાની ઉન્નતિ સમજવી જોઈએ. - મ. દ્યાનંદ

૯૨. સત્પુરુષોની કીર્તિ :- પુષ્પ, ચંદન કેસર કે યમેલી તે બધાની સુગંધ પવનની દિશા તરફ જ ફેલાય છે, પણ સત્પુરુષોની કીર્તિ તો પવનની દિશા અને તેની વિરુદ્ધ દિશા એટલે કે ચોતરફ ફેલાય છે. - ભગવાન બુદ્ધ

૯૨-૧ દશ જીભ :- તમે દશ જીભથી બોલો છો, છતાંય તમારું એકેય વાક્ય નીતિનું ન બન્યું અને સંત એક જીભથી બોલે છે, તોય તેનાં વાક્યો નીતિશાસ્ત્ર બન્યાં. - મંદોદરી

૯૩. મોક્ષ સહજ મેં :-

રામ-રામ સબ કોઈ કહે, દલસથ (દશરથ) કહે ન કોઈ,
એક બાર દલસથ (દશરથ) કહે, તો કોટિ યજાફલ હોઈ.
'ઓમ् ગુરુ ઓમ्' સબ કોઈ જપે, સમજસે જપે ન કોઈ,
એક બાર સમજસે જપે, તો મોક્ષ સુલભ અતિ હોઈ.

૯૪. પાપકર્મ :- પાપકર્મ, સ્વચ્છ દૂધની જેમ, તત્કાલ આપણા જીવનમાં વિકાર ઉત્પન્ન નથી કરતું. તે તો રાખથી ઢાંકેલા અજિનની જેમ ધીમે-ધીમે બળ્યા કરે છે, અને પાપીજનોનો પીછો કરતું જ રહે છે. - ભગવાન બુદ્ધ

૯૫. કોધ :- જેવી રીતે ઉકળતા પાણીમાં આપણે આપણું પ્રતિબિંબ નથી જોઈ શકતા તેમ કોધી બનીને આપણે એ નથી જોઈ શકતા કે આપણું ભલું શામાં છે.

- ભગવાન બુદ્ધ

૯૬. સાચી મૂડી / મારી મુક્તિ :-

- માણસ જે પણ પાપપુણ્ય કરે છે, તે જ તેની મૂડી છે, તેનાથી જ તે પરલોકમાં જાય છે.
- જ્યાં સુધી આ સંસારમાંથી જીવજંતુઓ વગેરે મુક્ત નહિ થાય, ત્યાં સુધી હું મારી પોતાની મુક્તિની આશા નથી રાખતો. - ભગવાન બુદ્ધ

૯૯. અસત્ય :- દુશ્મન જેટલું ખરાબ અને નુકસાન કરે છે, તેનાથી પણ વધુ નુકસાન,
અસત્ય બોલનારનું ચિત્ત તેને પોતાને જ કરે છે. - ભગવાન બુદ્ધ

૧૦૦. ખરોવિજ્યી :- મનુષ્ય લડાઈમાં હજારો માણસો ઉપર વિજ્ય પ્રાપ્ત કરી શકે
છે, પણ પોતાની ઉપર જે વિજ્ય મેળવે છે, તે જ ખરો વિજ્યી છે.

જેણે પોતાની જાત ઉપર વિજ્ય મેળવ્યો છે તે જિતેન્દ્રિય છે, તેની જીતને
દેવતાઓ પણ હારમાં બદલી શકતા નથી. - ભગવાન બુદ્ધ

૧૦૨. ગુરુમહિમા :- કલ્યાણ જાજલ

- (i) દુનિયા, ગંગા મેં પવિત્ર હોને જાતી હૈનું, પર ગંગા-ગુરુચરણો મેં પવિત્ર હોને
આતી હૈ? સત્તું ગુરુ કે ચરણો મેં હી સારે તીર્થસ્થાન હૈનું, જિસને જુકા દિયા,
સત્તું ગુરુ કે ચરણો મેં શિશ ઊસકા જીવન મહાન હૈ.
- (ii) જિસકે જીવન મેં, ગુરુ નહિ હોતા, ઊસકા, (પવિત્ર) - જીવન કબી શુરુ
નહિ હોતા.
- (iii) નામ ઈતના જપો કિ ગુરુ ધડકન મેં ઉત્તર જાયે, સાઁસ લો તો ખુશબુ, ગુરુ-
દરભાર કી આયે, ગુરુ કા નશા દિલ પર ઐસા છાયે, કી બાત કુછ ભી હો
પર નામ, ગુરુ-ગુરુ હી આયે.

૧૦૩. આળસુ :- આળસુ અને નિરૂપયોગી માણસનાં સો વર્ષનાં જીવન કરતાં,
દેખતાપૂર્વક ઉઘોગ કરનારાનો એક દિવસ શ્રેષ્ઠ છે.

આ સંસારના દુર્ગમ પંથમાં જો શ્રેષ્ઠ અથવા પોતાના જેવો માણસ ન મળે, તો
માણસે એકલા ચાલવું જોઈએ. - ભગવાન બુદ્ધ

૧૦૪. પ્રકાશ :- પ્રકાશ અંદર જ છે, તેને બહાર શોધવાની જરૂર નથી. જે અજ્ઞાની
તેને દેવકાર્ય, તીર્થો, કંદરાઓ કે ગુફાઓમાં ભટકીને શોધવાની ચેષ્ટા કરે છે, તે છેવટે
નિરાશ થાય છે. - ભગવાન બુદ્ધ

૧૦૫. જેમના રાગ :- સંસારની પરંપરાને વધારનારા જેમના રાગ વગેરે દોષો
કીણા થઈ ગયા છે એવા બ્રહ્મા હો, વિષ્ણુ હો, મહાદેવ હો કે જીન હો - ગમે તે હો
તેમને નમસ્કાર થાઓ!

- હેમયંડ્રાયાર્થ

૧૦૬/૧ મારા બાપા :- “મારા બાપા ખરું કહેતા હતાં” એવું માણસને જ્ઞાન થાય
છે, ત્યાં સુધીમાં તો એનો દીકરો એવું વિચારતો થઈ ગયો હોય છે કે “મારા બાપા
ખોટા છે.”

- ચાલ્સ વડ્ગ

૧૧૦. અજિન :- વાસના, દ્વેષ અને અહંકારનો અજિન બુઝાઈ જાય છે, ત્યારે જ હદ્યને સુખ થાય છે.

- ભગવાન બુદ્ધ

૧૧૦/૧ અધૂરું જ્ઞાન :- અધૂરું જ્ઞાન જોખમકારક છે. છીછરું પાણી ન પિવાય. જે વહેણ ઉંડાં છે, એ જ ચોખાં હોય. દિમાગને જે બહેકાવે એ જ્ઞાન નથી. મનને જે સ્થિર કરે, શાંત કરે એ જ જ્ઞાન છે.

- પોપ

૧૧૧. હું શિષ્ય છું કે નહીં :- એટલે સૌથી સારી વાત તો એ છે કે આપણે બધું ગુરુ પર છોડી દઈને કહીએ કે :

“હું શિષ્ય છું કે નહીં તેની મને ખબર નથી, એટલે ઓ દયા-કરુણાના સાગર, મને લાયક શિષ્ય બનાવ એ જ મારી પ્રાર્થના છે. શિષ્યત્વ નિર્માણ થાય અને આજ્ઞાંકિતતા ધારણ થાય એવી પ્રેરણ મારામાં જગાડો. તમે જે રીતે મારા ઘાટ ઘડવા માંગતા હો તેને અનુરૂપ થવામાં મને મદદરૂપ થાઓ.”

આ આપણી નિત્ય પ્રાર્થના બની જવી જોઈએ. આવું કરીશું તો જ આપણે ગુરુકૃપા મેળવવા તથા આપણા જીવનને સફળ કરવા લાયક બનીશું અને પ્રાર્થનાની સંપૂર્ણતા તો આમાં જ છે કે સાચા શિષ્ય થવા માટે આપણે બધું કરી છૂટીએ.

- સ્વામી ચિદાનંદ સરસ્વતી

(‘ચિદાનંદજ્યોત’ના ‘ગુરુકૃપા’ લેખમાંથી સાભાર)

૧૧૧/૧ અનંતકાળ :- અનંતકાળ સુધી જીવ નિજધંદે ચાલી પરિશ્રમ કરે તોપણ પોતે પોતાનાથી જ્ઞાન પામશે નહિ, પરંતુ જ્ઞાનીની આજ્ઞાનો આરાધક અંત સમ્યે પણ જ્ઞાન પામે.

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

- જે જીવોની હિસા કરે છે તે આર્થ નથી. બધાં જીવો પ્રત્યે અહિસા રાખનારો જ સાચો આર્થ છે.
- ઈર્ષાળું મનુષ્યને એટલું દુખ પોતાની નિજ્ઞણતા પર થતું નથી, જેટલું અન્યની સફળતા જોઈને થાય છે.
- સત્સંગમાં ગમે તેટલાં કષ પડે તે સારાં,
- પણ કુસંગમાં ગમે તેટલું સુખ મળે તે નકામું.
- ‘મન, વચન, કર્મથી ધનની ચોરી નથી કરવી’ એવી જે પ્રાર્થના કરે તેને તો ધરે બેઠે જ ધનના ઢગલા થાય.

- દાદા ભગવાન

આ જગતમાં કોઈ વસ્તુ મફતમાં નથી મળતી, જે તમારું છે તે જ તમારી પાસે પાછું આવે છે.

- દાદા ભગવાન

- લક્ષ્મી છૂટા હથે વાપરશો તો ચાલશે, પણ વાણી છૂટા હથે ના વાપરશો. ઘરમાં શાંતિ થાય તે જ મોટામાં મોટું ભણતર. જ્યાં સુધી પૈસાનો કેફ ચહે નહિ, ત્યાં સુધી પૈસા વધે, પણ તેનો કેફ જો વધે તો પૈસો ઘટે. - દાદા ભગવાન
- સત્ત્ર-ચિત્ત-આનંદ. આનંદ પણ ભગવાનનું સ્વરૂપ છે. સૌ આનંદ ઈશ્વરે છે. માટે આનંદ મળે એવાં કાર્યો કરવાં જોઈએ. પણ, આપણા આનંદના ભોગે અન્યોનો આનંદ જવો ન જોઈએ. કારણ કે,
અન્યોના આનંદના ભોગે મળતો આનંદ એ ભગવાનનું સ્વરૂપ નથી.
- ચોધાયાં જોઈને કોઈ કામ નહીં કરો તો ચાલશે... પણ કોઈ મજબૂરનો ચહેરો જોઈ એનું કામ કરી દેજો... સાહેબ, તમારાં ચોધાયાં આપોઆપ સુધરી જશે.
- સાધના સાપ્તાહિક
- ગંદકીની દુર્ગધ દૂર કરવા માટે ગંદકી હટાવવી જોઈએ, નહિ કે ગંદકીને કપડાંથી કે સૂંડલાથી ઢાંકી દેવી. એમ કરવાથી તો થોડા સમયમાં કપું કે સૂંડલો સરીને ગંદકીમાં અને દુર્ગધમાં વધારો જ કરવાનાં.
શરીરમાંથી પણ જ્યાં સુધી વિજાતીય દ્રવ્ય (ટોક્ષીન) દૂર ન થાય ત્યાં સુધી પૂર્ણ સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત ન થાય.
- બુદ્ધિથી મારેલાનું પાપ, તલવારથી મારેલા કરતાં વધુ હોય છે. ઘરનાં આપણી સાથે આનંદમાં રહે તો જાણવું કે આપણું વર્તન બરાબર છે. બથા દૂર કરે તે કથા, બાકી બધો થાક.
- દાદા ભગવાન
- જ્યારે શાંબ અને તેના મિત્રો દારુ પીને એક ઋષિની મશકરી કરવા ગયા, ત્યારે ઋષિએ તેને શ્રાપ આપ્યો કે તેનાથી જે જન્મશે તેના દ્વારા આખા યાદવકુળનો નાશ થઈ જશે. શાંબને મુશળ જન્મ્યું. તે લઈને બધા શ્રી કૃષ્ણ અને બળભદ્ર પાસે ગયા. એ જોઈને બળભદ્રે જાહેરાત કરતાં કહ્યું કે –
આ મહાસંકટ નશાને કારણે આવ્યું છે. માટે આજથી દ્વારિકામાં દારુનાં ઉત્પાદન, વેચાણ અને સેવન પર સાખ પ્રતિબંધ છે.
એ મુશળનો ભૂકો કરીને સમુદ્ર ડિનારે ફેંકી દેવામાં આવે છે, અને નશામાં ચક્યૂર એવું આખું યાદવકુળ, એ ઘાસથી જ, આપસમાં લડીને નાશ પામે છે.
- ‘સ્મૂર્યપુત્ર કર્ણ’માંથી સાભાર
- જો હું મારી પોતાની સ્વતંત્રતામાં કોઈની દખલગીરી કે નુક્તેચીની સાંખી ન શકું, તો બીજાની તેવી જ આગવી સ્વતંત્રતામાં દખલ દેવાનો હક મને હોઈ જ ન શકે.
- સ્વામી આનંદ

- જે કોધિત થવામાં વિલંબ કરે છે તે ઉચ્ચ વિવેકસંપત્ત છે; પરંતુ જે ઉતાવળિયો છે તે મૂર્ખતાનો ઉપાસક છે. - બાઈબલ

૧૧૨. પરમસુખ :- તંદુરસ્તી એ પરમ લાભ, સંતોષ એ પરમ ધન, વિશ્વાસ એ મોટોભાઈ અને નિવાણ એ પરમસુખ છે. - ભગવાન બુદ્ધ

૧૨૫/૧. ધન કરતાં :- ધન કરતાં જ્ઞાન એટલા માટે ઉત્તમ છે કે ધનની રક્ષા તમારે જ કરવી પડે છે, જ્યારે જ્ઞાન તો પોતે જ તમારી રક્ષા કરે છે. - સ્વામી રામતીથ

૧૨૭/૧. ગુરુ કુમણાર :-

ગુરુ કુમણાર, શિષ્ય કુંભ હૈ, ગઢિ-ગઢિ કાઢે ખોટ.

અંતર હાથ સહાર દે, બાહર બાહર ચોટ. - કબીરજી

ભાવાર્થ : ગુરુ કુમણાર સમાન અને શિષ્ય ઘડા સમાન છે. જેમ કુમણાર ઘડાને ઘડતી વખતે, તેની ઉપર તો થપાટ મારે છે પણ અંદર તો હાથનો સહારો રાખે છે, અને એ રીતે ઘડાને સુંદર ઘાટ આપે છે. - યોગભિક્ષુ

૧૨૮. બલિદાન :- આજની કૂથલી, વગર વિલંબે લાખો વાચકો સુધી પહોંચી જાય તે માટે કેટલાં બધાં રળિયામણાં વૃક્ષોએ બલિદાન આપ્યું હશે!

-કુદરતપ્રેમી એડવિન ટીલ

૧૨૯. સ્કૂ ઢીલો :- માનવી ગમે તેટલો મહાન હોય પણ તેના મગજનો એકાદ સ્કૂ ઢીલો હોય તેવો અનુભવ ક્યારેક થતો જ હોય છે. - સ્વામી આનંદ

પ્રભુજ્ઞતા તરફ દોરી જતા બે માર્ગો છે : એક ધ્યાનનો અને બીજો પ્રેમનો.

- ઓશ્ઝો રજનીશ

૧૩૦. આત્માનું... :-

- આત્માનું જેટલું થયું તેટલું તમારું અને બીજું બધું પારકું.
- સંસારમાં સ્વાર્થ છોડાવે તે સત્સંગ અને સંસારમાં સ્પર્ધા વધારે તે કુસંગ કહેવાય.
- ધર્મનું રક્ષણ કરવાનું છે, મતભેદનું નહિ.
- જીવતાં જીતાં મરેલાની જેમ રહો તો કલેશ નહિ થાય.
- ચારિત્રકી ધન સિવાય બીજી કોઈપણ ચીજ ભવોભવ સાથે આવતી નથી.

- દાદા ભગવાન

૧૩૧. મૃત્યુ : મૃત્યુ તો એક જન્મ અને બીજા જન્મ વચ્ચેનો એક પડાવ છે, એ સિવાય બીજુ કાંઈ નહિ.

મૃત્યુ કેવળ જીવનની છાયા છે. - ઓશ્ઝો રજનીશ

૧૩૨. કોયલનાં ગીતનો... :- આપણે ક્યારેય કોયલના ગીતનો અર્થ કરવા રોકાઈએ છીએ ખરા ? ખળખળતા જરણાના સંગીતનો કોઈ અર્થ શોધીએ છીએ ખરા ? આપણને સ્પર્શતી હવાની કોઈ લહેરખી કોઈ સંદેશ લઈને આવે છે કે કેમ તેનું સંશોધન કરીએ છીએ ખરા ?

- ઓશો રજનીશ

૧૩૩. મૂર્ખાઓ સાથે... :- પર્વતો અને જંગલોમાં વનચરો સાથે ભટકવું સાલું, મૂર્ખાઓ સાથે સ્વર્ગમાં રહેવું પણ ખરાબ છે. - ભર્તૃહરી

૧૩૪. આનંદી બનો :- તમે મિશનનો કોઈ ભાર ન રાખો. તમે જે કાંઈ કરી રહ્યા છો તે પ્રવૃત્તિ પોતે જ એક સિદ્ધિ છે. તે પ્રવૃત્તિને આનંદથી કરો અને હૃદયને હેમખેમ રાખો અને તમારી આજુઆજુના લોકોનાં હૃદય તગડાં થાય તેવા આનંદી બનો. - ઓશો રજનીશ

૧૩૫. આપણી પ્રજા :- આપણી પ્રજા આપણાથી વિરુદ્ધ જ વિચારતી હોય છે, વિરુદ્ધ જ આચારતી હોય છે અને વિરુદ્ધ જ ખડ્યંત્ર રચતી હોય છે. તમે કંઈ નિષય કરીને આવો તે પહેલા જ તોણો બીજો જ નિષય કરી લીધો હોય છે ! એ બધું હોવા છતાં તે આપણી પ્રજા છે એટલું ધ્યાનમાં રાખીએ એટલે બસ. - મોરારજ દેસાઈ

૧૩૭. જ્ઞાનનું :- જ્ઞાનનું કે ડહાપણનું વધુ પ્રદર્શન સારું ન કહેવાય. મીહું માપસર હોય ત્યાં સુધી જ 'મીહુ' લાગે, પ્રમાણની બહાર જાય તો ખારું ધૂહ લાગે. - અનુભવાનંદજી

૧૩૮. કીર્તિ અને કાંચન :- કીર્તિ, કાંચન અને કામનીમાં જેમને રસ અને રાગ નથી રહ્યા તેવા પવિત્ર સંતમાં હું પૃથ્વીના પટાંગણ પર અખંડિત રહીશ.

- ભગવાન સ્વામિનારાયણ

૧૪૦/૧. અખો :-

એક મૂરખને એવી ટેવ, પથ્થર એટલા પૂજે દેવ.

પાણી દેખી કરે સ્નાન, તુલસી દેખી તોડે પાન.

એ 'અખો' બધું ઉત્પાત, ઘણા પરમેશ્વર, એ ક્યાંની વાત!?

૧૪૧. કાંતિ :- કીર્તિ, કાંચન અને કામાતૂરમાં જેમને રસ અને રાગ ન રહ્યા હોય તેવા પવિત્ર સંતીમાં-સતીમાં હું પૃથ્વીના પટલ ઉપર અખંડિતપણે રહેલી છું.

- ભગવતી મા નારાયણી

નોંધ :- અહીં સંતનું શીલિંગ સંતી અથવા સતી કરવામાં આવ્યું છે. ભગવાનને પ્રાપ્ત કરવાનો અધિકાર ખ્રી અને પુરુષ બંનેને સરખો છે.

૧૪૨/૧. કુલ કરની :-

કુલ કરની કે કારનૈ, હંસા ગયા વિગોય.

તથ કુલ કાકો લાજુ હૈ, ચારિ પાવ કા હોય ? - કબીર

૧૪૩. માંજી : આજ હૈ અસ્થિર ગગન, અસ્થિર સલિલતલ હો રહા હૈ
કિંતુ અસ્થિર હો ન માંજી (માંજી) ધૈર્ય અપના ખો રહા હૈ.
ઝેલને કો ઈસ બડે, તૂફાન કે ઝોકે ઝંકોરે,
માનવી સંપૂર્ણ સાહસ, વક્ષ બીચ સંજો રહા હૈ.
અવનિ-અંબર કી તરાજૂ, સામને રખ દી ગઈ હૈ,
કયો ન તોંબું આજ અપની, શક્તિ ઈસ પર ગર્વ સે ધર?
ધૂલિમય નભ, કયા ઈસીસે, બાંધ દૂં મેં નાવ તટ પર?

- હરિવંશરાય બચ્ચન

૧૪૩/૧. બીજાની ટીકા : - બીજાની ટીકામાં જેટલો સમય બગાડો છો, તેનાથી
અડધો સમય પણ જો પોતાની ટીકામાં બગાડશો, તો મહાન બની જશો. - વિનોબા ભાવે

૧૪૪. જૂઠા દેવ મનાવે :

દુનિયા જૂઠા દેવ મનાવે !

જન્મમરણ રહિત છતાં જેને, ફરીફરી જન્મ ધરાવે,
પડદો રાખી થાળ ધરાવે. ઘંટાએ સમજાવે. ... દુનિયા.

દાભડાના બાપને પાટલે બેસાડે, વિધવિધ પુષ્પે વધાવે,
જીવતો બાપ જ્યારે સાચું કહે ત્યારે,

‘સાઠ બુધ્ય નાઠ’ એમ કહીને ઉડાવે ! ... દુનિયા.

નાગપંચમી આવે જ્યારે, ઘરઘર નાગ ચિતરાવે,
સાચો નાગ જ્યારે મળવા આવે, ધોકો લઈ ધમકાવે. ... દુનિયા.

છાણ માટીની કરે ગોરમા, વિધવિધ પૂજાપે વધાવે.

ત્રાણ દાઢા રાખે ધરમાં, પાણીમાં પધરાવે. ... દુનિયા.

- પ્રાચીન ભજન

૧૪૪/૧. વિશ્વંભર : - જો ભગવાન વિશ્વંભર હોય, તો આપણે ખોરાક-પાણી વગેરેની
શું ચિંતા? જો તેઓ વિશ્વંભર ન હોય તો, બાળકના જન્મ પહેલાં, માતાના શરીરમાં દૂધ
કોણ મૂકે? વારંવાર આ વાતનો વિચાર કરી-કરીને, હે યદૃપતે! હે લક્ષ્મી પતે! હું ફક્ત
આપના ચરણ-કમલોની સેવા કરીને મારો સમય વ્યતિત કરું છું. - ચાણક્ય

૧૪૫/૧. ઉધાડી રાખજો બારી...

હુઃખી કે દર્દી કોઈ, ભૂલેલા માર્ગવાળાને,
વિસામો આપવા ઘરની, ઉધાડી રાખજો બારી...
ગરીબની દાદ સાંભળવા, બીજાના હુઃખને દળવા,
તમારા કર્ણ-નેત્રોની ઉધાડી...
પ્રશયનો વાયરો વાવા, કુદંદી દુષ્ટ વા જાવા,
તમારાં શુદ્ધ હૃદયોની, ઉધાડી...
થયેલાં દુષ્ટ કર્મની, છૂટા જંજરથી થાવા,
જરા સતકર્મની નાની, ઉધાડી રાખજો બાકી.

- પ્રભાશંકર પણેશી

૧૪૬/૧ . ઘડપણા...

ઘડપણ કોણે મોકલ્યું, જાણ્યું જોબન ન રહે સૌ કાળ.
ઉંબરા તો કુંગરા થયા રે, પાદર થયા પરદેશ,
ગોળી તો ગંગા થઈ રે, અંગે ધોળા થયા છે કેશ. ...ઘડપણ
પ્રાતઃકણે પ્રાણ મહારા રે, અન્ન વિના અકળાય,
ઘરના કહે 'મરતો નથી રે, તને બેસી રહેતા શું થાય?' ...ઘડપણ
દીકરા તો જુદા થયા રે, વહુઓ દે છે ગાળ,
દીકરીઓને જમાઈ લઈ ગયા રે, હવે ઘડપણના શા રે હાલ. ...ઘડપણ
એવું સાંભળી પ્રભુ ભજો રે, સંભારજો જગનાથ,
પરઉપકાર કીધે પામશો રે, ગુણ ગાય નરસેંયો દાસ. ...ઘડપણ

- નરસિંહ મહેતા

ઘડપણમાં માણસની કેવી સ્થિતિ થાય છે, તેનું આબેહૂબ ચિત્ર નરસિંહ મહેતાએ આ
કાવ્યમાં દોર્યું છે.

- યોગબિન્દુ

૧૪૭. રાખડી :-

પ્રીત કે ધાગે કે બંધન મેં, સ્નેહા કા ઉમળ રહા સંસાર,
સારે જગમેં સબ સે ન્યારા, ભાઈ-બહન કા ઘાર.
ભાતા-ભગિની ભાવપ્રતીક છે, રક્ષાબંધન પર્વ,
પરસ્પરની રક્ષા કાજે, બંધાય છે સર્ગવ્ર.

પવિત્ર એવું રક્ષાબંધન, અંતર્નાઈ ગાજે,
સમૃધ્ય સાત્ત્વિક સ્નેહસંબંધ, સર્જે અલૌકિક આજે.

- જ્યાબહેન

જાગૃતિબહેનના સા. પ્રણામ, જ્યનારાયણ

૧૪૮. જવાબ :- રાખીનો જવાબ -

બહેનો કી રાખી પાકર કે, ભાઈ સભી હોતે શ્રીમાન;
કામ-કોધ-મદ-લોભ ઔર, છોડ દેતે હું અભિમાન.
એસે આશિષ મિલે પ્રભુ કે - મિલે સભી કો સનાતન સુખ
પશુ, પક્ષી ઔર જીવ સભીકો મિલે કબી ન લેશમાત્ર દુઃખ. - યોગભિક્ષુ

૧૪૭/૧. જ્યાં લગી :-

જ્યાં લગી આત્મા તત્ત્વ ચીન્યો નહિ, ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી,
મનુષ્યદેહ તારો, એમ એળે ગયો, જેમ, માવઠાની વૃષ્ટિ જૂઠી. ... જ્યાં
શું થયું, સ્નાનસંધ્યા ને પૂજા થકી, શું થયું ઘેર રહી દાન દીધે?
શું થયું ધરી જટા, ભસ્મ લેપન કર્યે, શું થયું વાળ લુંચન કીધે? ... જ્યાં
શું થયું તપ ને તીરથ કીધા થકી, શું થયું માણ ગ્રહી નામ લીધે ?
શું થયું તિલક ને તુલસી ધાર્યા થકી, શું થયું ગંગાજળ પાન કીધે? ... જ્યાં
શું થયું વેદવ્યાકરણ વાળી વદ્યે, શું થયું રાગ ને રંગ માણ્યે?
શું થયું ખટદર્શન ભેદ સેવા થકી, શું થયું વરણના ભેદ આણ્યે ? ... જ્યાં
એ છે, પ્રપંચ સહુ, પેટ ભરવા તણાં, જ્યાં લગી પરમ પરબ્રહ્મ ન જોયો,
ભણે નરસૈંયો કે, તત્ત્વદર્શન વિના, રત્ન-ચિંતામણિ જન્મ ખોયો. ... જ્યાં

- નરસિંહ મહેતા

નરસિંહ મહેતાએ, પોતાની જીવનસાધનાનો નિયોડ આ ભજનમાં રજૂ કર્યો છે. તેજણને
ટકોર બસ છે. - યોગભિક્ષુ

૧૪૮/૧. પ્રેમ સૌ તરફ

પ્રેમ સૌ તરફ રાખો, વિશ્વાસ થોડા પર રાખો,

પણ :

દેખ કોઈના તરફ પણ ન રાખો.

- શેક્સપિયર

૧૪૯. તીર પર :

તીર પર કેસે રુકું મૈં, આજ લહરો મેં નિમંત્રણ !
રાત કા અંતિમ પ્રહર હૈ, જિલભિલાતે હું સિતારે,
વક્ષ પર યુગબાહુ બાંધે, મૈં ખડા સાગરકિનારે,

વેગ સે બહતા પ્રભંજન, કેશ પટ મેરા ઉડાતા,
શૂન્ય મેં ભરતા ઉદધિ-ઉર કી રહસ્યમયી પુકારે,
ઈન પુકારોં કી પ્રતિધ્વનિ હો રહી મેરે હૃદયમે,
હૈ પ્રતિચ્છાપિત જહાં પર સિંહુ કા હિલ્લોલ/કંપન. તીર પર કેસે...

- હરિવંશરાય બચ્ચન

વાહ ! નિરાકાર શૌર્ય કો ભી - કર દિખાયા સાકાર!

- યોગભિકુ

૧૪૮. શાંતિથી : -

શાંતિથી કોધનો નાશ કરો, નમ્રતાથી અભિમાનને જીતો,
સરળતાથી માયાનો નાશ કરો અને- સંતોષથી લોભને કાબૂમાં રાખો.

- મહાવીર સ્વામી

૧૪૯/૧. ગુણની પૂજા :- બધે જ ગુણની પૂજા થાય છે, સંપત્તિની નહિ. પૂનમના
ચંદ્ર કરતાં બીજનો ક્ષીણ ચંદ્ર જ વંદનીય ગણાય છે. - ચાણકય

૧૫૧. વીમો : ઈશ્વર પાસે તમારા જીવનનો વીમો ઉત્તરાવો. બીજી બધી કંપનીઓ
દગ્ગો દઈ શકે. પણ, દિવ્ય વીમા કંપની કદી દગ્ગો નહીં દે. - સ્વામી શિવાનંદ
(‘ચિદાનંદ જ્યોત’માંથી સાભાર)

૧૫૧. ઈશ્વર :- (પાતંજલ યોગદર્શન સૂત્ર ૨૪ થી ૨૮)

૨૪. કલેશો, કર્મો, કર્મફળો અને વાસનાઓથી ઈશ્વર નિત્ય મુક્ત છે.
૨૫. ઈશ્વર સંપૂર્ણ-સર્વજ્ઞ છે.
૨૬. ઈશ્વર, ત્રણે કાળના ગુરુઓના પણ ગુરુ છે, કાળ તેમને છેદી-ભેદી
શકતો નથી.
૨૭. ઈશ્વરનું નામ પ્રાણવ અર્થાત્-ઊँ-છે.
૨૮. પ્રાણવનો જ્યોતિઃપ્રાણવનો જ્યોતિઃપ્રાણવનો જ્યોતિઃપ્રાણવનો જ્યોતિઃપ્રાણવનો
અભાવ થાય છે.

(પૂ.શ્રી.ની ‘મુક્તા’ પુસ્તિકામાંથી સાભાર)

૧૫૪. પ્રભુને રાખી : તમે પરમાત્માને જ રાખી કેમ બાંધતા નથી ? જો તમે કોઈ
માણસને રાખી બાંધશો તો માણસમાં તો અનેક મર્યાદાઓ અને અનિવાર્ય નબળાઈઓ
ભરી પડી છે. અને તમારે જ્યારે મદદની જરૂર પડે ત્યારે તે પોતે મદદ યાચતો હોય તેવું
પણ બની શકે. એટલે જો તમારે કદીય નિષ્ફળ ન જનારી, સાવ ખાતરી બંધ સલામતી

જોઈતી હોય, નિશ્ચિત ભરોસાપાત્ર સહાય, ટેકો અને બળ જોઈતાં હોય તો તમે પ્રભુને જ તમારા સાર-સર્વસ્વ બનાવી દો... ('ચિદાનંદ જ્યોત' - સાભાર) - સ્વામી ચિદાનંદજી

૧૫૫. સાચાગુરુ : સમગ્ર વિશ્વમાં અને કણકણમાં જેમને ઈશ્વરદર્શન થાય છે, આખું જગત જેમને પોતાનું લાગે છે અને જેમને પારકા-પોતાનાનો ભેદ નથી રહ્યો એ જ સાચા ગુરુ છે. જેમના સાંનિધ્યમાં આપણા વિકારો સમી જાય. મન શીતળતાનો અનુભવ કરે અને વાણી મૌન બની જાય ત્યારે સમજવું કે આ કોઈ સાધારણ માનવ નથી, પણ સાચા સંત છે. આપણી ગુરુ શોધવાની યાત્રા પૂરી થઈ. સાચા શિષ્યને પરમાત્મા અને ગુરુ પોતાની તરફ આપોઆપ બેંચી લે છે. માનવ સમજે છે કે આ આમની પાસે ક્યાંથી આવી પડ્યા? પણ આ, પરમાત્મા અને ગુરુકૃપાનું જ પરિણામ છે.

- કુ. રેશમા વોરા ('ચિદાનંદ જ્યોત' - સાભાર)

૧૫૭. ગુરુનું ગૌરવ :- "તમને જોતાની સાથે જ જ્યાલ આવે કે તમારા ગુરુ કેટલા મહાન હશે!"

સાચી ગુરુસેવા એ જ છે કે ગુરુએ બતાવેલા આદર્શને જીવી બતાવીએ. માત્ર પાઈપૂજા કે ગુરુમહિમાનાં ગુણગાન ગાવાથી ગુરુનું ગૌરવ વધતું નથી, પણ હૃદય ફાડીને ગુરુસેવામાં લાગી જવાથી આપણા જીવનો વિકાસ થાય છે. ગુરુસેવા એટલે ગુરુના ચરણ દબાવવા કે ગુરુની વ્યક્તિગત સેવા કરવી માત્ર એટલો એવો સંકુચિત અર્થ નથી.

ગુરુસેવા એટલે ગુરુએ ચીધિલા માર્ગ તન, મનથી સર્મર્પિત થવું, હૃદયના વિકારોનો નાશ કરવો અને આ માર્ગનો સૌથી મહાન શત્રુ 'અહં'ને નામશેષ કરવો. આ બધું ત્યારે શક્ય બને જ્યારે બધું જ કરવા છતાં આપણે સજ્જાગતાથી સમજાએ કે, "ના હમ કર્તા, હરિ હી કર્તા."

- કુ. રેશમા વોરા ('ચિદાનંદ જ્યોત' - સાભાર)

૧૫૮. જિજીવિષા :- સર્વ જીવાત્મા જિજીવિષા સાથે જન્મ્યો છે અને કોઈ પણ જીવને મરવું ગમતું નથી એ પાયાના સિદ્ધાંત પર જૈનધર્મ રચાયો છે. સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ હિંસા પણ આ ધર્મને વજર્ય છે. મન, વચન અને કાયાએ કરી સંપૂર્ણ અહિંસાનું પાલન આ ધર્મનો આધ્યારતસ્તંભ છે.

- કુસુમાંજલિ

૧૫૯. પરોપકાર :- ફળ આવે છે ત્યારે વૃક્ષ જૂકી જાય છે, વર્ષા વખતે મેઘ પણ જૂકી જાય છે, સંપત્તિ આવે ત્યારે સજજનો પણ નમ્ર બની જાય છે.

પરોપકારીઓનો સ્વભાવ જ જૂકી જવાનો અને નમ્ર રહેવાનો હોય છે.

- કવિ કાલિદાસ

૧૬૦. પત્રકારત્વ :- સાહિત્ય અને પત્રકારત્વ એકભીજાનાં પૂરક છે. જીવનમાં તે બંને મહત્વનાં છે. દીવાદાંડી સમાન છે. જે સાહિત્ય જીવનમાં ઊગતું નથી તે ક્ષણિક હોય છે. જે પત્રકારત્વ હાલના સમયના પ્રશ્નોથી દૂર રહેતે પત્રકારત્વનો ધર્મ ચૂકે છે.

- જેહાન દારુવાલા

૧૬૧. જે ગમે :-

જે ગમે જગતશુરુદેવ જગદીશને, તે તણો ખરખરો ફોક કરવો,
આપણો ચીંતવો અર્થ કાંઈ નવ સરે, ઊગરે એ જ ઉદ્દેગ ધરવો. ...જે
હું કરું, હું કરું એ જ અજ્ઞાનતા, શક્તનો ભાર જેમ શાન તાણો,
સૂચિમંડાણ છે, સર્વ ઓણી પેરે, જોગી-જોગેશ્વરા કોઈક જાણો. ...જે
નીપજે નરથી તો કોઈ નવ રહે હુઃખી, શત્રુ મારીને, સૌ મિત્ર રાખે,
રાય ને રંક કોઈ, ટ્રાષે આવે નહિ, ભવનપર, ભવનપર, છત્ર દાખે. ...જે
ઝતુ-લતા, પત્ર-ફળ-ફૂલ આપે યથા, માનવી મૂર્ખમન વ્યર્થ શોચે,
જેહના ભાગ્યમાં જેહ સમે જેહ લઘ્યું, તેહને તે સમે તે જ પહોંચે. ...જે
ગ્રંથે ગરબડ કરી, વાત ન કરી ખરી, જેહને જે ગમે તેને પૂજે,
મન કર્મ વચનથી, આપ માની લહે, સત્ય છે એ જ મન એમ સૂજે, ...જે
સુખસંસારી, મિથ્યા કરી માનજો, કૃષ્ણ વિના બીજું સર્વ કાચું,
જુગલ કર જોરી કરી, નરસૈંયો એમ કહે, જન્મ, પ્રતિજ્ઞન્મ, હરિને જ જાચું, ...જે

ભક્તકવિશ્રી નરસિંહ મહેતાએ પોતાના જીવન-અનુભવોનો નિયોડ આ
ભજનમાં પીરસ્યો છે, જેથી મુમુક્ષુ-સાધક, ઘણી ઓછી મહેનતે ઘણી સાચી સમજણ
પ્રાપ્ત કરી શકે.

- યોગભિક્ષુ

૧૬૨/૧. રાત રહે :-

રાત રહે જાહરે, પાઇલી ખટ ઘરી, સાધુ પુરુષને સૂર્ય ન રહેવું,
નિક્રમે પરહરી, સમરવા શ્રી હરિ, ‘એક તું, એક તું’ એમ કહેવું. ...રાત
જોગિયા હોય તેણો, જોગ સંભાળવા, ભોગિયા હોય તેણો ભોગ તજવા,
વેદિયા હોય તેણો, વેદ વિચારવા, વૈષ્ણવ હોય તેણો કૃષ્ણ ભજવા. ...રાત
સુકવિ હોય તેણો સદગ્રંથ બાંધવા, દાતા હોય તેણો દાન કરવું.
પતિત્રતા નારીએ કંથને પૂછવું, કંથ કહે તે તો ચિત્ત ધરવું. ...રાત
આ પેરે આપણા ધર્મ સંભાળવા, કર્મનો મર્મ લેવો વિચારી,
નરસૈયાના સ્વામીને સ્નેહથી સમરતા, ફરી ન અવતરે નર ને નારી. ...રાત

- નરસિંહ મહેતા

સાર : એક ભાગવત મનુષ્યની દિનચર્યા અને જીવનચર્યા કેવી આદર્શ હોવી જોઈએ તે બતાવવાનો પ્રયત્ન અહીં થયો છે. અત્યારે ભલે સમય બદલાયો છે, પણ તોય સમયને અનુરૂપ-અનુકૂળ કરી લેવાય.

- યોગભિક્ષુ

૧૬૨. છેલ્લો સંદેશ :- રાવણા અંત સમયે, શ્રીરામ, લક્ષ્મણને રાવણ પાસે ઉપદેશ લેવા મોકલે છે. રાવણે લક્ષ્મણને ઘણી ઉપયોગી વાતો કહી. તેમાં એક હતી :-

“જે મનુષ્ય અહંકાર ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરે છે તેને પછી બીજા કોઈ ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરવાની જરૂરત રહેતી નથી.”

‘સિયા કે રામ’ માંથી સાભાર

૧૬૩. સુલોચના :- લંકાનું યુદ્ધ પૂરું થયું, શ્રીરામ સીતાજીને મળવા અશોકવાટિકા જાય છે. ત્યાં સૂર્યનાખા સીતાજી માટે ખૂબ હીણું બોલે છે. આથી સીતાજી ખૂબ દુખી થઈને અગ્નિપ્રવેશ માટે તૈયાર થઈ જાય છે ત્યારે તેમને તેમ ન કરવા ઘણાબધા ખૂબ સમજાવે છે. તેમાં મેઘનાદની પત્ની સુલોચના પણ છે. તે સીતાજીને કહે છે કે,

“જો તમે અત્યારે અગ્નિમાં પ્રવેશ કરીને સાચ-જૂઠની પરીક્ષા આપશો તો ભવિષ્યમાં ખીઓને ભયંકર મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડશે. પછી તો સૌ કોઈ ખીઓ પાસેથી આવી ભયંકર રાક્ષસી પરીક્ષાની માંગણી કરશે!”

- ‘સિયા કે રામ’ માંથી સાભાર

વાહ સુલોચના ! તમે સુલોચના (સુંદર આંખોવાળાં) તો ખરાં જ પણ સાથે - સાથે સુવિચારક અને દૂરદૃષ્ટા-દીઘદૃષ્ટા પણ ખરાં જ ખરાં.

સૌ કોઈને જીવન-રણસંગ્રામમાં સુલોચનાની હૂંફ-હામ મળે તેવી પ્રભુપ્રાર્થના.

- યોગભિક્ષુ

૧૬૩/૧. વિદ્યાસુખ :-

જો મનુષ્ય વિષય ચાહતા હો, વહ વિદ્યા કે પાસ ન જાય, જો વિદ્યા કા ઈચ્છુક હો વહ, સુખ છોડે. સુખાર્થી કો વિદ્યા ઔર વિદ્યાર્થી કો સુખ કર્હા સે મિલ સકતા હૈ?

- ચાણક્ય.

૧૬૪/૧. સાચો ધનવાન :-

ધનહીન મનુષ્ય હીન નહીં કહા જા શકતા, વાસ્તવ મેં વહી ધની હૈ.

કિન્તુ જો મનુષ્ય વિદ્યારૂપી રત્ન સે હીન હૈ, વહ સભી વસ્તુઓ સે હીન હૈ.

- ચાણક્ય

૧૬૫/૧. એક જ દે :-

એક જ દે ચિનગારી, મહાનલ એક જ દે ચિનગારી.

ચકમક લોહું ઘસતાં-ઘસતાં, ખર્ચી જિંદગી સારી,
જામગરીમાં તણખો ન પડ્યો, ન ફળી મહેનત મારી. મહાનલ.
ચાંદો સળગ્યો, સૂરજ સળગ્યો, સળગી આભઅટારી,
ન સળગી એક સગડી મારી, વાત વિપતની ભારી. મહાનલ.
ઠડીમાં મુજ કાચા થથરે, ખૂટી ધીરજ મારી,
વિશ્વાનલ હું અધિક ન માગું, માગું એક ચિનગારી, મહાનલ.

- હરિહર ભડુ

આ કાવ્યમાં કેટલું બધું ઉત્તમ અને ઉપયોગી મનોમંથન રજૂ થયું છે! અને
તેને કેટલી સરસ રીતે, શબ્દો દ્વારા સાકાર કર્યું છે!! - યોગલિક્ષુ

૧૬૭. ભોગને :-

ભોગને મર્યાદાથી બાંધે, તપને ભક્તિથી શાશગારે,
કામને કર્મયોગથી સજાવે, અને-

તૃણાને સંયમથી શાંત કરે, તે જ સાચો મહામાનવ. - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી
૧૬૭. દોષ દેવાની:- જો તમારામાં બીજાને સલાહ દેવાની કે તેના દુર્ગુણો દેખાડવાની
કે અન્યને દોષ દેવાની આદત હોય તો, તમારા માટે ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરવો અતિ
મુશ્કેલ છે. - સ્વામી રામતીર્થ

૧૬૮. જ્ઞાનના બળો... :- મૂર્ખ માણસો અનુભવ પ્રાપ્ત કરવા સમય, શક્તિ અને
દ્રવ્યનો વ્યય કરે છે.

જ્યારે જ્ઞાનીઓ ભૂતકાળના બીજાઓને થયેલ અનુભવોમાંથી પદાર્થપાઠ શીખી,
આવા મૂર્ખાઓને થતા નુકસાનમાંથી પોતાના જ્ઞાનના બળો મુક્તિ પામે છે. - કુસુમાંજલિ

૧૬૮/૧. જબ ગુણ કો :-

જબ ગુણ કો ગાહક મિલે, તબ ગુણ લાખ બિકાઈ,
જબ ગુણ કો ગાહક નહિ, તબ કોડી બદલે જાઈ. - સંત કબીર

ભાવાર્થ : ગુણની પરખ કરનાર જ તેની કિંમત સમજે છે, તેનું ખૂબ સન્માન કરે છે.
ગુણને-ગુણીને ન ઓળખનાર માટે તે કોડા બરાબર છે, ઉપરથી તે તેમનું અપમાન
પણ કરે છે.

૧૬૯. દિવ્ય દ્રષ્ટિ :- શ્રી ભગવાન કહે છે :

સૂર્યોદય થતાં તે કેવળ બહાર જ પ્રકાશ આપે છે. પરંતુ સંતજન તો મુજ
પરમાત્માના અનુભવ માટે દિવ્ય દ્રષ્ટિ પ્રદાન કરે છે. સંત અનુગ્રહશીલ દેવતા અને
હિતૈખી સુહૃદ છે. સંત તો મારું જ સ્વરૂપ છે.

- શ્રીમદ્ ભાગવત (ચિદાનંદ જ્યોત)

૧૬૮. આત્માકી રક્ષા :-

કુલ કી રક્ષા કે લિયે એક સદસ્ય કા બલિદાન હેં,
ગાঁંવ કી રક્ષા કે લિયે કુલ કા બલિદાન હેં,
દેશ કી રક્ષા કે લિયે ગાঁંવ કા બલિદાન હેં, ઔર -
આત્મા કી રક્ષા કે લિયે દેશ કા બલિદાન હેં. - ચાણકય

આત્માનાં મહત્ત્વા-મૂલ્ય કેટલાં છે તે બતાવવાનો પ્રયત્ન અહીં થયો છે. વિશ્વના કોઈ પણ પદાર્થ કરતા આત્મા અતિ મૂલ્યવાન, અલોકિક, અનઉપમેય અને અદ્વિતીય છે, જે પણ કાંઈ બધું કરીએ છીએ તે બધું આત્માના કલ્યાણ માટે જ કરવાનું છે.

- યોગભિકૃ

૧૭૧. હિંદીને :- હિંદીને રાષ્ટ્રભાષા બનાવવાની નથી, તે તો રાષ્ટ્રભાષા છે જ. મહાન સભ્યતા કદી મરતી નથી. - કનૈયાલાલ મુનશી

૧૭૨. સાચા છો તો.... :- તમે જો સાચા છો તો દુનિયામાં કોઈ તમારું નામ દેનાર નથી. તમે કોઈને દુઃખ દેતા નથી કે કોઈને દુઃખી કરવાની તમારી ભાવના નથી, તો તમને કોઈ દુઃખી કરી શકે તેમ નથી. - દાદા ભગવાન

૧૭૩. ખોટા માણસના :- જો સારાં સાધનો પણ ખોટા માણસના હાથમાં જાય, બૂરો માણસ સારાં સાધનોનો ઉપયોગ કરે, તો સારાં સાધનોનું રૂચિત્વ-સારાપણું ખોટે રસ્તે કાર્યશીલ બને છે. - મનોવૈજ્ઞાનિક કાર્બયુગ

૧૭૪. કહેવાતા સ્વર્ગને :- ઉપનિષદોનું અધ્યયન આનંદ માટે કરવાનું છે, મૃત્યુ પછી સ્વર્ગ મળે તે માટે નહિ. જે માણસ આ જીવનમાં આનંદ ન પામે તે મૃત્યુ પછી કહેવાતા સ્વર્ગને પામે એ વાતમાં કોઈ માલ નથી. - ગુણવંત શાહ

૧૭૫. માતારૂપે :- રાષ્ટ્રના મૂળમાં નારી છે. રાષ્ટ્રની ઉછેરભૂમિ ઘર છે. રાષ્ટ્રના દેહનું નહિ, પણ મન, નીતિ અને આત્માનું ઘડતર થી કરે છે. બાલિકા, ડિશોરી નાની, પત્નીરૂપે પ્રહુલ્યે છે અને માતારૂપે પૂર્ણતા પામે છે. વેદ અને શાસ્ત્રોએ તેને અધિષ્ઠાત્રી રૂપે સ્થાપી છે. - કનૈયાલાલ મુનશી

૧૭૬. તમારાં રહસ્યો :- જે વ્યક્તિ બીજાનાં રહસ્યો તમારી સમક્ષ પ્રગટ કરે છે તેને ક્યારેય તમારાં રહસ્યો જણાવશો નહિ. કારણકે બીજાનાં રહસ્યોને તે તમારી સમક્ષ જે રીતે પ્રગટ કરે છે તે જ રીતે તે તમારાં રહસ્યોને પણ અન્યો સમક્ષ પ્રગટ કરી દેશે. - હજરત અલી

૧૭૭. વાહ વાહ :- આટલા વર્ષે હું અનુભવું છું કે દુનિયાની વાહવાહ મેળવવા જેટલું જ કે તેથીયે વધુ મહત્વનું છે પોતાની આસપાસનાને સુખી કરવાનું.

- ચંદ્રિકાબહેન (નવોરાહ)

૧૭૮. સાચી ઊજવી :- શનિવારે વિદ્યિયો કોન્ફરન્સમાં અમેરિકાથી વાત કરતા શ્રી ગોપાલભાઈ શાહે પૂ. ગુરુદેવને કહ્યું કે -

“ગુરુદેવ ! અમારે તો સુખ થઈ ગયું છે. ગુરુપૂર્ણિમાએ અમે આખા કુટુંબે પ્રતિ લીધું છે કે તણેલું અને ગળ્યું નહિ ખાવાનું. આ પ્રતથી શરીર ખૂબ હલકું અને સ્વૃત્તિલું રહે છે, વળી દર વર્ષે તેલના ઉબા સાત જોઈતા હતા તે હવે બે ઉબાથી જ ચાલશે.”

આ સાંભળીને પૂ. ગુરુદેવે આશિષ આપતાં કહ્યું કે, શાબાશ ! તમે ગુરુપૂનમ સાચી રીતે ઊજવી, એટલે કે તમે પૂરો લાભ લીધો.

શ્રી ગોપાળભાઈ ઉમરેઠ હતા ત્યારે ત્યાં ઓમ્પ્રિવારનું કેન્દ્ર ચલાવતા હતા, અત્યારે અમેરિકામાં ચલાવે છે અને ત્યાં ગુરુપૂનમ પણ ઊજવે છે.

(સંગ્રહક : ભાવેશ રાવલ)

૧૭૯. જ્ઞાનનું તેલ :- જલતા દીપકથી દીપક જલે છે. ઓલવાયેલા દીપકથી દીપક જલતો નથી, તો પછી જે દીપમાં તેલ જ ન હોય તે ક્યાંથી જલે ? પહેલાં મનરૂપી દીપમાં જ્ઞાનનું તેલ પૂરો. પછી જોઈ શકશો કે જલતા દીપની જ્યોત માત્રથી દીપમાળા જગમગી ઊઠશે!

- ગુરુદાત

૧૮૦. શરીરને ખેતર :- શરીરને ખેતર બનાવ, મનને હળ. પ્રામાણિક મહેનત કરીને જળ સીચ, પછી ભગવાનના નામનાં બિયાં રોપ, સંતોષથી ખેતરને સમથલ કર અને નમ્રતાની વાડથી રક્ષા કર, પછી પ્રેમનાં જ કાર્યો કર, તો બીજ ઊગીને વિકસવા માંડશે.

- ગુરુનાનક

૧૮૦/૧. અખંડ :-

અખંડ વરને વરી, સાહેલી હું તો, અખંડ વરને વરી,	
ભવસાગરમાં, મહા દુઃખ પામી, લખચોર્યાસી ફરી.	...હું તો
સંસાર સર્વે ભયંકર કાળો, તે દેખી થરથરી,	
કુટુંબ સહોદર સ્વાર્થી સર્વે, પ્રપંચને પરહરી.	...હું તો
જનમ ધરીને સંતાપ વેઠચા, ધરનો તે ધંધો કરી,	
સંતજગતમાં મહાસુખ પામી, બેઠી ઠેકાણે ઠરી.	...હું તો

સદગુરુની પૂરણ કૃપાથી, ભવસાગર હું તરી,
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ, ગિરધરનાગર, સંતોનાં ચરણે પડી. ...હું તો
- મીરાંબાઈ

૧૮૦/૨. હરિ વસે :-

હરિ વસે હરિના જનમાં, શું કરસો જઈ વનમાં ?
ભેખ ધરી તમે શીદ ભટકો છો ? પ્રભુ નથી વન કે અરણ્યમાં,
કાશીએ જાઓ ભલે, ગંગામાં નહાવો,
પ્રભુ નથી પાણી કે પવનમાં, ...હરિ
જોગ કરો ભલે, જગન કરાવો, પ્રભુ નથી વ્યોમ કે હવનમાં,
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ, ગિરધરનાગર, હરિ વસે હરિના જનમાં. ...હરિ
- મીરાંબાઈ

૧૮૧. હાજરી :- આપણી હાજરીથી જે ડરે છે તે આપણી ગેરહાજરીમાં આપણને
ઘિક્કારવાનો જે. - કૂલર

- જો તમે તમારા મગજને શાંત રાખી શકતા હશો તો તમે જગતને જીતી શકશો.
આપણો ન્યાય આપણાં કાર્યો વડે તોળાશે. - ગુરુનાનક

૧૮૩. ઈશ્વરશરણ.../આશાવાદી :- જ્યારે તમારા બળનો અભાવ થઈ જાય
અથવા કોઈ કાર્ય ન બને ત્યારે ઈશ્વરનું શરણું લેવું. - ગુરુનાનક

- હું આશાવાદી છું, કારણકે નિરાશાવાદી થવાથી કોઈ લાભ નથી. - ચર્ચિલ

૧૮૪. લોહી એકસરખું :- બધાં જ પ્રાણીઓનું લોહી એકસરખું છે. ચાહે ગાય હો
યા બકરી, ચાહે પીર, પેગંબર અને ઓલિયા, આ બધાં જ એક દિવસ ચાલ્યાં જશે.
પોતાના શરીરનું પાલન કરવા માટે નકામો જીવને મારવો નહિ. - ગુરુનાનક

૧૮૫. નસીબને ભરોસે :- સાહસહીન, આળસુ અને કાયર મનુષ્ય નસીબને
ભરોસે બેસી રહે છે, પણ પરિશ્રમ કરતો નથી. - ગોસ્વામી તુલસીદાસ

૧૮૬. અકારણ વિરોધ :- શસ્ત્રધારી માણસ, ભર્મ જાણનાર માણસ, માલિક,
શેઠ, ધનવાન, વૈદ્ય, ભાટચારણ, કવિ અને રસોઈયો આ નવની સામે અકારણ
વિરોધ કરવામાં કલ્યાણ નથી. - રામાયણ

૧૮૭. પ્રભુ-પ્રભુતા :- હિંદુ સંસારમાં પતિ અને પ્રભુ એ બેમાં પતિની પ્રભુતા
મોટી. - ક. મુનશી

૧૮૭-૧. આદર્શોના :- જીવનની સહજતા પર, આદર્શોના નામે આકરા પ્રહારો કરે એવા કોઈ ધર્મગુરુ કે ઉપદેશકમાં અમને જરા જેટલો વિશ્વાસ નથી.

- ગુણવંત શાહ

૧૮૮. પ્રભુ તારામાં :- જેમ પુષ્પમાં સુગંધ છે અને અરીસામાં પ્રતિબિંબ છે. એ રીતે પ્રભુ તારામાં વસે છે, તારા અંતરતલમાં તેનો વાસ છે, ત્યાં તારે તેને શોધવો જોઈએ.

- શુરુનાનક

૧૮૯. ક્ષુદ્ર અહં :- જેમ બીજ જેટલું મટે છે, એટલું જ વિશાળ વૃક્ષ થઈને પાંગરે છે. એમ જ જીવનો ક્ષુદ્ર અહં જેટલો મટે છે, એટલો જ ‘અહંપ્રક્ષાસ્મિ’નો જ્ઞાનમય અનુભવ પ્રગટ થવા લાગે છે.

- બાપુ

“નિરાશા ઊપજે ત્યારે ભજનધૂનથી-એ રાક્ષસને કાઢી મૂકજે. બાપુના આશીર્વાદ”.

આજે પણ રામદાસભાઈ, એ પુસ્તિકાને સાચવીને રાખે છે અને જરૂરત સમયે તેનો લાભ લે છે.

(‘જીવનસ્મૃતિ’માંથી સાભાર)

૧૯૦/૧. તિમિર :-

તિમિર ગયા રવિ દેખતે, કુમતિ ગઈ ગુરુજ્ઞાન,
સુમતિ થઈ અતિ લોભ સે, ભક્તિ ગઈ અભિમાન. - કબીર

ભાવાર્થ : સૂર્યોદય થતાં જ અંધારું ચાલ્યું જાય છે, ગુરુદેવથી જ્ઞાન-તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં જ અજ્ઞાન ચાલ્યું જાય છે, અતિ લોભના કારણે સુમતિ = સારાસારનો ભેદ = નિત્યાનિત્યનો વિવેક વગેરે જતાં રહે છે અને અભિમાનથી ભક્તિનો નાશ થઈ જાય છે.

- યોગભિક્ષુ

૧૯૧. મદ :- સંસારમાં એવો કોઈ માણસ પેદા નથી થયો કે જેને સંપત્તિ અને ઉચ્ચ પદ મેળવીને મદ ન ચઢ્યો હોય. - ગો. તુલસીદાસ

● સંસારના વિચારો તે ચિંતા કહેવાય અને આત્માના વિચારો તે ચિંતન કહેવા.

- સૂરીરામ

૧૯૨. પત્રકાર બન્યા પછી :- પત્રકાર બન્યા પછી ગાંધીજીએ લેખકો વિશે જણાયું છે કે -

‘જેમ નિરંકુશ પાણીનો ધોધ ગામનાં ગામ દુબાડે અને પાકનો નાશ કરે છે, તેમ નિરંકુશ કલમનો ધોધ નાશ કરે છે. એ અંકુશ બહારથી આવે, તો તે નિરંકુશતા કરતાં વધારે ઝેરી નીવડે છે. અંદરનો અંકુશ જ લાભદાયી હોઈ શકે.’ - ધીરુભાઈ ઠાકર
(‘જીવનસ્મૃતિમાંથી સાભાર’)

૧૯૩. દિલથી સેવા :- મારી ધર્મની માન્યતાઓમાંની એક માન્યતા એવી છે કે જો તમે જરૂરતમંદ, ગરીબ અને પીડિત લોકોની સેવા ખરા દિલથી કરશો તો તમે સર્વોચ્ચ શક્તિની (ઈશ્વરની) વધુ નજીક પહોંચી શકશો. આ જ્યાલ મારા બૌધ્ધિક માનસને વ્યાજભી લાગે છે. મારે કહેવું જોઈએ કે કટોકટીના સમયમાં જિંદગીમાં તદ્દન અજાણ્યા ક્ષેત્રમાંથી મને મદદ મળતી રહી છે. આને આપણે શું કહીશું? ચમત્કાર અથવા અને નસીબ....

- ડૉ. એચ. એલ. ત્રિવેદી

(કિર્દની પ્રત્યારોપણમાં અમદાવાદથી એશિયા સુધી વિષ્યાત) ('જીવનસમૃત' માંથી સાભાર)

૧૯૪/૧. બા તું જ છો :-

મેં ગ્રંથોમાં જીવનપથનાં સૂચનો ખોળી જોયાં,
તીર્થોના મલિન જળમાં હાડકાં બોળી જોયાં,
અંધારામાં ધૂતિકિરણ અકાર્ધ યે પામવાને,
મંદિરોના પથરરૂપુતળાં ખૂબ ઢંગોળી જોયાં,

અને -

સંતો કેરા કરગરી કરી પાદ પ્રક્ષાલી જોયા,
એકાંતોના મશાહૂર ધનાગાર ઉઘાડી જોયા,
ઉડી-ઉડી નિજ મહી સર્યો તેજકણ પામવાને,
વિશેવંધા અન્ય સકળ ભંડાર મેં ખોલી જોયા,

પણ તોય-

ને આ સર્વે ગડમથલ નિહાળતાં નેણ તારાં,
વરસાવતા મુજ ઉપર વાત્સલ્ય પિયુષધારા,
તેમાં નહોતો રજ પણ મને બેંચવાનો પ્રયાસ,
નહોતો તેમાં અવગણનના હુઃખનો લેશ ભાસ,
જ્યોતિ લાધે શિશુને ફક્ત એટલી ઉરકામ,
મોડી-મોડી ખબર પડી બા

"તું જ છો જ્યોતિધામ"

- કરસનદાસ માણેક

કવિ કહે છે કે : મેં એક જ્યોતિકણ પામવા માટે, ઘણા ગ્રંથો જોયા, ઘણાં તીર્થોમાં સ્નાન કર્યા, ઘણાં મંદિરોમાં પથરની મૂર્તિઓના દર્શન કર્યા, ઘણા સંતો-મહંતોના

પગ ધોયા અને વિશ્વવંદોના ધનાગાર-જ્ઞાનાગાર વિગેરે પણ જોઈ વખ્યો પણ મોડે-
મોડે ખબર પડી કે : “બા! જ્યોતિઓનો ભંડાર તો તું જ છો.” - યોગબિક્ષુ

૧૯૬. સુમિરણ મારગ :-

સુમિરણ મારગ સહજ કા, સદ્ગુરુ દિયા બતાય,
સાંસ સાંસ સુમિરણ કરું, એક દીન મિલસી જાય. - કબીર

ભાવાર્થ : સદ્ગુરુદેવે પ્રભુસરણનો આત્મ સરળ માર્ગ બતાવી દીધો. શાસ મૂકૃતી
અને લેતી વખતે પ્રભુનું નામ લઈશ-જપીશ અને એવી જપ-સાધનાથી એક દિવસ
જરૂર પ્રભુને મેળવી લઈશ-ઓળખી લઈશ-સમજ લઈશ. - યોગબિક્ષુ

૧૯૭. ઊંની છબી :- મારી પાસે ઓમની એક સુંદર તસવીર છે. તેની પાસે બેસીને
હું અનેક વખત ભાવ સમાધિમાં દૂબી ગયો હું. પહેલા આ તસવીર ગાંધીજી પાસે
હતી. એને તૈયાર કરવામાં મારો પણ કાંઈક હિસ્સો છે. આ તસવીર બનાવનાર
ચિત્રકાર, તે બનાવતા પહેલાં ગાંધીજી પાસે ગયા હતા. તો બાપુએ કહ્યું : વિનોબાને
મળો. તે જેમ કહે તેમ તમે તસવીર બનાવો.

મારી પાસે ચિત્રકાર આવ્યા, ત્યારે મેં તેમને કહ્યું - ઊંનો પ્રકાશ સાતેય લોકને
આલોકિત કરે છે. એની પ્રતીતિ થાય એવી તસવીર બનાવો. સાતેય લોકના પ્રકાશ
અલગ-અલગ દેખાઈ આવવા જોઈએ. (જીવનજગૃતિમાંથી સાભાર)-વિનોબા ભાવે
૧૯૮. હાઈક શ્રદ્ધાંજલિ - પુષ્પાંજલિ:- વિશ્વભરના સમસ્ત સપૂત શહીદોને,
જાંબાજ મરણિયા મહાવીરોને વંદન તથા સમસ્ત દિવંગત આત્મીયજનોને તથા
પરિજનો-પરિવારજનોને પ્રણામ. - ઓમ્પ્રિવાર

- આપણાં સાત્ત્વિક - આધ્યાત્મિક કાર્યોથી આપણા શરીરમાં ઉત્પન્ન થતી ઉષાતા
જ્યારે સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ નાડીઓને શુદ્ધ કરી બહિર્મુખ બને તે પહેલાં આપણે જાગૃત થઈ
જવું જોઈએ, કારણ કે તે ઉષાતાને વેડફી નાખવાની નથી, શરીરમાં પચાવી લેવાની
છે, જેથી આધ્યાત્મિક ઉન્નતિમાં તેના સહારે આગળ વધી શકાય.

- ઓમ્ઝ્યંતી નિમિત્તે :- વંદન, અભિનંદન, આશિશ.

- નૂતન વર્ષ નિમિત્તે :- શુભેચ્છા-વંદન-અભિનંદન-આશિષ.

૧૯૯. પ્રેમપ્રેમ :-

પ્રેમપ્રેમ સબ કોઈ કહે, પ્રેમ ન ચિન્હે કોઈ,

જી મારગ સાહિબ મિલે, પ્રેમ કહાવે સોય - કબીર

ભાવાર્થ : પ્રેમની વાતો તો સૌ કોઈ જોરશોરથી કરે છે પણ પ્રેમના સાચા અર્થની,

પ્રેમના કલ્યાણકારી સ્વરૂપની કોઈને પણ ખબર નથી. સાચો પ્રેમ તો તે છે કે જે પરમાત્મા સુધી પહોંચાડી હે, તેમને ઓળખાવી હે, જેના દ્વારા અક્ષયસુખની પ્રાપ્તિ થાય.

- યોગલિકુ

૧૮૮. હરિદર્શન :- સૂચિમાં સર્વત્ર હરિદર્શનનો અનુભવ થાય છે. જરૂર તત્ત્વથી હું અલગ હું તો એટલા માટે હું કે હું બીજાના દુઃખના કારણે દુઃખી થાઉં હું. મારામાં જરૂર કરતાં ચૈતન્ય તત્ત્વ વધારે છે, અને આ ચૈતનતત્ત્વ તો સર્વમાં છે. વિશ્વની પ્રત્યેક વસ્તુમાં પ્રભાદર્શન થાય છે, અને ગીતા આને જ વિભૂતિદર્શનથી ઓળખાવે છે. - વિનોભા ભાવે ('જીવનસ્મૃતિ' માંથી સાભાર)

૨૦૦. હૈયાને :- પ્રેમને તારી લેખિની બનાવ, તારા હૈયાને લેખક બનાવ ને તારો ગુરુ કહે તે પ્રમાણે લખવા માંડ.

- ગુરુનાનક

૨૦૧. નાતજીત :- એક ટીખળી યુવાને આચાર્ય કૃપલાનીને પૂછ્યું કે તમે કઈ નાતજીતના છો? જવાબ : તો સાંભળ યુવાનમિત્ર, હું સવારે શૌચ પતાવું હું, એટલે હું જાતિએ શુદ્ધ કહેવાઉં, અધ્યાપન કરાવવા જતા અગાઉ મારાં જૂતાં જાતે સાફ કરું હું. માટે મોચી કહેવાઉં, અધ્યાપન કરાવતી વખતે વિદ્યાર્થીઓને ભણાવતો હોવાથી પ્રાક્તણ કહેવાઉં, દર મહિને પગારના દિવસે પૈસા ગ્રહણ કરતો હોવાથી વૈશ્ય કહેવાઉં અને દુઃખી, ગરીબ કે અસહાયને સહાય કરવા દોડીને પહોંચી જાઉં; ત્યારે હું ક્ષત્રિય કહેવાઉં. આમ મારી અનેક જાત છે. - આચાર્ય કૃપલાની ('જીવનસ્મૃતિ' માંથી-સાભાર)

૨૦૨. સહાનુભૂતિ :- દૂબનારની પ્રત્યે સહાનુભૂતિ બતાવવી એનો અર્થ એ નથી કે તેની સાથે દૂબી મરવું; એમ પણ નહિ કે તેને દૂબવા દેવો, પણ તરીને તેને ઉગારી લેવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

- વિનોભા ભાવે

૨૦૩. પ્રાર્થના :- પ્રાર્થનામાં ભાગ્યવાદ અને પ્રયત્નવાદ બંનેનો સમન્વય સાહેલો છે. ભાગ્યવાદની નભ્રતા અને પ્રયત્નવાદનું પરાકમ આ બંને જરૂરી છે. પ્રાર્થના આ બંનેનું મિલન કરાવી હેઠાં છે.

- વિનોભા ભાવ

૨૦૪. આણસ :- આણસ અને અભિમાન આપણી પાસેથી રાજસત્તા અને પાલમિન્ટ કરતાંય વધારે દંડ વસૂલ કરે છે.

- બેન્જામીન ફેંકલીન

૨૦૫. ઠોકર વાગે :- બીજાના અનુભવોમાંથી હોશિયારી મેળવવાની મનુષ્યની ઈશ્છા જ નથી હોતી. તેને તો પોતાને ઠોકર વાગે અને લોહી નીકળે તેવું ગમે છે.

- વિનોભા ભાવે

૨૦૬. સ્વયં તમારે :- કળીયુગમાં રહેવું કે સત્યુગમાં તે તો તમારે સ્વયં પસંદ કરવાનું છે. તમારો યુગ તમારી પાસે જ છે. - વિનોભા ભાવે

૨૦૬/૧. ગુરુગીતા :- અવ્યક્તનું આખ્વાહન, વ્યાપકનું વિસર્જન, મૂર્તિરહિતની પૂજા તથા નિરામય-નિરાકારનું ધ્યાન થઈ શકે નહિ. ||૧૬૩||

હે પાર્વતી! જે વસ્તુ ગુરુદેવને અર્પણ થાય તેમાં હું સંતોષ પામું દું. શ્રી ગુરુદેવની ‘પાવડી’, તેમની આપેલી ‘મુદ્રા’ અને તેમનો આપેલો ‘મૂળમંત્ર’ શિષ્યે ગુપ્ત રાખવાં જોઈએ. || ૧૮૩ || - શ્રી ગુરુગીતા

૨૦૭. ગુરુગીતા :- શિષ્યનું દ્રવ્ય હરણ કરનારા ગુરુઓ તો ઘણા હોય છે, પણ શિષ્યોના હદ્યના તાપને હરનારા અતિ અલ્પ હોય છે. || ૨૪૩ ||

હે દેવી! કલ્યપર્યતના કે કરોડો જન્મોનાં વ્રત-તત્પ-જ્યા અને બીજી શાસ્ત્રોકૃત કિયાઓ એ સર્વ, માત્ર એકલા ગુરુને સંતોષ આપવાથી સફળ થાય છે. || ૨૩૩ || - શ્રી ગુરુગીતા

૨૦૭. સાચું સૌંદર્ય :- સ્વીની સુંદરતા, તે જે આભૂષણો અને કપડાં પહેરે છે તેમાં નથી, શરીર છોક્કા પછી શરીર સાવ નકામું બની જાય છે. સ્વીનું સાચું સૌંદર્ય અને પ્રતિભા તો તેની નમ્રતામાં છે. નમ્રતા અને સંસ્કારીપણાને કારણે તે પૂજનીય બને છે. સમૃદ્ધિ, તે કુટુંબની દાસી બને છે કે જે કુટુંબની સ્ત્રીઓ વિનમ્રતા, સંસ્કારિતા, ચારિત્રશીલતા વગેરે ગુણોથી વિભૂષિત હોય છે. - સ્વામી ચિદાનંદ

(‘ચિદાનંદ જ્યોત’માંથી સાભાર)

૨૦૮. ઓમ્ભૂષયંતી : ઓમ્ગુરુદેવ જ્યંતી :-

પ.પુ. ગુરુદેવશ્રી યોગબિલ્કુણ મહારાજશ્રીનો જન્મદિવસ.

તા. ૧૪-૧૦-૨૦૧૭ના દિવસે પુ. ગુરુદેવ ૮૦માં વર્ષમાં પ્રવેશશે.

પરમગુરુ ઓમ્પરમાત્માને પ્રાર્થના કરીએ કે ગુરુદેવશ્રી તરફથી સૌને દીર્ઘકાળ સુધી આધ્યાત્મિક હૂંફ મળતી રહે.

જ્યશ્રી ઓમ્ગુરુદેવ - ડૉ. સદ્ગુરુ સમર્પણબિલ્કુ

૨૦૮. ગુરુગીતા :- એકાકર બતાવનારા ગુરુને જે નથી માનતો તે, સો વાર શાનયોનિ ભોગવીને પછી તે ચંડાળના ત્યાં જન્મે છે. || ૨૬૮ ||

સંસારમાં સાત કરોડ મહામંત્રો પ્રચલિત છે, પણ તે સર્વ ચિત્તમાં વિભ્રમ ઉત્પન્ન કરનારા છે, સર્વથી શ્રેષ્ઠ તો બે અક્ષરવાળો ‘ગુરુ’મંત્ર જ છે. || ૨૭૨ || - શ્રી ગુરુગીતા

૨૦૯. જ્યા :- જ્યાન લાભો અગણિત છે. અધ્યમ વાસના અને વિચારોનો નાશ કરીને તે જરૂરથી મનને પવિત્ર બનાવે છે. હિંમત, શક્તિ, શાંતિ અને શાનપ્રદાતા છે

તે. ઈશ્વરનાં નામો એટલે શક્તિના શબ્દો. આ શબ્દોમાં ભારે તાકાત છુપાયેલી છે. આ શક્તિના શબ્દોનું સતત રટણ મનની વિચાર કરવાની પદ્ધતિમાં નવીન શૈલી દાખલ કરે છે અને જ્ઞાનના પ્રવાહને વહેવા માટે નવો જ ચીલો પાડે છે. સ્વામી શિવાનંદજીના પોતાના જ શબ્દોમાં :

“મંત્ર એ ધ્વનિની પેટીમાં પુરાયેલા પ્રભુ છે. જેવી રીતે એટમ-બોભ ફાટે છે અને તેમાં છુપાયેલી પ્રચંડ શક્તિઓ બહાર ધસી આવે છે. તેવી જ રીતે મંત્રનો ઉચ્ચાર કરતાંની સાથે જ મંત્રમાં સૂતેલી દિવ્ય શક્તિઓ જાગૃત થાય છે અને પ્રભુને પ્રગટ કરે છે.” (‘ચિદાનંદજ્યોત’માંથી સાભાર)

૨૧૦. ભક્તિભાવપૂર્વક :- યાંત્રિક ફ્લે કરવામાં આવતાં મંત્રના પોપટિયા જપ પણ અનેક લાભો આપે છે. પરંતુ મંત્રનો અર્થ જાણ્યા બાદ જો તેને યોગ્ય ભક્તિભાવ સાથે જપવામાં આવે, તો તેની અસર અનેક ગણી વધી જાય છે. કયો મંત્ર વધારે શક્તિશાળી છે, તે નક્કી કરવા માટે ચર્ચા-દલીલો કરવી તે અજ્ઞાનતાનું પ્રદર્શન કરવા બરાબર છે. બધા મંત્રો એકસરખા લાભો આપે છે. (‘ચિદાનંદજ્યોત’માંથી સાભાર)

૨૧૨/૧. જ્ઞાની :- સાચો જ્ઞાની માણસ હુંખ આવે ત્યારે કોઈનો વાંક નથી કાઢતો, પરંતુ પોતે ક્યાં ભૂલ કરી છે, તે શોધવાનો પ્રયત્ન કરે છે. -વિવેકાનંદ

૨૧૨. કાયદો : કાયદો ગરીબો પર શાસન કરે છે અને ધનાઢ્યો કાયદા પર શાસન કરે છે. – ઓલિવર ગોલ્ડસ્મિથ

૨૧૩. પ્રાર્થના : મૌન પ્રાર્થનામાં આપણાને પરમેશ્વરના ગુણોનું ચિંતન કરવાની આદત પડવી જોઈએ. પરમેશ્વરનું નામ-સ્મરણ તો આપણે મનમાં કરતા જ હોઈએ છીએ. નામની ખૂબી એ છે કે તે માતાની જેમ કામ કરે છે. બાળક માનું નામ યાદ કરે છે, તો તેને ઘણો સધિયારો મળે છે. – વિનોબા ભાવ

૨૧૪. પોતાની ભાષામાં : હવે, આ નામ (ઈશ્વરનું નામ) તો દરેક જ્ઞા પોતપોતાની ભાષામાં લેશે. નાનપણમાં જે ભાષામાં માને બોલાવી હોય, તે જ નામે માને યાદ કરશે. બીજું નામ તે નહિ લે. મને જો નાનપણથી ‘મા’ કહેવાની આદત હોય, તો તેને ‘મમ્મી’ કહેવાથી તે ભાવના પેદા નહીં થાય, જે ‘મા’ કહેવાથી થશે. તેથી બીજું નામ વધારે સારું હોય છતાં માણસ પોતાનું (પોતાને ગમતું ઈશ્વરનું) નામ નહિ છોડે.

– વિનોબા ભાવે (‘ચિદાનંદજ્યોત’માંથી સાભાર)

● **પ્રતિભાવો :-** પ.પુ. ગુરુદેવના જન્માદિવસના કાર્યક્રમમાં ‘લાઈવ ટેલિકાસ્ટ’નો જે પ્રયોગ થયો, તેના દ્વારા દેશ-પરદેશના સૌ ગુરુપ્રેમીઓએ ખૂબ લાભ લીધો. સૌ તરફથી

ફોન દ્વારા ખૂબ સારા પ્રતિભાવો મળ્યા. કેનેડાથી શ્રી દામોદરભાઈ પટેલ અને વડોદરાથી શ્રી નૈષધભાઈ વાસે જણાવ્યું કે ‘લાઈવ’માં બેહદ ચોખ્યું દેખાતું અને સંભળાતું હતું. એટલું જ નહિ પણ ગુરુજીની વાણી તો, તેમને યુવાનીમાં સાંભળ્યા હતા, તેવી જોશીલી અને પ્રભાવશાળી લાગતી હતી. વળી વલસાડથી શ્રી કિરણભાઈ અને જૂનાગઢથી બહેન ગિરાબહેન જણાવ્યું કે : ગુરુજીનું પ્રવચન કલ્પનાતિત ચોખ્યું દેખાતું અને સંભળાતું હતું. અને અમેરિકાથી શ્રી ગોપાલભાઈ શાહના પરિવારે જણાવ્યું કે : જાણો ગુરુજી અમારા ઘરે પધાર્યા હોય તેવું લાગતું હતું.

આ રીતે ઓમ્પ્રિવારના સ્વયંસેવકોએ જે ‘લાઈવ’નો કાર્યક્રમ ગોઠવ્યો હતો, તેમાં તેઓ પૂર્ણ સફળ રહ્યા, તેઓ સૌને અભિનંદન-આશિષ.

(આ અહેવાલ અતિસંક્ષિપ્તમાં છે.) — ડૉ. સ. સ. મિશ્નુ

૨૧૫. પોતાના કોધિ :- - સમગ્ર જગતને એક તાંત્રે બાંધવાની યોજના કરવી સરળ છે, પણ પોતાના કોધ પર વિજય મેળવવો અત્યંત મુશ્કેલ છે. — વિનોભા ભાવે

૨૧૬. ધર્મ :- જીવનમાં ધર્મ આવી જાય, તો તમામ પ્રશ્નો હલ થઈ જાય.

— શ્રી પ્રમુખસ્વામી

૨૧૬/૧. સાધારણ માનવી :-

સાધારણ માનવી પોતાની ભૂલ માટે બીજાને દોષિત ઠરાવે છે; અલ્યુઝાની પોતાની જાતને અને વિશેષ જ્ઞાની કોઈને પણ દોષિત ઠરાવતો નથી. - ઈમિક્રિટ્સ

૨૧૭. સંકટનું :-

સંકટ સદા જે આવતાં, તે સ્નેહથી સ્વીકારવાં,
‘સંકટ કદી ન આપજે’, વરદાન એ ન માંગવા,
‘સંકટનું સંકટ હું બનું’, એવી શક્તિ તું આપજે,
ઓ ઈશ! જીવનદીપને, જલતો સદા તું રાખજે. - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૧૮. ઉદારતા :- શિવજી જેમ ચંદ્રને મસ્તક પર ધારણ કરે છે, તેમ આપણે પણ અન્યોના ગુણોને માથે લઈને ફરવાની ઉદારતા કેળવવી જોઈએ, અન્યની મોટાઈને માણી શકે તે જ માણસ મોટો!

- શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૧૯. શંકા-સમાધાન :- એક પ્રશ્નના જવાબમાં ગુરુજીએ કહ્યું કે : તમારી જેમ ઘણાને પ્રશ્ન થતો હશે પણ પૂછી શકતાં નહિ હોય.

અમારી ડાબી આંખ નાની છે, તેનું કારણ છે મોતિયાનું ઓપરેશન. તે માટે ડોક્ટરની અનઅાવડત કે તેમની બેદરકારી કે આપણી નિયતિ ગમે તે હોઈ શકે કે ત્રણે કારણ હોઈ શકે. તે વખતે મિત્રોએ પૂછ્યું કે હવે આ આંખ બરાબર ન હોઈ શકે?

જવાબ : હા, બીજી આંખનું ઓપરેશન કરાવીશું ત્યારે બરાબર થઈ જશે.

અમારા મનમાં એમ કે બીજી આંખનું ઓપરેશન કરાવીશું, ત્યારે બીજી પણ નાની થઈ જશે એટલે બંને સરખી. પણ એમ ન થયું. બીજી તો હતી એવી જ રહી. ખીલેલા ફૂલ જેવી!!!

‘હરિ કરે તે ખરી’

— સંકલન : ભાવેશ રાવલ

૨૨૦. પાપની : - જે ધનનો સ્વીકાર કરવાથી પાપની પ્રતિષ્ઠા વધે છે અથવા દોષિત જીવનનો રંગ લાગે છે, તેવું ધન કદાપિ ન લેવું જોઈએ. — વિનોબા ભાવ

૨૨૧. નારીનારાયણી : - કેટલાક આધુનિક અને ભડ્ર-સમાજમાં હું જ્યારે સ્ત્રીઓને સ્ત્રીત્વ ગુમાવતી જોઉં છું, ત્યારે કેટલીક વાર મને એ દશ્ય ખૂબ દ્યાજનક લાગે છે. કારણ કે ત્યારે તેઓ સ્ત્રી જાતિના ગુણો, જેવા કે નમૃતા, લજા, નાજુકતા, ભડતા, ક્ષમાશીલતા વગેરે ગુમાવતા હોય છે. આ એવા ગુણો છે કે જે સ્ત્રીઓને સ્ત્રીમાંથી દેવી બનાવે છે. નારીને નારાયણી બનાવે છે.

આ ઉદાત્ત ગુણોને બદલે જે ઘરની સ્ત્રીઓ ધારદાર જીભવાળી હોય, ગરમ સ્વભાવવાળી હોય, કડવી વાણીવાળી હોય, વેરોરથી ભરેલી હોય, તે ઘરમાં લક્ષ્મી, સમૃદ્ધિ પધારતી નથી. લક્ષ્મીજી ત્યાં પણ પધારતા નથી કે જ્યાં સ્ત્રી, બધી બાબતોમાં પુરુષ જેવી થવા ઈચ્છે છે. હા, તે અમુક પ્રકારની સમાનતા માટે દાવો કરી શકે; પરંતુ બધી બાબતોની સમાનતા માટે તો નહિ જ. પુરુષ સમોવડી થવાની સ્ત્રીની આ ઘેલણામાં જ્યારે તે તેની ભડતા નાજુકતા અને સંસ્કારિતા ગુમાવે છે ત્યારે તે પરમાત્માએ તેને આપેલી અત્યંત કીમતી વસ્તુ તે ગુમાવે છે. વેદમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે — “જ્યાં સ્ત્રીઓની પૂજા થાય છે, ત્યાં દેવતાઓ રમણ કરે છે.” જ્યાં સ્ત્રીઓ જાતે જ કઠોરતા અને કર્કશતાથી પૂજાવાનો હક્ક ગુમાવી બેસે છે, ત્યાં સમૃદ્ધિ આવતી નથી અને આવેલી હોય તો ટકતી નથી.

— સ્વામી ચિદાનંદજી

૨૨૪. ગુરુગીતા : - હે દેવી! દેહમાં અહંભાવ પ્રગટ થવાથી મોહું અજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. જેની ફૂપાથી આત્માનું અનુભવપૂર્વકનું જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે, તેને ‘ગુરુ’ સંજ્ઞા અપાયેલી છે, અર્થાત્ એવા મહાપુરુષને જ ‘ગુરુ’ કહેવાય છે. (ગુરુગીતા ૧૫)

‘ગુ’ વર્જ ગુણાતીત વાચક છે, અર્થાત્ સત્ત્વ, ૨૪ અને તમથી પર છે તથા

‘દુ’ વર્ણ રૂપાતીત વાચક છે, અર્થાતું નામ અને રૂપથી પર છે. રૂપ અને ગુણ વિનાનું જે તત્ત્વ છે, તેનું વર્ણન ‘ગુરુ’ શબ્દથી કરાયેલું છે. - ગુ.ગી. ૩૪

૨૨૪. સંસારનો નિયમ :- દક્ષિણા લીધા બાદ બ્રાહ્મણ યજમાનને, વિદ્યા પ્રાપ્ત કર્યા બાદ શિષ્ય ગુરુને છોડીને જતા રહે છે; એવી જ રીતે આ સંસારનો નિયમ છે કે દરેક જીવજંતુ, મનુષ્ય પોતાનું કામ પૂરું થતાં આ સંસાર છોડીને જતા રહે છે.

— ચાણક્યનીતિ

૨૨૫. કબીરવાણી :-

ગુરુ લોભી, શિષ્ય લાલચી, દોનોં ખેલે દાવ,
દોનો બૂડે બાપુરે, ચઢ પથ્થર કી નાવ.

ભાવાર્થ : ગુરુ લોભી હોય અને શિષ્ય લાલચું હોય, તો બન્ને પરસ્પરને છેતરવાના દાવ ખેલતા હોય છે. તો બન્નેની સ્થિતિ પથ્થરની નાવ પર બેઠેલા જેવી થાય છે, બન્ને દૂબી મરે છે.

૨૨૬. પાપીને : પાપીને પાપ બતાવવાથી પાપ રોકાય છે. આ કાર્ય માટે રાજી, ગુરુ અને પતિ જ સૌથી વધુ ઉપયોગી સિદ્ધ થાય છે.

● જે સ્થાને તવંગર લોકો, વેદોના પાઠ કરનારા પંડિત, દયાળું રાજી ન હોય અને બીમાર પડીએ, ત્યારે દવા કરનાર ન હોય, તેવા સ્થાને રહેવું બેકાર છે. — ચાણક્યનીતિ

૨૨૭. ગુરુમંત્ર :-

● મોટામાં મોટો ગુરુમંત્ર એ છે કે કોઈને તમારું રહસ્ય ન બતાવો, એ તમારો વિનાશ નોતરશે.

● જ્ઞાન જો હલકી કોટિના પ્રાણી પાસેથી પણ મળતું હોય, તો તેને ગ્રહણ કરવામાં સંકોચ ન કરવો. — ચાણક્યનીતિ

૨૨૮/૧. ઝીણી માયા છાની છરી, મીઠી થઈને મારે ખરી;

વળગી પછી અળગી નવ થાય, જ્ઞાની પંડિતને માંહીથી ખાય;
અનેક રૂપે માયા રમે, જ્યાં જેવું ત્યાં તેવું ગમે;
અખા માયાના ઘણાં છે ઘાટ, જ્યાં જુઓ ત્યાં માયાનાં જ હાટ. - અખો

૨૨૯. નહિ :- નહિ કોઈ દાતા, સુખો કે દુઃખોનો,

સ્વકર્મો મુજબ, અહીં બધું સાંપડે છે,

વૃથા દોષ દેતો, ગ્રહોને આ માનવ,
એ પોતે જ, પોતાને કાયમ નહે છે! - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૩૨/૧. ગંગાની :-

હો ગંગાની પાવનતા વાણીમાં મારી, જીવનમાંછી ગીતાતણું આચરણ હો,
લસો તેજ ગાયત્રી કેદુ લલાટે, પ્રભુને મળું ત્યાં ન કો આવરણ હો!

- શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૩૨. દુઃખનું રહસ્ય : દુઃખી હોવાનું રહસ્ય એ જ છે કે તમારી પાસે તે વિચારવાનો સમય હોય છે કે તમે સુખી છો કે નથી. - બનાડ શો

૨૩૨. ચિત્તશુદ્ધિ : જે ન્યાયી-પ્રામાણિક કાર્ય કરે છે અને નામનાની ઈચ્છા રાખતો નથી તો તેની ચિત્તશુદ્ધિ થાય છે. - વિનોભા ભાવે

૨૩૩. ત્યાગ : ત્યાગથી પાપની મૂડી ચૂકવાય છે અને દાનથી પાપનું વાજ ચૂકવાય છે. - વિનોભા ભાવે

૨૩૪. અંધાધૂંધ : અંધાધૂંધ ખર્ચ કરનાર એટલે કે પોતાની આવક કરતાં વધારે ખર્ચ કરનાર અને બીજા સાથે વગર કારણે કજિયો કરનારા કયારેય સુખી નથી થતાં.

- ચાણકયનીતિ

૨૩૬/૧. જન્મ સફળ :-

તારો જન્મ સફળ તું કરતો જા...

‘ઓમ્ભુગુરુ ઓમ્ભુ. ઓમ્ભુગુરુ ઓમ્ભુ’ એ જ ‘મંત્ર’ તું જપતો જા,
આવ્યો છે તું આ સંસારે, જન્મ સફળ તું કરતો જા. ...તારો

ગર્વ તણી ગ્રંથિઓ ગાળી, માન-અપમાનના પડા ફાડી.

નિત્યાનિત્ય વિવેકના પંથે, ધીરજ ધરીને સરતો જા. ...તારો

કામાદિ છ વિવાર ખાળીને, મૃગતૃષ્ણાનાં મૂળો બાળીને,
સૂચિ તણા સકળ જીવોને, ‘ગુરુસ્વરૂપે’ નિહાળતો જા. ...તારો

કૃપા-ધનનો સદ્ગ્યય કરી લે, ભૂખ્યાઓના પેટ ભરી દે,
ગુરુ-ઉપદેશને ‘મંત્ર’ સમજીને, અન્યોને સમજાવતો જા. ...તારો

‘ઓમ્ભુ (ॐ) ગુરુદેવ’નું સ્મરણ કરી લે, દુઃખ પડે તે સુખ સમજી લે.

સત્સંગતના મોક્ષનાં મોતી, ‘પ્રણાવ’-કૃપાએ પરોવતો જા. ...તારો

ધરી ધ્યાન લે ગુરુતત્વનું, પ્રણાવ-ઓમ્ભુ તે પરમ સત્ત્વનું,

‘ગુરુપ્રેમ’, ‘સમર્પણા’, ‘ધ્યાન’ એ, ધ્યાન ‘પ્રભુ’નું ધરતો જા....તારો

‘ધર્મમેઘ’માં “પ્રભુ” વસે છે. “કેવલ્ય” ત્યાંથી સહેજે મળે છે.
 જન્મ મનુષ્યનો ધન્ય કરીને, ધન્ય સર્વેને કરતો જા.તારો
 એ સાક્ષાત્કાર, એ જ મોક્ષ છે, એ જ ધર્મ અને, એ જ મર્મ છે,
 પ્રણાવ-ઓમ્ભૂ જે ઈશ્વર છે તે, ‘પ્રગટ’ પ્રભુને પિછાણતો જા.તારો
 (કૃપાધન=પ્રભુકૃપાથી મળેલું ધન)
 નોંધ : પરમ ગુરુસંતપ્રેમી, નિત્યા-નિત્ય મર્મજ્ઞ શ્રી ‘ગુરુધ્યાનભિક્ષુ’જની આ
 પ્રેરણાદાયી રચના છે. આ રીતે તેઓશ્રીને યાદ કરવાનો લહાવો લઈએ. ખરેખર,
 સાચા ગુરુસંતપ્રેમીઓ જન્મ સર્ફળ કરી ગયા.

- શ્રી ગુરુધ્યાન ભિક્ષુ

૨૩૭/૧. માનવ :-

૧. માનવ-છત્રી થતી ‘કાગડો’, ‘છત્ર’ પ્રભુનું સાચું,
 પ્રભુ-પ્રસાદ વિના આ જગમાં, જાણો સધળું કાચું!
૨. ધરું પુષ્પો પ્રભુ-પાદે, પૂજા સાચી તે ન ગણું હું,
 ઈશની ફૂલવાડીમાં, બનું પુષ્પ સમાન હું. - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૩૮. આનંદ :- આનંદ જ બ્રહ્મ છે. આનંદ જ સાચું જ્ઞાન છે, આનંદથી જ બધાં
 પ્રાણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે, અને આનંદમાં જ સમાઈ જાય છે. - ઉપનિદ

૨૩૯. ત્રણ તીર :- આત્મવિશ્વાસ, મનોબળ અને સંકલ્પના ત્રણ તીર જેના ભાથામાં
 હોય એ માણસ અધરામાં અધરું નિશાન વીંધી શકે છે. - ટીના દોશી

૨૪૦. વિવેક :- વિવેકદસ્તિવાળાઓ જ શ્રીગુરુદેવના પરમ સ્વરૂપને જાણી શકે છે.
 જેમ આંધળો સૂર્યને જોઈ શકતો નથી, તેમ મંદભાગી ગુરુદેવના સાચા સ્વરૂપને જોઈ
 શકતા નથી. (શ્રી ગુરુગીતા ૮૨)

૨૪૧. અહિંસક :- એ, બીજાઓને ખતમ કરીને હિંસક બન્યો, જ્યારે પેલો સજજન
 જાતે ખતમ થવાની તૈયારી રાખીને અહિંસક બન્યો ! - રત્નસુંદર વિજયળી

૨૪૨. દુશ્મનનું શરણું :- દુશ્મનના શરણો જવાથી ધન મળે, એવા ધન કરતાં
 માનવી નિર્ધન રહે એ જ સારું. એવા જીવન કરતાં મૃત્યુ ભલું. - ચાણક્યનીતિ

૨૪૪. સ્વાધ્યાય :-

જે કોઈ સમજીને સ્વાધ્યાય કરે છે, તેને ચહેરે અનોખી ચમક છે,
 શાસ્ત્રો સાકાર બનતા જીવનમાં, વાણીમાંહી પ્રભુની જલક છે. શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૪૫. નિજનો સાથ :-

નિજનો છે સાથ, તેને ઈશાનો સંગાથ છે,
ભક્તિની શક્તિથી, વિશ્વિજ્ય હાથ છે,
હૈયામાં હામ, મુખે રામ ધરો ભાઈ,
ખોટો-ખોટો પ્રમાણ, ન કરો ભાઈ. - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૪૭. ગરીબી :- ગરીબી સાથે સંઘર્ષ કરવા માટે બુદ્ધિની જરૂર પડે છે. બુદ્ધિની શક્તિથી જ ગરીબીના શાપમાંથી મુક્ત થઈ શકાય છે. — ચાણક્યનીતિ

૨૪૮. ઊં રામ ઊં :- રામમંત્રનો જ્યુતીસ લાખ વખત કરવાથી તે છન્નું કરોડ જ્યુતી બરાબર થઈ જાય છે. જો તેની આગળ અને પાછળ ઓમ્ભુ લગાવવામાં આવે તો, આવી રીતે-॥ ઓમ્ભુ રામ ઓમ્ભુ॥ આ જ પ્રમાણે બધાં જ મંત્રો માટે સમજી લેવાનું.

- શ્રીરામ ઉપનિષદ

૨૪૯. મૂર્ખ :- જેઓ પોતાની સત્તાનું પ્રભુત્વ લોકો ઉપર જમાવવા પ્રયત્ન કરે છે, તેઓ મૂર્ખ અને અજ્ઞાની છે. — ગુરુનાનક

૨૫૦. ટીકા :- બીજાઓની ટીકામાં જેટલો સમય બગાડો છો, તેનાથી અડધો સમય પણ જો પોતાની ટીકામાં બગાડશો તો મહાન બની જશો. — વિનોભા ભાવ

૨૫૧. ઠેકાણું એક :- સૂયાસ્ત થતાંની સાથે જ પોપટ વગેરે બધાં જ પક્ષીઓ એક મોટા વૃક્ષ પર આવીને બેસી જાય છે. તેમની જાતિઓ ભલે અલગ-અલગ હોય પણ રાત્રી પસાર કરવાનું તેમનું ઠેકાણું તો એક જ છે. તેવી જ રીતે આ દુનિયામાં કોણ જાણે કેટલીએ જાતિના લોકો વસે છે, જે પોતાના સમયે જન્મ લે છે અને પોતાનો સમય પૂરો થતાં પાછાં ચાલ્યા જાય છે. — ચાણક્યનીતિ

૨૫૨. દગ્ગાબાજથી :- બળદગ્ગાડીથી પાંચ હાથ, ઘોડાથી દશ હાથ અને હાથીથી સો હાથ દૂર રહેવું જોઈએ. અને જો કોઈ પાપી, દગ્ગાબાજ અને સ્વાર્થી માણસ મળે તો તેનાથી દૂર રહેવાની કોઈ સીમા નથી. તેના માટે તો દેશ છોડીને નાસી જાઓ, તોપણ સાણું ગણાશે. — ચાણક્યનીતિ

૨૫૩/૧. ન કરતો :-

ન કરતો ભાગ્યની પરવા, હું ખુદ એને ઘડી લઉં છું,
ગ્રહો વાંકા પડે કોઈ, તો સીધા ગોઠવી લઉં છું. - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૫૪. સાધ્યરૂપ :- સાધ્યરૂપ ઈશ્વરને સાધન ન માનવા,
ભાવ અને ભક્તિને, ગૌણ ન ઠરાવવા,

જાત સોંઘા વિશ્વ સાધન બનાતું નથી,

ઈશર્દ્ધા વિશ્વ ડગલું ભરાતું નથી. - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૫૬. ભાગ્ય અનુસાર :- સંતોષથી વધીને માનવી માટે શાંતિનો બીજો કોઈ માર્ગ નથી. કારણ કે દરેક મનુષ્યને કુદરતે તેના ભાગ્ય અનુસાર આપ્યું છે. - ચાણકયનીતિ

૨૫૭/૧. હરિજન :- હરિજન તો હારા ભલા, જીતન દે સંસાર,

હારા તો હરિ સે મિલે, જીતા જમ કે દ્વાર. - સંત કબીર

ભાવાર્થ : હારવું એટલે નિરાહંકારી બનવું અને જીતવું એટલે અહંકારી બનવું.

નિરાભિમાનીનું જ કલ્યાણ થાય છે, અભિમાનીનું નહિ. - યોગભિક્ષુ

૨૫૮. માનવતા :- મેં જબ તક જિંદા હું, માનવતા કે ઉપર દેશભક્તિ કી જીત નહીં હોને દૂંગા. - રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

સાર : દેશભક્તિ માનવતાની રક્ષા માટે છે. જો માનવતા ન હોય, તો માનવ ન હોય અને માનવ ન હોય, તો દેશ ન હોય અને જો દેશ ન હોય તો દેશભક્તિ ક્યાંથી હોય? ન જ હોય.

ભારતમાતાનું કોઈ સ્થૂળ-સાકાર સ્વરૂપ નથી, ભારતની જનતા એ જ ભારતમાતા. ભારતમાતાની સેવા કરવી હોય તેણે ભારતની જનતાની સેવા કરવી પડે, તેને સુખ-સગવડ આપવાં પડે.

ભારતમાતાને પુષ્પમાળા પહેરાવવી હોય, તો તેમની ગ્રીવા ક્યાં છે? તેમના પ્રતિનિધિ તરીકે, જનતાના પવિત્ર પ્રતિનિધિઓને જ માળા પહેરાવી શકીએ.

- યોગભિક્ષુ

૨૫૮. ચિંતા :- ચિંતા ઐસી ડાકિની, કાટ કલેજ ખાએ,

વૈઘ બેચારા ક્યા કરે? કહાં તક દવા લગાએ? - સંત કબીર

ભાવાર્થ : ચિંતારૂપી ડાકશ કલેજું ખાઈ રહી છે, તેને ભગાડીએ નહિ, ત્યાં સુધી દવા કે વૈઘ કાંઈ જ લાભ પહોંચાડી શકે નહિ. - યોગભિક્ષુ

૨૫૯/૧. બિગરી :- બિગરી બાત બને નહિ, લાખ કરો કિન કોય,

રહિમન ફાટે દૂધ કો, મથે ન માખન હોય. - રહિમ

ભાવાર્થ : ખૂબ સાવધાનીપૂર્વક જીવવું જોઈએ. કોઈ પણ સાથે કડવાશ પેદા ન થાય તેનું અતિ ધ્યાન રાખવું જોઈએ. જો એક વખત સંબંધ બગડે, તો પછી તેને સુધારવો મહા કઠિન થઈ પડે છે. જેમ ફાટેલા દૂધને ગમે તેટલું મથો પણ તેમાંથી માખજા

નીકળી શકતું નથી.

તૂટેલા કાચને સાંધો પણ તેમાં સાંધો તો દેખાય જ છે. - યોગભિક્ષુ

૨૬૦/૧. મોટી પૂજા :- માનવીની સૌથી મોટી પૂજાનું બીજું નામ છે – કામ (કાર્ય) : જે માનવીઓ ખરા દિલથી પોતાનું કામ કરે છે, તેઓ અવશ્ય સફળ થાય છે અને સુખી રહે છે. - ચાણક્યનીતિ

૨૬૧. પોતાના માર્ગમાં :- જેઓ દીપકને પોતાની પાછળ રાખે છે તેઓ પોતાના માર્ગમાં પોતાની જ છાયા નાખે છે. - રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૨૬૨/૧. વિકૃત :- વિકૃત બ્રહ્મચારી કરતાં સંસ્કૃત ગૃહસ્થ પ્રશસ્ય છે તેમજ અતૃપ્ત સંન્યાસી કરતાં સંતૃપ્ત સંસારી અનેક દરજજે સારો છે. - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૬૩. ક્ષમતા હોવી :- શાસોચ્છવાસની સ્વાભાવિક ક્ષિયાની જેમ આપણા ચરિત્રમાં એવી સ્વાભાવિક ક્ષમતા હોવી જોઈએ કે જેના બળ પર આપણે જે જરૂરી છે તે અનાયાસે જ ગ્રહણ કરી શકીએ અને જે ત્યાજ્ય છે તે વિના કોને ત્યાજ્ય શકીએ.

- રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૨૬૪/૧. ગુરુ ગીતા :- જેમણે જ્ઞાનરૂપી સળીથી અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને દૂર કરીને જીવાનાં નેત્રો ઉધાર્યાં છે, તેવા શ્રી ગુરુદેવને પ્રાણામ કરું દું. (ગુરુગીતા - ૪૭)

૨૬૫. નાનક :- ભાંગ ધતૂરા ગાંજા તો, ઉતર જાત પલ-છીન,

નામ રસાયન નાનકા, ચડી રહે રૈન-દિન - નાનકદેવ

ભાવાર્થ :- ભાંગ, ધતૂરા, ગાંજો વગેરેનો નશો તો ક્ષણ-પલમાં ઉતરી જાય છે, પણ નામનો-ભગવાનના નામનો નશો તો - ખુમારી તો દિનરાત ચેલાં જ રહે છે.

- યોગભિક્ષુ

૨૬૫/૧. આત્માની ઉપાસના :- આત્માને નાનો કરો મા, દુઃખથી ડરો મા, સહન કરીને મોટા થાઓ. આત્મા અમર છે. પરિસ્થિતિ ક્ષણજીવી છે, સહન કરીને પણ પરિસ્થિતિ ઉપર કાબૂ મેળવી શકાય છે.

આત્માની ઉપાસના છોડીને અહંકારની કે રાષ્ટ્ર- ઉપાસનાની પાછળ પડો મા. આત્માને જ વળગી રહો. તે શિવ છે, મંગલ છે, પરમ સુંદર છે. તેની જ ઉપાસના કરો, તેની જ ઉપાસના કરો. - રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૨૬૬/૧. પ્રકાશમાં :- જે પ્રકાશમાં અદૃશ્ય રહે છે અને જેનો અંધકારમાં જ અનુભવ થાય છે તેને મેળવવો એ જ મારી એક માત્ર આકંશા છે. - રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૨૬૭. પિપાસા :- દૈહિક પિપાસા સિવાય પણ એક ખાસ માણસમાં હોય છે, તે પિપાસા સંગીત, ચિત્ર, સાહિત્ય વગેરેની.

એક માણસ દ્યાનો દરિયો બની શકે છે. બાકી ટોળામાં તો દ્યાનો છાંટોય હોતો નથી. - રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૨૬૮.૧. ગુણવાન :- ગુણવાન બનવા માટે માણસે ઘણાં કષો ઉદાવવાં પડે છે અને ઘણીબધી વસ્તુઓનો ત્યાગ પણ કરવો પડે છે. વિદ્યાર્થીઓએ સફળતા માટે આ બૂરાઈઓને છોડવી જ જોઈએ. કામ, કોષ, વિષય-ચિંતન, લોભ, મૌનો સ્વાદ, સ્વાદિષ્ટ ભોજન, વધારે ઊંઘ. - ચાણક્યનીતિ

૨૬૯.૧. કદાપિ... :- જે ધનનો સ્વીકાર કરવાથી પાપની પ્રતિષ્ઠા વધે અથવા દોષિત જીવનનો રંગ લાગે તેવું ધન કદાપિ લેવું જોઈએ નહીં. - વિનોદા ભાવે
★ કોષ મનુષ્યને પશુ બનાવે છે અને તે પશુવત્ત, વ્યવહાર કરે છે, પોતાને અન્યની દૃષ્ટિમાં પતિત કરે છે. - કે. બી. નારાયણ

૨૭૦.૨. અન્યને દોષ : જો તમારામાં બીજાને સલાહ દેવાની કે તેના દુર્ગુણો દેખાડવાની કે અન્યને દોષ દેવાની ટેવ હશે, તો તમારા માટે ઈશ્વર-સાક્ષાત્કાર કરવો અત્યંત મુશ્કેલ છે. - સ્વામી રામતીર્થ

૨૭૧.૧. તૃષ્ણા - તરુણ / કાયદો :- ચહેરા પર કરયલીઓ પડી ગઈ છે, વાળ સફેદ થઈ ગયા છે, બધાં અંગો શાથિલ થઈ ગયાં છે, પણ તોયે તૃષ્ણા તો તરુણ થતી જાય છે! - ભર્તૃહરિ

કાયદા મનુષ્ય માટે ઘડાય છે, મનુષ્યનું નિર્માણ કાયદા માટે નથી. - રામતીર્થ

૨૭૨. શ્રી ગુરુગીતા :-

શ્રી ગુરુદેવથી વિશેષ કોઈ તત્ત્વ એટલે કે બ્રહ્મજ્ઞાન પણ નથી, તેમજ તેમનાથી અધિક કોઈ તપશ્ચર્યા નથી; ગુરુતત્ત્વજ્ઞાનથી અધિક આ સંસારમાં કાંઈ નથી એવા શ્રી ગુરુદેવને નમસ્કાર છે.

શ્રી ગુરુદેવ જ સર્વના આદિ-અનાદિ છે, તેમનાથી પૂર્વ કોઈ નથી. શ્રી ગુરુદેવ જ પરમ દૈવત છે. ગુરુમંત્રથી શ્રેષ્ઠ બીજો કોઈ શ્રેષ્ઠ મંત્ર નથી, એવા શ્રી ગુરુદેવને નમસ્કાર છે. (શ્રી ગુરુગીતા ૬૫/૬૭)

૨૭૨.૧. ગૌરવ / સ્વરાજ :- જેને પોતાના ગૌરવનું ભાન છે, તે કોઈ ચીજ મફત મેળવવાને બદલે પોતાના પૌરુષથી મેળવવાની ખેવના રાખે છે. - સ્વામી રામતીર્થ

★ આપણે પારકી આશા છોડી દેવી જોઈએ, જ્યાં બીજાની આશા નથી ત્યાં
સ્વરાજ છે. - મૈથિલીશરણ ગુપ્ત

૨૭૩.૧. છાયા / કઠોરકૃપા :- તમે તમારી જાતને જોઈ શકતા નથી, તમે જેને
જોઈ રહ્યા છો તે તમારી છાયા છે.

હે પ્રભુ! હું ઘણી બધી ઈચ્છાઓને પૂર્ણ કરવા પ્રાણપણે પ્રયત્ન કરું છું, પણ તમે
મને તે બધાથી વંચિત રાખીને મને બચાવી લો છો. તમારી આ કઠોરકૃપા છે.

- રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૨૭૪. પ્રતિભા / પ્રભુવિમુખ :- પ્રતિભાનો અર્થ એ છે કે આપણી બુદ્ધિમાં નવી
નવી વિચારધારાઓ વહેતી રહેવી. નવીન કલ્યાણ, નવો ઉત્સાહ, નવી શોધખોળ,
નવીન સ્ફૂર્તિ - આ બધાં આપણી વિચારધારાનાં જુદાં-જુદાં વહેણ છે. - વિનોભા ભાવે

★ જ્યારે તમે તમારી આંખોને પ્રભુથી વિમુખ કરી દો છો, ત્યારે જ દુશ્મન ચડી
આવે છે. - સ્વામી રામતીર્થ

૨૭૫. યોગેશ્વર :-

છે યોગેશ્વર તુજ સંગ સદા, હિંમતથી તું ડગ બે ભરજે,
એ પહાડ બધો ઊંચકી લેશો, તું કાઢી તો આગળ ધરજે!

- શ્રી હરિભાઈ કોણારી

૨૭૫/૧. સાચો જ્ઞાની :-

સાચો જ્ઞાની વાદવિવાદ કરતો નથી, વાદવિવાદ એ પણ એક અજ્ઞાનની જ
અવસ્થા છે. - સંત કલ્યીર

૨૭૬. મિત્રતા / આંખો :- તમારાથી ઉપરની કે નીચેની સ્થિતિવાળા જોડે મિત્રતા
કરશો નહીં, આવી મિત્રતા ક્યારેય સુખી કરી શકતી નથી.

આપણી ઈન્દ્રિયોમાં મુખ્ય આપણી આંખો છે, કારણ કે દણ્ણિ વગર તો આખું
જગત એક કાળા અંધકાર સમાન છે. - ચાણક્યનીતિ

૨૭૭. સાંકળ... / સૌંદર્યવાન :- સાંકળ, સાંકળ જ છે; ચાહે તે સોનાની હોય કે
લોખંડની, તે તમને એક જ રીતે ગુલામ બનાવી દે છે. - સ્વામી રામતીર્થ

★ પુરુષ લઘરવધર હશે તો ચાલશે, પણ સ્ત્રીઓએ તો સૌંદર્યવાન બની રહેવું જોઈએ.
કારણ કે તેમનું કાર્ય હૃદય આપવાનું અને હૃદય લેવાનું છે. - રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૨૮૦. અખબારો :- આજે અખબારો, સેવા નહીં, પણ માત્ર નહીં કર્માવાના આશયથી ચાલતાં હોય છે. અલબાન દરેકમાં એવું નથી, પરંતુ અંગ્રેજ અખબારોમાં આવું વધું જોવા મળે છે. મિશન જતું રહ્યું છે અને હવે માત્ર કમિશન- નહીં કે કર્માણી એ એક જ ઉદ્દેશ્ય રહ્યો છે.

- જેહાન દારુવાલા

૨૮૧. બાપીકો :- સત્ય અને જ્ઞાન પર કોઈનો બાપીકો અધિકાર નથી, દુનિયાના સર્વ ધર્મો, જગત એ બધું જ તમારું છે.

- સ્વામી રામતીર્થ

★ જો આપણા હૃદયમાં પ્રેમ ન હોય, તો વિશ્વ આપણને કારાગાર જેવું લાગે.

- રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૨૮૨. ઈમાન :- જો તમારું હૃદય ઈમાનથી ભરેલું હશે, તો એક શત્રુ તો શું, આખી દુનિયા તમારી સામે હથિયાર હેઠાં મૂકી દેશે.

દુન્યવી ચીજોમાં સુખની શોધખોળ કરવી નકામી જ છે. - સ્વામી રામતીર્થ

૨૮૪. સંત-શિલ્પી :- સંત મહાન શિલ્પી હોતે હોય, વે આપને ચિન્તન સે સંપૂર્ણ વિશ્વ ઔર સમાજ કો જાગૃત કરતે હોય. વે 'પરસ્પર દેવોભવ' કી પ્રેરણા દેતે હોય. વે પ્રબોધિત કરતે હોય ક્રિ વિશ્વ કે ઉત્કર્ષ કા પ્રાણ ભક્તિ હોય.

(‘ગીતા-વૈદિક-ગ્રામ કા ઉદ્ઘાટન-સમારોહ એવં વાર્ષિકોત્સવ’ - શાંતિમંદિર - મગોદ દ્વારા પ્રકાશિત પત્રિકામાંથી સાભાર.)

૨૮૫.૧. ગુરુ કી શક્તિ :- ભક્તિ વહ રસામૃત હૈ ‘જિસે પ્રાપ્ત કર મનુષ્ય તૃપ્ત એવં પરિપૂર્ણ હો જાતા હૈ. ગુરુ કી શક્તિ ભક્તોં કે હૃદયપટલ પર અપના સ્થાન બનાકર સમાજ કે ઉત્કર્ષ કે લિયે પ્રેરણા દેતી હૈ.

(શાંતિમંદિર, મગોદ-ના ઉત્સવની પત્રિકામાંથી સાભાર)

૨૮૬.૧. મસ્તક :- પુસ્તક ક્યા દેખતા હૈ ! મસ્તક દેખ મસ્તક... સબ પુસ્તકે મસ્તક મેં સે નિકલી હોય. - સ્વામી નિત્યાનંદ (બડે બાબા - ગણેશપુરી)

૨૮૭. જ્ઞાન :- જ્ઞાન જો હલકી કોટિના પ્રાઇથી મળતું હોય તો પણ તે ગ્રહણ કરવામાં સંકોચ ન રાખવો. - ચાણક્યનીતિ

૨૮૮.૧. સદા સંતુષ્ટ : - જે લોકો વનમાં રહીને ફળફળાદિનું ભોજન કરે છે અને દરરોજ પોતાના પિતૃઓનું શ્રાદ્ધ કરે છે' એવા લોકોને જ જ્ઞાની, મહાત્મા કહેવામાં આવે છે. કારણ કે જ્ઞાની અને મહાત્મા લોકો સદા સંતુષ્ટ રહે છે. તેમને સંસારની કોઈ પણ વસ્તુમાં મોહ નથી હોતો.

- ચાણક્યનીતિ

૨૮૯. સૃષ્ટિનો :- સૃષ્ટિનો સર્જક સૃષ્ટિને સર્જને ખુદ ખોવાઈ ગયો, ખોવાઈ જઈને મારે પણ, સૃષ્ટિ સર્જકને પાછો જોવો છે. - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૯૦. ૧. નિરહંકાર : નિરહંકારથી સેવાની કિંમત વધે છે અને અહંકારથી ઘટે છે.

પરતંત્રતા એ બાળકોનો જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે. દરેક વાત માટે તેને માબાપ પર જ નિભર રહેવું પડે છે. - વિનોભા ભાવે

૨૯૦. ૪૨ા :- જરા હસતા રમતા જીવો, જગત બદલાઈ જશે,

શિરે ભાર લઈ ફરશો તો, જવન કરમાઈ જશે.

તો જ ખરો તું યુવાન, ભાઈ તો જ ખરો તું યુવાન,

તારા સાંનિધ્યે પ્રગટે જો, પથ્થરમાં પણ પ્રાણ.. - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

૨૯૦. ૧. પ્રભુનોય : જે લોકપ્રિય છે તે પ્રભુનોય પ્રભુ છે, પણ જે લોકપ્રિય થતો જાય છે, તેની દુર્દીશા જ થાય છે. સારા વિચારો રાખવા તે જ સાચું આંતરિક સૌંદર્ય છે.

- સ્વામી રામતીર્થ

૨૯૧. શ્રી ગુરુગીતા :- જેટલા કલ્ય દેહ રહે ત્યાં સુધી ગુરુસ્મરણ કરતાં રહેવું અને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ ગયા પછી પણ તથા ગુરુ શિક્ષા કરે તોપણ ગુરુઆજાનો લોપ ન કરવો, તે શિષ્યનું કર્તવ્ય છે. - શ્રી ગુરુગીતા - ૧૧૭

૨૯૧. કલંક : સ્ત્રીના કલંકની વાત ન માનવાથી દુનિયામાં છેતરાઈએ તે બહેતર છે, પરંતુ માની લઈને પાપના ભાગીદાર થવામાં લાભ નથી. - શરદભાબુ

૨૯૨. શ્રી ગુરુગીતા :-

ગુરુના આશ્રમમાં કદી અપેય પીવું નહિ, ખરાબ વર્તન કરવું નહિ તથા ગુરુદેવની આજ્ઞા સિવાય કોઈને દીક્ષા આપવી નહિ તથા વ્યાખ્યાન અને આપવડાઈ કરવાં નહિ. - શ્રી ગુરુગીતા - ૧૨૧

૨૯૨. ૧. જવાબદારી : જગતમાં ઘણા વર્ગો છે. ઘણી અસમાનતા છે, પણ ખરા વર્ગો બે જ છે : ફાવી ગયેલા અને રહી ગયેલા. આપણો જો ફાવી ગયેલામાં હોઈએ તો આપણો જવાબદારી, રહી ગયેલાઓનું ધ્યાન રાખવાની છે. (જવનસ્મૃતિ માંથી સાભાર)

- મનુભાઈ પંચોલી

૨૯૩. ૧. કાળજું સિંહનું : જે પ્રજા પોતાના વીરપુરુષોની કદર કરી નથી જાણતી તે, જેને વીરતાભર્યું કહી શકાય તેવું કાંઈ નહિ કરી શકે. હું ગુજરાતીઓને કહું છું કે, શરીરે ભલે દૂબળા હો, પણ કાળજુ વાધ-સિંહનું રાખો. સ્વમાન ખાતર મરવાની તાકાત હદયમાં રાખો.

- સરદાર વલ્લભભાઈ

૨૮૪. છાતી કાઢીને : આ ધરતી ઉપર જો કોઈને છાતી કાઢીને ચાલવાનો અધિકાર હોય તો તે, ધરતીમાંથી ધનધાન્ય પેદા કરનાર ખેડૂતને જ છે.

આખું જગત ખેડૂત ઉપર નહે છે. દુનિયાનો નિર્વાહ એક ખેડૂત અને બીજો મજૂર આ બે ઉપર છે. છતાં સૌથી વધુ જુલમ સહન આ બે કરે છે, કારણ કે બંને મૂંગેમોહે જુલમ સહન કરે છે. હું ખેડૂત છું. તેના દિલમાં પેસી શરૂં છું અને તેથી તેને સમજવું છું કે તેના દૃષ્ટિ કારણ તે પોતે છે. તે હતાશ થઈ ગયો છે. આવડી મોટી સત્તા સામે શું થઈ શકે? એમ માનતો તે થઈ ગયો છે.... ખેડૂતને ઊંચે માથે ફરતા કરીને પછી મરું તો મારું જયું સર્જણ માનું. (જીવનસ્મૃતિમાંથી સાભાર) - સરદાર વલલભમાર્ય પટેલ

૨૮૫. ભગવાન :- ભગવાન જ્યારે છખ્પરફાડીને આપી દેવાનો હોય, ત્યારે પણ છાપરાના સમારકમના ખર્ચ વિષે જે ચિંતા કર્યા કરે તે ખરો નિરાશાવાદી.

- ગુ.સુ.સંકલિત

૨૮૬.૧. સાધુ : જે મનુષ્ય સાધુ હોય, તેને અહંકાર નથી દેખાતો, તે તો આત્માને જ જુએ છે, તેને જ મહાત્મા કહી શકાય. તેના જીવનમાં પ્રકાશ હોય છે.

- રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૨૮૭. અવગુણા :- અવગુણ એટલે વહાણના તળિયામાં પડેલું કાણું. તે નાનું હોય કે મોટું, છેવટે તો વહાણને દૂબવાનો જ વારો આવે છે.

- તેજસ્વી વ્યક્તિઓની ઉભર નથી જોવાતી.

- ગુ.સુ.

૨૮૭.૧. ગાયત્રીમંત્ર : ગાયત્રીના મહિમાનું વર્ણન કરવું એ મનુષ્યની શક્તિની બહારની વાત છે. બુદ્ધિ હોવી એ એક એવું મોટું કાર્ય છે, જેની બરોબરી સંસારના બીજા કોઈ કાર્યથી થઈ શકતી નથી. આત્મજ્ઞાન મેળવવા માટેની દિવ્યદાસી જે બુદ્ધિ મળે છે, તેની પ્રેરણા ગાયત્રી દ્વારા મળે છે. ગાયત્રી એ આદિમંત્ર છે.

- પૂ.પા. આદિ શંકરાચાર્ય (દેવેશ મહેતા- વિચારવીચિકમાંથી સાભાર)

૨૮૮. ભૂષણા :- કમળની ચારેકોર શેવાળ બાજેલી હોય છે, છતાંય તે સુંદર લાગે છે. ચંદ્રમાં કંંક હોવા છતાંય તે સુંદર લાગે છે. ઋષિકન્યા વલ્કલ પહેરે છે, છતાંય દેદીઘ્રમાન લાગે છે. ખરેખર સુંદર વ્યક્તિઓ માટે ભૂષણ વર્થ છે. - કવિ કાલિદાસ

૨૮૮.૧. પ્રકૃતિદાસી : શરૂઆતનાં ઝગડા અને પ્રલોભનોને જો માણસ જતી જાય, તો પછી પ્રકૃતિ તેની દાસી બની જશે.

- સ્વામી રામતીર્થ

★ જેની પાસે સ્વાસ્થ્ય અને સ્વસ્થ મન છે, તેની પાસે આશા છે. અને જેની પાસે આશા છે, તેની પાસે બધું જ છે.

- અરબી ઉક્તિ

૨૭૮.૧. અનુકૂળા : જો, કોઈ એક ચીજ હંમેશાં ઈચ્છવા- યોગ્ય હોય અને કેટલીક વાર મેળવાયોગ્ય હોય, તો તે છે અનુકૂળા. - આલ્બર્ટ કામુ

આપણો આપણા શાસકોને તો નથી બદલી શકતા, પરંતુ તેમની શાસન કરવાની રીતને જરૂર બદલી શકીએ છીએ. - સુવિચાર

૩૦૪.૧. અહું... : મનુષ્યનું મન સરળ માર્ગને પકડવા ઈચ્છતું હોય છે. પણ એ જ્યારે કિયાશક્તિ સાથે જોડાય છે ત્યારે તેમાં અહું ભણે છે, અને અહું સરળને બદલે આકરો માર્ગ પસંદ કરે છે. - કાન્તિલાલ કાલાણી

૩૦૫. છાપામાં :- છાપામાં જે કદી નજર સુધ્યાં નાખતો નથી, તે માણસ છાપાના વાંચનાર કરતાં વધુ સુમાહિતગાર હોય છે, કારણ કે જેનું મગજ જૂડાણા અને હકીકતદોષોથી ભરેલું હોય તેના કરતાં તો જે માણસ કશું જાણતો નથી તે - સત્યની વધુ નજીક હોય છે. - ટોમસ જેક્સન

૩૦૬. બાળકોને :- બાળકોને વાસ્તવિકતાનું ભાન થાય એવા પ્રયત્નો મા-બાપે કરવા જોઈએ. આ જગત આપણી ઈચ્છા મુજબ જ નહિ ચાલે, એવું અને ભાન કરાવવું જોઈએ. - પ્રકાશ ગજજર

૩૦૬.૧. ગર્વ કરો : યદિ લોગ આપકો નીચે ગિરાને કી કોશિશ કર રહે હો તો ગર્વ અનુભવ કરો, ક્યો કી યહ બાત તો પક્કી હૈ કી આપ ઉન સભી લોગોં સે ઉપર હો.

- સુવિચાર

૩૦૭. ઊંઘનું :- ઊંઘનું નામ કળીયુગ છે, આળસનું નામ દ્વાપર છે, ઊઠીને ઊભા રહેવાનું નામ તેતા છે અને ચાલવાનું નામ સત્યુગ છે. માટે - સતત ચાલતા રહો... ચાલતા રહો. - હેમંતરાજ

૩૦૮. પોતાના :- પોતાના હુર્ગુણ જુવે અને બીજાના સદ્ગુણ જુવે તેનાથી બીજું એકેય તપ નથી આ પૃથ્વી ઉપર. - સ્વામી સંતશ્રી

૩૦૮.૧. જ્ઞાનીઓની સંગત : વિદ્વાનો અને જ્ઞાનીઓની સંગત ભગવાનનાં થાન અને દર્શન માટે પૂરતી છે. પ્રયાસ કરવો એ શ્રદ્ધા છે. જો માનવીના હૃદયમાં શ્રદ્ધા છે, તો કોઈ કામ અશક્ય નથી. - ચાણક્યનીતિ

૩૦૯. ક્રીતિ... : ક્રીતિ મેળવવા માટે સારાં કામ ઘણાં કરવાં પડે, પણ અપ્કીતિ મેળવવા માટે એક જ ખરાબ કામ પૂરતું છે. - સુવિચાર

૩૧૦. ટ્રેજેરી : વિચાર કરનારાઓ માટે જગત કોમેરી જેવું અને વિચારશીલ માટે જગત ટ્રેજેરી જેવું.

- હોરેસા વોલપોલ

ચોરી : જરૂરતથી વધુ ચીજો વાપરવી એ સ્તેનય (ચોરી) છે. - કાકા કાલેલકર

૩૧૧. ભૂખ્યો : ભૂખ્યો અને ખાલી બિસ્સાવાળો રાજનીતિજ્ઞ સાચો સલાહકાર નથી બનતો. -આલબાઈન્સ્ટાઇન

જેકામ : સ્વધર્મને શોધવો પડતો નથી. જે કામ સામે આવીને ઉભું રહે તેને પ્રેમભાવે કરો. ફૂલછોડને પાણી પાવું શું ચેતનાને અભિષેક નથી?

- સુવિચાર

૩૧૨. અનુભવ : જુદાજુદા સંજોગોમાં, જુદાંજુદાં સ્થાને, જુદાંજુદાં મનુષ્યોના સંપર્કમાં આવવાથી જે-જે નિર્માણ થાય અને એના ફળસ્વરૂપ જે-જે નિષ્પત્ર થાય તેને અનુભવ કહેવાય.

-કુસુમાંજલિ

૩૧૩. ચાલતા રહો / પીજા : ઊંઘનું નામ કળિયુગ છે, આળસનું નામ દ્વાપર છે, ઊઠીને ઊભા રહેવાનું નામ ત્રૈતા છે અને ચાલવાનું નામ સત્યુગ છે, માટે ચાલતા રહો. આપણો એક એવી સોસાયટીમાં રહીએ છીએ કે જ્યાં પોલીસ કરતાં પીજા એક કલાક વહેલા આવે છે. -સુવિચાર

૩૧૪. તૃષ્ણા : ભોગ અને તૃષ્ણા મનુષ્યનાં બધાં દુઃખોનું મૂળ છે. શરીર માટે આવશ્યક વસ્તુઓનો ઉપભોગ એ તૃષ્ણા નથી. વસ્તુઓની લાલસા વધી જાય તે જ તૃષ્ણા છે. મનુષ્યના મનમાં જ્યારે આશાના અંકુર ફૂટે છે, ત્યારે બહુ સારા લાગે છે, પરંતુ અંતે એ જ તૃષ્ણા તેને ખાઈ જાય છે, તેનું જીવન નાણ થઈ જાય છે. -આચાર્ય ચતુરસેન શાસ્ત્રી

૩૧૮. સફળ જીવન... : એક સાચા અને સફળ જીવન માટે એ જરૂરી છે કે જૂની માન્યતાઓ અને રૂઢિગત વિચારોથી મુક્તિ મેળવવી અને ઊર્જથી ભરપૂર અને સક્રિય વિચારો વડે કાર્ય કરવું. નવા વિચારોથી તમે એક નવી જ તાજગીનો અનુભવ કરશો.

- નોર્મલ વિન્ડ્સેટ પિલ

૩૨૦. કાયદો/બંદૂકો/ અપૂર્ણજ્ઞાન... :-

૧. કાયદો એક એવી ખામી જેવો છે, જેનું તળિયું નથી. - અર્બૂલથ નોટ

૨. હું લાખો બંદૂકો કરતાં વિરોધી ત્રણ વર્તમાનપત્રોથી વધુ હું છું. - નેપોલિન

૩. ઘણી વસ્તુઓનું અપૂર્ણજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા કરતાં અજ્ઞાનમાં વિચરણ કરવું શ્રેયસ્કર છે.

- નિત્યે

ઉ૨૩. હાસ્યની શોધ... :- માનવીને સંતાપની સગડીમાં એટલું તો સળગવું પડ્યું કે આથી લાચાર બનીને તેને હાસ્યની શોધ કરવી પડી. - નિત્ય

ઉ૨૪. મનની ચંચળતા... :- વાંદરો એક તો ચંચળ હોય જ અને જો તેણે દારુ પીધો હોય, અને એ અવસ્થામાં જ જો તેને વીંછી કરે, અને વળી તેનામાં ભૂત પ્રવેશ કરે, તો તેની ચંચળતા કેટલી બધી વધી જાય? મનની ચંચળતાને પણ આવા વાંદરા જોડે સરખાવાય છે. પણ તોય તેને ‘અભ્યાસ અને વૈરાગ્ય’થી વશમાં કરી શકાય છે.

“અભ્યાસ વૈરાગ્યાભ્યાંતન્નિરોધः” - પાતંજલ યોગદર્શન

ઉ૨૫. સત્કારા... :-

॥ સતુદીઘકાલનૈરંતર્યસત્કારાસેવિતો દઢભૂમિઃ ॥

- પાતંજલ યોગદર્શન

ઉ૨૬. ગુરુ બધું કરી દેશો... :- કેટલાક મૂર્ખ લોક એવી ભામક ભ્રમણા અને કલ્પનામાં પડ્યા રહે છે કે, “ગુરુ બધું કરી દેશો.” ગુરુના કહ્યા પ્રમાણે વર્તન કરવાની તો હજુ પૂરેપૂરી ગતાગમ કે સૂજ ઊગતી નથી અને તે પ્રમાણે કરવાની હોંશ કે ઉત્કટતા નથી, ગુરુ માટેનો હૈયાનો નિર્મળ પ્રેમભક્તિયુક્ત ભાવ પ્રગટેલ નથી, જીવન વિકાસ કાજે સદ્ગુરુનો ઉપયોગ કરી લેવાની જ્ઞાનભક્તિમય દષ્ટિ આપણાને સાંપડી નથી; એમ છતાં ખાલી ખાલી પડી રહીને ‘ગુરુ બધું કરી દેશો’ તે તો વાંઝાણી ઈચ્છા તે નક્કી જાણવું.

(‘હરિ ઊં ગુંજ’માંથી સાભાર)

ઉ૨૭. જીવનભર... :- દંડ એ અન્યાયી માટે ન્યાય છે. ભૂતકાળની અનેક પેઢીઓના શ્રમથી મારું આજનું જીવન સભર છે. તેથી મારે આવતી કાલના નાગરિકો માટે જીવનભર શ્રમ કરવો જોઈએ. - આલબર્ટ આઈન્સ્ટાઇન

ઉ૨૮. શ્રદ્ધાંજલિ... :- આપણા ઓમ્ભૂપરિવારના કર્મવીર એવા શ્રી દીપકભાઈ પટેલનાં પૂ. માતુશ્રી શાંતાબેન(૭૪) લીલી વારી મૂકીને ઓમ્ભૂપુરીધામવાસી થયાં છે. તેમના સૂક્ષ્મ આશિષ સદા વરસતા રહે તેવી પરમગુરુ - ઓમ્ભૂપરમાત્માને પ્રાર્થના.

- સમસ્ત ઓમ્ભૂપરિવાર

ઉ૨૯. રોગમુક્તિ... :- જે પ્રતિદિન હિતકર અને પરિમિત આહાર તેમજ વિહાર કરે છે, જોઈવિચારીને જ કામ કરે છે; વ્યસનોમાં આસક્ત ન હોય, દાની, સમબુદ્ધિ,

સત્યસેવી અને ક્ષમાવાન હોય તથા હિતકર અને સુબુદ્ધિજ્ઞનોનો જ સંસર્ગ કરે છે તે જ રોગમુક્ત રહી શકે છે. - ચરક (-ચિદાનંદ જ્યોત)

ઉત્તે. અંગ-પ્રદર્શન... : જો, અંગોનું પ્રદર્શન કરવું એ જ ફેશન કહેવાતી હોય તો
આવી ફેશનમાં બધાની આગળ જાનવર છે. - સ્વામી વિવેકાનંદ

ઉત્તે. સત્કારા... : || સતુરીધ્રકાલનૈરંતર્યસત્કારસેવિતો ટ્રઠભૂમિઃ ||

- મહર્ષિ પતંજલિ

ઉત્તે. અહંકાર... : જ્યાં અહંકાર હોય છે ત્યાં બધા દરવાજા અને બધી બારીઓ
બંધ થઈ જાય છે. બહારથી ન તો પ્રકાશ, ન હવા કે ન તો સૂર્યનો તાપ આવે છે.

- આચાર્ય મહાપત્રી

ઉત્તે. કલાનું... : જે ગૂઢ છે, રહસ્યપૂર્ણ છે એનો અનુભવ કરવો તે એક અતિ
સુંદર બાબત છે. વિજ્ઞાન અને કલાનું પ્રાપ્તિસ્થાન તે જ છે. - આલ્બર્ટ આઇન્સ્ટાઈન

ઉત્તે. આત્મકથા... : કોઈ પણ માણસ માટે આત્મકથા લખવી એ એક કઠિન કાર્ય
છે. જો તે પોતાની નિંદા કરે તો પોતાના મનને ઘા લાગે છે, અને પોતાની પ્રશંસા કરે
તો વાચકોના કાનને ચોટ વાગે છે, - અભ્રાહમ કાઉલે

ઉત્તે. સંસાર એટલે :- સંસાર એટલે પાંચે ઈન્ડ્રિયોની પરાધીનતા અને કોધ,
માન, માયા, લોભરૂપ કષાયોની આધીનતા. - સુરીરામ

ઉત્તે. ઈચ્છા :- ઈચ્છાનું મૂળ સંકલ્પ છે. આથી મનુષ્ય જેવો સંકલ્પ કરે છે, તેવી
ઈચ્છા કરે છે અને પછી તે ઈચ્છા પૂરી કરવા તેને અનુરૂપ કર્મ કરતો રહે છે. - સુવિચાર

ગુરુપૂર્ણિમા નિમિત્તે સૌને વંદન, અભિનંદન, આશિષ.

ઓ ★ મુ ★ ગુ ★ તુ ★ ઓ ★ મુ

ગુરુસંતો તો પારસમણિથી પણ વિશેષ છે. પારસમણિ તો
ફક્ત લોખંડને જ સોનું બનાવે છે, પણ ગુરુસંતો તો જળ
હોય કે ચેતન, તે બધાને પારસમણિ બનાવીને જ છોડે છે.
શરત એટલી કે, જડ કે ચેતનને પારસમણિને સ્પર્શવું પડે.

-ઓમ્ગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટના પ્રકાશનો :-

ગુજરાતી

૩. પૈસા

૧. ગુરુમહિમા (યોગરહસ્યોથી ભરપૂર) (બીજી આવૃત્તિ)	૫૫.૦૦
૨. મુક્તા (પાતંજલ યોગદર્શન-સમાધિપાદ) (ત્રીજી આવૃત્તિ)	૬૦.૦૦
૩. શાંતા (પાતંજલ યોગદર્શન-સાધનપાદ) (બીજી આવૃત્તિ)	૬૦.૦૦
૪. મારા ગુરુદેવ (જીવન અને સાધનાની અનુભૂતિ) (બીજી આવૃત્તિ)	૧૬.૦૦
૫. ઈશ્વરની ઓળખ (ઈશ્વર કેને કહી શકાય?) (પાંચમી આવૃત્તિ)	૩૫.૦૦
૬. મંત્રવિજ્ઞાન અને ધ્યાન (બીજી આવૃત્તિ)	૩૦.૦૦
૭. નિર્જરીઝા કો ગેબસે (વિશ્વઅશાંતિના અતિ ગુપ્ત કારણોની મૌલિક રજૂઆત)	૧૫.૦૦
૮. કિસકો લાગું પાય? (ત્રીજી આવૃત્તિ)	૦૫.૦૦
૯. સ્વાધ્યાય (ત્રીજી આવૃત્તિ)	૧૦.૦૦
૧૦. મારે સમાજને બેઠો કરવો છે. (ત્રીજી આવૃત્તિ)	૨૫.૦૦
૧૧. પ્રેરણાસિંહ (બીજી આવૃત્તિ)	૨૦.૦૦
૧૨. પ્રેરણાપીયુષ (શ્રી ગુરુપ્રેમભિક્ષુજીના પ્રેરણાદાયી પત્રો)	૦૮.૦૦
૧૩. કડવું અમૃત (ચોથી આવૃત્તિ)	૮૦.૦૦
૧૪. મૃતસંજીવની	૩૪.૦૦
૧૫. વીજળીના જબકારે	૬૦.૦૦
૧૬. આધ્યાત્મિક ગરબા (કાંતિકારી તળપદી)	૧૫.૦૦
૧૭. ઓમ્નારાયણનાં ચિત્રો (મોટાં)	૦૫.૦૦
૧૮. ઓમ્નારાયણનાં ચિત્રો (નાનાં)	૦૩.૦૦
૧૯. અમૃત છલકાયું	૨૦.૦૦
સતમ્ભરા (ત્રિમાસિક) લવાજમ : નિવાર્ષિક રૂ.૧૦૦.૦૦, આજીવન રૂ.૫૦૦.૦૦	

-ઓમ્ગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટના પ્રકાશનો :-

હિન્ડી

૧.	નિર્જર ઝરા કો ગેબ સે (વિશઅશાંતિના અતિ ગુમ કારણોની મૌલિક રજૂઆત).....	૧૦.૦૦
૨.	ઇશ્વર કી પહ્યાન (ઓમ્ વિષેની વિસ્તૃત માહિતી).....	૧૧.૦૦
૩.	ક્રાંત-ચિંતન (પૂ. યોગભિક્ષુજી અને ઓ.પે.પ.ટ્રસ્ટનો પરિચય).....	૧૭.૦૦
૪.	મુક્તા (પાતંજલ યોગદર્શન-સમાધિપાદ).....	૫૫.૦૦

English

1.	Streaming from The invisible (The Subtlest causes of world unrest).....	7.00
2.	Easiest is Realization (Articles).....	5.00
3.	Yogabhikshu – An Introduction.....	5.00
4.	I wish to Awaken The Society.....	10.00

ઓડિયો કેસેટ - સીડી

૧.	સંગીતમય ગાયત્રી મંત્ર.....	૩૪.૦૦
૨.	પૂ. યોગભિક્ષુજીના પ્રવચનો.....	૩૪.૦૦
૩.	અલોકિક કાંતિકારી ગરબા.....	૩૪.૦૦
૪.	સ્વાધ્યાય (ઓમ્પરિવાર).....	૩૪.૦૦
૫.	ભજનો (સાંદુ સંગીત).....	૩૪.૦૦
૬.	ઓમ્ચાલીસા.....	૪૦.૦૦
૭.	ગુરુભાવની તથા ભજનો (સીડી).....	૩૪.૦૦
૮.	આરોગ્ય મંત્ર - જેનો જીબ પર કાબૂ તેનો જ પર જાદુ.....	૩૪.૦૦
૯.	સંકટમોચન મંત્ર - કૌન સો સંકટ મોર ગરીબકો.....	૩૪.૦૦
૧૦.	ઓમ્નભઃ શિવાય.....	૩૪.૦૦
૧૧.	ઓમ્ગુરુદેવ પરમાત્મા.....	૩૪.૦૦

આજનું ભાથુ

૧૭૬

સત્ય-ધર્મ ગુરુદેવની જ્ય. સત્ય અને ધર્મ એ જ
આપણા ગુરુદેવ અને અમની જ્ય, તો જ આપણી જ્ય.